Götheborgs Stifts
Historia
och
Herdaminne.

Första Delen

af

S. P. Bexell,
Theol. Doct., Professor, Kongl. Hof-Predikant,
Contracts-Prost, Pastor i Grimethon,
L. K. W. O.

och

J. G. Bexell,
Theol. Licentiat, Kongl. Hof-Predikant, Prost
och Pastor i Harplinge.

Götheborg, tryckt hos Sam. Norberg, 1835.

BRITISH MUSEUM

Wår tid utmärker sig genom wården om förlidna åldrars minnen. Äfwen inom Fäderneslandet har under de sista Årtionden gjorts mera för Häfderna, än under wida flera föregående. Wärdet af deßa bemödanden är wißerligen olika; men icke en gång rännilen bör anses ringa, om han bidrager till tidsströmmen. Af enskilda berättelser uppstå ock den allmänna Historien, ett Folks eller Menniskoslägtets.

Swenska Kyrkans inrättning hade under catholska tiden en stor betydenhet, hwilken inför det sansade omdömet wäl icke alldeles gått förlorad. Den har sitt goda i behåll, utan att hafwa lemnat annat än mißbruken. En lika uppmärksamhet till sitt skick och sina öden kan den dock icke werka, som då Kyrkan täflade med Staten, eller war denna öfwermäktig. Men Klosterbrödernes flit, att icke blott skrifwa Krönikor, men ock antekna Diarier, förtjenar såwida efterföljd, att den kyrkliga inrättningens skrifter och deras namn samt wigtigare lefnadshändelser, som werkat inom den, förwaras undan glömskan.

Utom äldre dylika företag, är ett steg dertill gjordt af dem, som i senare tid utgifwit Matriklar för serskilda Stift eller för hela Ecclesiastik-Staten. I Stifts-Matriklarne finnes wanligen också en mindre Stifts-Statistik. Denna gör dock icke en utförligare Stiftsbeskrifning öfwerflödig. Lefwernesbeskrifningarne i deßa arbeten äro ock endast öfwer de med utgifwandet samtidige; Herdaminnet åter bör omfatta sådane från äldsta kända tiden.

Det är ett sådant Arbete, af på en gång Stiftsbeskrifning och Herdaminne, Bröderne Contracts-Prosten, Profeßorn, Ledamoten af Kongl. Wasa Orden, Herr Doctor S. P. Bexell och Prosten, Kongl. Hofpredikanten, Theol. Licentiaten Herr J. G. Bexell welat förära det Stift, der de båda äro Kyrkoherdar. Om än Presterskapets beredwillighet, att lemna begärde uppgifter, hufwudsakeligen beredt bidragen,

und-

undfaller det ingen sakkännare, hwilken möda det kostat, att samla, granska, ordna och fullkomna de olika materialierne. Mindre således i afsigt, att afgifwa ett föremåle, hwilket icke lärer behöfwas, än att å Stiftets wägnar tacka Författarne, tecknas deßa rader. Arbetet, sådan är min wäntan, skall icke allenast läsas inom Stiftet med nöje, men ock för Historiens Wänner i allmänhet blifwa wälkommet. En större affättning skulle till någon del komma obehaget att glömmas af de hinder och swårigheter, som mött utgifwandet, hwilket blifwit fördröjdt öfwer berättelsens gräns.

I affeende på utarbetningen hafwa Författarne derom lemnat mig följande uppgifter:

S. P. Bexell hade för detta arbete under loppet af flere år gjort Samlingar, då han 1820 började ordna dem. Dels genom brefwäxling med Presterskapet, dels äfwen genom egne flerestädes på stället gjorde anteckningar hade Samlingarne uppgått till en icke obetydlig mängd.

1823 under hans wistande wid Riksdagen, blef deß Broder J. G. Bexell deß medarbetare, och arbetade hemma, under det den förre i hufwudstadens archiver fortsatte samlingarne.

Enahanda förhållande fortfor under Riksdags-åren 1828, 1829 och 1830.

Syßelsatt med ordnandet af Preste-Ståndets Archiv, gjorde S. P. Bexell der under Riksdags-åren 1834 och 1835 ytterligare samlingar för Götheborgs Stifts Historia, af hwilka de som nu icke blifwit begagnade framdeles skola utgifwas.

Af sjelfwa utarbetningen tillhör omkring hälften hwardera Författaren. Man har arbetat efter den plan, att man uti ett band in folio ordnat och förwarat alla inkomne bref, uppgifter, egne antekningar och historiska handlingar. Samlingen, hufwudsakligen daterande sig ifrån 1820:talet och ifrån första åren af 1830:talet äger redan för de ännu qwardröjande arbetarena ett ökadt wärde deraf, att den bewittnar det nit, hwarmed flere redan bortgångne wänner arbetat för wårt ändamål.

Uti inledningen till Arbetet hafwa Författarne nämnt de Författare, som före dem samlat till Götheborgs Stifts Historia. De tillägga nu, att de alldrig lyckats anträffa sine föregångares arbeten.

Herr

Herr Öfwer-Directeuren och Riddaren S. Norberg har wånskapsfullt besörjt tryckningen och är förläggare. Författarne hafwa för sin arbetsmöda icke beräknat sig den ringaste ersättning, utom den af medwetandet att hafwa gagnat.

Götheborg i September 1835.

C. F. af Wingård.

Innehåll.

Domprosteriets Södra Contract:

Domprosteriets Norra Contract:

Elfsyßels Södra Prosteri:

Orouſt och Tjörns Prosteri:

Elfsyßels Norra Prosteri:

Wikornes Prosteri:

Inledning.

I samma mon, som ett samhälle närmar sig till organisk fullkomlighet, utbilda sig äfwen de enskilta delarne deraf till ett inbördes afmätt förhållande. Denna framskridande samhälls-utweckling skönjes ock i Stiftshistorierne. Nästan hwarje Stift har till widd och gräns undergått förändringar, till deß det erhållit ett område, som bildat en för Stifts-styrelsen afpaßad werkningskrets. Äfwen med särskilt hänseende till Götheborgs Stifts första inrättning äger denna anmärkning rum.

Konung Gustaf II Adolph ansåg Skara Stift äga den excentriska widd, att den å ena sidan hindrade Stifts-styrelsen att med nödig uppmärksamhet omfatta aflägsnare Pastoraters angelägenheter, och å andra sidan betog deße senare fördelen af en lättare gemenskap med en närbelägen Stifts-styrelse. Af detta skäl inrättade Konungen, efter Götheborgs grundläggning, år 1620 en Superintendentia derstädes. Den bestod i början af 9 härader i Westergöthland: Askim, Sewedal, Kind, Mark, Ahle, Flundre, Wettle, Bollebygd och Mo Härader. Östra Hisings Härad, innefattande Lundby och Tuswe socknar, afsöndrades äfwen wid samma tid från Skara Stift, och lades under Götheborgs Superintendentia *). Mo Härad i Jönköpings Län återgick likwäl efter kort tids förlopp till Skara Stift **).

Götheborgs Superintendentia war således i början till området ganska inskränkt åt norra och södra trakterna, och man känner med wißhet, att, då Götheborg anlades, Bohus Fästning, som är belägen endast 1¾ mil från Götheborg, ännu tillhörde Norrige. Men de landwinningar, som Swerge efter denna tid gjorde, utwidgade äfwen Götheborgs Stifts

A gräns-

*) Götheborgs Stift är icke det enda, som gjort acqvisition inom Skara Stifts område. Adamus Bremensis är den förste, genom hwilkens anteckningar den äldsta Stifts-indelningen föll inom Historiens område. Han berättar, att bägge Götha-landen (Östergöthland och Westergöthland) Wermeland och Finheden (Östbo, Westbo och Sunnerbo i Småland) fordom tillhört Skara Stift. Denna uppgift winner äfwen styrka af gamla handlingar. Således hafwa Linköpings och Carlstads Stift blifwit afskilde från Skara Biskopsdöme, och en betydlig del af Weriö Stift har fordom warit underordnad Biskopsstolen i Skara.

**) Då åtskilliga Biskopar i Skara haft befattning med denna trakts Kyrkoärender, så må de af dem här nämnas, hwilka lefwat efter reformations tiden. Sueno Scheningensis, Biskop 1529, afsade sig embetet 1544. Ericus Suenonis Hjort, död 1545. Ericus Falck blef 1558 Biskop i Linköping. Ericus Hwass död 1560. Ericus Swart hade förut warit Gustaf Eriksson Wasas Informator. Såsom Domprost i Upsala utgaf han på K. Gustafs befallning sitt betänkande om den namnkunniga Interims-boken. Blef sedan Biskop i Strengnäs och omsider i Skara. Afsade sig Biskops-embetet, och återflyttade till Upsala 1570. Jacobus Johannis Westro Gothus hade warit inweckad uti Liturgiska twistigheterna. Medan han ännu lefde, tillsattes på Upsala möte 1593 hans efterträdare Henrik Gadolenus, som dock strax derpå afled. Petrus Kenicius, utnämnd på riksdagen i Söderköping 1593, blef sedermera 1609 Erke-Biskop. Paulus Pauli 1612, † 1617. Sveno Svenonis † 1639. Under hans embetstid afsöndrades förut nämnde del af Elfsborgs Län från Skara Stift.

gränser. Efter friden i Brömsebro 1646, lades hela Halland *) från Lunds till Götheborgs Stift. Och sedan wid Roschildska freden Bohus Län öfwerlemnats till Swerige, fördelades detta Län 1658 emellan Götheborgs och Carlstads Superintendentier på det sätt, att Carlstads erhöll den så kallade Norrwiken, och Götheborgs den öfriga delen af Bohus Län **).

Götheborgs Superintendentia hade således erhållit en widd, som ingick i täflan med de öfriga Stiftens, och deß lärowerk allt mera närmat sig till deras bestämmelse, då år 1665 Superintendentian förklarades för Biskopsdöme, och intog åttonde rummet ibland rikets öfriga stift †). År 1693 föregick den sista detta Stift rörande förändring, uti ecclesiastisk indelning, då från Carlstads Stift, wid Superintendenten derstädes Bromans död, Norrwiken i Bohus Län hitlades ††).

Götheborgs Stift utgöres nu af Götheborgs och Bohus Län, hwilket är indeladt i 5 Prosterier och innefattar 34 Pastorater, 82 Stads- och Landt-Kyrkor samt 10 Capeller. Den under detta Stift lydande del af Elfsborgs Län är indelad i 3 Prosterier, innefattar 22 Pastorater och 81 Landt-Kyrkor. Hallands Län, indeladt i 4 Prosterier, innefattar 45 Pastorater samt 89 Stads- och Landt-Kyrkor. Hela Stiftet består af 12 Prosterier, då Domprosteriet räknas i södra och norra Prosteriet, 101 Pastorater, 252 Kyrkor, 10 Capeller,

---

*) Då åtskillige Biskopar i Lund fordom stodo i spetsen för Kyrko-styrelsen uti denna del af Götheborgs Stift, så må de af dem, som tillhört den evangeliska bekännelsen, och således warit närmare intill wår tid, här upptagas. Fransiscus Wormundus 1537, † 1551. Nicolaus Palladius † 1560. Tycho Asmundius afsade sig embetet 1577. Nicolaus Albinus † 1589. Magnus Matthiä 1611. Paulus Grumius Oestrupius, dödsåret okändt. Matthias Janus Biskop 1620 † 1637. Petrus Winstrupius † 1679. Hans embetstid warade i 42 år. Han blef af K. Carl Gustaf upphöjd i adligt stånd. Wid Carolinska Academiens Stiftelse, åtog han sig att läsa Theologien publice. Flere tryckta skrifter finnas efter honom. Under hans embetstid afskildes Halland från Lunds Stift.

**) Uti fornhandlingar nämnas åtskilliga Superintendenter och Biskopar i Opslo (Christiania), hwilka haft befattning med Kyrko-ärenderne i denna trakt af Stiftet, och ibland dem må anföras: M. Anders Benzon, hwilken 1603 har utfärdat fullmakt för Jens Björnßon att wara Sogne-prest i Tegneby. M. Nicolaus Glostrupius Biskop 1637. Olaus Boetii Biskop 1639. M. Henningus Stockfled, om honom finnes i Pastors-archivet i Toßene följande anteckning: Vir Germanus, doctus et humanus, procera statura, lingua eloquenti, gravitate decora. Is Episcopus fuit 1652, et Episcopatui suo conjunctum habuit Bahusium, usque dum mutatione regiminis territorium hoc sortiretur sub imperium Suecorum. Tunc divisæ sunt præpositurae, et nacta est septemtrionalis Superintendentem Carlstadii, nostra autem australis Gothoburgi.

†) Att de Stift, som förut warit Superintendentier, intaga rum näst efter de äldre Stiften, förklaras lätteligen. I öfrigt beror de äldre stiftens ordning hwarken af deras ålder, widd eller läge, utan af den ordning, som Biskoparne sins emellan från urminnes tider iakttagit wid riksdagarne. Stiftens inbördes ordning är följande: Erkestiftet, Linköpings, Skara, Strengnäs, Westerås, Wexiö, Lunds, Götheborgs, Calmare, Carlstads, Hernösands och Wisby.

††) Härom berättar Oedman i sin Bohus Läns Beskrifning, sid. 9. "Då Götheborgs Stift år 1655 efter Doctor E. Brunnii död blef uti Doctor Z. Klingii tid för ett Biskopsdöme förklaradt, hade Wikorne strax bordt komma under Götheborgs stift tillika med Elfsyßel. Men så länge Doctor Broman, Superintendent i Carlstad, lefde, fick han behålla W.korne till Carlstads Stift, efter han hade warit K. Carl XI:s präceptor. Dock när Wikornes Clereci hade warit i Carlstad, emottagit nya Kyrkolagen och swurit på den, blef Broman död 1690, och då Doctor Carlberg, som blef Biskop i Götheborg 1689, fick detta weta efter sitt anträde, lagade han, som stod i stor nåd hos Majestäterne, att Wikorne skulle falla till Götheborgs Stift, hwilket ock skedde derefter 1693."

peller, 3 Slotts-kyrkor, 2 Garnizons-kyrkor, 1 Fattighus-kyrka, 1 Hospitals-kyrka och 1 Spinnhus-kyrka. Af Pastoraterne äga 2 jus präsentandi, 5 äro Präbenden, 63 Regala, 22 Consistoriella, 7 Patronella, 1 alternatist Regalt och Patronelt, samt ett Ärftligt. Enligt den klaßfördelning, som wid Prestmötet 1822 fastställdes, äro 20 Pastorater uppförde i 1:sta klaßen, 53 i den 2:dra och 28 i den 3:dje klaßen *).

Ofwannämde Församlingar wårdas af 100 Kyrkoherdar, 66 Comministrar, 4 Capells-Predikanter, 1 Catecket, 2 Regements-Pastorer, 1 Bataillons-, en Slotts- samt en Fattighus-Predikant, tillsamman 177 ordinarie Lärare. Extra Ordinarier och Adjuncter utgjorde wid medlet af Junii 1831 ett antal af 82.

Wid Gymnasium äro 7 Lectorer, 1 Adjunct, 1 Lärare i Natural-historien, 1 Bibliothekarie. Wid 10 publike och 10 private Skolor tjenstgöra 5 Rectorer, 1 Conrector, 3 Apologister, 8 Collegor och 16 Skol-Lärare, tillsammans 33 Ordinarie tjenstemän. Consistorii expedition bestrides af 1 Notarie och 1 Amanuens. Wid de inom Stiftet förlagde Regementer äro 4 Pastorer, 2 Ordinarie och 4 Extra Ordinarie Bataillons-Predikanter, tillsammans 10. Hela Stiftets Ecclesiastik-personal är 301. Utom Stiftet äro 25 för närwarande tjenstgörande.

Stiftets största längd ifrån Norrska gränsen och till Skåne är omkring 36 mil, och största bredden ifrån Fäßbergs Pastorat i wester till yttersta ändan af Gällstads Pastorat i öster är omkring 11 mil. Enligt quinquennii-tabellen för år 1830 war folkmängden i Götheborgs och Bohus Län 148,408 utom Nawerstads Pastorat, i den till Stiftet hörande delen af Elfsborgs Län 74,117 och i Hallands Län 88,973, samt således hela Stiftets folknummer 311,498. Då man rådfrågar särskilda uppgifter om hemmanens antal inom Stiftet, så framstår någon olikhet. Enligt allmännaste beräkningen innefattar Götheborgs och Bohus Län $3257\frac{11}{16}$ ofördmedlade eller $2865\frac{1}{3}$ förmedlade; den till detta Stift hörande delen af Elfsborgs Län $2819\frac{91}{96}$ oförmedlade eller $1645\frac{11}{48}$ förmedlade, samt Hallands Län $3553\frac{5}{16}$ oförmedlade eller $2921\frac{17}{32}$ förmedlade mantal, hwarigenom summan för hela Stiftet blir $9630\frac{91}{96}$ oförmedlade eller $7432\frac{5}{96}$ förmedlade mantal.

Med hämtad anledning af Länen, har man ifrån äldre tider indelat Götheborgs Stift uti 3:ne divisioner, Elfsborgska, Bohuslänska och Halländska. Uti deßa särskilda trakter af Stiftet finner man ännu framskymtande minnen af de tider, då de lydde under olika härskarespiror. Uti Elfsborgska divisionen äro alla plägseder och författningar i likhet med dem, som finnas i det så kallade gamla Swerge. Uti Bohuslänska finnas inrättningar, som dels hänwisa till den tid, då Norge hade särskild styrelse, dels till deß förening med Danmark. Och i den Halländska finnas ännu många stadgar, som ifrån den forn-Danska tiden äro gällande. Denna fördelning af Stiftet uti divisioner iakttages wid riksdagsmanawal, och Stifts-divisionernes högst olika oeconomiska författningar hafwa alltid talat för bibehållandet af detta uråldriga walsätt.

 Den

*) Sedan Presterskapet i Stiftets samtlige Prosterier blifwit hördt, upprättades d. 17 Dec. 1800 uti Dom-Capitlet en klaßfördelning af Stiftets Pastorater. Uti denna claßifikation woro äfwen 3 hufwudafdelningar, men deri upptogos inga Präbende-Pastorat, och den andra klaßen ägde en underafdelning i så kallade goda och medelmåttiga. Enligt denna klaßfördelning woro 12 Pastorater upptagne i första klaßen, i andra klaßens första afdelning 30 samt i deß senare 25 Pastorater, och i 3:dje klaßen 29 Pastorater.

Den som företager sig att samla de spridda minnen, som gifwa ljus åt Götheborgs Stifts Historia, ser sig i saknad af nästan alla äldre Handlingar, som enskilt röra detta Stift. Götheborgs Consistorii archiver hafwa med Staden delat gemensamma olyckor att förstöras af täta eldswådor. Och för den del af Stiftet, som intill 1620 warit underordnad Skara Stift, söker man förgäfwes derifrån några upplysningar. Wid den eldswåda, som 1719 *) öfwergick Skara Domkyrka, der Dom-Capitlets archiv och Seßions-rum war, förlorades en mängd fornhandlingar, och af Skara Consistorii undan eldswådan räddade protocoller finnas inga äldre än sedan 1639, och således endast för en senare tid än den, från hwilken upplysningar skulle hämtas för Götheborgs Stifts Historia. Deßutom är det bekant, att Pfalz-Grefwen Adolph Johan, som war General-Gouverneur öfwer Halland, Westergötland, Dahl och Wermeland, hade 1652 i bref till Consistorium i Skara befallt, att handlingar, som rörde de till Götheborgs Superintendentia afträdde häråder, skulle afskrifwas och insändas till deß General-Gouvernements Canzli i Götheborg **). Men för att undwika afskrifnings-beswäret, är troligt, att Original-handlingarne blefwo till Götheborg afsände.

Innom Stiftet hafwa flera embetsbröder tid efter annan bemödat sig att samla bidrag till utgifwandet af en Stifts-Historia, och det tillhör erkänslan att ihogkomma de män, som offrat en del af deras tid åt den allmänna nyttan, om än frukten af fleres möder genom händelsernas orättwisa gått förlorad. Superintendenten och Pastorn i Kongelf Peder Söfrenson Ström började 1634 att göra samlingar för Bohus Läns Kyrkohistoria, hwilka blefwo till en del fortsatte af hans son Severinus Petri Ström, Pastor i Karreby, hwilken afled 1712. Närmare wår tid hafwa sedermera flere bemödat sig sprida ljus öfwer wår Landsorts fordna öden. Prosten i Uddewalla Doctor Wahlborg hade samlat historiska bidrag till en fullständigare kännedom om Bohus Läns äldre Kyrkoförfattning. För samma historiska kunskapsgren hade äfwen Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Skee Doctor Gothenius anwändt en betydlig möda. Efter en ännu widsträcktare plan hade Kyrkoherden wid Christinä Församling i Götheborg Prosten Brag arbetat för Stifts-Historien. Uppmuntrad och understödd af Hans Excellens Riks-Rådet Scheffer, hade han genom en widsträckt brefwexling från hwarje Stiftets division inhämtat underrättelser uti ecclesiastiskt och economiskt hänseende, af hwilka blott en ringa del genom trycket meddelades allmänheten

*) Få år derefter eller år 1724 förlorades Götheborgs Consistorii archiv wid den eldswåda, som då öfwergick en betydlig del af Staden.

**) Pfalz-Grefwens bref lyder så: Adolph Johan med Guds nåde, Pfalz-Grefwe wid Rhein m. m. Kongl. Maj:ts till Swerige Öfwerkammarherre samt General-Gouverneur öfwer Westergötland, Dahl, Wermeland och Halland, wår wänliga helsan samt hwad mera godt wi förmå med Gud allsmäktigh, Ärewyrdige och Höglärde Herr Biskop, tillförseendes gode wän. Emedan såsom Kongl. Maj:ts wår allernådigste Drottningz wilja och befallning är, thet uti wårt General-Gouvernements Cancellye skall förwaras alla thetta Gouvernements Provinciers Kyrkosaker, som äro Kyrkie schold stugn och Hospitals ordningar, deras privilegier, stadgar, instructioner och memorialer, consistorial-domar och executioner, samt allt hwad den andliga Staten angår. Hwarföre behagade Herr Biskopen alle sådane acta in folio hwart för sig låta afskrifwa, och oß, så snart de kunna blifwa färdige, tillskicka, att de här till ewig rättelse må blifwa förwarade och så ordentligen deponerade, att de utan beswär och dröjsmål må kunna finnas igen, när så behöfwes. Befallandes Herr Biskopen härmed uti Gudz beskydd, till all god wälmåga. Datum Götheborg d. 17 Martii 1652.

Herr Biskoppens
Wälwillige
Adolph Johan,
Pfalz-Grefwe.

heten *). Kyrkoherden i Örby Prosten Lindberg erhöll sedermera de Bragiske samlingarne. Och äger man anledning att förmoda, det Prosten Lindbergs plan warit att deraf utarbeta ett helt, helst han ägde hopp, att Doctorerne Wahlborgs och Gothenii manuscripter äfwen skulle öfwerlemnas till honom. Oaktadt allt bemödande har man icke lyckats att återfinna det minsta af hwad deße Samlare antecknat.

Erke-Biskopp Jacob Benzelius hade under den tid, som han uti wåra bygder stod i spetsen för Stifts-styrelsen, till hwarje Pastor öfwerlemnat wißa frågor att beswaras, hwilka alla tillhörde en wäl uppfattad plan för Stiftets Historia **). Hans snara transport härifrån hindrade honom från det tilltänkta anordnandet af de samlade materialierna. Afskrifter af de lemnade swaren igenfinnas nu i några få Pastors-archiver. Ifrån åtskilliga ställen hafwa de blifwit författaren tillställde och ifrån flere har han sjelf närwarande afskrifwit dem. Benzelii efterträdare i Biskopsembetet hafwa icke upphört att genom täta uppmuntringar till Stiftets Presterskap werka efter den plan, som deras företrädare redan uppfattat. År 1763 d. 24 Febr. lät Götheborgs Dom-Capitel utgå ett circulär, som uppmanade Stiftets Presterskap att med förenade bemödanden samla upplysningar såsom bidrag för en blifwande Stifts-Historia, och att insända till Dom-Capitlet hwad i detta ämne kunde skördas. Wid 1776 års Prestmöte förnyade Biskopen Doctor Lamberg denna upp-

*) Brags afsigt war, att årligen utgifwa 1 häfte af en få kallad Götheborgs Stifts Stånds och Hushållnings Matrikel. Men bristande upplysningar från åtskilliga ställen af Stiftet hindrade utförandet af hans plan. Första och sista häftet utkom år 1764.

**) Erke-Biskoppens bref till Contracts-Prostarne war af följande innehåll: Tit. Eder wälärewördighet ber jag om ursäkt att jag beswärar med inneslutne memorial, jemte tjenstwillig anmodan till Herrar Pastores ther i Contractet att benäget meddela then underrättelse, som the antingen redan kunna hafwa eller efter handen inhämta. Saken kan synas wara af mindre wärde. Men man skulle dock tycka att thet lände Stiftet till heder, om en slik notice kunde lemnas till Efterkommande. Lefwer icke jag, tills sådant kan publiceras, så skola the inkommande berättelserna blifwa förwarade in loco publico, att någon af efterwerlden kan hafwa tillfälle att bättre göra gagn thermed. Litet wete wi, men om thet ej blir conserveradt, så weta the framdeles mindre. Documenter brinna efter hand upp och distraheras, gamle män döö och med dem wägledande traditioner. Förblifwer m. m. Götheborg d. 13 Januari 1733. Jacob Benzelius.

Promemoria angående thet, hwarom begäres underrättelse. 1:o Hwaraf häradet förmenes hafwa sitt nampn. 2:o Äfwen hwarje socken. 3:o Till hwilket helgon Kyrkan må fordom wara consecrerad. 4:o När och af hwem Kyrkan förmenas wara bygd, och om hon är af sten eller träd. 5:o På hwars ägor Kyrkian och Prestegården äro belägne. 6:o Hwad som kan wara skrifwet på kalk, paten, altartafla och klockor. 7:o Om ther äro några grafstenar eller epitaphier inom eller utom Kyrkan, på hwilka något särdeles är skrifwet. 8:o Om i socknen finnas några rudera af Kyrkior, Kloster eller Herregårdar. 9:o Om Kyrkan har eller har haft något sigill, och hwad deruti står eller stått. 10:o Om wid Kyrkian eller Prestgården finnes några gamle documenter, såsom donations-bref på gårdar, torp, ängiar, qwarnar m. m. 11:o Om bland gemene man går någon gammal allmän tradition, om något som ther i orten kan wara paßeradt i gamla tider. 12:o Af huru många hela hemman eller gårdar socknen består, nembl.: Prestegården, annere hemmanet, Säteri, Frälse insockne eller utsockne, Krono, Gymnasii, Hospitals eller Domkyrkio. 13:o Series Pastorum från reformations tiden eller år 1529, med annotation, när hwar och en tillträdt, och antingen dödt eller blifwit transporterad, som undertiden står antecknadt, ej allenast på epitaphier och grafstenar utan ock på predikstol, altartafla, bänkar m. m. hwarwid ock torde antecknas, om någon låtit utgå något scriptum, eller något beswnnerligt med någon befinnes wara förlupit. 14:o Hwem som nu äger then i socknen warande Herregård, och till hwilken familie then hört i Danska tiderne, samt hwaraf herregården må hafwa sitt namn, och när han förmenes wara uppbygd, antingen husen äro af sten eller trä. 15:o Om i socknen ej finnas några runestenar, namnkunniga högar eller annat dylikt. 16:o Om i fordna tider warit någon annan indelning af socknarne och Pastoraterne än nu är. 17:o Om i socknen finnes något Hospital, och af hwem thet är funderadt, med hwad inkomster, för huru många personer.

uppmaning, och wid 1785 års Prestmöte påminte Biskoppen Doctor Joh. Wingård, om Consistorii förra åtgärder i detta mål, hwilket han än ytterligare med sitt förord understödde *).

Den uppmuntran, som Stiftets Styresmän lemnade åt detta företag, förfelade wäl icke alldeles det åsyftade ändamålet. Redan på 1740-talet utgaf Kyrkoherden i Tanum Contracts-Prosten Oedman sin Bohus Läns beskrifning. Kyrkoherden i Slöinge S. J. Ström författade en Topographisk antiqvarisk beskrifning öfwer Lundby, Wettle Härad, hwilken i manuscript förwaras i Götheborgs Gymnasii Bibliothek **). Contracts-Prosten Doctor Osbeck tecknade en beskrifning öfwer Laholms Contract, hwilken, dedicerad till framl. Biskoppen m. m. Doct. J. Wingård, i manuscript finnes på Gymnasii Bibliotheket ***). Uti Periodiska skrifter, som wid denna tid utgåfwos i Götheborg, inflöto någon gång upplysande artiklar i detta ämne †). Götheborgs Stifts-tidning, i synnerhet de årgångar, som utkommo på 1790-talet, innehålla åtskillige hithörande underrättelser ††). Och de i senare tid utgifne Stiftsmatriklar hafwa äfwen bidragit att bibehålla bortgångne Stiftsbröders minne †††). Prestmötes handlingar hafwa endast warit att tillgå ifrån år 1729 och till närwarande tid §). Ibland arbeten, som åga mindre hänsigt till Stifts-Historien, men dock sprida ett tillfälligt ljus, må nämnas Richardßons Hallandia Antiqua et hodierna, Cederbourgs Götheborgs beskrifning, Granbergs Götheborgs Historia och Beskrifning. De författare utom Stiftet, som ägt ett annat hufwudsyfte för sina afhandlingar, samt mera i förbigående widrört hithörande ämnen, anföras icke här, såsom mera allmänt kända §§).

Sedan

*) Äfwen män, som ej räknades till ecclesiastik-staten, omfattade denna plan med wärma. Såsom exempel må nämnas, att Großhandlanden i Götheborg Samuel Schutz hade utfästat ett prämium af 100 R:dr Specie för den blifwande Författaren.

**) H. Biskopen och Commendeuren Doctor af Wingård har haft godheten lemna Författaren detta Manuscript.

***) Framledne Biskopen hade den wänskap för författaren att han någon tid före sin död till honom öfwersände Osbeckska Manuscriptet.

†) Ibland Götheborgska Periodskrifter må nämnas Götheborgska Magazinet, som 1759 började utgifwas af Lectorn Doctor Rosén, och fortsattes sedermera af Lectorn Doctor Gothenius. Samme författare utgåfwo äfwen af Götheborgs weckoblad hwar sin årgång, 1764 och 1765. Rector Skolä Bengt Öhrwall utgaf Götheborgs Spionen, som med 1766 tog sin början. År 1772 började Lectorn Doctor Rosén utgifwa Tidningen: Hwad nytt? Efter hans död fortsattes den af hans wänner ända till 1785. Götheborgs Allahanda utkom först 1774 och erbjuder flere wägledande underrättelser. Lectorn sedermera Biskopen i Calmar Doctor Wallenstråle och Prosten Molin i Dalstorp woro ibland detta blads förste Redacteurer. Mindre för detta ändamål wigtiga upplysningar hämtas i Götheborgska Nyheter, Götheborgs Posten m. fl.

††) Götheborgs Stiftstidning började att utgifwas år 1789.

†††) Den första Stifts-matrikeln utgafs af Lector Kullman 1795, andra af Bibliothekarien Santeßon 1807, den 1819 tryckta, af Stads-Catecheten Bagge. Den sista utgafs af Consistorii Notarien, v. Pastor L. M. Bromander 1831. Först wid 1822 års Prestmöte, blef det beslutadt, att Dom-Capitlets Circulärer skulle tryckas.

§) Ifrån och med år 1768 äro Prestmötes-handlingar tryckta.

§§) Af hithörande afhandlingar i disputatiens-form har Författaren endast ägt Chytræi Wejani monumenta Hallandica, utgifne i disputationer af Lagerbring, de Warberga af Grimberg, de Territorio Flundre af Domprosten Olbers, de Paroecia Wessige af Prosten Kjerrulf.

Sedan Förf. i erkänslans hugkomst återkallat dem, som sysselsatt sig med samlande af Materialier till Stifts-historien, anser sig Förf. böra möta deras inkast, som wäl icke ogilla en tillfällig uppmärksamhet egnad åt deßa ämnen, men anse en långwarigare forskning, rigtad häråt, föga belönas genom den sparsammare skörd, som på detta fält är att hämta. Man anser hela winsten af deßa bemödanden wara, att bereda en flyktig tillfredsställelse åt nyfikenheten, som mera söker ämnen för sitt kunskapsbegär, än beräknar deras anwändbarhet. Huru många upplysningar, säger man, sökas icke förgäfwes, äfwen med den mest ansträngda möda, och de spridda länkar man lyckas samla af forntidens händelser, huru lösryckte synas de icke från hwarandra, och huru skilda från den tid, hwari wi lefwa? Men oaktadt wåra önskningar i detta fall icke alltid åtföljas af samma framgång, ledas wi dock af en hänförande känsla fort på forskningens bana. Menniskan lefwer mest i minnet och hoppet, och det närwarande ögonblicket winner just då sin betydelse, ju mera det säsom en mellanlänk ställes i förhållande till det förflutna och det tillkommande.

Äger nu minnet af det förflutna alltid ett bestämdt wärde, så har det ännu mera wigt, i samma mon, som det närmare hänföres till den krets, hwilken är egnad åt wår werksamhet. Wår känsla sammangjuter sig lätt med de föremål, på hwilka wår omsorg är rigtad, och äfwen de, som före oß delat samma omtanka, blifwa icke mer för oß likgiltige. Deße företrädare synas nu så nära med oß förenade som wänner och anförwanter, och wi kunna knapt förklara den känsla, hwilken leder oß att göra en förtrolig bekantskap med deras minne, som på matta wingar ännu swäfwar öfwer deras grifter. Denna känsla är ej blotta nygirighetens. Nej, den är tacksamhetens, som betalar en skyldig gärd af aktning; wishetens, som af det förflutna hämtar ett wägledande ljus; omtankans, som af det framfarna samlar skatter för efterwerlden. Waren då I alltid bewarade för wår hugkomst, I bilder och påminnelser af fordne företrädare, som börjat wåra mödor och lättat stegen på wår embetsbana. Wåra werkningskretsar äro den grund, hwarpå de beskrifwit sina mödor, och det tillhör oß att sorgfälligt wårda de ännu qwardröjande spåren af deras hugkomst.

Mensklighetens bemödanden utgöra ett sammanhängande helt. Wid en hastig öfwersigt synes hwarje handling isolerad. Men det tillhör Historien att på ett åskådligt sätt förena de söndrade länkarne. Om man ägde källor, utur hwilka man kunde hämta ämnen för en fullständig teckning af hwad en ort fordom warit och huru den genom fleres fortsatta bemödanden erhållit sina närwarande Kyrko- och Samhälls-former, så skulle en sådan läsning blifwa både förnöjande och lärorik. Men om wåre förfäder lemnat oß i mörker, så böra wi icke lemna efterkommande skäl till samma klagan. Destomer böra wi samla såsom spillror af ett skeppsbrott de få efterrättelser, som tiden ännu sparat. Tiden förer allt, som faller inom deß område, i en ständig wexel, och gör dagligen rättwisa åt fabeln, som föreställer den förtära sina barn. Händelser, som för wåra närmaste företrädare woro i en liflig hugkomst, och som ansågos ej behöfwa anförtros åt anteckningen, äro redan för oß omgifne af ett dunkel. Det förflutna är för oß hwad hembygden är för den derifrån bortgående wandraren. Den återses då och då, men bortskymmes allt mer, tills den slutligen förswinner.

Det återstår att uppgifwa grunderna för den plan, som blifwit följd wid detta arbetes utgifwande.

En

En Stifts-historia skiljer sig från en Stifts-beskrifning derigenom, att den förra sysselsätter sig med det förflutna, den senare med det närwarande, den förra wisar wårt förhållande till forntiden, den senare är af ett oeconomiskt syfte. Deße åsigter utesluta wäl icke hwarandra. Men endera måste wara öfwerwägande, och sjelfwa titeln tillkännagifwer detta arbetets tendens.

I följe af arbetets plan, har Författaren således förbigått en närmare beskrifning om Presterskapets löningssätt. Om en sådan afhandling skulle möta allt för många anomalier i hwilket Stift som helst, så ägde deßa i synnerhet rum inom Götheborgs, der de särskilda divisionerna äga så högst olika oeconomiska författningar. Denna olikhet utgrenar sig äfwen inom Prosterierne af samma division, och är der märkbar stundom uti intill hwarandra närgränsande Pastorater. Prestegårdar och ecclesiastika hemman har Förf. icke nämt, så framt icke derwid med tiden några märkligare förändringar föregått; då berättelsen härom tillhört det historiska.

Att med Stifts-historien förena Herdaminnet, yrkas af sakens natur, och man bör icke anse dem såsom från hwarannan åtskilde, utan snarare såsom samma sak, från olika sidor betraktad. Ty huru kan man åtnöjas att känna blotta förändringarne, som tilldragit sig inom hwilken krets som helst, utan att tillika känna de män, hwilka genom en kraftfull werksamhet ingripit i händelsernas gång? Förf. inser dock nogsamt, att då inga Extraordinarier äro upptagne i herdaminnet, en wiß brist företer sig i de lemnade uppgifterne. Men ehuru deße embetsbröder ofta burit en dryg del af embetsgöromål, och flere af dem aflidit utan befordran till ordinära platser, har det likwäl warit ett alldeles fruktlöst bemödande att om dem finna någorlunda fullständiga uppgifter, hwarföre deras namn och lefnadsomständigheter måst förbigås.

Inskrifter på monumenter, klockor och kyrkoprydnader har Författaren upptagit, der de kunnat erhållas. De äro historiskt upplysande, och hafwa ofta warit den enda wägledning för att erhålla fullständiga serier öfwer Pastorer och Comministrar.

Oaktadt allt bemödande, har Förf. icke alldeles kunnat förekomma att planen för arbetet wid wißa Pastoraters teckning mindre noggrant kunnat följas, emedan de uppgifter hwarom Författaren allestädes anhållit, någonstädes uteblifwit. Inom Pastors-archiverne, hwilka på flere ställen genom wådeld blifwit förstörde eller genom andra tillfälligheter skingrade, har deßutom funnits högst olika tillgång på upplysningar. För hwad som i detta hänseende brustit, har man från andra källor måst söka fyllnad. Och om detta någongång mindre lyckats, så har ingen uraktlåtenhet warit i Författarens bemödande.

Man öfwerlemnar nu detta arbete i Allmänhetens händer, under önskan, att deß brister mätte mildt bedömas, deß gagn swara mot Författarens afsigt, och att det i en framtid af en skickligare hand mätte bringas till större fullkomlighet.

———

Dom-Capitlet
och
Dess Ledamöter.

Uti den fullmagt *), som gafs åt Super-Intendenten Phrygius, förordnas, att han "alle förefallande saker, som Capitlet widkomma och der i staden, så wäl som uti hans annexa och dernäst omkring, sig tilldraga, må upptaga, förhöra och sluta, så widt som Kyrkoordningen och Capitlets rätt medgifwer." Wid första inrättningen af Götheborgs Super-Intendentia, uppstodo således göromål, som för att winna laglig form måste Collegialt behandlas. Men man känner ej med wißhet, hwilka som i början blifwit af Ordföranden tillkallade för att wara Consistorii Ledamöter. Det är sannolikt, att någre närboende Pastorer och Rector Scholæ warit de första Ledamöter, som med Superintendenten delat answaret för Dom-Capitlets åtgärder. Först sedan Götheborgs Gymnasii inrättning wid 1640 års riksdag war beslutad, utnämdes 2:ne Lectorer, hwilkas antal 1646 åter ökades med 2:ne, tills det omsider 1648 blef genom tillkomst af 3:ne bringadt till fulltalighet. Efter denna tid upphörde alltmer behofwet af adjungerade Ledamöter inom Dom-Capitlet. Likwäl tillade K. Carl XII **) rättighet åt Pastorerne wid Tyska Kyrkan att intaga säte och stämma i Dom-Capitlet närmast efter Domprosten. Consistorii Ledamöter utgöras således för närwarande af Biskop, Domprost, Tyska Pastorn wid Christinæ Församling, Swenska Pastorn wid samma Församling och sju Lectorer.

Dom-Capitlets seßions-rum och archif äro i Gymnasii-huset.

Superintendenter och Biskopar.

Magister Silvester Johan Phrygius, född i Calmar, blef Magister i Wit-

*) Fullmakten, daterad d. 26 April 1620, anföres strax nedanföre.

**) Ehuru K. Carl XII utfärdade detta stadgande, hade likwäl Tyska Pastorerne stämma i Dom-Capitlet redan före denne Konungs regeringstid. Man känner genom äldre handlingar, att år 1685 följande woro Consistorii Ledamöter: Biskop Wallerius, Domprost Carlberg, Pastorerne wid Christinæ Församling Buchardus och Herman, Theol. Lectorn Schröder, Rector Scholæ Florander, och Consistorii Notarius war Contrector Laur. J. Bagge. Man har mycket skäl att twifla, det Philosophiæ Lectorerne, innan 1687 års Kyrkolag utkom, ex officio warit Aßeßores Consistorii.

Wittenberg 1602, och Rector Scholæ i Linköping 1603. Blef af Hertig Johan af Östergöthland år 1610 utnämd till Superintendent i Sköfde i det Hertigen tillhöriga Hertigdöme, men då, efter Hertigens död, Hertigdömet upphörde, blef Phrygius Pastor i Götheborg 1619, och 1620 Superintendent derstädes *). Tiden har skonat få minnen efter denne Stifts-chef. Men ibland de qwardröjande hugkomster, som ännu wittna om hans personliga wärde, må nämnas, att uti Album Amicorum Axelii Oxenstjerna, hwilken denne store Riks-Canzler alltid burit på sig under sina resor, förekommer namnet Sylvester Phrygius, Suecus, och har Phrygius troligen inskrifwit sitt namn under sitt wistande i Wittenberg. Boken i octav form, inbunden i pergament med guldsnitt, förwaras i Strengnäs Gymnasii Bibliothek, och innehåller åtskilliga tankespråk, skrifne af Riks-Canzlerens mest förtrogna och wärderade wänner. Phrygius afled 1628. Han war gift med Biskopen i Linköping Petri Bened. Oelandi dotter, och har han författat den Latinska grafskriften å sin Swärfaders i Linköpings Domkyrka liggande grafsten.

Magister Anders **Joh. Prytz**, född i Arboga 1590. Fadren war då Rector Scholæ derstädes, men blef slutligen Pastor i Söderköping. Han började sina studier i Söderköpings Skola och fortsatte dem i Linköping, blef 1611 student i Upsala, reste 1614 utrikes och besökte flera Tyska universiteter, återkom till Fäderneslandet 1618, blef 1619 Magister i Upsala, Eloqv. Professor wid samma Academi 1621. För att winna bättre utkomst emottog han 1623 Rectoratet wid Linköpings Skola, och då han war nära att utnämnas till Theol. Lector derstädes, kallades han 1628 af K. Gustaf Adolph att wara deß Hofpredikant, till

*) Ett utdrag af Konung Gustaf II Adolphs fullmakt för Superintendenten Phrygius må här intaga ett rum: "Wi Gustaf Adolph m. m. göre weterligt, — — — Belangendes hans uppehälle och underhold, så är det i sig sielf rättwist och billigt, att hans åhörare honom underhålla och med alle nödtorfter skulle förförja; dock likwäl medan de få, som der nu bo, i denna fejgde tid fast af sig komne, så ock få till mantal äre, att de deras Kyrkoherde icke tillbörligen ännu mäktige att förförja; derfore hafwe wi af gunst och nåde (anseendes deras oförmögenhet och ringa mantal) nu i förstone och oß till en behagelig tid honom med ett årligt uppehälle wele förforja, på det han sitt ombetrodde kall desto bättre må kunna hafwa i acht och uträtta och icke genom deß åhäga och omsorg nöd lida eller sitt kall försumma. Unne fördenskull honom härmed all behållen Kyrkotionde som uti Skeplanda och Grystada-Kyrkoherberge årligen faller, att han dem sielf i rättan tid utan någens gensegne eller hinder må uttaga låta. Och efter han derför sig indelt wißt Prestebol finner, såsom ock de honom ingen wiß wåning kunna byggia eller tillreda, forr än de sig samteligen till den ort, der wi staden hafwa wele, flyttjander wardhe. Derfore hafwe wi honom till en anneram nådeligen efterlåtit Fäßbergs Gäll, der han må bo och sin hemwist hafwa, heldst medan samma Gäll tillförene under staden Kyrkoherden till gagn och godo legat hafwer, hwilket Gäll wi honom såsom hans antecessores haft hafwa, tar och wärde fritt efterlåta. Men på det den som der härtill Kyrkoherde warit hafwer, derigenom icke må utan någon wiß lägenhet och tjenst willråda fara, så skall han sig igen till Sköfde forfoga och dersammastädes af Biskopen till deras Kyrkoherde insatt blifwa. Och efter ock förmodeligt är, att med tiden i Götheborg åtskillige nationer sig nedsättjandes warda, derigenom mycket sällsynt kan förelöpa, och sig tilldraga, som till Capitlets förhör länder och flyttas måste, och de för Biskopen, fjerran frånwarande till Skara icke alltid utan beswär kunna refereras. Derföre tillstå wi honom att han alle forefallande saker, som Capitlet widkomma och der i staden så wäl som uti hans annera och dernäst omkring sig tilldraga, må upptaga, förhöra och slita, så widt som Kyrkoordningen och Capitlets rätt medgifwer. Befallandes m. m. Gustavus Adolphus.

till hwilken utnämning hans sällsynt lyckliga predikogåfwor gifwit anledning. Uppå Magistratens och Borgerskapets i Götheborg böneskrift, erhöll han 1631 Kongl. fullmakt att wara Superintendent i Götheborg. Han blef af Stockholms Borgerskap 1639 kallad till Pastor Primarius, hwilket han dock undanbad sig *). 1647 blef han Biskop i Linköping. Under sin tjenstetid derstädes tog han kraftiga steg emot de Reformertas försök att göra proselyter i Norrköping och der hålla offentlig gudstjenst. Han afled i Norrköping Påskdagen 1655. Efter honom äger man åtskilliga Academiska disputationer och några wäl utarbetade predikningar. Han war gift med Cath. Stjernfelt. Deras dotter Catharina blef gift med Isak Enefelt, bror till Biskop Enander i Linköping, och deras son Peter blef arfwinge till betydliga jordegendomar, som fadren förwärfwat, och ingick aldrig i publik tjenst. Biskop Prytz ligger begrafwen wid altaret i Linköpings Domkyrka **).

Doctor **Ericus Erici Brunnius**, född i Brunnagård och Stigsjö socken af Ångermanland 1597, studerade i Gefle och Upsala till 1625, då han på sistnämnde ställe blef Magister. Företog 1630 med sin discipel Claës Bjelkenstjerna resa till Holland, England och Frankrike. Återkommen till Fäderneslandet, blef han Historiarum Profeßor i Upsala 1636 och Theologiæ Profeßor 1645, Superintendent i Götheborg 1647 ***), Theol. Doctor i Upsala 1648, afled wid riksdagen

*) Superintendenten Prytz's öfwerlägsna talanger wäckte täflan emellan rikets 2:ne största Församlingar att tillegna sig hans gagnande werksamhet. Stockholms Stads Borgerskaps böneskrift till Drottningen war författad i följande ordalag: "Uti högsta underdånighet af E. K. M. begärom, E. K. M. nådigest täcktes till wår Församling som een then ansenligaste uti hela riket ordna och confirmera hans Wyrdighet Superattendenten uti Götheborg Höglärd Magister Andream Prytz, hwilken med alla the qvaliteter af Gudi begåfwat, som högnödige äro hos then, som samma kall här wäl förestå skall, såsom uti lärdomb, skickligheet, lefwerne, experienz in consistorialibus och anseende, som eljest uti målföre och uttalande, thet ibland andra qvaliteter högnödigt är. Med lif och blod tillbundne och trogne undersåter, Borgmästare och Råd uti Stockholm. 1639 d. 20 Julii."

**) Hans grafskrift har följande nu mera nästan utnötta inscription: "In te Domine speravi, Domine, non confundar in æternum. Hic in Christo requiescit Vir admodum Rev. Dom. Mag. Andr. Prytz, natus Arbogiæ 1590, Professorio munere functus Upsal. annos 3, post Sch. Linkop. præfuit quinquennium, Aulæ Regiæ Concionatorem egit biennium, Superintendens Gothob. 17, Episc. antem Lincopiæ exstitit 7, et amplius annos, Vixit cum uxore nobilissima matrona Cath. Stjernfeldt annos 23, sex ex illa liberis susceptis, quorum 4 eidem cum matre tumulo Gothoburgi illati sunt, Denatus Norrcopiæ 7 Apr. A.o D:ni 1655.

***) Uti Fäßbergs Pastors-archiv finnes en hit hörande anteckning af följande innehåll: "Sedan K. Gustaf II Adolph i nåder funnit för godt att år 1620 här inrätta en särskild superintendentia, samt då förordnat Magister Sylvester Phrygius att wara den förste Superintendent i det nya stiftet, wet man af brist på handlingar nu icke, antingen sådant skedt efter eller utan föregånget ordentligt wal, emedan större delen af stadens protocoller och registraturer jemte originaler af Kongl. privilegier, bref och resolutioner med flere angelägna handlingar dels uti den stadens norra del ifrån Drottninge-porten till stora hommen d. 10 Maji 1669 öfwergångna stora eldswådan, hwarwid Tyska Kyrkan, samt stadens Rådhus och archivum blifwit i aska lagde dels ock under en år 1690 d. 20 Febr. i sjelfwa archivum uti stadens nu warande Rådhus om natten uppkommen eld blifwit förbrända och gått förlorade. Men af qwarblifna och skaffade afskrifter wet man, thet efter Magister Phrygii år 1628 timade död högstbemälte Konung uppå stadens underdåniga ansökan genom nådig resolution af d. 23 Apr. 1629 utfärdat nådig fullmakt för deß egen Hof-Predikant Mag And. Joh. Prytz att wara Superintendent

gen i Stockholm 1664. Om honom fäller Biskop Rhyzelius det omdöme, att han war en lärd, behaglig, saktmodig och klok man. Hans barn adlades under namnet Rosenmark. Okändt är, när första Prestmötet hölls i Götheborgs Stift, men det wißa är, att före Doctor Brunnii tid ingen Synodal disputation blifwit tryckt *). Då Doctor Brunnius sjelf presiderade wid Prestmötet 1651, tillkännager han i sitt tal, att detta Prestmöte icke war det första inom Stiftet. Hans ord äro deße: articulus 11:dus Augustanæ Confessionis de peccato materia futuræ disputationes in ordine sequitur. Conscripsi igitur cet. Afwen hölls Prestmöte 1655, då Theol. Lectorn S. Torinius presiderade öfwer artikeln de Christo, och år 1663, då Doctor Brunnius åter presiderade, och artikeln de justificatione ventilerades.

Doctor **Jach. Laur. Klingius**, född i Nerike och Kräcklinge Församling 1603. Fadren Lars Hedingius, bondeson från Hidinge socken, war Kyrkoherde. Han började sina studier wid Örebro Trivial-skola, fortsatte dem i Strengnäs och Upsala Academi, hwarest han 1639 blef Magister. Kort derefter kallades han af Friherrinnan Brita de la Gardie att wara deß Hus-Predikant, och 2:ne år senare blef han af Riks-Canzleren Axel Oxenstjerna utskickad till Königsberg och Danzig med instruction att, under Profeßorn Doctor Abr. Calovii ledning, taga en närmare kännedom om de på den tiden uppkomne syncretistiska willosatserne, och deraf uppkomna twistigheter. Under detta sitt wistande utomlands blef han Theol. Doctor i Wittenberg 1647. Wid hemkomsten blef han Kongl. Hof-Predikant

dent och Kyrkoherde i Götheborg, så ock d. 10 Dec. samma år i näder försedt honom med särskild instruction till efterrättelse i deß embete. Hwarefter och sedan Hennes Kongl. Maj:t Drottning Christina förordnat Superintendenten Prytz till Biskop i Linköpings Stift, Magistraten i Götheborg genom underd. skrifwelse af d. 24 Maji 1647 Hennes Maj:t till det lediga Superintendents embetet föreslagit deß Öfwer-Hofpredikant Mag. Er. G. Emporagrius, samt Profeßorerne i Upsala Mag. L. Stigzelius och Mag. Erik Brunnius, hafwer Hennes Maj:t uti nådigt swar till Magistraten af d. 16 Aug. s. å. förklarat, att som ingenthera af them för anförda orsakers skull kunde umbäras, Hennes Maj:t för thenskull i theras ställe welat föreslå 3:ne andra skickliga lärda och till Superintendents-embetet qvalificerade män, neml. Mag. Nils, Præpositus et Pastor i Eybyrinna i Östergothland, Mag. Samuel Enander Præpositus et Pastor i Söderköping, (som sedan blef Superintendent i Calmar och omsider Biskop i Linköping) och Mag. Anders Julerius, Pastor i Nyköping, af hwilka Magistraten ägde enthera till Superintendent-embetet, såsom orden lyda, att utkesa och antaga, hwarefter Kongl. Maj:t wille i nåder then af them, som Magistraten helst begärar, med theß öppna Collation och fullmakt förse. Hwad Magistraten härå i underdånighet swarat, är af ofwananförda orsak alldeles okändt. Men thet wet man, att Hennes Maj:t sedermera ingen af them, som hon sielf till Superintendents-embetet föreslagit, med fullmakt therå försett, utan hafwer then af Magistraten i 3:dje rummet föreslagne Profeßorn Doctor Erik Brunnius then 14 Sept. 1647 erhållit Hennes Kongl. Maj:ts fullmakt att wara Superintendent och Kyrkoherde wid Swenska eller Gustavi Domkyrko-Församling i Götheborg. Hwilket embete ock Doctor Brunnius tillträdt samt med heder och beröm förestått, intill sin död wid riksdagen i Stockholm 1664. För öfrigt finnes ej thet ringaste spår, att Consistorium Gothoburgense och Stifters Presterskap med Magistraten och Swenska Församlingen deltagit i walen och förslagen till theßa Superintendenter."

*) Det war Doctor Brunnius, som först skaffade Götheborg Boktryckare, en Anund Grefwe från Nyköping, år 1650.

dikant och erhöll 1648 Drottning Christinas fullmakt att wara Pastor i Nyköpings östra församling. Blef 1650 General-Superintendent i Lifland, och Pro-Canzler wid Academien i Dorpt, hwarifrån han 1656 flyktade för de fiendtliga Ryska krigshärarne. Återkommen till Stockholm blef han af K. Carl X Gustaf förordnad till General-Superintendent för Armeen. I egenskap af bigtfader war han Konungen följaktig i fält, och då Konungen 1659 intog Seland, blef Klingius constituerad Biskop öfwer Selands Stift, emedan förre Biskopen Johan Swaning under belägringen war innesluten i Köpenhamn. Detta embete förestod Klingius i 3 år, och åtnjöt derunder alla de förmoner, som syßlan åtföljde *). Efter krigets slut blef han Pastor i Riddarholms Församlingen. Då år 1664 det ankom nådig befallning till Presteståndet att utse en förtjent man till Biskops-syßlan i Åbo, så befanns, att Klingius inom nämde Stift hade erhållit 30 röster **). Följande året 1665 utnämdes han till Biskop i Götheborgs Stift, och war han den förste bland detta Stifts Styresmän, som utbytte Superintendents-titeln emot Biskopswärdigheten ***). År 1666 blef han upphöjd i adligt stånd, och antog namn af Klingenstjerna, afled 1671. Hans minne är tecknadt uti Profeßor Calovii elogium Klingii. der han får ett rum ibland potiores Theologos Lutheranos †). Han har efterlemnat 17 särskilda Latinska och Swenska afhandlingar, som äro tryckte och wittna om hans Theologiska lärdom. Ibland desse

*) Att den constituerade Swenske Biskopen skulle af Danska Författare tadlas för sina embetsåtgärder på Seland, kunde icke wara owäntadt. Anmärkningar uteblefwo icke eller. Danska Prosten D. W. Zwergius säger i sin bok kallad Sielandska Clereci, Del. 1, sid. 282, Kiobenhawn 1754 att han beskickade nogle till Preste-embede, som for deres udueligbed siden igen matte caßeres, eller på nye af deres retmeßige Konge oc Biskop meddeles Kalds oc Collaz brewe.

**) Denna tid och i synnerhet under riksdagen skedde tillsättningen af Biskops-syßlorne således, att Presterskapet uti det lediga Stiftet walde, Biskoparne utnämnde och Konungen gaf fullmakt. Loenboms Hist. märkw. 1 Del. sid. 68.

***) Doctor Klingius wille icke mottaga Götheborgs Stift med annat wilkor än att det skulle blifwa Biskopsdöme och någon ersättning bewiljas för den separerade Kyrkoherde-tiensten. Efter någon Conferance härofwer i Rådet, resolverades, att detta wäl kan ske, efter Götheborgs sticht nu är myckitt stort och wälbegripit, är ock exempel derpå i förre regeringens tid, att en Superintendentia är gjord till Biskopsdöme. Biskop Klingius fick ock af Regeringen löfte om aflöningshemman såsom ersättning för Götheborgs Pastorat. Westén Hof-Cl. Hist. 1 Del. sid. 686.

†) Biskop Klingius, som på Regeringens bekostnad hade rest utomlands, just i den afsigt att taga en närmare kännedom om Religions-twister, hwilka befarades blifwa menliga för den Evangeliska lärans renhet, war sedermera utmärkt mon att bibehålla de orthodoxa lärobegreppen i deras helgd. Man har endast welat förebrå honom, att han wid sitt eljest berömwärda nit, någon gång mindre, än som wederbordt, gjort skilnad emellan sak och person. Såsom exempel derpå må anföras, att då Kyrkoherde Fries i Breared i oskyldig afsigt gjort några utdrag urur Melancthons loci Theologici, så förklarade Klingius honom för kättare, och utwerkade hans afsättning både från Pastorat och embete. Denna Biskopens åtgärd mißhagade Presterskapet, som war samladt wid 1668 års riksdag, så högt, att det förklarade Fries både för renlärig och oskyldig, samt recommenderade honom till ett nytt Pastorat, hwilket han ock erhöll genom Kongl. fullmakt att wara Pastor i Weddige. Uti den Comité, som war nedsatt att granska Biskopens i Åbo Doctor Terseri utgifna cateches war Klingius ledamot, och har man welat anmärka, att Klingius såsom en ifrig Censor icke obetydligt bidragit till Terseri afsättning från Biskops-embetet.

se må anföras bibliskt skattkammare Stettin 1645. Progymnasmata Doctora, quibus sententia evangelica Joh. III: 16 adversum D. Joh. Bergii glossam vindicatur, nec non Cap. IX ad Romanos explicatur, Wittebergæ 1646. Disputatio Synodalis de gratuita hominis peccatoris coram Deo Justificatione, Strengnesiæ 1651. Likpredikan öfwer Riks-Rådet och Presidenten C. Bonde, Stockholm 1660 m. fl. Han war gift med Beata Otter, dotter af Faktoren Otter i Örebro och syster med Landshöfdingen i Blekinge Friherre von Otter. Sonen Zacharias dog såsom Major i K. Carl XII:s tjenst. Dottren Hedvig Eleonora hade erhållit så witter bildning, att hon på Linköpings Gymnasium höll en af henne sjelf författad latinsk oration.

Magister **Laur. Thoreri Billichius**, född 1597, i Långesäters by och Bergs Församling, nära wid berget Billingen i Wadsbo Härad och Westergöthland *). Studerade i Mariästad från 1604 och i Upsala från 1612. Reste kort derpå utrikes, men måste snart i anseende till bristande medel återwända till Fäderneslandet. Prestwigd till Huspredikant hos Riks-Rådet Bo Ribbing till Säby i Wisnums Härad och Socken; blef 1625 Fältpredikant wid Nerike och Wermlands Regemente; någon tid derefter Capellan i Berg, hwilken tjenst han lemnade 1629. Följande året 1630 gjorde han en kort tid tjenst wid swenska armeen i Pomern. Blef af K. Gustaf II Adolph kallad till deß Hofpredikant. Försedd med Kongl. stipendium afreste han till Holland, och blef Magister i Leyden 1633. Wid hemkomsten erböds honom att blifwa Academiæ Adjunct i Dorpt, men han föredrog att blifwa Rector Sch. i Mariæstad, hwilket skedde 1637, Riksdagsfullmäktig 1638, Pastor i Philipstad 1640 **), Prost öfwer östra Wermeland 1646, Riksdagsman 1647, Pastor i Fryxdalen s. å., erhöll transport till Mariæstad s. å., hwarest han 23 år war Pastor. Präsiderade wid Prestmötet i Skara 1662, blef wid 75 års ålder Biskop i Götheborg 1671, afled 1678 och blef begrafwen i Mariæstads Kyrka, der han låtit tillreda sitt grafställe. Efter honom äger man åtskilliga tryckta likpredikningar. Man förmodar, att framl. Biskopen warit gift 2:ne gånger. Senare giftet ingick han efter sin ankomst till Götheborg med Anna Taggelia, Enka efter Collega Sch. Lars Trogelius. Hennes barn uppfostrades under Stjuffadrens ömmare wård, och woro Johan Trogelius, först Conrector

*) Billichii fader, endast känd under namn af Thord i Långsäter, lärer icke hafwa haft någon publik tjenst. Hans andra son Jon ingick uti krigstjenst, tjente sig upp till Öfwerste-Lieutenants grad och adlades 1647 under namn af Lejonrahm, hans tredje barn, dottren Botilla, blef gift med J. E. Carolstadius, Pastor först i Carlstad och sedan i Philipstad.

**) Såsom Pastor i Philipstad blef Billichius af 1647 års clerus comitialis uppförd i tredje rummet på förslaget till Superintendents-syslan i Mariestad, efter den med döden afgångne Superintendenten Jonas Nicolai Oriensulanus. Superintendents-embetet, som nu flyttades ifrån Mariæstad till Carlstad, blef åter tillsatt med Prosten i Fryksdalen Swen Elfdalius, då Drottningen för att hugna Billichius erböd honom 40 tunnors lönetillökning, så länge han wore Pastor i Philipstad.

rector wid Götheborgs Skola, sedermera Pastor i Skredswik, Anders Trogelius Eloqu. et Poëseos Lector, Catharina Trogelia g. m. Lector And. Arell. Ehuru Biskop Billichius tillträdde stifts-styrelsen wid en högre ålder, hölls dock under hans embetstid Prestmöten år 1674, då under Biskopens eget präsidium synodaldisputationen de Deo ventilerades *), 1676 då Theol. Lectorn och Contracts-Prosten Florander präsiderade. Synodaldisputationen är tryckt och handlar de creatione. Åfwen hölls Prestmöte 1677, då Theol. Lectorn Erik Myricius präsiderade och Conrector Jonas Andreä Tiljander, sedermera Pastor i Karup, responderade. Disputationen är tryckt, och handlar de providentia Dei.

Doctor **Daniel Laur. Wallerius** **), född 1630 i Högsby wid Calmar. Fadren war Pastor i Högsby Laurentius Erici Wallerius, modren Catharina Unge, dotter af Superintendenten Unge i Calmar. Studerade från 1641 i Calmar, från 1648 i Linköping, och från 1651 i Upsala, der han 1658 erhöll Magistergraden. Prestwigd i Calmar och förordnad till Conrector Sch. samt Gr. L. Lector wid Collegium Carolo-Gustavianum i Calmar s. å. Slotts-Pastor derstädes 1660. Af Enke-Drottningen blef han 1668 kallad till Hofpredikant, med bibehållande af sin förut innehafda lön. Sedan han några år warit tjenstgörande wid hofwet och 1669 blifwit befordrad till ordin. Kongl. Hofpredikant med full lön på stat, waldes han 1671 till Domprost i Götheborg, genom Församlingens enhälliga kallelse, och blef slutligen 1678 utnämd till Biskop öfwer Götheborgs Stift ***). S. å. deltog han såsom Ledamot i den Comité, som war förordnad att granska förwaltningen under förmyndare-regeringen. Blef af Konungen 1680 utnämnd Theologiæ Doctor †). Afled 1689 på sin egendom Säfwenäs, och begrofs i en af honom utsedd graf i Örgryte Kyrka. Likpredikan hölls af Biskopen i Skara Haquin

*) Se Götheborgs Hwad Nytt för år 1779.

**) Han hade förut kallat sig Wallerman. Så nämnes han på sina utgifna disputationer.

***) Wallerius waldes till Biskop af det wid riksdagen i Halmstad församlade Presterskapet. Walet skedde d. 13 Febr. och d. 12 Maji s. å. inståldes han i Biskops-embetet af Erke-Biskopen D:r Johan Baazius i Götheborgs Domkyrka.

†) Såsom wedermäle af K. Carl XI:s för Biskop Wallerius fattade särdeles stora nåd, må här anföras det bref Konungen skref till honom om hans utnämning till Theol. Doctor, gifwet d. 30 Dec. 1680. — — — "Såsom wi hafwe med nåder förmärkt, Tro-undersåtare och Biskop, den omwårdnad och trogna bearbetande, som I nu en rum tid, till Guds församlings uppbyggande uti åtskilliga kallelser wist hafwen; alltså äre wi föranlåtne wårt Konungsliga wittnesbörd eder deröfwer till någon hugnad att tillägga, det wi wilje så ske låta; att wi eder med Doctoris Theologiæ namn och förmon godt finne att behedra. Så all then stund wi wår nådige ordre härom till Academiæ Canzleren afgå låtit, ty kunnen I med det forderligaste hos honom i detta ärendet anmäla, då han widare den anstalt som till deß fullbordan hörer, gerandes warder. I ställen förthenskull eder denna wår nådiga wilja till skyldig efterrättelse.

Oaktadt Konungens till Academiæ Canzleren M. G. de la Gardie gifna befallning och dennes senares i följe deraf till Theologiska faculteten i Upsala aflåtne skrifwelse med anmodan att utfärda Doctors diplom, sökte dock faculteten undanflykter, så att Biskop Wallerius aldrig erhöll Doctorsbref.

qvin Spegel. De som tecknat Biskop Wallerii lefnad, förena sig i det loford, att han såsom Stifts-chef warit berömd för mycket saktmod, förenadt med alfwarsamhet och drift. Efter honom äger man några tryckta och af honom hållna likpredikningar. Han war gift med Margaretha Schomerus, dotter af Superintendenten i Calmar Doctor Schomerus. Deras dotter Rebecca blef gift med Biskop Poppelman.

Under Biskop Wallerii embetstid höllos Prestmöten 1682, då Prosten Niclas Kollinius i Tranemo präsiderade för sin synodal-disputation de scriptura sacra; 1685 då Theol. Lectorn, Joh. Florander präsiderade för sin synodal-disputation de libero arbitrio; 1687 då Theol. Lectorn Schröder präsiderade för sin synodal-disputation de peccato; samt 1688 då Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Marstrand N. F. Bagge präsiderade för sin synodaldisputation de Jesu Deo et homine.

Doctor **Johannes Johannis Carlberg**, född i Carlstad 1638. Fadren Johan Börjeßon *) war Brukspatron och Borgmästare derstädes. Modren Christina Olofsdotter Spak. Föräldrarne, som ägde rika tillgångar för hans uppfostran, besörjde hans första bildning genom enskilt underwisning, hwarefter han intogs i Carlstads skola, och afgick derifrån 1655 till Upsala Academi. Här wistades han till 1662, under hwilken tid han aflagt åtskilliga Academiska lärdomsprof. Han beslöt nu att resa utrikes, lät inwiga sig till prediko-embetet och afreste i Aug. månad sistn. år till universiteterne i Holland och Tyskland. Magister i Leipzig 1665, Theol. Doctor i Gießen 1677. Efter en 16:årig frånwaro, återkom han till fäderneslandet 1678, och wann snart en förtjent namnkunnighet genom sin widsträckta lärdom och sina intagande embetsgåfwor. År 1679 blef han 2:ne gånger å rad genom bref från Magistraten och Borgerskapet i Götheborg kallad till Domproste-embetet, hwilket anbud han ock antog. War tillika Contracts-Prost i Domprosteriet; 1687 utnämdes han utan ansökning till Öfwer-Hofpredikant hos Drottning Ulrica Eleonora **), 1689 blef han Biskop i Götheborg. I den Kongl. fullmakt,

*) Namnet Carlberg antog Biskopen efter födelsestället Carlstad.

**) Då D:r Carlberg på befallning hade hållit sin första predikan på hofwet, blef han af Drottningen kallad till Öfwer-Hofpredikant. D:r Carlberg undanbad sig denna nåd med följande uttryck: En Johannes (detta war Carlbergs dopnamn) tjenar icke wäl att predika på Kongligt Hof. Drottningen swarade: Johannes tjenar mycket wäl här, ty här är hwarken Herodes eller Herodias. Ehuru Drottningen hade alfwarligt förbudit Hof-Clereciet att inblanda politiska ämnen i sina predikningar, så anmodade hon dock särskilt Doctor Carlberg att under en predikan söka beweka Konungen till mildhet emot de många olyckliga familler, som blefwo nödställde genom reductionen. Carlberg åtlydde. Men wid gudstjenstens slut, sade Konungen med ifwer till Carlberg: Ni predikar uppror i mina undersåtares hjertan. Hwartill Carlberg swarade: Ware sådant långt ifrån mig. Min afsigt har warit att predika uppror i Eders Maj:ts hjerta. Hwarpå Konungen lugnat sig, räckt Carlberg handen, och under ett längre samtal i de nådigaste uttryck betygat sin tillfredsställelse med Carlbergs uppbyggeliga tjenstgöring.

fullmakt, som då för honom utfärdades, inflöto bland annat deße uttryck: — — "såsom den der icke allenast de flesta röster i Stiftet wunnit, utan ock genom sin grundliga lärdom, upplysta förstånd, berömliga och exemplariska lefwerne, samt wid prediko-embetet både här och i Götheborg ertedda ifwer och mödosamma arbete, hafwer gjort sig thenna och annan wår Kongl. nåd wäl wärdig och förtjent, alltså hafwe wi honom till någon yttermera heder och hugnad emot sådant deß trogna och redeliga uppförande nådeligen förordna welat m. m." *). Samma år d. 26 Dec. inwigdes han till Biskops-embetet i Upsala Domkyrka af Erke-Biskop Swebilius. Efter hållna afskeds-predikningar på Slottet, hugnades han med ansenliga föräringar och flere nådesbewis af de Konglige personerne. År 1696 kallades han till ledamot i den Comité, som hade under utarbetning Bibelversionen. Då Biskop Carlberg mot slutet af sin lefnad kände sina krafter märkbart aftaga, sammankallade han Stiftets Presterskap till allmänt Prestmöte, då Han af de församlade tog afsked. Några månader derefter sjuknade han, afled d. 5 Juli 1701, och begrofs i sin tillredda graf i Örgryte Kyrka af sin Comminister Peter Aurelius. Han war gift med El. Agnes Strohin, hwars fader war Major wid Artilleriet i Heßen Darmstadt. Med henne hade han 14 barn, af hwilka 5 söner och en dotter öfwerlefde fadren. Sonen Johan blef Kyrkoherde i Marstrand, Eberhard Capitain och Stads-Ingenieur i Stockholm, Börje Fendrik wid Artilleriet, Bengt Wilhelm Chef för Götheborgs Fortifications-brigad, R. S. O. Gerhard död ogift, d. Christina gift med Tyska Pastorn wid Christinä Församling J. G. Margraff. B. Carlbergs kända tryckta skrifter utgöras af disputationer, dem han utgaf under sitt wistande utomlands.

Prestmöten höllos 1693, då Kyrkoherde Ström i Karreby war Präses, och artikeln de Scriptura Sacra ventilerades; 1694 då Contracts-Prosten Hummel i Harplinge war Präses, och disputerade öfwer artikeln de Christo; 1698 då Theol. Lectorn Sveno Gadelius präsiderade för sin disputation de creatione. År 1700 war åfwen Prestmöte, men upplysande handlingar saknas.

Doctor **Georgius Wallin**, den äldre, född på hemmanet Dockstad i Wibyggerå socken och Nordingrå Pastorat i Ångermanland 1644. Fadren war ortens Länsman och tillika jordägande Hemmansbrukare. Studerade i Hernösand från 1655, och i Upsala från 1666, der han blef Magister 1676. Prestwigd till Huspredikant hos R. R. Grefwe Nils Brahe s. å. Predikant wid Kongl. Lif-

*) Drottningen öfwerlemnade med egen hand åt Carlberg fullmakten på Biskops-syßlan, och yttrade derwid: Wi lyckönske eder, ehuru gerna wi åstundat eder i wår tjenst längre tid. Wi sakne eder såsom en rättskaffens själasörjare, Gud löne eder derföre.

Lif-Drabant Corpsen 1680, K. Hof-Predikant 1681, Pastor i Gefle *) och Prost öfwer Gestrikland 1684. Han kallades 1690 åter till Stockholm, att blifwa K. Carl XI:s Öfwer-Hofpredikant och Bigtfader. I denna egenskap hade Wallin förtroendet att underwisa Kronprinsen Carl wid sin första nattwardsgång, och att uppwakta Drottning Ulrica Eleonora och K. Carl XI wid deras sotsängar. Han blef wid Jubelfesten i Upsala 1693 Theologiä Doctor. Atföljde 1700 K. Carl XII på fälttåget till Seland, och blef 1701 Biskop i Götheborg. Aret derpå sökte och erhöll han transport att wara Biskop i Hernösand, hwarest hans berömliga embetsförwaltning war förenad med de största bekymmer, i anseende till fiendens täta härjningar inom nästan hela området af hans stift. Han afled i hög ålder 1723. War gift med Ingrid Gadd, som härstammade från en Norrsk Prestslägt. Med henne hade han 2 söner och en dotter, sonen Georg blef Biskop i Götheborg. Af B. Wallin äger man en tryckt berättelse om K. Carl XI:s sista lefnads-stunder, och några tryckta liktal.

År 1701 hölls Prestmöte i Götheborg, då Theol. Lectorn Mag. S. Gadelius förde präsidium under disputations-acten och artikeln de imagine Dei förehades. Att Lector Gadelius 2:ne gånger präsiderat, torde härleda sig deraf, att han senare gången intagit rum för en frånwarande officiant. B. Wallins embetstid här i Stiftet war helt kort, och utan denna beredwillighet af Lector Gadelius hade Biskopen möjligen saknat tillfälle att se Stiftets Presterskap församladt **).

Laurentius Norrmannus, född i Jäders Socken af Södermanland 1651, blef E. O. Hist. Professor i Upsala 1682, Log. et Met. Professor 1688, Theol. Professor 1693, samt tillika Bibliothekarie 1698, Primarius Professor 1702, Biskop i Götheborg s. å. Afled i Upsala 1703. Hans namn äger således endast ett rum i Götheborgs Stifts Biskops-chrönika. Döden afbröt hans werksamhet, innan den kunde egentligen egnas åt Stiftet.

Magister **Olaus Nezelius**, född i Näs Socken af Upland 1638, der hans Fader Ericus Filmerus war Comminister. Blef Magister i Upsala 1672. Efter

*) Det berättas, att, då Wallin sökte Gefle Pastorat, han nära gått miste om denna befordran, emedan de Kongliga personerne icke wille sakna hans tienstgöring wid Hofwet. Då Wallin sedermera återkallades för att wara Konungens Öfwer-Hofpredikant, så bewiljades honom den nåden, att när han wille, oanmäld få tillträde till Konungens person. Konung Carl XI hade äfwen det förtroendet för Wallins rena afsigter, att han flere gånger begärde Wallins utlåtande öfwer ämnen, då Konungen genom egen öfwerläggning icke kunde komma till full öfwertygelse.

**) K. Carl XII utnämnde i December 1702 den Konungen i kriget följaktige Superintendenten och Öfwer-Hofpredikanten Johan Ingemarsson Tingwall till Biskop i Götheborg. Men Tingwall låg redan wid utnämningen på sin sotsäng wid Sendomir i Polen, och afled derstädes kort derefter. Konungen hade emedlertid gifwit åt den döende läraren, som han ofta besökte och ömt saknade, det sista wedermälet af utmärkt nåd.

Efter uti Frankrike, England och Italien gjorda resor hemkommen, blef han Bibliothekarie i Upsala 1676, Profeßor 1677, och tillika Pastor i Hagby och Ramstad 1682, Pastor i Wingåker 1692, Biskop i Götheborg 1703, afled 1710.

Det synes som under B. Nezelii och hans närmaste företrädares embets-tid, Regeringen låtit inrätta de flesta Comministraturer i detta Stift. En stor del af deße tillkommo näst före eller strax efter början af 1700:talet. I Halland finnes ingen Comministratur, som daterar sin uppkomst före den tid, då denna Provins blef förenad med Swerige. Under det B. Nezelius stod i spetsen för Stifts-styrelsen, hölls Prestmöte år 1705, då Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Lundby, Wettle-Härad, Petrus Kellander präsiderade och disputations-ämne war locus ex Huttero de peccato in genere et in specie. Handlingarne om detta Prestmöte upplysa, att jemte Präses war utnämd en v. Präses, 3 ordin. Respondentes och 3 vicarii, 3 Concionatores ordinarii och 3 vicarii, en Orator ordin. och en vicarius, 3 Opponentes och 4 Notarii. Äfwen hölls Prestmöte 1709 då K. Hof-Predikanten och Kyrkoherden i Kongelf Mag. Jac. Rattrey präsiderade, hwilken lärde och skicklige man s. å. afled. Hans minne återkallades uti en af hans wän B. Nezelius hållen likpredikan. Och Biskopen åtföljde året derpå den saknade utur tiden.

Doctor **Johannes Poppelman**, född i Warberg 1649, der Fadren war Tullförwaltare *). Student i Lund 1768, besökte Wittenberg 1671, Kiel, Leipzig och Erfurt 1673. Blef under denna tid Phil. Magister, återkommen till Swerige 1674, blef han Log. et Phys. Lector i Götheborg 1675, reste med Kongl. tillstånd och med bibehållande af Lectors-lönen 1680 till Jena, Theol. Doctor i Wittenberg 1683, fortsatte sin resa till flere orter i Tyskland och Danmark. Återkom till Fäderneslandet 1688, Theol. Profeßor i Lund 1692, Biskop i Götheborg genom Kongl. fullmakt, daterad i Bender 1711, afled 1725 i den höga åldern af 76 år. War gift med Rebecka Walleria, med hwilken han ägde 12 barn, af hwilka 5 öfwerlefde fadren. Sonen Elieser blef Theol. Lector i Götheborg, Daniel Pastor i Starkärr, dottren Catharina gift med Th. Lectorn och Contr. Prosten Jacobßon. B. Poppelman ligger begrafwen i sin Swärfaders Biskop Wallerii graf i Örgryte. B. Poppelman har utgifwit flere tryckta latinska afhandlingar, de fleste i form af disputationer.

Under hans embetstid höllos Prestmöten 1713, då Prosten Kreitlow i Rommeled såsom

*) B. Poppelmans moder war Catharina Cracau, och det berättas, att hon de sista dagarne af sitt hafwande tillstånd kullstjelpte med sin wagn under en resa till Warberg, hwarwid hon gjorde det löfte, att, om fostret blef wid lif, och wore ett goßebarn, skulle hon gifwa det Herranom igen ewinnerliga. 1 Sam. 1: 28.

såsom Präses disputerade öfwer artikeln de lege Dei; år 1714, då Domprosten J. G. Lithovius präsiderade för sin synodal-disputation de evangelio; år 1717 då Tyska Pastorn Doctor Niehenck förde präsidium och disputations-ämnet war de gratuita hominis peccatoris coram Deo justificatione; samt 1719 då Tyska Pastorn Margraff präsiderade för sin disputation de electione.

Doctor **Ericus Benzelius**, son af Erke-Biskop Erik Benzelius och Margaretha Odelia, född i Upsala 1675, understödd af ett Kongligt stipendium afreste han 1697 till Tyskland, Holland, England och Frankrike, hemkom 1700, blef Bibliothekarie i Upsala 1702, Theol. Doctor 1719, s. å. Theol. Profeßor med Hagby till Präbende, Biskop i Götheborg 1726, och i Linköping 1731. Han bewistade Riksdagarne 1734, 1738, 1740, 1742, och war under de 2 sista ståndets taleman, 1742 blef han Erke-Biskop och Pro-Canzler wid Upsala Academi, hwilka embeten han likwäl aldrig tillträdde, utan afled i Linköping 1743 och blef begrafwen i Linköpings Domkyrkas chor *). Öfwer honom hölls likpredikan af hans närmaste efterträdare i Biskops-embetet i Linköping Doctor Rhyzelius. War gift med Anna Swedenborg, dotter af Biskopen i Skara D. Swedberg, och ägde med henne 4 söner och 2:ne döttrar, som öfwerlefde honom. Han war 1720 en af de första stiftarne till Wetenskaps-societeten i Upsala, gjorde i Götheborg första grundläggning till nu warande Gymnasii Bibliothek. Hans skrifter och bland andra de uti historien och antiqviteterne bewittna hans sällsynta lärdom. Efter hans död utgafs hans versio latina Ulphilæ och hans Philo Illustratus. Ehuru Biskopen ostridigt ägde ett af de första rummen bland sin tids lärde, så hindrade likwäl icke hans litteraira syßelsättning honom att egna sin kraftfulla werksamhet åfwen åt ämnen, som lågo närmast inom hans embets-krets. Han plägade ofta uti ett honom eget ordspråk kalla församlingen, skolorne och barmhertighets-stiftelser för sina trenne pupiller, åt hwilka han war skyldig en huldare omwårdnad.

Under denne Biskops embetstid höllos Prestmöten 1728, då Theol. Lectorn Jonas Montin präsiderade för sin synodal-disputation de bonis operibus och år 1730, då Kyrkoherden i Kalf hade fått sig präsidium uppdraget **). 1728 års Prestmötes handlingar utwisa, att antalet af officianter då war lika med det, som i se-

*) Efterwerlden har föranstaltat om hans minneswård, på hwilken följande inskrift läses: Memoria Erici Benzelii, Erici filius, qui bono ecclesiæ ac litterati orbis natus, primum ad Upsaliensem Academiam bibliothecæ publ. per XXII annos præfectus, litterariam quoque societatem instituit, postea Theol Doctor et Prof. Ord. Hinc Episcopus datus Gothoburg. 1726, ac interjecto quinquennio Lincopensibus, ubique perenne sui reliquit desiderium. Tandem ad Archi-Episcopi et Pro-Cancell. paterna fastigia evectus 1742, spem nobis fecit mansuræ felicitatis, sed ereptus morte heu præpropera 1743 annos natus LXVIII m. VII d. XXVI. Ossa servat Lincopia, monumentum tamen in natali urbe P. C. Anna Svedenborgia uxor moesta liberique collacrymante Jacobo Cronstedtio, quem et privatum et Regni senatorem amicum habuerat fidelissimum.

**) Huruwida Carlberg präsiderat eller om någon annan intagit hans ställe, är Förf. okändt. Det wißa är, att Carlberg wid nästföregående Prestmöte blef utnämnd till Präses för det följande.

i senare tider blifwit iakttaget. Wid öfwerläggningarna förekom, ibland annat af enskilt och temporär beskaffenhet, en af tiden påkallad wederläggning af Dippels genom trycket utspridda willomeningar i religionen. Biskopen upptog Dippels satser punktwis och wederlade dem. Äfwen upplästes Presteståndets Protocoll af d. 8 Aug. 1727, som bestämmer antalet af Riksdagsmän för hwarje Stift, och trenne för Götheborgs, Biskopen oberäknad, som deßutom i sjelfwa Riksdagsmanifestet blir kallad. Slutligen utnämdes officianter för följande Prestmöte. Af 1730 års Prestmötes handlingar finner man, att det instämde med denna tidens plägsed att wid Prestmöten utwälja ombud till påföljande Riksdag. Wid denna Synod påböd äfwen Biskopen, att wid hwarje Pastorat ett Pastors-archif skulle inrättas. Slutligen proponerade Biskopen, att hwar och en af Presterskapet, som hade någon casus conscientialis eller något dubium in aliqua parte muneris sacerdotalis skulle detsamma till allmän öfwerläggning framställa. Och finner man att flere ämnen tillhörande Kyrkolagfarenheten, i förwäg blifwit afgjorda inom Stiftet, i likhet med hwad nyare författningar nu mera till allmän efterföljd stadga.

Doctor **Jacobus Benzelius**, efterträdde förenämnde sin bror, war född i Upsala 1683, blef Magister 1703, Philos. Adjunct 1704, Theol. Adjunct 1706, företog 1707 en utrikes resa och besökte de fleste universiteter i Tyskland. År 1708 blef han af K. Carl XII utnämnd till Theol. Profeßor i Lund, 1725 Theol. Doctor. Såsom bewis på den nog sällsynta täflan, hwilken fanns hos rikets Presterskap att tillegna sig hans utmärkta egenskaper såsom Stifts-chef, må nämnas, att han 2:ne gånger war uppförd på förslag till Biskops-embetet i Skara, och äfwen 2:ne gånger till det i Lund, en gång ägde han rum på Biskops-förslag i Wexiö och sedermera i Calmar; wid Biskops-ledigheterne i Strengnäs, Westerås och Åbo hade han äfwen räknat många röster, och hade deßutom haft förslag att blifwa Pastor Primarius i Stockholm. Wid Biskops-walet i Götheberg 1731 erhöll han de fleste rösterne, och blef genast derefter utnämnd till Biskop derstädes. Han blef Erke-Biskop 1744, och afflyttade följande året till Upsala, samt afled under Riksdagen i Stockholm 1747. War gift med Catharina Edenberg, dotter af Legations-Secreteraren Edenberg. Deras barn, adlade, adopterades under Benzelstjerniska familiens numer. Ibland de tryckta arbeten, som under loppet af längre tider stadgat hans stora anseende såsom grundlärd Theolog, äro hans repetitio Theologica och hans epitome, hwilka på Riksdagen 1734 antogos till offentliga läroböcker wid rikets Academier, Gymnasier och Skolor. Öfwer Honom hölls, i Rikets Ständers närwaro, likpredikan af då warande Öfwer-Hofpredikanten, sedermera Erke-Biskopen, D. Sam. Troilius *). Uti de wid

 denna

*) Parentation hölls af Profeßorn Doctor Hallenius. Öfwer Erke-Biskopen utkommo på flere språk författade

denna predikan bifogade personalier nämnes, att Erke-Biskop J. Benzelius ägde största förtjensten genom inrättningen af Götheborgs Barnhus, som grundlades under den tid, då han ännu stod i spetsen för Götheborgs Stifts styrelse. Han delade med sin äldre broder och företrädare en utmärktare omsorg för bibehållandet och wården af forntidens minnen. Och då man redan nämnt den widsträcktare plan, som hans snille för detta ändamål uppfattat, må det tillåtas att här anföra några mindre hithörande omständigheter. Uti Proste-archiverne finner man egenhändiga bref från honom, hwaruti han anmodar Contracts-Prostarne att på det nogaste förwara afskrifter af allt, som antingen rörer Stiftet gemensamt eller Contractet enskilt, på det att ingen länk från forntiden måtte gå förlorad från efterwerlden, och, i fall af eldswådor det ena stället kunde hämta upplysning från det andra. På Biskopens föranstaltande inköpte Presterskapet af Hallands division Lunds Landabok, hwilken sedermera till ewerldelig efterrättelse för denna delen af Stiftet skulle förwaras på Götheborgs Gymnasii Bibliothek.

Prestmöten höllos år 1732, då Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Grimethon Mag. J. Borritz war utnämnd Präses, och disputations-ämnet war de ministerio et ordine ecclesiastico *); år 1735, då Contracts-Prosten och Pastorn i Tanum Mag. J. Oedman war Präses för sin synodal-disputation de ecclesia Dei ut Lutherana adeoque antifanatica; 1737, då Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Istorp Mag. J. Aurelius präsiderade för sin synodal-disputation de libertate Christianorum circa cæremonias ecclesiasticas; år 1740, då Tyska Pastorn

fattade grafskrifter, ibland hwilka en af den berömde Kyrkoherden wid Riddarholms Församlingen Doctor Abr. Peterson tillwinner sig en större uppmärksamhet. Ehuru poëmet nu bär stämpeln af ett föråldradt språk, äger det wärde, i den mon det för efterwerlden framställer en trogen teckning af Erke-Biskopens snille och hjerta. Blott några stropher må här anföras:

— — — — — — — — — — —

Wid denne store wår Gamaliels trogna fötter
Ha suttit i wårt land så många lärda män,
Som räkna sig till lof att de få wittna än
Att det omöjligt war att der sig höra trötter.
Hans wett det war för djupt sig göra hufwudbråk
Att blott med tomma ord få fylla kitsligt öra,
Wältaligheten man utaf hans mun fick höra
War i gudomlig kraft och andans eget språk.

———

Så mycket mindre man skull twiflan kunna bära
Uppå den lärdom han om Herrans kunskap dref,
Att det war sanning som hans lärda penna skref,
Hans lif war sjelf bewis, hans wandel kunde lära
Ty här war ljus, som af förfarenheten wet
Så grundlärd kunskap, som hans sälla ande ägde
All wishet som ett null uti hans sinne wägde
Emot en barnslig tro och wis enfaldighet.

*) Om Borritz officierade eller war hindrad är Förf. okändt; han war likwäl wid nästföregående Prestmöte utnämnd till Präses.

stern Doctor Niehenck präsiderade i stället för Domprosten Mag. Hilleström, som ägde förfall. Den då ventilerade artikeln handlade de sacramentis. År 1744 war äfwen Prestmöte, då Theol. Lectorn och Contracts-Prosten Jacobßon präsiderade och artikeln de baptismo war disputations ämnet. Under deßa Prestmöten gjorde Biskopen många regleringar, som alltid skola utgöra wilkor för en wäl organiserad Stifts-styrelse. Flere hafwa bibehållit sig till wår tid, andra hafwa efter tidernas olika fordringar undergått nödiga ändringar.

Doctor **Georg Wallin**, den yngre, född i Gefle 1686, der Fadren då war Pastor, men blef sedan Biskop i Götheborg och slutligen i Hernösand. Student i Upsala 1696, och Magister derstädes 1707, företog 1708 en utrikes resa och wistades ett halft år i Greifswald; 1709 reste han till Rostock, Berlin, Wittenberg, Eisleben, Halle, Naumburg och Jena, der han uppehöll sig ett år. Fortsättande sin resa till Leiden, öfwergick han derifrån till England. Wistades någon tid i London och Oxford. Begagnade de Engelska Bibliotheferne och i synnerhet det Bodleyanska. Hans wistande här afbröts genom hans utnämning till Theol. Lector i Hernösand. Återkommen till Swerige 1710, blef han 1711 prestwigd. Under 13 års tjenstetid såsom Lector, war han 2 gånger Riksdagsman, gjorde 2 visitationer i Lappmarken, utarbetade en öfwersättning af N. T. på Lappska språket, besörjde återuppbyggandet af det afbrända Gymnasti-huset, hwilket han äfwen inwigde. Med Konglig tillåtelse företog han 1720 en ny utrikes resa, och for genom Köpenhamn åt Hamburg. På sistnämde ställe wistades han hela wintern och syßelsatte sig i Fabricii bibliothek, 1721 reste han till Paris. Här tillbringade han ett år, och författade 2:ne arbeten, det ena med titel: Lutetia Parisiorum erudita sui temporis, h. e. annorum hujus sæculi XX et XXII, Norimbergæ 1722, 8:o, och det andra: Tractatio de sancta Genoueva Paris. et totius regni Galliæ Patrona. Part. III cum fig. tryckt i Wittenberg 1723, 4:o. Deße arbeten emottogos i Frankrike med utmärkt bifall. Fiendtliga infall i Hernösand påskyndade hemresan och ändrade hans plan att besöka Italien. Likwäl qwardröjde han i Nürnberg för att der låta trycka förenämde arbeten, i Leipzig för att utgifwa sin Historia Josephi fabri lignarii ex manuscripto arabico Bibl. reg. Paris. cum versione et notis, och i Wittenberg för att speciminera för Theol. Doctors graden, hwilken han der erhöll. År 1723 återkommen till Swerige, utnämdes han till Kongl. Hof-Predikant, med uppdrag att för deras Majestäter predika på Tyska språket. I anseende till sina utmärkta predikogåfwor erhöll han nu kallelser till Storkyrkan, St. Catharinä och flere församlingar i Stockholm. 1727 förordnades han till Bibliothekarie i Upsala, och några år derefter till Theol. Profeßor; 1735 blef han Superintendent på Gothland. Under sin embetstid der sammanbragte han ämnen till sina Gothländska samlingar. 1737 förrättade han visita-

visitationer wid de flesta Församlingarne inom sitt Stift, och d. 5, 6, 7 Oct. s. å. höll han Prestmöte, hwarwid han sjelf presiderade. Hans wistande på Gothland afbröts af hans långa närwaro wid Riksdagen ifrån 1738 till medlet af 1744, då han till sitt Stifts stora saknad erhöll kallelse och utnämning att wara Biskop i Götheborg, dit han afflyttade 1745. Han bewistade följande året Riksdagen i Stockholm, då han inställdes i Biskops-embetet af sin närmaste företrädare, då warande Erke-Biskopen Jac. Benzelius. Äfwen öfwerwar han 1751 års Riksdag. Wid Biskopsledigheten i Hernösand efter Fadren erhöll han 89 röster, och åren 1748 och 1758 stod han på Erke-Biskops förslag. 1755 adlades hans barn med namnet Wallenstråle. Han afled d. 16 Maji 1760, och begrofs på 4:de dagen efter ett då öfwerstådet Prestmöte. Större delen af det då församlade Presterskapet qwarbröjde i staden och utgjorde en särskilt proceßion till Domkyrkan. Biskopen i Skara Doctor Hallenius höll likpredikan, hwartill Theol. Lectorn Doctor Roempke författat personalier. Biskopen i Linköping Doctor Rhyzelius hade för tillfället öfwersändt en carmen elegiacum, hwari han tolkade wänskapens ömmaste saknad. Till de parentationer, som på Latin och Swenska höllos i Götheborg, hade d. w. Rector Gymnasii, Lectorn Doctor Rosén, utfärdat ett latinskt program i bunden stil. Framl. Biskopens characteristik tecknades wäl af hans flere minnestalare, och några drag af deras teckning må här finna rum. Efterfrågar man hans wärde såsom medborgare och embetsman, så lemnas följande omdöme: "Han war emot sin Öfwerhet en trogen undersåte, för deß wälgång "innerlig förebedjare, emot sitt fädernesland en oföränderligt wälmenande medbor"gare, om renlärigheten öm, i embetsmål nogräknad, i öfwerläggningar rådig, i "studier trägen, emot den läraktiga ungdomen frikostig och huld, emot wrånga om"dömen trygg i sitt sinne, i omdömen warsam, wid högtidligheter hedersam, i en"skildhet tarfwelig, i umgänge wänlig och munter, wedersakare af sitt eget beröm, "älskare af gamla seder och rent wäsende, hatare af nymodigt krus, wid swåra öf"wergångar tyst och tålig, i sin wandel uppbyggelig." I sammanhang härmed må nämnas det witsord, som från annan hand lemnas om hans litterära förtjenster och den jemwigt i själen, hwarmed han bar lifwets mest omskiftande öden: "Han "emottog utan bestörtning flere sorgetidningar, öfwerlefde sina närmastes död, såg "sitt fäderne plundradt, sitt bibliothek uppbrändt, utan att störas i sitt philosophi"ska lugn. Uti acta Lipsiensia ser man de lärdas omdöme om honom. Utom "de wettenskaper, som utgöra och pryda en theologus, ägde han en stor insigt i "numismatiken, öster- och westerländska språken, lärdoms historien, antiqviteterna "och Swenska historien." Man har äfwen uppställt en träffande jemförelse emellan Götheborgs Stifts twenne framfarna Biskopar Erik Benzelius och Georg Wallin den yngre: "Begge hade granskat Europeiska bibliothekerne, begge afskrifwit "och i ljuset frambragt några sällsynta manuscripter, begge mycket upplyst Swen-

ska

"ska historien, begge woro de antiqvarier, begge deras tids polyhistorer, efter beg-"ge har Upsala bibliothek många förändringar att uppwisa." Biskop Wallin har författat ett så betydligt antal skrifter, att de här blott summariskt kunna anföras. Tryckta arbeten af åtskilligt innehåll 24, Predikningar 7, efterlemnade manuscripter, som dels finnas i offentliga bibliotheker dels förwaras i enskilta boksamlingar 36. Han war gift först med El. Palmroth, dotter af Theol. Professor Palmroth i Upsala, och sedan med Margaretha Schröder, dotter af Theol. Lectorn i Götheborg Göran Schröder. I förra giftet hade han en son och 3 döttrar, af hwilka Elizabeth blef gift med Biskopen Doctor Kamecker på Gothland, Hedwig med Landshöfdingen i Westmanland C. N. O. Carlskjöld, en dotter dog i barndomen, och sonen blef dödad i en duell i Götheborg år 1746. I senare giftet hade han 2:ne söner, Fredrik Ulrik Canzli-Råd L. N. O., Martin Georg Th. Doctor och Biskop i Calmar.

Under Biskop Wallins embetstid höllos Prestmöten 1747, då Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Tranemo präsiderade öfwer artikeln de sacra coena; 1749 då Kyrkoherden i Starrkärr Poppelman präsiderade för sin disputation de conjugio; 1751 då Prosten och Kyrkoherden i Kongelf Mag. A. Tranchell förde präsidium öfwer artikeln de ministerio ecclesiastico. Då Tranchell wid näst föregående Prestmöte utnämdes till präses, tillades uttryckeligen, att det lemnades uti futuri präsidis fria wal, om han wille skriswa och låta trycka en disputation, eller hålla sig wid tractationen uti repetitione theologica. 1753, då Prosten och Kyrkoherden i Fjärås war präses och disputations-ämnet de magistratu politico; år 1754, då Contracts-Prosten och Kyrkoherden i Tanum Doctor Ekström präsiderade öfwer artikeln de precibus et afflictionibus, och år 1757, då Kyrkoherden i Kalf Mag. Joh. Birger Carlberg präsiderade, och artikeln de prædestinatione wentilerades. Under Biskops-ledigheten 1760 hölls Prestmöte, då Hist. et Mor. Lectorn och Prosten Mag. Jacob Arfwidsson war Präses för sin synodal-disputation de morte. Å Dom-Capitlets wägnar war wid detta Prestmöte Contracts-Prosten och Theol. Lectorn Jacobsson ordförande, under Presterskapets enskilta öfwerläggningar.

Doctor **Eric Lamberg**, son af Gr. L. Lectorn Petrus Lamberg och Sophia Schröder, hwilka begge afledo i sonens barndoms-år. Han war född i Götheborg 1719, och grundlade sina första studier wid Götheborgs Skola och Gymnasium, Student i Upsala 1739, Prestwigd till Huspredikant hos Hans Exc. Riks-Rådet Grefwe Edward Taube 1747, E. O. Kongl. Hof-Predikant 1749, uppwaktade i denna tjenst till år 1753, då han efter erhållet nådigt tillstånd gjorde en utrikes resa, hwarunder han besökte åtskilliga universiteter i Holland, England,

land, Frankrike och Tyskland. För en i Leyden sistnämde år hållen latinsk oration, i anledning af Hennes Kongl. Höghets Prinsessan Sophia Albertinas födelse, belöntes han af Academien derstädes med en guldmedalj, som hade till påskrift: Er. Lamberg, S. R. M. Suec. a Sacris de præsente felicitate Sueciæ peroranti Acad. Lugd. B. Curatores et urbis Leyd. Coss D. D. MDCCLIV. Blef samma år Correspondent wid Witterhets-Academien i Paris, Theol. Doctor i Helmstedt 1755, erhöll s. å. från Fäderneslandet fullmakt att wara Ord. Kongl. Hof-Predikant samt Ledamot i Hof-Consistorium. Han återkom 1757 till fäderneslandet, och uppfördes 1760 i första rummet på Biskops-förslaget i Götheborg, till hwilket embete han utnämndes och tillträdde det 1762. Han bewistade Riksdagarne 1764, 1769, 1771 och 1778, samt afled 1780. Han war gift först med Anna Helena von Troil, Erke-Biskop Troilii dotter, och hade med henne 2 döttrar Christina Margaretha, gift med Biskopen i Westerås C. N. O. och Riddaren af Carl XIII:s Orden Doctor G. Murray, och Anna Sophia g. m. Anat. Professorn i Upsala Doctor Ad. Murray. Uti senare giftet ägde han Marg. El. Liedberg, dotter af Rådman Liedberg i Stockholm. Med henne hade han 7 barn, af hwilka 2 söner och en dotter öfwerlefde Fadren. S. Peter blef Fändrik wid Amiralitetet, s. Erik Handlande. Biskop Lambergs tryckta skrifter, som äro kända, utgöras af hans förut nämda oratio in natal. Princip. Sophiæ Albertinæ, Leydæ 1754. Disputatio inauguralis de redemtione Christi arbitraria a Joh. Taylor, Anglo perperam asserta. Helmstedt 1750 *). Aftonsångs-predikan på klagodagen öfwer K. Fredriks död, inför Kongl. Hofwet i Stockholm 1751. Högm. predikan på Ulriksdal 4:de dag Jul för Deras K. Maj:ter. Herren såsom underlig i sina Heligas förande, Stockh. 1759. Predikan wid Riksdagens slut år 1766. Guds förhållande mot ett syndigt folk både före och wid dess undergång. Parentation öfwer framl. Biskopen hölls af d. w. Lectorn, sedermera Prosten och Kyrkoherden i Foss, Doctor Lönberg **). Under Biskop Lambergs embetstid, uppstodo flere rörelser i Stiftet, i anledning af Swedenborgianismen, emedan man trodde sig äga grundad anledning att befara, det dess willomeningar äfwen i dessa trakter torde finna anhängare. Stiftets Presterskap, alltid ömt om renlärigheten, anhöll uti memorialer, som genom Contracts-Prostarne inlemnades till Dom-Capitlet, att, om några inom Stiftets lärowerk ådrogo sig skälig misstanka för tillgifwenhet åt nämnde sect, desse utan anseende till personen genast måtte re-

*) Anledningen härtill war, att en Presbyteriansk Prest Joh. Taylor i Norwich i England utgaf i London 1757 en bok, hwari han söker bewisa, att Jesu lidande och död ej warit en försoning för wåra synder, utan ett synnerligt prof på hans kärlek till oss, som bör uppmuntra oss till en helig wandel. Doctor Lamberg har i denna sin disputation med mycken styrka och mest med filosofiska skäl, som i synnerhet woro Taylors wapen, wisat ogrunden af Engelsmannens påståenden. Sw. Mercurius 1757 för Jun. månad. Jemf. Westén Hof-Cl. H. 3 d. s. 291.

**) Enligt Biskopens i lifstiden gjorda förordnande, hölls ingen likpredikan.

te removeras från deras embeten. Ofôrtäckta beskyllningar riktades åt flere håll. Huruwida farhågan borde wara så stor, att den kunde föranleda till så kraftiga steg, lemnas derhän. Det wißa är, att deße rörelser förorsakade mycken oro hos Stifts-styrelsen, som ägde den dubbla förbindelsen att lugna sinnen och att med uppmärksamhet följa tidens tecken.

Prestmöten höllos år 176..., då Prosten i Uddewalla Doctor J. Wahlborg war Präses och disputations-ämnet de glorificatione; år 1764, då Domprosten Doctor O. A. Ekebom präsiderade för sin synodal-disputation de vita æterna; år 1768, då Prosten och Theol. Lectorn Doctor Koempke präsiderade öfwer artikeln de reprobatione; år 1774, då Prosten och Kyrkoherden Rhodin war Präses för sin synodal-disputation de inferno; år 1776, då Theol. Lectorn och Prosten Kullin präsiderade för sin synodal-disputation de resurrectione mortuorum. 1774 års Prestmötes handlingar äro tryckta; åfwenså för alla följande Prestmöten inom Stiftet. Man finner af de wid deßa Prestmöten förda protocoller, att Götheborgs Stift icke warit lottlöst i de anstalter, som rörde Bibel-öfwersättningen. Biskopen sjelf hade uppå ecclesiastik deputationens anmodan uppsatt project till instructionen för Bibel-Commißionen, och sedermera utwerkat Kongl. Maj:ts tillstånd, att Lectorn wid Götheborgs Gymnasium Doctor Gothenius, som åfwen war Ledamot i Bibel-Commißionen, erhöll af Hwitfeldtska stipendii-medlen 2000 daler s:mynt, för att besöka London, och der öfwerlägga med Doctor Kennicott, som redan lofwat från trycket utgifwa sina samlade variantes lectiones, hwilka man förmodade blifwa upplysande wid Bibel-öfwersättningen.

Doctor **Johan Wingård**, född 1738 i Bohus Län, Qwille Pastorat och gården Bräcke. Föräldrarne woro Didrik Wingård, Rusthållare, och Helena Qwildahl. Inom denna slägt hade i sällsam ordning i nedstigande linie Prest och Landtman omwexlat. Efter grundlagde studier wid Uddewalla Skola och Götheborgs Gymnasium, blef han 1758 Student i Upsala och 1764 promoverad Phil. Magister. Bibehållande sin under Academi-tiden hafda condition hos Presidenten Baron Höpken, qwardröjde han ännu någon tid i Upsala, och reste sedan till Stockholm, der han 1766 på nämde Presidents kallelse till Hus-predikant prestwigdes af sin närmaste företrädare i Biskops-embetet Doctor Lamberg, hwilken act hölls i Jacobs Kyrka, hwars Kyrkoherde Wingård sedan blef. Hans sällsynt lyckliga predikogåfwor banade honom nu wäg till utmärkningar och täta befordringar. 1767 blef han utnämd till E. O. Kongl. Hof-Predikant. Wid 1769 års Riksdag i Norrköping befalldes han åtfölja den Kongl. switen och uppwakta med sin tjenstgöring wid Hofwet. Sistnämde år blef han Ord. Kongl. Hof-Predikant med säte och stämma i Hof-Consistorium; år 1773 utnämdes han till Öfwer-Hofpredikant

 hos

hos H. K. M:t Enke-Drottningen. Efter erhållet förslag till Pastors beställningen wid S:t Jacobs och Johannis Församlingar, och uppå deras nästan enhälliga kallelse blef han 1775 Pastor derstädes. Under hans embetstid inom deße Församlingar blef genom Kongl. nåd 1777 Lofö Församling tillagd såsom präbende. Af Stockholms stads Presterskaps wägnar år 1778 Riksdags-fullmäktig, s. å. kallad till fadder wid Kronprinsens dop, till åminnelse hwaraf han erhöll wid Drottningens kyrkogång K. Gustaf III:s portrait att i guldked bäras på bröstet. Theol. Doctor 1779. Wid Biskops-ledigheten i Götheborg erhöll han 152 röster och således nära enhällig kallelse. Han utnämdes till Biskop öfwer detta Stift d. 1 Junii 1781, inwigdes till Biskops-embetet d. 11 Junii s. å. i Slotts-Capellet af Erke-Biskop Mennander, hwilken act blef ännu högtidligare genom de Kongl. personernes höga närwaro. Erhöll 1781 såsom personelt präbende Fjärås Pastorat. Utsågs i nåder att hålla likpredikan öfwer H. K. M. Enke-Drottningen d. 31 Julii 1782. Domkyrko-Församlingen, som äger jus præsentandi, kallade enhälligt Biskop Wingård att der tillika wara Domprost, hwilket wann Konungens stadfästelse 1785. En af de 18 wid Swenska Academiens stiftelse 1786, Ledamot af Kongl. Nordstjerne-orden 1787, Commendeur af samma orden 1789, då han af Konungen dubbades, och antog till walspråk: omnibus non placere. Hans barn upptegos i adligt stånd 1799, Riddare af Carl XIII:s orden 1811, Jubel-Magister i Upsala 1815, bewistade Riksdagarne 1778, 1786, 1789, 1792, 1800, och Jubelfesten i Upsala 1793. War Ledamot af K. Landtbruks-Academien, Swenska Bibel-sällskapet, Uppfostrings-sällskapet, Evangeliska sällskapet, Samfundet pro fide et christianismo, Norske Widenskabers sellskab i Trondheim, Götheborgs Wettenskaps och Witterhets Samhälle och Bibel-sällskap, samt Götheborgs och Hallands Hushållnings-sällskap. Afled d. 12 Jan. 1818. Begrafwen i Tölö kyrkogård, der en enkel grafwård förwarar hans stoft. Hans minne är tecknadt på Latinska språket af Theol. Profeßorn Doctor Thorsander, äfwen på samma språk af Theol. Lectorn Mag. Bruhn, och i Swenskt tal af Biskop C. F. af Wingård, samt i Swenska Akademien af H. E. Stats-Rådet Grefwe Mörner. Blef 1777 gift med Fredrika af Darelli, dotter af Aßeßorn i Collegium Medicum Joh. af Darelli. Med henne ägde han tre barn: s. Johan Didrik Landshöfding i Carlstad C. N. O. och R. S. O., d. Johanna Helena, gift med Öfwersten R. S. O. Grefwe C. M. Wrangel, s. Carl Fredrik, Fadrens efterträdare i Biskops-embetet. Wid de många befattningar, dit pligten eller förtroendet kallade Biskop Wingård, röjdes alltid en liksom medfödd inre jemwigt och yttre wärdighet. Han förenade med den noggrannaste kännedom om sitt Stift en manlig werksamhet, som den höga ålderdomen knappast märkbart kunde afbryta. Och få inom Stiftet woro honom så aflägsne, att de icke kommo i något förhållande till hans oförgätligt goda hjerta. Under Biskopens

pens embetstid undergick Götheborg flere swåra skiften. Hit må räknas det fiendtliga anfallet af år 1788, och den eldswåda, som 1802 härjade Domkyrkan och en stor del af staden. Wid det senare tillfället wisade framl. Biskopen all den rådighet och drift, som man borde påräkna från hans upphöjda plats. Och ehuru hans åtgärder i det förra fallet war inskränkt inom hans embets-gränser, så underlät han dock intet af allt det, som hjerta och pligt fordra af medborgaren *).

Åren 1785 och 1795 höllos Prestmöten. Wid det förra präsiderade Contracts-Prosten i Wärö Doctor Wetterberg för sin synodal-disputation de extremo judicio, och wid det senare Theol. Lectorn Doctor Westman för sin decas thesium de consummatione sæculi.

Doctor **Carl Fredrik af Wingård**, företrädarens son, född i Stockholm 1781. Efter grundlagda studier under Fadrens ledning och wid Götheborgs Gymnasium student i Upsala 1796, Magister derstädes 1803, Bibliothekarie wid Götheborgs Gymnasium s. å. Docerade derstädes från Höstterminens början 1804, Gymnasii Adjunct 1805, Eloquentiæ et Poëseos Lector s. å. Erhöll Professors titel 1810, Ledamot af Kongl. W. och W. samhället i Götheborg 1803, deß Ordförande 1811, deß Secreterare 1815. Af Kongl. Maj:t i nåder utnämd att wara en bland Curatorerne för Kongl. och Hwitfeltska Stipendierne. Secreterare i Götheborgs Stifts Bibel-sällskap 1813, Secreterare i Götheborgs och Bohus Läns Kongl. Hushållnings-sällskap 1814, v. Ordförande 1818, Corresponderande Ledamot af Kongl. Landtbruks-Academien 1815, samt af 10 Läns Hushållnings-sällskaper, Correspondérande Ledamot af Comitén för utgifwande af handlingar till Skandinaviska historien s. å. Ledamot af Evangeliska och Kongl. Swenska Bibel-sällskaperne 1817, Prestwigd s. å., Disputerade med theologiska theser för Pastoral-examen, som undergicks 1818, Theol. Doctor s. å. Uppförd i första rummet å Biskops-förslaget till Götheborgs Stift, blef han d. 8 Julii s. å. utnämd Biskop öfwer detta Stift, och tillika Kyrkoherde i Fjärås. Ledamot af Kongl. N. O. s. å. Commendeur af samma orden 1824, Ledamot af den stora Comité, som 1827 blef förordnad att under H. K. Höghet Kronprinsens Ordförande granska behofwen af förbättring i Rikets lärowerk. Genom Biskopens trägna omsorg är det nya Gymnasii-huset uppbygdt, och blef af honom d. 10 Nov. 1826 inwigdt,

 Be-

*) Strömstad, Uddewalla, Kongelf, Wenersborg woro redan intagne, då d. 6 Oct. 1788 en Adjutant, utskickad från Norska Arméen, ankom att uppfordra Götheborg, men blef tillsagd att förfoga sig bort, ty man war sinnad att förswara sig i det yttersta. K. Gustaf III ankom helt oförmodadt till Götheborg, under denna sakernas bekymmersamma ställning, och återupplifwade allas mod. Konungen bewistade söndagligen Gudstjensterne i Domkyrkan, der han ock offentligen begick den H. Nattwarden. Wid deße tillfällen tjenstförrättade Biskop Wingård, såsom Församlingens Domprost, och bidrog genom sin intagande wältalighet, och kraftiga föreställningar att lifwa allas sinnen till trohet och nit för Konung och Fädernesland.

Bewistade Riksdagen 1809 med säte och stämma på Riddarhuset, samt 1818 och 1823 såsom Biskop öfwer Götheborgs Stift. 1828-29-30 såsom Vice Taleman uti Högw. Prest-Ståndet. Ledamot af Kongl. Witterh. Historie och Antiqvitets Academien 1830.

År 1822 hölls Prestmöte, då Domprosten L. N. O. Doctor D. Hummel präsiderade för sina från trycket utgifne Aphorismi; 1831 hölls ytterligare Prestmöte, då Contracts-Prosten L. N. O. Doctor J. U. Blomdahl präsiderade för tryckta Aphorismer.

Prestmöteshandlingarne äro tryckta. Deße skola, i förening med de acter, som Biskopen qwarlemnar under sina täta visitationer inom Stiftet, för kommande tider wittna om Biskopens upphöjda och kraftfulla werksamhet, äfwen inom den delen af Biskopens embetskrets, som synnerligast och egentligen innefattar Församlingarnes wård.

Domprostar hafwa warit följande:

1. Mag. Sylvester Phrygius *), se Superintendenterne.

2. Mag. Anders Joh. Prytz, se Superintendenterne.

3. Doctor Er. Brunnius **), se Superintendenterne.

4. Mag. Joh. Pet. Torinius, född i Thorestorp 1610. Efter erhållen Philosophisk grad blef han Phil. Lector 1642. Theol. Lector, Rector Scholá i Götheborg och Pastor i Lundby 1645. Då han 1646 d. 12 April af Superintendenten Prytz installerades till Pastor i Lundby, blef han äfwen utnämnd till Contracts-Prost i Lundby Prosteri (n. m. Dom-Prosteriet). Han blef 1650 i Hanhals Kyrka wald till Contracts-Prost i Fjäre och Wiske Prosteri. War Riksdagsman 1664, och 1665 utnämdes han till Domprost, † 1671. Likpredikan och Personalier öfwer honom, författade af Lector J. Florander, äro tryckte i Götheb. 1671.

5. Dan. Laur. Wallerius, blef Domprost 1671, se Biskoparne.

6. Doct. Matthias Iser, född 1646 i Alsters Socken i Wermeland, der hans

---

*) War likſom hans efterträdare Superintendenterne tillika Pastor wid Götheborgs Stadsförsamling och i Fäßbergs och Örgryte Pastorater. Styrsö Pastorat hörde äfwen fordom under Domprostens Präbende Fäßberg.

**) Då efter Brunnii död Götheborgs Superintendentia blef förklarad för Biskops-stift, skildes Pastors-embetet i staden derifrån, och den förste Domprost blef Mag. Joh. Pet. Torinius.

hans Fader Johannes Johannis war Comminister, blef Magister i Upsala 1672. Pastor wid Lif-Regementet 1674. Kongl. Hof-Predikant 1676, Domprost i Götheborg 1678, s. å. Pastor wid Mariä Församling i Stockholm. Pastor Primarius i Stockholm 1681. Theol. Doctor 1693. Under hans tjenstetid såsom Pastor Primarius, blef 1694 en medalj slagen öfwer honom *). Magistraten i Stockholm anhöll hos Konungen, att Iser måtte i anseende till sina förtjenster erhålla Biskops namn och heder, hwarpå dock intet swar följde. Såsom Pastor Primarius hade han Lofö till präbende, der K. Carl XI flere gånger gjorde honom nådigt besök. Han blef Biskop i Westerås 1711. War Riksdagsman och Ledamot i Secreta utskottet 1714, † 1725, 79½ år gammal. Han gjorde en stiftelse till Westerås Gymnasium, och qwarlemnade deßutom wid sin död en ansenlig förmögenhet. Biskop Iser war känd för en stor Embetsmanna-skicklighet, och hade de lyckligaste gåfwor för umgänget, hwarföre han äfwen efter sin flyttning till Westerås räknade besök af Kungliga och Furstliga personer. Hans barn adlades under namn af Iserhjelm.

7. Mag. Johan Iser ägde ifrån d. 7 Aug. 1678 intill d. 20 Febr. 1679 fullmakt å Domprost-Embetet i Götheborg. På sistnämnde dag återkallades fullmakten **).

8. Doct.

*) På åtsidan föreställes hans bröstbild med omskrift: Matth. Iser, Th. Doct. Past. Holm. Prim. et Cons. Præs. På frånsidan en fyrbåk med omskrift: Monstrat iter.

**) De handlingar, som upplysa både om utnämningen och återkallelsen af densamma, må här intaga ett rum: "Wi Carl med Guds nåde m. m. göre weterligt, att såsom för detta Kyrkoherden och Dom-"prosten i Götheborg Mag. Matth. Iser wid Mariä Församling i Stockholm är worden accommode-"rad, och nödigt will wara, att Götheborgs Pastorat med en skicklig och wällärd man må blifwa "försedt, hwartill hos oß i nådig Consideration har kommit Lector Theologiä och Domprosten i Carl-"stad, Oß älskelig, Wördig och Wällärd Johannes Iser, både för Deß lärdom och skickeliga lefwerne "så wäl som goda gåfwor i Predikande, alltså hafwe wi härmed och i kraft af wårt öppna bref, con-"stituera och förordna welat honom Mag. Johannes Iser till att wara Kyrkoherde och Domprost i "Götheborg, samt deß underliggande Präbende Pastorat Fäßberg, och skall han jemte den huld och "trohet, hwarmed han Oß och Sweriges Krono forbunden är, i synnerhet weta sitt embetspligt wa-"ra att predika och lära Guds klara och rena ord, grundadt i de Profetiska och Apostoliska skrifter, "utan någon menslig bilära, rätt administrera de högwärdiga Sacramenten och eljest föregå sina Å-"hörare med ett godt och oförargeligt lefwerne, jemwäl draga tidig försorg att en god ordning och "Kyrkodisciplin må i bemälte Församling warda befordrad, förhållande sig i det öfriga som han det "infer Gud, oß och hwar ärlig man tryggeligen will och kan answara; Och på det han detta sitt em-"bete, med desto större hugnad må kunna förrätta, ty unne och bistå wi honom alla de inträder och "rättigheter, som hans Antecessor före honom på sitt embetes wägnar dersammastädes åtnjutit haf-"wer. Wi bjude och befalle för den skull alle wåre Undersåtare, som i merbemälta Församling boen-"de äro, att de merbemälte Johannem Iser för deras rätte Kyrkoherde erkänna, utgörande till ho-"nom godwilleligen, hwad de efter Kyrkoordningen och laga stadgar, samt efter gammal wana plig-"tige äro. Till yttermera wißo hafwe wi detta med egen hand underskrifwit, och med wårt sigill "bekräftat. Datum Fältlägret wid Bößtofta d. 7 Aug. Anno 1678.

C a r o l u s.

R e h n s c h ö l d.

Kongl. Maj:ts nådiga bref till Jean Iser, angående thes Kyrkoherde-embete i Swenska Församlingen i Göthe-

8. Doct. **Johan Carlberg**, se Biskoparne.

9. Magister **Johannes Haqvini Florander**, född i Kalf 1617, idkade handtwerk till sitt 17 år, kom i Köpings Skola 1634, blef Student och Magister i Upsala, höll 1650 en disputation tryckt på Hebräiska och sjelfwa acten hölls på samma språk. Blef Phys. et Log. Lector 1654, war sedermera någon tid Gr. Ling. Lector, samt Theol. Lector 1672. Prost öfwer Fjäre och Wiske Presteri 1666. Riksdagsman 1672. Domprost 1687, † 1707.

10. Mag. **Erik Löfgren**, född i Westerås 1672. Fadren war Landskammererare. Wid Gymnasium i Westerås åtnjöt han en utmärkt omwårdnad af Lector Jacob Boëthius, som sedan blef Pastor i Mora och Löfgrens swåger. Student i Upsala 1688. Wid promotionen derstädes 1697 blef Löfgren Magister och innehade första hedersrummet. Prestwigd i Westerås 1700, till Pastor wid ett Dragon-Regemente, blef 1703 Pastor wid Lif-Regementet, bewistade i deße tjenster fälttågen, och besökte under dem Academierne i Wittenberg och Leipzig. Hans swåger och wälgörare Pastor Boëthius war nu arresterad, och brefwexlade med Löfgren om sin befrielse. Löfgren erhöll äfwen ett bref ifrån honom, adreßeradt till K. Carl XII, med anmodan att lemna det i Konungens egna händer. Uti detta förklarade Boëthius att han ej begärde nåd utan endast rättwisa, och att han ej utan denna kunde gå utur arresten. Löfgren lär ej hafwa wågat uträtta commißionen. Han blef Ord. Hof-Predikant 1705. Och blef, då han war med Swenska Armeen i Sachsen, Domprost i Götheborg. Tillträdde 1708 och afled 1709 *). Gift först med Brita Westberg, hwars Fader war Rådman i We-

Götheborg: "Carl m. m. Wår ynnest m. m. Såsom wi eder befordring wid tillfällen gerna låta "hos oß i nådig hugkommelse wara, för den erudition och skickliga lefwerne, samt berömliga ifwer och "flit uti Gudstjenstens förrättande, som hos eder finnes; alltså hafwe wi tänkt, att låta eder spörja werkligheten af samma wår wälwillighet genom wår nådiga kallelse till Kyrkoherde-embetet uti "then Swenska Församlingen i Götheborg, och intet annat förmodat, än att den samma skulle med "berörde förordning lita sig wäl nöja, men som den sedermera hos Oß är inkommen med en underdänig supplique, ansökande härwid få åtnjuta deß fria wal, och jure präsentandi, alltså hafwe wi "welat lemna bemälte Församling samma rätt obetagen, och fördenskull nådigst resolverat, att den "skulle hafwa fritt sig en Kyrkoherde utwälja, som sedan med wår fullmakt skall blifwa authoriserad. "Försäkrandes eder härjemte genom detta, att såsom I medelst denna senare resolution ej kunde komma att åtnjuta den nåde Wi genom ofwan bemälte förra förordning, eder hafwe destineradt, I uti "annor måtto och för eder mera avantagenst tillfälle skola hafwa eder att af den samma hugna. Och "Wi befalle m. m. Ljungby d. 20 Febr. 1679.

Carolus.

Rehnschöld.

*) Om hans ganska besynnerliga dödsorsaker har Prosten Boëthius lemnat följande berättelse, hwilken är införd i K. Swenska Hof-Cleereciets Historia af Westén 2 del. 756 sid. "Löfgren sitter i sitt hwardagsrum och skrifwer. Hans Husjungfru kommer in för att taga något utur ett skåp. När hon "öppnar skåpsdörren kommer en råtta och hoppar i hennes barm. Hon börjar skrika jemmerligen, Löfgren frågade, hwad som wore å färde, men hon wißte intet för alteration. Han efterság hwad "det war, och borttog sjelf råttan, som ej war stor. Råttan bet honom i fingren, lär ock hafwa träffat någon af de finare nerwerne. Såret wanwårdades, armen swartnade, kallbrand inställde sig, "och Löfgren dog på 7:de dygnet derefter."

i Westerås, och andra gången med Tull-Inspector Elgfoths dotter i Götheborg. Hans utgifna skrifter äro: Disp. de veracitate, Ups. 1694. Disp. de Philosophia Empirica 1697.

11. Mag. **Erik Gustaf Lithovius**, född i Eskilstuna 1677. Fadren war Prest och Kyrkoherde. Student i Upsala 1695. Magister 1707. Prest 1705. Notarius i Hof-Consistorium 1706. E. O. Kongl. Hof-Predikant 1708. Ord. K. Hof-Predikant s. å. Under pestsmittan 1710 förrättade han nästan alla Högmesso- och Aftonsångs-predikningar för Hof-Församlingen i Riddarholms Kyrkan. S. å. utnämnd till Domprost i Götheborg. Tillträdde 1711. Contracts-Prost i Domprosteriet s. å. War känd för lyckliga prediko-gåfwor. Präsiderade 1714 wid Prestmötet i Götheborg De evangelio. Under disputations-acten gaf han ett förwånande prof af sitt utomordentliga minne, då han utantill anförde långa stycken utur Qwenstedts och Hollatii widlöftiga Theologiska skrifter. Han afled 1730. War gift med Margaretha Bure, med hwilken han hade 6 barn. Af tryckta utgifne skrifter: trenne Bönedags-predikningar år 1722 och Disp. de charactere hypostatico Filii Dei, Holmiæ 1704. Synodal-disp. de Evangelio 1714 *).

12. **Anders Hilleström**, blef efter erhållen Magister-grad Huspredikant hos K. R. Grefwe Wrede, och 1718 Domkyrko-Comminister. Han blef Domprost 1730 och afled 1754. Han war gift med Friherrinnan G. M. Wrede. Deras son Fabian Hilleström blef Pastor i Kungelf.

13. Doctor **Matthias Otto Ubeckel**, war Fält-Prost och Pastor wid Christina Tyska Församling, då han 1754 blef Domprost. Afled 1759.

14. Doctor **Olof A. Ekebom**, född i Uddewalla 1716. Fadren Tygmästare. Han uppfostrades på Wabacka gård i Skeplanda Socken, och underwisades af Informatorn i Skeplanda Prestegård, Comenius, sedermera Pastor i Söndrum. Ekebom intogs på Gymnasium 1730. Student i Upsala 1736 och i Lund 1741, der han hade till discipel Erik Olbers, sedan Major och Riddare, adlad under namnet Oldenskjöld. Disputerade pro exercitio under Domprosten M. Rydelii præsidium de Pelagianismo och pro gradu under Biskopen och Pro-Cancelleren D:r Engeström. Blef Magister 1745. Understödd af Hwitfeldtska stipendii-medel reste han 1744 utrikes, och ägde recommendation af Erke-Biskop Jacob Benzelius. Bewistade Rostocks Academi till 1746, då han hemkom och prestwigdes af bemälte Erke-Biskop. Bat. Predikant på Elfsborgs Fästning s. å. Erhöll förslag till och fullmakt på Ljungby Pastorat 1749. Opponerade på Prest-

*) Lithovius och Löfgren äro de ende Domprostar i Götheborg, som blifwit tillsatte utom förslaget och hwarwid Församlingens jus präsentandi icke blifwit affedd.

mötet 1754. Orerade 1757, Domprost i Götheborg 1761. Theologiæ Doctor i Greifswald 1762. Presiderade på Prestmötet 1764 de vita æterna. War uppförd på förslag till Pastor Primarius i Stockholm 1770, och till Biskop i Götheborg 1780. War Ledamot af Samfundet pro fide et Christianismo, af Samhället pro patria, och K. Wett. och Witterhets Samhället i Götheborg, i hwilket han 1777 höll ett tal till firande af d. 19 Aug. 1772 och war Ordförande 1784. War 2 gånger gift; 1:o med Elisabeth Carlberg, dotter af Öfwersten och R. S. O. Carlberg. I detta gifte hade han 10 barn, af hwilka endast twenne söner, Rådmannen i Götheborg And. Benj. Ekebom och Lectorn Doctor Ad. Wilh. Ekebom, öfwerlefde Fadren. 2:o med Enke-Capitainskan Ullrica Beata Muhl, född Ehrenpool. Han afled 1784 d. 24 Dec.

15. Doct. **Joh. Wingård**, se Biskoparne.

16. Doct. **David Magnus Hummel**, född i Götheborg d. 6 Febr. 1775. Fadren då Comministers Adjunct wid Domkyrkan derstädes, sedermera Kyrkoherde i Landwetter. Student i Lund 1793. Magister derstädes 1799. Präsiderade derstädes s. å. de Cornelio Nepote, ejusque dicendi genere. Prestwigd d. 27 Febr. 1800. Pastoraliter examinerad 1803. Comministers Adjunct wid Domkyrkan i Götheborg d. 1 Maji 1804. Tillika E. O. Adjunctus Gymnasii d. 30 Oct. 1805. Erhöll på begäran afsked från denna beställning d. 3 Febr. 1808. Vice Pastor s. å. Ledamot af Evangeliska Sällskapet i Stockholm 1809. Pastors Adjunct wid Domkyrko-Församlingen d. 20 Jan. 1813. Ledamot af Kongl. W. och W. Samhället i Götheborg 1814. Kyrkoherde i Istorp d. 22 Jan. 1817. Tillträdde samma år. Domprost i Götheborg d. 27 Maji 1818. Tillträdde 1820. Ledamot af Kongl. Nordstjerne Orden s. å. Präsiderade wid Prestmötet i Götheborg 1822, och utgaf på trycket en synodal-disputation de Scriptura Sacra, under titel Aphorismi, Götheborg. Theol. Doctor 1830. Gift med Petronella Alsing, dotter af Prosten Alsing i Weinge.

Pastorer wid Christinæ Församling eller Tyska Kyrkan hafwa warit:

Wilhelmus Longinus Kleinschmidt, som hitkom ifrån Lybeck på Församlingens kallelse, blef prestwigd i Skara 1624, död 1632. Kleinschmidt war ensam Pastor wid Tyska Församlingen, men af hans efterträdare hafwa 2:ne på samma tid warit Pastorer. Och har Församlingen derwid räknat sig till godo Drott-

Drottning Christinas privilegier af år 1649, som tillåta, att Församlingen må wälja en eller flere Lärare, dem Församlingen lönar.

Nicolaus Burmeister, född i Lybeck, ankommen till Swerige, blef han 1625 Skolmästare wid Tyska skolan, 1632 blef han af Superintendenten Prytz prestwigd och instäld i sitt embete såsom Pastor härstädes, afled 1654.

Antonius Laymarius, ankom hit från Augsburg 1635, war Burmeisters Com-Pastor till 1640, då han nedlade embetet.

Mag. **Nicolaus Westerman**, efterträdde Burmeister, war född i Götheborg, hade i 12 år studerat i Rostock, och erhållit Magister-graden, blef 1655 af Superintendenten Doctor Brunnius inställd i Pastors-embetet, hwilket han beklädde i 19 år, död 1674.

Mag. **Johan Otto Buchardus**, efterträdde Westerman, han blef ifrån Parchin i Meklenburg kallad till Pastor. Han hade erhållit Philosophiska Magister-graden, och hade warit Physices och Logices Lector i Götheborg. Blef af Biskop Billichius prestwigd och inställd i embetet 1645, afled 1712, efter att wid Församlingen hafwa tjenstgjort i 37 år.

Doctor **Georg Fredrik Niehenck** från Rostock, hade erhållit Theologiæ Doctors-graden och förut warit Kyrkoherde wid Tyska Församlingen i Malmö, blef Pastor härstädes efter Buchardus 1713, inställdes i embetet s. å. af Biskopen Doctor Poppelman, präsiderade wid 1740 års Prestmöte, afled 1752.

Mag. **Johan Gottfried Michaëlis**, Pastor wid Tyska Församlingen i Carlscrona, blef d. 6 Mars 1753 wald till Kyrkoherde efter Niehenck, men emottog icke kallelsen.

Joh. Henr. Müller, blef Kyrkoherde d. 26 Juni 1753......

Johan David Stein, född i Rostock 1748, Fadren Juris utriusque Doctor. Student i Rostock 1766, i Greifswald 1770, Magister derstädes 1774, Mag. Doc. i Rostock 1775, Kloster-Predikant derstädes 1780, utnämd till Tysk Kyrkoherde wid Christinæ Församling i Götheborg 1782, Prost 1800, afled 1819.

D. W. Dunckel, född i Berlin 1793, Fadren Bokbindare-Ålderman. Student i Berlin 1814 och i Halle 1817, Prestwigd i Berlin 1818, Pastor wid Holländsk Tyska Capellet i Stockholm 1818, Tysk Kyrkoherde i Götheborg 1823, Hon. Prost 1826, Kongl. Hof-Predikant 1827, Ledamot af W. och W. Sam-

hållet i Götheborg 1823, deß Ordförande 1828, har från trycket utgifwit en Swensk Prediko-samling. G. m. Skaldinnan Dorothea Altén.

Återtagom nu länken af de Pastorer, som efterträdt Laymarius.

Thomas Hacker, från Wismar, war någon tid här Vicarius, innan han 1643 af Församlingen blef kallad till Pastor, s. å. blef han af Superintendenten Prytz prestwigd och inställd såsom Laymarii efterträdare i embetet, hwilket han i Kyrkan d. 15 Apr. 1669 friwilligt och offentligen nedlade uti Församlingens närwaro, sedan han i 25 år warit deß ordinarie Lärare; sin öfriga tid tillbragte han i Götheborg, och afled 1685, i en ålder af 70 år.

Mag. **Johannes Vultejus**, född i Stockholm 1639, son af Körsnären E. Wult. Magister i Upsala 1668, prestwigd 1669, och samma år kallad till Kyrkoherde wid Christinæ Församling i Götheborg. Här fick han H. M. Enke-Drottningens kallelse att wara deß Öfwer-Hofpredikant. Sedermera utnämnd till Kyrkoherde i Riddarholms Församlingen, afflyttade han 1679 från Götheborg till Stockholm, der han tillika gjorde presterlig tjenst wid Hofwet, dog 1700, war gift först med Margaretha Barkman, sedan med Anna Wallrave, deras son Johan Julius Vult, som blef President i Kammar-Revisionen, adlades under namn af Vult von Stejern. Af Vultejus äger man 20 tryckta skrifter, som till större delen äro likpredikningar.

Mag. **Martin Fredrik Hermanni**, blef 1679 af Biskop Wallerius inställd i embetet, såsom Vulteji efterträdare. Han afled 1698, sedan han på 19:de året warit Församlingens Kyrkoherde.

Johan Christopher Staveno, från Lybeck, blef 1698 Hermanni efterträdare, och s. å. af Biskopen Doctor Carlberg inställd i embetet. Afled 1706.

Johan Georg Margraff, war från Minden, och hade erhållit Magister-graden. War Stavenos Adjunct, fick 1707 fullmakt på Pastors-embetet. Blef af Biskop Nezelius installerad. Han präsiderade wid 1719 års Prestmöte, dog omkring 1742. G. m. Christina Carlberg, dotter af Biskopen Doct. Carlberg.

Matthias Otto Ubeckel, blef Pastor här 1742, Domprost i Götheborg 1755, se Domprostarne.

Mag. **Christian Adolph Hempe**, blef 1755 prestwigd till Kyrkoherde wid Tyska Församlingen, död 1771.

Ehuru några af förenämnde Pastorer warit födda i Swerge, hafwa dock al-

la

la innehaft Pastors-embetet med förbindelse att i predikningar nyttja Tyska språket. Men sedan med tiden flere Swenskar blifwit medlemmar af Christinæ Församling, för hwilka det Tyska språket warit okändt, så erhöll Församlingen år 1773 Konungens nådiga tillstånd att hafwa en Tysk och en Swensk Pastor. Med predikningarne förhålles nu så, att då högmeßan hålles på Tyska språket, blir aftonsången på det Swenska och twert om. Församlingen wäljer sjelf sina Pastorer, utan att något förslag förut upprättas i Dom-Capitlet.

Swenska Pastorer wid Christinæ Församling hafwa warit: Mag. **Carl Johan Brag**, född i Marstrand 1735, Fadren Pastor derstädes och Contracts-Prost, sedermera Kyrkoherde i Twååker. Student i Upsala 1755, Magister derstädes 1761, docerade der i Mathematiken 1762, Gymnasii Bibliothekarie i Götheborg 1763, i hwilken egenskap han på Gymnasium höll föreläsningar uti Historia litteraria, bestridde deßutom efter förordnande föreläsningar än wid Gymnasium än wid Cathedral-skolan, prestwigd 1764, Bat. Predikant wid Gyllengranatska Regementet 1768, och tillika Slotts-Pastor på Ny-Elfsborg, blef genom Kongl. fullmakt 1774 utnämd till den förste Swenska Pastor wid Christinæ Församling, Hon. Prost 1781, afled s. å. *). Han har från trycket utgifwit Götheborgs Stifts-, Stånds- och Hushållnings-matrikel för år 1764. I anseende till bristande upplysningar från flere ställen, måste han upphöra med fortsättningen af detta förtjenstliga arbete, hwaraf han eljest ernat utgifwa ett häfte årligen, deßutom äger man af honom utdrag utur Mosheims Theologia Dogmatica, några prof-psalmer särskilt tryckta, han war äfwen medarbetare i flere periodskrifter, af hwilka må nämnas Prest-tidningarne, som 1768 utgåfwos af Lectorn Doctor Rosén, och prediko-bibliotheket, som 1766 redigerades af samme Lector. Brags Postilla, som trycktes i Götheborg 1782, är ett opus posthumum. Han war gift 1) med Sophia Eneroth, dotter af Rådman Eneroth i Götheborg och 2) med Brita Maria Borgstedt, dotter af Aßeßor Borgstedt.

Mag. **Pehr Loefwander**, war född i Skara Stift, erhöll Magister-graden i Upsala, och sedan han blifwit prestwigd, tjenstgjorde han såsom Pastors Adjunct i Stockholm, hwarifrån han 1781 erhöll befordran att wara Pastor wid Chri-

*) Om Prosten Brags grafwård, som finnes på ön Hisingen, är i Götheborgs Aftonblad för år 1828 följande anfördt: På ön Hisingen, icke långt ifrån gården Bräcke, till wenster på wägen till Högkälla Säteri, är en med stengårdsgård inhägnad och med unga aspar kringplanterad plats, innehållande 300 qwadratfot. Detta är en Kyrkogård, som ägaren af Bräcke förut anlagt, och i hwilken slägten ännu låter begrafwa sig. Der finnas flere enkla griftwårdar af upprättstående stenar af ungefär 3 alnars höjd hwardera. En af deßa förkunnar, att Prosten Brag, hwars minne och lära ännu wördas i Götheborg, der han tillbragt sin mesta tid, derstädes hwilar. Den har följande inskrift: Prosten och Kyrkoherden Magister Carl Johan Brag lät resa denna sten, wid hwilken hwila han sjelf född .... Deß kära Makar .... och barn .... På andra sidan läses: Efterwerld akta denna sten och de dödas mylla, till deß Fridsfursten sjelf på skördedagen stenen förstörer och myllan förhärligar.

Christinæ Församling, Prost 1786, erhöll transport till Böne Gäll 1791, hwarest han kort tid derefter afled, ehuru utnämd Kyrkoherde i Fröjered. War Contracts-Prost. Loefwander war 2:ne gånger gift, först med Victualie-Handlanden Lidens i Stockholm dotter.

Doctor **Johan Ulrik Blomdahl**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Swen Helander, född i Hellstads Pastorat af Skara Stift 1767, Fadren Militair. Student i Lund 1792, Prestwigd i Skara 1794, Swensk Kyrkoherde wid Christinæ Församling i Götheborg 1803, Prost 1815. G. m. N. Loefwander, dotter af framl. Prosten Loefwander wid Christinæ Församling.

Theologiæ Lectorer.

Magister **Henricus Torstani Soterus** *), blef Theologiæ Lector wid Gymnasii inrättning 1640, † 1645. Se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. **Jonas Petri Torinius**, blef Th. Lector 1646, se Domprostarne.

Mag. **Andreas Austrelius** war Lector i Theologien och Hebräiska Litteraturen **) och afled 1652.

Mag. **Haquinus Rydelius**, war någon tid Matheseos Lector, blef Theologiæ Lector och omsider år 1661 Pastor i Swenljunga, † 1669.

Mag. **Nicolaus Ramzius**, war Rector Gymnasii 1657 och afled 1671 såsom Sec. Theol. Lector.

Mag. **Johannes Florander**, blef Theologiæ Lector 1671, och efterträdde Biskop Carlberg i Domprost-embetet 1687. Se Domprostarne.

Ericus Myricius, war 1659 Gymnasii Rector, blef Theol. Lector 1671, Präsiderade wid Prestmötet 1677, † 1679.

Mag. **Georgius Schröder**, blef 1683 Sec. Theol. Lector, Prim. Theol. Lector 1687. Se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Olaus

---

*) Den utmärkt förtjente Contracts-Prosten Doctor Gothenius hade sammanskrifwit en Historia Lectorum, ämnad att särskilt från trycket utgifwas, men denna delade lika öde med hans öfriga samlingar för Stifts-Historien, att efter Författarens död skingras och förswinna.

**) Första Theologiæ Lectorn underwisade äfwen i Hebräiskan i de äldre tider.

Olaus Otterdahl har i Slättåkra Kyrko=archiv antecknat, att han i 7 år warit Græc. L. Lector, i 13 år Theologiæ Lector och Præbendarius Pastor i Lundby och Tufwe samt Consistorialis i 15 år. Han war 1682 Rector Gymnasii, blef Pastor i Slättåkra 1700, † 1710, 57 år gammal *).

Mag. **Elias Bask**, blef Theologiæ Lector 1700. Se Contracts=Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Mag. **Swen Gadelius** blef 1705 Theologiæ Lector. Se Contracts=Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Mag. **Petrus Lamberg**, född i Kongsbacka 1674. Fadren war Rådmannen Lars Pehrßon, blef Gymnasist i Götheborg 1686, Stud. i Lund 1692. Han studerade widare wid flere Academier i Tyskland och England. Blef 1705 Græc. L. Lector i Götheborg efter Swen Gadelius och åfwen efter honom 1715 andre Theol. Lector och Pastor i Lundby och Tufwe. 1712 utgaf han ifrån trycket Specimen Philologicum in IV priora Capita Lucæ. Uti dedicationen till Riks=Rådet Grefwe Cronhjelm nämner han, att detta arbete wore ett prof af större werk som han utarbetade, och ett utdrag af hans nyligen öfwer Lucæ evangelium hållna föreläsningar för Gymnasii Ungdomen. Med detta större werk lärer han hafwa menat sin Harmonia Evangelica, omnium dictorum et factorum Domini nostri Jesu Christi, hwilket arbete, ehuru färdigt till tryckning, ådrog sig förmycken uppmärksamhet för att i Swerige få tryckas. Han sänder derföre sin Harmonia öfwer hafwet till Profeßorn i Gießen Doctor Johan Henr. Majus, som 1719 låter trycka och med företal förser arbetet. Lector Lamberg war utan ansökning uppförd på Theologiæ Profeßors förslag i Upsala. Han afled 1721. Han war gift med Sophia Schröder, dotter till Lector Georg Schröder och hade med henne tre söner, Lorentz Handlande i Amsterdam, Johan Anders Handlande i Götheborg och Eric Biskop i Götheborg.

Mag. **Jonas Montin**. Se Contracts=Prostarne i Domprosteriet.

Elieser Poppelman, född i Lund 1693. Fadren Biskop i Götheborg. Blef Eloqu. et Poës. Lector 1719. War den sista af Lectorerne i Götheborg, som erhöll Kongl. fullmagt. Blef Sec. Theol. Lector 1745, Prost 1747. Prim. Theol. Lector och Pastor i Säfwe 1752. † 1768, 75 år gammal.

Swen Jacobßon. Se Contracts=Prostarne i Domprosteriet.

Doctor

*) Om Otterdahl finnas i Pastors=archivet i Lundby wråbende följande ytterligare upplysningar, att han war född i Götheborg 1653, att hans Far war Skomakare och bodde på Otterhällan, hwaraf namnet är taget: att han blef Gr. L. Lector 1680. Sec. Theol. Lector och Präbendarius Pastor i Angered och Berggjum 1687 och Pastor i Lundby och Tufwe 1693.

Doctor **Magnus Roempke**, född i Götheborg 1717, Fadren war Amiralitets-Chirurgen J. F. Roempke, Modren Dorothea Jordan. Underwisades i Trivial-Skolan och på Gymnasium i Götheborg, der han på Latinsk vers höll en Oration De Conviviis Veterum och blef Student i Lund 1734. Han hade condition hos Landshöfdingen Baron Palmfeldt i Wenersborg och hos Convoj-Commißarien Selle i Götheborg, disputerade i Upsala 1742 de Speculis Causticis, under Profeßor Klingenstjernas präsidio. Hade derefter condition hos Biskop Wallin i Götheborg. Reste 1746 utrikes. Blef Magister i Rostock 1747 och tillika Docens i Philosophiska Faculteten, E. O. Gymnasii Adjunct i Götheb. 1748, Logices, Physices och Hist. Nat. Lector 1750. Prest 1752, hade 1757 förslag till Sätila och 1760 till Solberga Pastorat. Blef 1762 Theol. Doctor i Greifswald, 1768 Sec. Theol. Lector och Pastor i Lundby. Präsiderade wid Prestmötet 1768 de Reprobatione, Prim. Theol. Lect. och Pastor i Säfwe 1774, Prost 1779, erhöll tjenstfrihet ifrån Lectioner 1778 och ifrån Consistorial-göromålen 1782. Han hade warit Gymnasii-Rector 1752, 1757, 1762, 1767, 1772. War 2:ne gånger gift och fader för 16 barn. 1:o med Elisab. Ekman, dotter af Rådmannen Lorentz Ekman, med henne hade han 5 barn, af hwilka 3 söner öfwerlefde Fadren, 2:o med Carolina Neuman, dotter af Packhus-Inspectoren Martin Neuman, med henne hade han 11 barn, afled 1784.

Lorentz Julius Bullin, född 1714, Student 1737, Magister i Upsala 1743, Docens derstädes, prestwigd 1762, vice Math. Lector 1751, Ordinarie Mathes. Lector 1759, Prost 1763, Sec. Theol. Lector 1774, Präsiderade wid Prestmötet 1776. Tjenstfri 1779, Profeßor s. å., Prim. Theol. Lector 1784, † 1795, 81 år gammal.

Doct. **Alexander Malm**, född i Götheborg 1748. Student 1767, Consistorii-Notarie 1775, Gymnasii Adjunct och E. O. Græc. L. Lector 1778, Ordinarius 1779, Sec. Theol. Lector och Pastor i Lundby 1785, Prest 1787, Theol. Profeßor 1794, Prim. Theol. Lector och Pastor i Säfwe 1795, Riksdagsman 1789, Deputerad wid Jubel-festen i Upsala 1793. Ledamot af Wetenskaps och Witterhets Samhället i Götheborg 1775, deß Ordförande 1787, Theologiæ Doctor 1800, † 1801.

Doct. **Abraham Wetterberg**. Se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. **Ad. Wilh. Ekebom**. Se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. **Anders Bruhn**, född i Stockholm 1778. Fadren Rådman i Uddewalla. Student i Upsala 1797 och i Lund 1801, Collega wid Skolan i Uddewalla

dewalla 1804, Magister i Lund 1805, präsiderade derstädes 5 gånger, rest utrikes några år, Rector i Uddewalla 1807, föreslagen till Adjuncturen i Österländska språken i Lund 1808, Ledamot af K. Wettenskaps och Witterhets Samhället i Götheborg 1815, deß Ordförande 1818, Theologiæ Lector 1814, Prest 1817. Vice Preses wid Prestmötet 1822, erhöll Profeßors titel 1826, Pastor i Lundby 1828, Prost 1830, Theol. Doctor s. å. Tryckta arbeten: Christna Kyrkans allmänna Historia jemte tillägg om Lutherska Kyrkans symboliska skrifter och Christna Kyrkans Historia i Swerige, i sammandrag, Götheborg 1822. Compendium Theologiæ Dogmaticæ 1827.

Mag. **Eric Myrberg**, född i Götheborg 1769. Fadren Tull-Inspector. Student i Upsala 1788, Magister derstädes 1797, präsiderat derstädes 5 gånger, Pædagogus Scholä i Strömstad 1799, Docens i Österländska språken i Upsala 1801, Hist. och Mor. Lector i Götheborg 1806, Theol. Lector 1816. Ledamot af Kongl. Wettenskaps och Witterhets Samhället i Götheborg 1809, Pastor i Lundby 1821, Profeßor 1822.

Græc. Ling. Lectorer.

Andreas Virgander afled 1670 såsom Pastor i Skepplanda.

Mag. **Paulus Kalf** afled 1656.

Mag. **Joh. Florander**, se Domprostarne.

Johan Fredrik Burchardus, se Pastorerne wid Christinæ Församling.

Thore Landtman, om honom finnes ingen annan anteckning än att han 1674 war Gymnasii Rector. Han blef troligen Græc. L. Lector 1671 och Pastor i Istorp 1677, † 1679.

Olaus Otterdahl, se Theol. Lectorerne.

Olaus Liedberg, war Gymnasii Rector 1681, Gr. L. Lector 1677, Eloqv. Lector 1681, † 1687.

Mag. **Anders Arell** war Consistorii Notarie då han 1688 blef Gr. L. Lector, † 1697. War gift med Catharina Trogelia, Biskop Billichii stjufdotter.

Mag. **Swen Gadelius**, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Mag. **Petrus Lamberg**, se Theol. Lectorerne.

Mag. Jonas Montin, se Theol. Lectorerne.

Swen Jacobßon, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Gabr. Andreas Beijer, Student 1739, Magister 1746, Cons. Notarius 1748, Prestwigd 1749, blef Gr. L. Lector 1752, Th. Doctor 1762, † 1779.

Alexander Malm, se Theologiæ Lectorerne.

Doct. Abraham Wetterberg, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. A. W. Ekebom, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. Johan Hellberg, född i Götheborg 1765. Fadren Trädgårdsmästare. Student i Upsala 1784, Magister der 1791, Collega wid Trivial-Skolan i Götheborg 1792, Apologist 1796, Gymnasii Adjunct 1798, Consistorii Notarie 1799, erhöll Lectors titel 1800. Hist. et Mor. Lector 1801, Græc. L. Lector 1803, Ledamot af Kongl. Wettensk. och Witterh. Samhället i Götheborg 1799, deß Ordförande 1806, Ledamot af K. Patriotiska Sällskapet 1807, Riddare af K. Wasa-Orden 1810, Prest 1815, Pastor i Lundby s. å. och i Säfwe 1816. Uppförd å förslag till Biskop i Götheborg 1818, Theologiæ Doctor s. å. Har wid inrättningen af Contubernium Gymnasticum, wid införandet af Gymnastiska öfningar och Bell-Lankasterska underwisnings-methoden kraftfullt medwerkat. Hans tryckta arbeten äro: Stunder anwände för ewigheten, Götheborg 1807. Handlingar rörande en Contubernii inrättning för medellöse Studerande, Götheborg 1809 och Predikningar och Tal hållne wid mindre wanlige tillfällen, Götheborg 1820.

Mag. Carl Swenßon, född i Götheborg 1789. Fadren Packhuskarl, Student i Upsala 1807, Magister der 1812, Präsiderade för Gymnasii Adjuncturen i Götheborg 1814, Theolog. Candidat i Upsala 1816, med Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd präsiderat för en Theologisk afhandling s. å., Prestwigd till Comministers Adjunct wid Domkyrkan s. å., Informator wid Frimurare-barnhuset s. å. Gymnasii Adjunct 1819, Gr. L. Lector 1821, Ledamot af Kongl. W. och W. Samhället i Götheborg 1820, deß Ordförande 1825.

Eloquentiæ Lectorer.

Laurentius Lundenius blef Eloqv. Lector 1642. War Lector ännu 1655 men afled 1657 såsom Syndicus i Götheborg.

Mag.

Mag. **Laurentius Westerman**, war född i Götheborg, blef student i Upsala 1658, disputerade der 1663 De summo bono civili. Då han blifwit Lector i Götheborg afreste han till Greifswald för att promoveras till Magister. Orerade d. 25 Nov. 1675 på Götheborgs Gymnasium till firande af Carl XI födelse-dag. War Rector Gymnasii 1670, blef Pastor i Kongelf 1678, † 1681, är begrafwen i Götheborgs Domkyrka, war gift med Lector Landtmans enka.

Olaus Liedberg, se Græc. L. Lectorerne.

Laurentius Törning, blef Rector Scholå i Warberg 1679, förestod Eloquentiæ Lectionen 1680, men war troligen aldrig Ordinarie Lector, † 1685.

Mag. **Andreas Trogelius**, son af Collega Sch. Lars Trogelius och Biskop Billichii stjufson, blef Eloqu. Lector 1687, † 1698 *).

Mag. **Johannes Florander**, blef Eloqu. et Poës. Lector 1699, † 1719.

Mag. **Joh. Borritz**, se Contracts-Prostarne i Warbergs Prosteri.

Elieser Poppelman, se Theologiæ Lectorerne.

Mag. **Carl Leonhard Dryander**, Student 1730, Magister 1738, blef Gymnasii Adjunct 1740, Eloqu. et Poës. Lector 1745, Prestwigd 1749, † 1757, 47 år gammal.

Doct. **Johan Rosén**, son af Kyrkoherde Rosenius i Sexdråga, blef student 1742, Magister 1748, Docens i Upsala 1749, Docens i Lund 1752, war uppförd på Professors förslag i Upsala 1753, vic. Professor Poëseos i Lund 1754, föreslagen till samma Profession 1755, till Morups Pastorat 1756, v. Rector Sch. i Götheborg 1758. Romerska Litteraturen war hans favorit-yrke, och intog han bland skalder i detta språk ett utmärkt rum. Han förenade härmed ett sorgfälligt studium af Fäderneslandets språk, i hwars critik han äfwen författat disputationer. Han kan anses såsom egentliga grundläggaren af det sällskap i Götheborg, hwilket sedermera försedt med högre sanction, fått namn af Kongl. Wetenskaps och Witterhets Samhället, men som i början utgjorde en förening af unge män, äfwen bland Handels-klassen, som under Roséns ledning utbildade sig i Swenska språket. År 1759 blef han Eloqu. et Poëseos Lector, började s. å. utgifwa Götheborgska Magazinet, år 1764 utgaf han ett Götheborgskt weckoblad, år 1768 en månads-skrift kallad Preste-tidningar, år 1772 Periodskriften Hwad nytt? Religions-twistigheter blandade bekymmer i hans senare lefnads år, han afled

*) Wid 1686 förenades Eloquentiæ och Poëseos Lectionerne. Före denna tid hade den sednare Lectionen warit förenad med den Historiska.

led 1773, och denne förtjente mannens minne hedrades kort derefter genom parentation, hållen på Gymnasium. G. m. Hammar, Pastors dotter från Warberg. Sonen Gustaf är Theol. Doctor och Pastor i St. Åby, dottren blef gift med Öfwerste-Lieutenanten C. J. Hjerta.

Mag. **Arendt Grimberg**, war född i Warberg 1730. Fadren Handlanden Berndt Grimberg, Modren Elisab. Weinberg. Student i Greifswald 1749. Magister och Docens derstädes 1753, Prest och Domkyrko-Adjunct i Götheborg 1758, Collega Scholæ i Götheborg 1761, Gymnasii Adjunct 1764, Eloqu. et Poës. Lector s. å., Pastor i Foß 1783, Prost 1785, död 1797. Han war gift med Domprosten Doctor M. O. Ubechels dotter Ulrica Charlotta, med hwilken han hade 10 barn, hwaraf endast 2 söner öfwerlefde Fadren.

Doct. **Magnus Lönberg**, född i Lindberg 1748. Fadren Comminister derstädes. Student i Lund 1763, Prest 1775, Magister i Lund s. å., präsiderade derstädes 1776, Docens wid Götheborgs Gymnasium 1777, Philosophiæ Lector 1779, El. et Poës. Lector 1785, Pastor i Foß 1798, Prost 1800, Theologiæ Doctor 1818. G. m. Mariana Rodhe.

Mag. **Swen Wetterberg**, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Doct. **Carl Fredric af Wingård**, se Biskoparna.

Mag. **And. Pet. Traneus**, född i Götheborg 1789. Fadren vice Rector wid Tyska Skolan derstädes. Student i Upsala 1808, Magister derstädes 1812, präsiderade för Gymnasii Adjuncturen 1814, Gymnasii Bibliothekarius s. å., bestridde första Theolog. Lectionen i 8 terminer, präsiderade för samma Lection samt för Hist. et Moral. Lectionen 1816, Gymnasii Adjunct 1817, bestridde Eloqu. et Poës. Lectionen 1818, präsiderade för samma Lection s. å., Eloq. et Poës. Lector s. å., Prest 1820, Pastor i Morup 1830, Prost 1831.

Doct. **Niclas Beckman**, född i Götheborg 1786. Fadren Packhuskarl. Student i Upsala 1806, Magister der 1812, Theol. Candidat 1818 och Licentiat 1823, präsiderat 3 gånger, v. Rector wid Götheb. Skola 1824, Con-Rector s. å., v. Rector 1827, Theologiæ Doctor 1830, Ledamot af W. och W. Samhället i Götheborg 1827, deß Ordförande 1830, Lector 1831.

Matheseos Lectorer.

Mag. **Haquinus Rydelius**, se Theolog. Lectorerne.

Petrus

Petrus Torinius, war 1671 Matheseos Lector och då tillika Rector Gymnasii, † 1680.

Mag. **Peter Bellander**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Nicolaus Celsius, blef Math. Lector 1685 *), Con-Rector wid Trivial-Skolan i Upsala 1687, Rector derstädes 1697, Mathes. Profeßor i Upsala 1710, † 1724.

Mag. **Elias Bast**, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Mag. **Jonas Florander**, blef Math. Lector 1700, † 1711.

Johan Ramzius, blef 1692 Rector Scholæ i Warberg, derefter Con-Recter i Götheborg och omsider 1712 Math. Lector. Han tog tjenstledighet 1728 och afsked 1735. Men han lefwer ännu i det goda han stiftat. Det är af honom det så kallade Ramziska stipendium året för hans död är doneradt till en summa af 750 R:dr B:co, hwilken är insatt i Rikets Ständers Bank, och hwaraf årliga intereße-medlen utdelas till Studerande wid Gymnasium. Han höll 1663 d. 1 September ett Latinskt tal på Gymnasium wid tillfälle af Gymnasii Lärosals inwigning **).

Mag. **Birger Vaßenius**, blef 1729 förordnad till Ramzii Vicarius, war Rector Gymnasii 1731, blef ordinarie Lector 1735, tog afsked 1751 med bibehållande af halfwa lönen, † 1762.

Mag. **Lor. Jul. Kullin**, se Theolog. Lectorerne.

Mag. **Carl Henr. Bundy**, war Ledamot af Geografiska Sällskapet i Stockholm och erhöll publikt understöd för att biträda Profeßor N. Schenmark i Lund wid de mätningar, som denne anställde öfwer Swenska hafskusterne ifrån sydligaste udden af Skåne till den nordligaste af Bohus Län. Blef 1764 E. O. Gymnasii Adjunct i Götheborg och 1774 Ordinarie, samt samma år Math. Lector, med bibehållande af halfwa lönen tog han afsked 1786.

Doct. **Joh. Henr. Engelhardt**, född i Götheborg 1759. Fadren Archiater och R. W. O., Stud. i Lund 1776, Magister derstädes 1778, Chemiæ Do-

*) Troligen har Celsius aldrig tillträdt Math. Lectionen, ty hans namn saknas både i Gymnasii Matriklen och i Förteckningen öfwer Lectorerne 1686.

**) Både Gymnasii och Skole-ungdomen underwisades före denna tid uti ett för detta ändamål 1630 uppbygdt trädhus. Detta war redan både förfallet och för trångt, då man d. 12 Mars 1662 började att nedrifwa det. Ett i deß ställe uppbygdt stenhus war redan i September månad s. å. färdigt att täckas. Uti den stora wådelden 1721 afbrann både detta hus och Domkyrkan, samt Consistorii-archivet.

Docens 1779, Medicinæ Doctor 1780, reste utrikes ifrån 1780 till 1786 genom England, Skottland, Frankrike, Holland, Tyskland och Dannmark. Medicinæ Adjunct 1782, Anatomiæ Prosector 1784, Matheseos och Medicinæ Lector i Götheborg 1787, Medicinæ Pract. Professor i Lund 1788. Inspector för Götheborgs Nation 1789, förste Fält-Medicus wid Sjukhusen i Carlscrona s. å. Kongl. förste Lif-Medicus 1794, war Kongl. Carolinska Academiens Rector åren 1792, 1802, samt en gång Promotor i Medicinska Faculteten, Inspector för Smålands Nation 3:ne år. Med Kongl. tillstånd präsiderat för en Theologisk disputation 1814, prestwigd i Lund 1815, Pastor i Fellingsbro 1816, Ledamot af Medicinska Societeten i Edinburgh 1781, dess Präses 1782, af Kongl. Wettensk. och Witterh. Samhället i Götheborg 1787, af Medicinska Societeten i London, af Swenska Läkare-Sällskapet i Stockholm, af Physiografiska Sällskapet i Lund. Under sitt präsidium utgifwit 62 disput. åren 1778—1814, † 1832.

Mag. **Eric Swensson Kullman**, född i Götheborg 1758. Fadren war Handlanden Swen Kullman, modren Maria Hülphers. Endast 4 år gammal förlorade han sin Fader, Modren gifte sig 1768 med Handlanden Niclas Matsen, 6 år gammal integs Eric Kullman i Skolan. 1767 kom han till Westerås i sin Morbrors Directeur Abrah. Hülphers hus och integs då i Westerås Trivialskola och läste privat för Rectorn derstädes, Arosenius. Återkommen till Götheborg sattes Kullman i pension i Östads Presteg., 1773 blef han Gymnasist, student i Lund 1774, der han under Doctor Lemchen disputerade pro exercitio de analogis modorum in Deo. 1775 reste han till Upsala Academi, der han under Professor Carl Aurivillius disputerade pro gradu Versus 3-10 Cap. III:i Libri Jobi explicati, 1779 blef han Magister. Präsiderade 1781 Qvæstio an et quatenus fabulæ Veterum Poeticæ ex Historia Sacra ortæ sint? 1782 Gymnasii Bibliothekarie i Götheborg och höll till och med 1784 föreläsningar för Gymnasii Ungdomen både i Lärdoms-historien och i Fäderneslandets historia, 1785 Consistorii-Notarius, erhöll Lectors caracter 1789 med rättighet till den efter Kongl. förste Lif-Medicus Doctor Engelhardt här ledigblifna Lectorslön, 1789 Matheseos Lector, 1804 blef hans hälsa wacklande, men han fortfor att utöfwa sitt embete, och hans förwandlingsstund inföll d. 25 Dec. 1804. Han hade ett eldigt snille, samt lätta arbets- och umgångsgåfwor. Han war gift med Anna Bauer och hade med henne 4 söner, af hwilka Johan Peter är Kongl. Hof-Predikant och Pastor i Södertelge, och en dotter. Han blef 1785 Ledamot af Kongl. Wettenskaps och Witterhets Samhället i Götheborg, war dess Ordförande 1795, wid nedläggandet af Ordförandeskapet höll han ett tal Om Mathematikens företräde framför andra wettenskaper samt de fördelar dess rätta utöfning tillskyndat det Borgeliga Samhället äfwen i wår Stad Göthe-

Götheborg. Han war Secreterare ibland Stadens Äldste och i Sjömanshus-Directionen. Han war uppförd på förslag till Politie Borgmästare-syßlan i Götheborg uti ledigheten efter Lagman Hummel.

Magister **Elias Daniel Björck**, född i Götheborg 1775, Fadren Bryggare. Stud. i Upsala 1791, Mag. i Greifswald 1794, präsiderat derst. 1797—1800. Vice Apologist wid Tyska Skolan i Götheborg 1794, Ordinarius 1796. Företog en resa till åtskillige lärosäten i Tyskland 1797. Hållit offentliga föreläsningar i Mathematiken wid Greifswalds Academie 1799, uppförd på förslag till Mathem. et Phys. Profeßionen derst. 1800. Gymnasii Adjunct i Götheborg 1801, förestod Gr. Lingu. Lectionen 1801, Hist. et Moral. Lector 1804, Math. Lector 1805, Ledamot af Kongl. Wettensk. och Witterh. Samhället i Götheborg 1801, deß Ordförande 1809. Erhöll Profeßors namn, heder och wärdighet 1816, Pastor i Lundby Præbende 1817, Prest s. å., Revisor i Riks-disconten 1822, Prost 1825, död 1827.

Mag. **Birger Wadström**, född i Weddige 1790. Fadren hemmansbrukare. Stud. i Upsala 1810, Mag. derstädes 1815, Collega Scholæ i Götheborg 1816, präsiderade för Gymnasii Adjuncturen 1819, Ledamot af Kongl. W. och W. Samhället 1821, deß Ordförande 1827, Lärare i Natural-historien wid Gymnasium 1821, Gymnasii Adjunct 1822, erhöll Lectors-titel 1823, Math. Lector 1828.

Historiarum Lectorer.

Petrus Phrygius. Hans tillträdes- och döds-år äro okände, men troligen intog han wid Gymnasii första inrättning Lärostolen härstädes.

Ericus Myricius, se Theolog. Lectorerne.

Ericus Landtman, blef Histor. et Poës. Lector 1671. War Rector Gymnasii 1673, † 1683.

Laur. Forßelius, född 1653 i Fors uti Romeled, der Fadren war Pastor, Student i Åbo 1675, Prestwigd 1678, Con-Rector wid Götheborgs Trivial-Skola 1680, Hist. Lector 1683, Kyrkoherde i Rångedala 1685, Riksdagsman 1693, Kyrkoherde i Alingsås 1698, sedermera Contracts-Prost, Präses wid Prestmötet 1699. Disputationen de lib. arb. håller 7 ark utom dedication till Biskoparne Rudbeck och Carlberg. Han ägde ett lifligt snille, war en af sin tids lyckligaste latinska skalder, och flere hans poemer äro tryckta. Afled 1729, war gift

med Christina Wallerius, brorbotter af Biskop Wallerius, och hade med henne 10 söner och 5 döttrar.

Mag. Fransiscus Tauchler, war född i Lübeck 1624, blef Hist. et Poës. Lector 1685, † 1688.

Mag. Andreas Seth, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Mag. Elias Pärnovius, war 1686 Log. et Phys. Lector, blef 1698 Historiarum Lector *), Pastor i Uddewalla 1700, och utnämd Prim. Theologiæ Profeßor i Åbo 1708, men dog s. å. före tillträdet.

Johan Olai Floderus, afled 1698.

Mag. Jacob von Achern, war Hist. Lector 1700, † 1710. Hans Fader lärer hafwa warit Apothekare i Götheborg. Om denne Lector berättas, att han wid ett halft års ålder mistade sin syn; men att han detta oaktadt med beröm erhållit Philosophiska graden, och slutligen på Biskop Carlbergs synnerliga recommendation hos Konungen, fått Lectorat **). Han war den förste bland Gymnasii-ungdomen 1691, och for till Leyden 1692. I Lund disputerade han de erroribus visus och de oculo.

Mag. Jonas Monten, se Theologiæ Lectorerne.

Mag. Herman Schröder, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Anders Starkelius, se Contracts-Prostarne i Halmstads Prosteri.

David Memsen, blef Histor. och Moral. Lector 1726, war Rector Gymnasii 1730, † 1740.

Doct. Mathias Ekström, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Doct. Jacob Arwidßon, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. Mart. Georg Wallenstråle, se Pastorerne i Fjärås.

Doct. A. W. Ekebom, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. Joh. Hellberg, se Græc. L. Lectorerne.

Mag. El. Dan. Björck, se Math. Lectorerne.

Mag.

*) Under hans embetstid förenades wid detta Gymnasium Historiarum och Moralium Lectionerne i stället för Historiarum och Poëseos Lectionerne, som förr föreläftes ifrån en och samma Lärostol.

**) Cederbourgs Beskr. öfwer Götheborg, sid. 72.

Mag. E. Myrberg, se Theolog. Lectorerne.

Mag. Anders Godhe, född i Lundby på Hisingön 1789. Fadren Salteri-Inspector, Stud. i Upsala 1807, Magister derstädes 1812, Gymnasii Adjunct 1814, Präsiderade för Theologiska Lectionen 1816, Hist. et Mor. Lect. 1817, Ledamot af Kongl. W. och W. Samhället i Götheborg 1813, deß Secreterare 1821.

Logices et Phys. Lectorer.

J. Torinius, se Domprostarne.

Jonas Callogius, blef Pastor i Swenljunga 1652, † 1660.

Mag. Nicol. Ramzius, se Theol. Lectorerne.

Mag. Joh. Florander, se Domprostarne.

Benedictus Magni Starinius, präsiderade 1651 d. 13 Juni wid Prestmötet de Laude Linguarum och dedicerade denna sin Synodal-disputation till alla då warande Lectorer och Lärare wid Trivial-skolan; är i Gymnasii Matriklen ej upptagen såsom Lector förr än 1660, † 1667.

Mag. Joh. Otto Burchardus, war född i Parchin i Mechlenburg, blef Pastor wid Tyska Församl. 1674, ordinerades och installerades till detta embete af Biskop Billichius d. 21 Febr. 1675. Huru länge han war Log. et Ph. Lector wet man ej med wißhet; Gymnasii Matriklen nämner honom endast såsom Rector Gymnasii 1671. Han efterträddes i Lectoratet 1675 af

Doct. Joh. Poppelman, se Biskoparne.

Sam. Hunoldus, † 1687.

Mag. Elias Parnovius, se Hist. Lectorerne.

Joh. Vallerius, blef Log. et Ph. Lector 1698, Pastor i Breared 1710, † 1718. Om hans lefnads öden finnes i Pastors-archivet i Breared ingen upplysning.

Mag. Herman Schröder, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Mag. Joan Aurelius, se Contracts-Prostarne i Mark.

Arwid Ljung, blef Log. et Phys. Lector 1724, afled 1750 *).

Doct. Magn. Roempke, se Theol. Lectorerne.

Doct. Joh. Gothenius, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Doct. Olof Westman, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. Gustaf Rosén, född i Götheborg 1772. Fadren Theol. Doctor och Eloqu. et Poës. Lector, Stud. i Upsala 1784, Promoverad der såsom Primus 1794, Präsiderade 7 gånger wid denna Academie, Eloqu. Rom. Docens 1795, Log. et Phys. Lector i Götheborg 1799, erhöll Professors titel 1801, Ledamot af Kongl. Wettenskaps och Witterh. Samhället i Götheborg 1797, deß Secreterare 1801, Prest 1812, Pastor i Stora Åby och Ödeshögs Församlingar af Linköpings Stift 1813, Secreterare wid Götheborgs Bibel-Sällskap 1813, Theol. Doctor 1818, uppförd på förslag i andra rumet till Biskop i Götheborgs Stift s. å., Ledamot af K. N. O. 1829.

Mag. Carl Olof Ekman, född i Strömstad 1782. Fadren Prost och Pastor derstädes. Stud. i Upsala 1802, v. Collega wid Uddewalla Skola 1806. Magister i Upsala s. å., förestått Gymnasii Adjuncturen i Götheborg 1807, Consistorii Amanuens 1808, Rector Scholæ i Marstrand 1809, Prest 1813, Log. et Phys. Lector 1815, Ledamot af Kongl. Wettensk. och Witterh. Samhället i Götheborg 1813, deß Ordförande 1823, Pastor i Foß 1831, Prost 1832.

Consistorii Notarier.

Olaus Forßelius, war Consist. Not. på 1650:talet, på åtskillige af honom undertecknade expeditioner har han under namnet tecknat Schol. Goth. Rect. et Consistor. Not. Publ. Han blef Rector Scholæ då Rectors-sysslan skiljdes ifrån Lectorat wid Gymnasium eller omkring 1654, han höll d. 1 Sept. 1663 ett Latinskt tal wid Scholæ-husets inwigning.

Samuel Romstadius, war Consist. Not. 1683.

Ni-

*) Lector Ljung hade någon befattning rörande sin embets-broders Ramzii stiftelse; man har funnit en brefwärling härom emellan Lector Ljung och framl. Biskop Jacob Benzelius, hwaruti den sednare i bref ifrån Stockholm d. 26 Jul. 1734 yttrar: "Lector Ramzius kan lefwa mig ut, wore dock wäl att så framt han finge någon anstöt någon af H:rr Consistoriales besökte honom. Deß disposition är skedd; men ej underskrifwen som är essentielt." Man har anmärkt, att då Ramzius några månader derefter afled hela dispositionen både i eßentielt och formelt afseende war fullkomligt i ordning.

Nicol. Petri Florander, Rector Scholæ Triv. och Consistorii Aßeßor, har 1684-1685 teknat sitt namn på åtskillige Biskops Visitations-acter såsom Consistorii Notarie.

Dietericus Winberg, war Consistorii Notarie då han 1688 blef Rector Scholæ i Warberg.

Laurentius Bagge, som till 1690 war Conrector Sch. i Götheborg, war tillika Consistorii Notarie.

Swen Fabelius, war 1692 Consist. Notarie och följde såsom sådan detta år med Biskop Carlberg på Visitationer i Halland; acter härefter förwaras i flere archiver. Fabelius blef s. å. Pastor i Thorup, † 1703.

Mag. Anders Arell, se Gr. L. Lectorerne.

Lars Floderus, war Consistorii Notarie endast en kort tid, och blef Pastor i Surteby 1700, † 1707.

Olaus Dahlström, blef Consistorii Notarie 1700, har åtföljt Biskop Nezelius på Visitationer och teknat Visitations-acter derom merendels i Kyrkoböckerne och efterträdde sin företrädare Floderus äfwen såsom Pastor i Surteby 1707.

Bernh. Wickström, Consistorii Notarie 1708, Pastor i Skredswik 1719 eller 1720.

Johan Alander, blef Consistorii Notarie 1719, † 1729.

Michael Koch, se Pastorerne på Tjörn.

Swen Jacobßon, blef Consistorii Notarie 1729, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Johan Thim, blef Consistorii Notarie 1730 och åtföljde Biskop Jacob Benzelius 1735 på Visitationer öfwer en stor del af Halland, † 1740.

Nils Kollinius, Consistorii Notarie 1740, Pastor i Gällstad 1748, se Pastorerne i Gällstad.

Mag. Gabriel Anderßon Beyer, blef Consistorii Notarie 1748 och Gr. L. Lector 1752, † 1779.

Johan Alander secundus, Consistorii Notarie 1752, Secreterare wid Handels-Societeten 1765, lemnade Notariella göromålen 1767, † 1780.

Mag. Arvid Brag, Consistorii Notarie 1767, Secreterare wid Ostindiska Compagniet 1775, † 1784.

Alexander Malm, Consistorii Notarie 1775, Gr. L. Lector 1779.

Mag. Ad. Wilh. Ekebom, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet, Consistorii Notarie 1778, Hist. et Moral. Lect. 1784.

Mag. Er. Swenßon Kullman, Consist. Not. 1785, Lector 1789, förestod äfwen Consist. Not. syßlan till 1799.

Doct. Joh. Hellberg, se Gr. L. Lectorerne, Consist. Not. 1799.

Mag. P. A. Åhlbottn, se Pastorerne i Forshella, Consist. Not. 1801.

Mag. Johan Hultman, född i Götheborg 1773. Fadren Bouteilleur i Ostindiska Comp. tjenst, Stud. i Lund 1792, Magister derstädes 1796, v. Collega i Trivial-skolan i Götheborg 1798, Ordinarius 1799, tillika Informator wid Frimurare-Barnhuset 1804, Apologist 1805, Consist. Notarie 1808, erhöll Lectors namn, heder och wärdighet 1819, † 1822.

Mag. Anders Jacob Broman, född i Järstorps Pastorat af Wexiö Stift 1788. Fadren Pastor i Kulltorp, Student i Upsala 1808, Magister derstädes 1812, E. O. Amanuens wid Kongl. Academie Bibliotheket 1816, Theologiæ Candidat s. å., Prest 1819, Docens wid Upsala Academi 1820, Theologiæ Licentiat s. å., Regements Pastor wid Kongl. Bohus Läns Regemente 1821, tillika Consist. Notarie 1823, Pastor i Skärkind 1828, Theol. Doctor 1830.

Lars Magnus Bromander, född i Örgryte 1796. Fadren Jernwågs-Bokhållare, Student i Lund 1813 och i Upsala 1815, Prestwigd 1818, Comministers Adjunct wid Domkyrkan 1820, Cathechet och Pastors Adjunct wid Domkyrkan 1823, vice Pastor 1825, Consistorii Notarie 1828, Secreterare i Götheborgs Bibel-Sällskap 1831.

Götheborgs Stad.

Gustavi eller Domkyrko-Församlingen.

Erkänslan och ett tacksamt minne af åtnjutna wälgerningar gaf denna Församling och deß Kyrka namn efter K. Gustaf II. Adolph *). Församlingen äger för

*) Konungen hade befallt, att en tunna spannemål af hwarje Kyrkoherberge i hela Westergöthland trenne år å rad skulle till denna Kyrkobyggnad betalas.

ter närwarande en folkmängd af 5886 personer. Året för Kyrkans första grundläggning är okändt, men man wet, att hon inwigdes d. 10 Aug. 1633. Hon war 81 alnar lång, 34 aln. bred och 45 alnar hög ifrån grunden till taket. Hon ägde koppartak, orgelwerk och andra inre prydnader, då hon wid eldswådan i April månad 1721 förstördes. De gamla murarne kunde likwäl begagnas wid den nya Kyrko-byggnaden, hwilken så påskyndades, att gudstjenst d. 25 Maji 1722 der åter förrättades. En längre tid förflöt likwäl innan yttre och inre prydnader hunnit anskaffas, och Kyrkan kunde anses wara färdigbygd. Men åfwen denna tempelbyggnad saknade långwarigt bestånd. Ty wid den stora eldswåda, som 1802 öfwergick Götheborg, blef Kyrkan åter ett rof för lågorna. Och då man derefter granskade murarne, så ansågos de otjenlige wid en ny Kyrkobyggnad.

De blefwo 1804 nedtagne på det sätt, att hwalfwen öfwer fönsterne och emellan de inuti Kyrkan warande pelare öppnades, samt murwerket nedwid genom uthuggningar så förtunnades, att man med tåg kunde neddraga hela massor på en gång *). All den gamla grundläggningen upptogs till botten, och sedan denna genom pålning, blifwit förstärkt, grundmurarne af gråsten jemt med marken lagde, uppfördes kyrkomurarne af tegel, med en yttre revetering af Flensburger sten, hwaraf tullfri införsel war tillåten.

Kyrkan har Tornet i wester, och ett halfrundadt Chor i öster, samt på norra och södra sidorne 2:ne utbyggnader, med frontoner öfwer, så att deß plan utgör ett kors.

Westra façaden, 39 alnar lång, är på midtelen prydd med en Portaille för ingången, bestående af 4 fritt stående Colonner och lika många pilastrar af Doriska ordningen $17\frac{1}{2}$ alnar höga, med en nedre diameter af 2 alnar, ofwan baserne; huggne i Götheborg af Skottsk sandsten från Aberdeen. Colonnerne uppbära ett Entablement med fronton öfwer, täckt med koppar; Architraven och frisen med sina trilypher och en framstående inscriptions-tafla äro äfwen af samma sort sandsten; men metoperne, cornichen och fronton-tympanen äro murade af tegel. Entablementet fortsättes å båda sidor om portaillen öfwer hela façaden och går widare åt norra och södra sidorne till $17\frac{1}{2}$ alns längd, hwarest det slutar intill sjelfwa Kyrkan, hwilken sedermera tillika med sine utbyggnader och Chorets rundel endast prydes af cornichens fortsättning. På ömse sidor om Portaillen äro 2:ne fönster, det ena öfwer det andra och på norra och södra ändarne lika många, alla insattade af sandstens Chambrangler, Consoller och listwerk öfwer och under, af hwilka 2:ne gifwa dager åt Sacristian i undra och Nattwards-ungdomens förhörsrum i öfra wåningen; ett deraf för hwälfda förwaringsrummet i undra och Belg-

 rum-

*) Denna beskrifning å Kyrkan och Kyrko-byggnaden är benäget meddelad af Herr Majoren och Riddaren Weinberg.

rummet i öfra wåningen, samt de öfrige 2:ne för trappgången till tornet. Från stensättningens öfwerkant till öfwerkanten af Cornichen är 23 alnar, hwarifrån en Attique wåning widtager med ett rundt och 4 st. mezanin fönster, 2:ne i wester, ett i norr och ett i söder. Denna Attique, omgifwen af sitt eget listwerk, är 10½ alnar hög, och de platta taken å ömse sidor om tornet, täckte med koppar, och så mycket nedsänkte, att murarne omkring formera en lagom bröstning för Balconerne, hwilkas tillträden ske genom kopparbeslagne dörrar på tornet. Stentornet uppgår härifrån med 19¾ alnars höjd, ofwantill omgifwet med ett Entablement, hwars corniche hwilar på Consoller. Tornet är 18½ alnar bredt på wästra och östra sidorne, samt 17¾ alnar på norra och södra. Utom de 2:ne dörrar som leda till Balconerne, äro 2:ne lika beskaffade på westra och östra sidorne, samt i etagen häröfwer, hwarest ringklockorne hafwa sitt ställe, finnes på hwarje sida af tornet, en stor hwälfd och 2:ne rectangelformiga öppningar, försedde med kopparbeslagne portar. Ofwan Stentornet widtager en 36 alnar hög öfwerbyggnad af träd, Reswirket tillhuggit år 1824, och år 1825 upprest och till det mesta beklädd med plankor samt täckt med koppar. Resningen till detta Torn är förfärdigad under Majoren och Riddaren Weinbergs direction. Nederst är det omgifwet med en bröstning, hwars Balustrer äro gjutne af jern, och hwilken följer Stentornets fyrkant, hwarefter en smalare del widtager med couperade hörn; de 4 större sidorne häraf prydas med pilastrar i avant-corps samt deröfwer ett entablement med frontoner, på spetsen af hwilka Vaser af koppar med förgyllde ornamenter äro placerade. I fälten inom Pilastrarne blifwa nederst portar med Chambrangler och Cornicher samt deröfwer urtaflorne af 4 alnars diameter med förgyllde Ziffror af 14 tums högd. På hwardera af de couperade hörnen, äro nederst dörrar och ofwantill runda fönster. Öfwer Cornichen, som omger tornet, är en Attique med 4 st. fönster och öfwer deß listwerk widtager en dome, som slutar med en plattform, omgifwen af ett Bröstnings-galler af jern; härifrån uppgår en öppen Lantern, i hwilken slagklockorne för urwerket hänga. Lanternan har sitt entablement med Coupol öfwer samt en förgyld glob med korß deruppå, derifrån till marken är 89 alnar 15 tum.

Norra och södra façaderne utgöras af den förut beskrifna tornbyggnadens sidor, hwilka i wester formera avantcorpser, och likasom swara mot det i öster belägna runda Choret, på midtelen af Kyrkans raka sidor, äro utbyggnader, som innehålla Läktare. Hwardera långsidan har 4 st. stora fönster, 8 alnar höga, 3½ alnar breda, samt i Choret 5 st. lika beskaffade, alla med cirkelrunda fönster (af 2¾ alnars diameter) öfwer sig. På hwarje sida af utbyggnaderne äro öfwerst 2:ne runda, derunder 2:ne st. större med rundade öfwerstycken, och nederst 2 st. Mezaninfönster, som dels gifwa dager åt Kyrkan och dels åt trapporne till Läktare och Windar.

Som

Som förut är nämdt, är Kyrkans höjd till öfwerkant af gesimsen 23 alnar, härifrån till gesimsen på den öfwerwarande Attiquen eller till Takfoten 3 alnar, samt perpendiculaira höjden af taket 7 alnar 21 tum, så att hela höjden tillsammans utgör $34\frac{1}{4}$ alnar.

Kyrkans längd, Portaillen inberäknad, är 100 alnar, men utom densamma $96\frac{3}{8}$ aln. Bredden, utbyggnaderne inbegripne, 64 aln., men dem förutan $38\frac{1}{2}$ aln.

Inwändiga längden från östra tornwäggen räknad till Chorets wägg bakom Altaret, är $76\frac{1}{8}$ alnar. Bredden inom pelarne eller conterforterne 31 alnar, men till wäggarne mellan dem 34 alnar, och om utbyggnaderne tillägges, dock utom förstugorne 51 alnar. Höjden från det med Gottlands telgstensflisor belaggda golfwet till öfrekant af Cornichen 15 alnar 16 tum, samt den af gips på läcktem förfärdigade takhwälfningen $8\frac{1}{2}$ aln hög, så att Kyrkan uti stora mellangången har en höjd af 24 alnar 4 tum. Det halfrunda Choret, hwartill 3:ne trappsteg twärt öfwer hela Kyrkans bredd leda, är prydt kring wäggarne med 10 st. Joniske engagerade Colonner, som uppbära Entablementet af samma ordning, hwilket widare fortgår omkring hela Kyrkan. I wester är Orgel-Läcktaren inrättad med 2:ne utgående flyglar i rigtning öster ut, uppburen af 16 Toskaniske fristående och 12 st. engagerade Colonner med 2:ne pilastrar. Uti hwardera utbyggnaden äro äfwen Läktare inrättade, hwardera uppburen af 2:ne fristående Toskaniske Colonner och lika många pilastrar. Öfwer Colonnerne är ett architraveradt Entablement, samt åter deröfwer, Läktare-bröstningarne med sine listwerk, allt oljemåladt såsom hwit marmor. Alla Bänkarne äro mahogeny-målade. Midt uti Kyrkan gå 2:ne breda gångar, en längs efter, och en på twären genom utbyggnaderne, längs efter Kyrkan äro 2:ne smalare gångar, äfwensom en dylik utmed chortrappan och en wid tornsidan.

Orgelwerket, förfärdigadt af Johan Eberhard, har en structur af $17\frac{3}{4}$ alnars längd med en höjd midtpå af $15\frac{3}{8}$ alnar, men wid sidorne blott $12\frac{1}{2}$ alnar, samt en djuplek af $5\frac{1}{4}$ alnar. Det består af ett Soubassement och deröfwer 6 st. Joniske Pilastrar med förgyllde Baser, capiteler och canelurer, mellan hwilke fälten äro fyllde med synlige wäl polerade pipor af Engelskt tenn. Öfwer Pilastrarne är ett rikt sculpteradt, och med förgyllningar orneradt listwerk, som öfwer nedersta pipfältet formerar en half cirkelbåge. Öfwerst och på sidorne om denna båge äro 2:ne Colossala förgyllde Lyror med kransar och ornamenter anbragte *).

På

*) År 1824 blef detta Orgelwerk renoveradt af Directeuren och Orgelbyggaren P. Z. Strand, som tillika i gången bakom werket insatte en Untersats och en Contra-Violon-stämma, och sedan werket således fått 2:ne stämmors tillökning, består det nu af följande 44 stämmor nemligen:

I öf-

På ett soubaßement, måladt som grå marmor, hwilar Predikstols-bröstningen, som här widgar sig, och understödes af till en del förgyllde Consoller, stående på ett förgylldt listwerk. Soceeln för bröstningen utgår på framsidan i en rundad avantcorps uppburen af en stor förgylld consoll. Här ofwanpå befinnes Evangelisternes sinnebilder, med bakom warande Lagtaflor omgifne med en sol, allt i tråd sculpteradt af Kongl. Hof-Bildthuggaren Profeßor Axel Fahlcrantz helt och hållet förgyllde. Bröstningen är hwitmarmorerad och har både ofwan och nedantill sculpterade och förgyllde listwerk, samt på westra sidan en förgylld Trophée i kyrkostil. På wäggen bakom äro 2:ne Joniske Pilastrar, med förgyllde baser, capiteler och canelurer stående på ett soubaßement; på hwilka ett matt förgylldt med blanka stjernor och fransar ornerad draperi synes hänga med nedra ändan sammandragen och kastad öfwer Predikstols-bröstningens westra sida. Öfwer Pilastrarne widtager Architraven med sculpteradt och förgylldt listwerk, uti derpå följande Frisen utgå 2:ne stora förgyllda Consoller, på hwilka sjelfwa Baldaquinen hwilar, och som i avantcorps utgör en fortsättning af den på sidorne öfwer frisen började cornichen: allt med förgylldt sculpteradt listwerk omgifwet. På stora platten af detta tak är fästadt ett i tråd sculpteradt Draperie med fransar och blanka stjernor på matt guldbotten i festoner uppdraget. Undra sidan af taket har 2:ne förgyllde Palmqwistar mellan Consollerne, och ofwanpå är en cirkelrund hwälfning med förgyllde möln, i hwilka en förgylld glob med kors, omgifwet af 4 Cheru-

---

I öfra Manualen.

1. Principal	4 fot,	5. Rörfleut	8 fot,	9. Scharff	3 Chor.
2. Spetsgedacht	8. —	6. Qvinta	3 —	10. Trumpet	8 fot.
3. Qvintadena	8 —	7. Octava	2 —	11. Vox Virginea	8 —
4. Sångstämma	8 —	8. Waldfleut	2 —	12. Trumpet	4 —

I undra eller Hufwudmanualen.

1. Principal	16 fot,	6. Fugara	8 fot,	11 Octava	2 fot.
2. Dito	8 —	7. Octava	4 —	12. Mixtur	5 Chor.
3. Borduna	16 —	8. Rörfleut	4 —	13. Trumpet	16 fot.
4. Piffaro Salizionali	8 —	9. Qvinta	6 —	14. Dito	8. —
5. Flaggsleut	8 —	10. Dito	3 —		

Uti Pedalen eller Fot-Claveret.

1. Untersatts	32 fot,	7. Täckt qvinta	12 fot,	13. Blockfleut	1 fot.
2. Principal	16 —	8. Öppen dito	6 —	14. Contrabasun	32 —
3. Violon	16 —	9. Qvinta	3 —	15. Basun	16 —
4. Dubbel Sub-Bas	16 —	10. Octava	4 —	16. Trumpet	8 —
5. Octava	8 —	11. Fleut	4 —	17. Dito	4 —
6. Gedacht	8 —	12. Rörfleut	2 —	18. Cornettin	2 —

Härtill höra 12 st. Belgar af 8 fots längd och 4 fots bredd, deraf 5 för Manualen och 7 för Pedalen, med en wäderstyrka af 37 grader. Deße ligga i ett särskildt rum söder bakom werket, med hwilket de communicera genom wäder-canaler under Läktare-golfwet. Manual-Claveren begynna med grofwa C, 4 Octaver igenom och sluta med trestruket F. Emellan båda Claveren är ett dragande och tryckande koppel inrättadt. Fot-Claveret begynnar med grofwa C, 2:ne Octaver igenom och slutar med ettstruket D, och emellan detta och Hufwudmanual-Claveret, är ett koppelbihang till Pedalstyrkans förökande wid sina tillfällen, åfwensom en wäderswällare finnes anbragt för ljudets mattande efter behag.

Cherubims hufwuden med wingar synes swäfwa. Hufwuden äro af Fahlcrantz. Alltsammans förgylldt. I fortsättning med Predikstolen är Prestbänken inrättad, derifrån trappan till Predikstolen uppgår, och midtemot på Kyrkans södra sida, är en dylik inbyggd bänk inrättad. Wid östra ändarne af bänkarne äro förstugor inrättade, med tillträde utifrån gatan genom mindre dörrar, och med communication till Choret. Utom det, som särskildt är uppgifwet att wara förfärdigadt af Fahlcrantz, är så wäl all sculptur, som förgyllning utförd af Spegel-Fabriqueuren P. G. Bylander icke allenast på Predikstolen, utan äfwen på inbyggde bänkar, Orgelwerket med der frammanför warande Galler, Altarskranket och Bordet samt Nummertaflorne.

Altarebordet, hwars öfre blad uppbäres af 8 st. stora förgyllde Consoller, är ornerad med wäl sculpterade förgyllde listwerk, en Sol frammanför samt rökelsekar på sidorne, samt för öfrigt måladt, som hwit marmor. Altare-skranket består af en Balustrade med förgylldt dockwerk och lister. Decorationen bakom bordet består af 2:ne st. Coloßala Cheruber, som på ett marmoreradt soubaßement och hwilande i moln, prosternera sig mot ett mellan dem stående korß, om hwilket en Engel fästar ett drapperi, allt fristående. Cheruben och Engelen äro fragmenter från Altaret i afbrända Kyrkan och skola wara förfärdigade af Kongl. Statue-Bildhuggaren Larcheveque på 1730- eller 40-talet, och completterandet af det hela, som helt och hållet är förgylldt, är utfördt af Fahlcrantz. Deßeinen härtill är af Major Weinberg författad och af Konungen stadfästad.

Alla ingångar till Kyrkan hafwa sina särskildte förstugor, till förekommande af drag wid dörrarnes öppnande. Öfwer utbyggnads Läktarne äro Ljuskronor af meßing; men i sjelfwa Kyrkan finnas inge dylike, utan upplyses den wid högtidliga tillfällen af ljus på cornichen omkring Kyrkan, samt på Läktarne och inbyggde Bänkarne jemte Altaret.

År 1817 försågs Kyrkan med Åskledare, som öfwerst på tornet började med en guldspets, och med 2:ne breda kopparremsor tornmurarne nedefter communicerade med Kyrkans koppartak och widare härifrån uti fyra grenar, af lika beskaffade remsor Kyrkomurarne utföre till marken, derest de i leran sluta med utgående grenar af bly. År 1822 blef den stora platsen, som omger Kyrkan stensatt. De betydligaste reparationer wid denna Coloßala Byggnad, skedde åren 1820 och 21, då alla neduti Kyrkan warande bänkar, af swamp förderfwade, blefwo nygjorde, sedan utgräfningar under bänkqwarteren blifwit werkställde och omgifne med murwerk, samt frisk luft blifwit ditledd genom ventiler på murarne och canaler under gångarne. År 1822 blef en yppad röta i brädfordringen under koppartaket

ket närmast åsen afhjelpt, och år 1823 borttogos de innebyggde rännorne från takfoten med sina genom murarne gående stupрör, som befunnits medföra mycken olägenhet höst och wår för Kyrkans bestånd; wid hwilket tillfälle åfwen Attique gessimsen ommurades.

Uti Stentornet finnas 4 st. Klockor förfärdigade och gjutne i Stockholm af Charles Apelqwist. Den största har 3 alnar 14 tums höjd till axelens underkant, med en mindre diameter af 3 alnar 13½ tum. Den är formad för 36 Sk:℔ men wäger 38 Sk:℔. 9 L:℔. 15 ℔. metallwigt *).

Den andra Klockan 3 alnar 4½ tum hög, 3 alnar 3 tum i diameter; formad för 24 Sk:℔. wäger 27 Sk:℔. 10 L:℔. metallwigt **).

Tredje Klockan 2 alnar 19½ tum hög med 2 alnar 20½ tums diameter, formad för 18 Sk:℔. men wäger 13 L:℔. 5 marker deröfwer, metallwigt ***).

Fjer=

*) Den har följande inskrifter: I Konung Carl XIII:s 7 Regeringsår, Då Gustavi Domkyrka afbrunnen den 20 December 1802, Uppstigit förnyad ur gruset göts denna klocka. Lånets Höfdinge war då Grefwe Axel Pontus Rosen C. N. O., R. S. O. och Stiftets Biskop Doctor Johan Wingård C. N. O., R. Kon. C. XIII:s O., en af Swenska Akademien. Stadens Borgmästare woro: Er. E. Brusewitz, Lagman R. N. O. och Per Ekström, Protocolls-Secreterare, samt Kyrko-föreståndare: Arfwid Wallerius, Rådman, och Samuel Arfwidsson, Großhandlare.

O menska gif akt når mitt manande ljud
Högtidligt och måttigt kring nejderne höres,
Och skynda till Templet att lofwa din Gud
I hwilken allena du lefwer och röres
Dock war icke sjelf blott en ljudande malm
Det är icke nog för ditt lugn, för ditt bästa
Att läsa din bön och att sjunga din Psalm;
Men göra Guds wilja och älska din nästa.

Gjuten på Kongl. Styckgjuteriet Marieberg 1816, af C. Apelqwist R. W. O.

**) Har följande inscriptioner: Uti Konung Carl XIII 6:te Regerings-år, då Gustavi Domkyrka afbrunnen den 20 Dec. 1802 uppstiger förnyad ur gruset, göts denna Klocka. Lånets Höfdinge war då Grefwe Axel P. Rosen C. N. O., R. S. O. och Stiftets Biskop Doctor Joh. Wingård C. N. O., R. Kon. Carl XIII:s O. en af Swenska Akademien, Stadens Borgmästare woro: Er. E. Brusewitz, Lagman R. N. O. och Hans Busch Com. Råd R. W. O.

Kommer till det rum der Herren dyrkas,
Det är heligt det är himlens port;
Kommer hit, att helgas, lugnas, styrkas,
På den dag, som Herren hafwer gjort:
Jesu wänner hålla andans enhet
Genom kärlekens och fridens band,
Och med Samwets ro med hjertats renhet
Wandrer Jesu wäg till glädjens land.

Gjuten på Kongl. Styckgjuteriet Marieberg år 1815 af Charles Apelqwist R. W. O.

***) Har denna inscription: Uti Konung Carl XIII 6:te Regerings-år då Gustavi Domkyrka afbrunnen den 20

Fjerde eller Böne-klockan 2 alnar $4\frac{1}{2}$ tum hög, 2 alnar 6 tum i diameter, formerad till 9 Sk:℔., men wägande 9 Sk:℔. 7 L:℔. 15 ℔. *).

Klockornes upptagning ur Fartyget wid lilla Torget, transporterande till Kyrkoplatsen, wägning derstädes, upphißning genom tornet och upphängning på klockstolarne, werkställdes under Major Weinbergs direction i November och December månader år 1816. De 3:ne större Klockornes axlar gå uti frictionsrullar mot metall-lager, så att de med ringa handräckning sättas i rörelse.

Urwerket är förfärdigadt af Urfabriqueuren i Jönköping Johan Barkman mot 2800 R:dr Riksgäldsedlar. Alla hjulkrantsarne äro af hårdslagen meßing. Drifwarne af meßingsskifwor och mellan dem kringlöpande swarfwade stålwalsar, samt allt jernarbetet finfiladt; det kommer att gå öfwer 30 timmar, och wisa tiden på alla fyra tornsidorne.

Slagklockorne, som af Kyrkan särskildt bestås, äro förfärdigade uti Klockgutare-Enkan Öfwerströms gjuteri af deß Werkgesäll E. A. Horner. Den mindre, formad till 4 Sk:℔. metallwigt, wäger 3 Sk:℔. 2 L:℔. $7\frac{1}{2}$ ℔., har en höjd af 21 tum mot en diameter af 2 alnar, hwilka dimensioner komma att werka till ett starkare ljud, denna är ämnad för qwartslagen **).

Tim-

---

den 20 Dec. 1802 upstigit förnyad ur gruset, göts denna Klocka. Länets Höfdinge war då Grefwe A. P. von Rosen C. N. O., R. S. O, och Stiftets Biskop Doctor Johan Wingård C. N. O., R. Kon. Carl XIII:s O. en af Sw. Akademien.

Fadren öppnar än sin famn,
Syndare din frid besinna
Skynda, att i Sonens namn
Ångerfull hans tillgift winna
Låt hans anda dig regera
Att du alldrig syndar mera.

Gjuten på Kongl. Styckgjuteriet Marieberg 1815 af C. Apelqwist R. W. O.

*) Har följande inskrifter: Uti Kon. Carl XIII 7:de Regerings-år, då Gustavi Domkyrka, afbrunnen den 20 Dec. 1802, uppstigit förnyad ur gruset, göts denna Klocka. Länets Höfdinge war då Grefwe Axel P. v. Rosen C. N. O., R. S. O. och Stiftets Biskop Doctor Joh. Wingård C. N. O., R. Kon. Carl XIII:s O. en af Swenska Akademien.

Låt bittida och sent Ditt böne-offer brinna
Att du med Gud förent Dig natt och dag må finna
Ditt hopp till Honom sätt, Din tröst på Honom bygg
Då blifwer mödan lätt, Då blifwer hwilan trygg.

Gjuten på Kongl. Styckgjuteriet Marieberg år 1816 af Charles Apelqwist R. W. O.

**) Har följande inskrifter: Under Konung Carl XIV Johans 8:de Regerings-år göts denna klocka. Länets Höfdinge war då Grefwe Axel Pontus von Rosen C. N. O., R. C. XIII O. o. S. O., och Stiftets Biskop Doctor Carl Fredric af Wingård C. N. O., Stadens Borgmästare woro: C. E. Brusewitz, Lagman R. N. O. och P. U. Ekström, Lagman R. N. O.

Mät

Timklockan är gjuten efter 6 Sk:℔. dimensioner *).

Kyrkan har ett förwillande Echo wid minsta buller, så att man ej på alla ställen wäl förstår den talandes ord, synnerligast wid starkt uttal; hwilket troligen härrör från hwälfningens elliptiska båge, eller 7 särskildta foci, åt hwilka ljudet på en gång tillbakastudsar, hwilket nämnes såsom warnande wid andra Kyrkobyggnader, då hwälfningen häldre bör wäljas efter halfcirkel eller cirkel-segment, utgående från ett enda centrum.

Kyrkan är uppförd efter framlidne Fortifications-Capitainen och Stads-Architecten C. W. Carlbergs deßein samt under deß direction till slutet af år 1812, då han för sjuklighet måste affäga sig befattningen dermed; från den tiden har Major Weinbergs befattning såsom Architect för densamma fortfarit, då frontonen öfwer Portaillen med sitt listwerk uppmurades, alla portar och dörrar insattes, de 8 st. fönsterne på torn-façaderne försågos med sandstens infattningar, en del bristande bänkar gjordes, som samtelige några år derefter blefwo för swamp ombyggde, de innebyggde bänkarne och Nummer-taflorne m. m. förfärdigades.

Kyrkans silfwer är 2:ne ljusstakar **), som wäga 344 lod, 2 winkannor hwarje 154 lod, 1 förgylld kalk ***) 44 lod, 1 paten 13 lod, 1 oblat-ask 31 lod, 1 oblat-sked 4 lod, 1 dopskål †) 49 lod, en mindre förgyld kalk med paten 11 lod, 1 oblat-ask 10 lod. Deßutom 6 st. små socknebuds-kalkar med patener.

Den

Mät ej tiden blott med år
Timman och som snart förgår
Är en wigtig del af tiden
Derför aktu på ditt kall
Wet att redo göras skall
Hur deß qwart ock anwänd blifwit.

Gjuten i Götheborg af E. A. Horner 1825.

*) Har följande inscriptioner: Uti Konung Carl XIV Johans 9:de Regerings-år göts denna Klocka. Länets Höfdinge war då Grefwe Axel Pontus von Rosen C. N. O., R. C. XIII O. o. S. O. och Stiftets Biskop Carl Fredric af Wingård C. N. O. Stadens Borgmästare woro: E. E. Brusewitz, Lagman R. N. O. och P. U. Ekström, Lagman R. N. O. Församlingens Kyrkoherde: Magister D. M. Hummel, L. N. O.

Lär att rätt anwända tiden
Ty den stund som är förliden
Du ej mer tillbaka får
När jag timmans slut förkunnat
Är dig kanske ej förunnadt
Att mitt ljud du mera hör.

Gjuten i Götheborg af E. A. Horner.

**) Förärade 1683 af Cecilia v. Lengrens arfwingar.

***) Gjord 1679.

†) Gjord 1688.

Den Kronotionde, som Kyrkan för närwarande uppbär, utgöres af något öfwer 100 T:r, hwaraf det mesta är korn, och det öfriga råg.

De, som wid denna Församling warit Pastorer, finnas uppräknade under titeln: Domprostar, sid. 30.

—∘∘∘∘∘∘∘∘∘—

Comministrar hafwa warit:

Petrus Birgeri Starchelius war Comminister 1687, sedermera 1688 Kyrkoherde i Swenljunga, † 1713.

Hans Wiljamßon.

Hans Andreä Gädda, blef Comminister härstädes 1703, Comminister wid St. Nicolai Kyrka i Stockholm 1712, Pastor i Norrköping 1724, † 1725.

Lars Malmén, Comminister härstädes 1712, Kyrkoh. i Carlshamn 1717.

Mag. **And. Hilleström**, se Domprostarne.

Mag. **Magnus Chorin**, Comminister härstädes 1732, † 1737 *).

Anund Hammar, se Kyrkoherdarne i Warberg.

Mag. **Johan Gadelius**, son af Lectorn och Prosten Gadelius, Student 1732, Magister 1738, Prestwigd 1741, Comminister härstädes 1753, † 1769.

Magister **Lars Nordblom**, född i Getinge d. 10 Aug. 1726. Fadren Klockare. Student i Lund 1745, Magister derstädes 1754, Ordinerad Pingstdagen 1755 till Comministers Adjunct wid Domkyrko-Församlingen, Past. Exam. 1764, Comminister härstädes 1769, † 1807.

Andreas Eliäson Hilleström, född i Götheborg d. 21 Dec. 1757. Fadren Supercargeur. Student i Lund 1776, Skolmästare wid Setheliska Scholan i Sätila Pastorat 1781, Prestwigd 1789, Consistorii Amanuens 1790, tillika Comministers Adjunct wid Domkyrkan s. å., Past. Exam. 1792, Stads-Comminister härstädes 1808, † 1815.

Mag. **Andr. Bollinius**, se Kyrkoherdarne i Istorp.

Mag. **Nils Paulßon**, född i Steninge Socken af Harplinge Pastorat d. 30 Nov.

*) Han war Stamfader för ätten Crusenstolpe, se Stjernemans Adel. Matrikel.

30 Nov. 1788. Fadren Bonde. Student i Lund 1812, Magister derst. 1817, präst. derst. s. å., Prestwigd d. 8 Nov. 1816, Domkyrko-Comminister 1820, Pastor i Isterp 1831.

Carl Adam Ullman, född i Forshälla Pastorat 1795. Fadren då Lårare wid Gustafsbergs Barnhus, sist Contracts-Prest och Kyrkoh. i Onsala. Stud. i Lund 1814 och i Upsala 1816, Prest 1818, Domkyrko-Adjunct 1823, v. Pastor 1827, Secreterare wid Sällskapet för Nykterhetens befrämjande 1830, Domkyrko-Comminister 1831.

Götheborgs Gymnasium och Trivial-Skola.

Inrättningen *) af någon offentlig låro-anstalt war i flere år efter Stadens grundläggning alldeles försummad, så att K. Gustaf Adolf i memorial af d. 23 Febr. 1624 nödgades derom påminna då warande Stads-Rådet. Krigs-orolig-heterne uppgifwas såsom orsak till uteblifwen werkställighet af Konungens wilja, ända till deß Konungen anslog en del af tullinkomsterne till Skolhusets uppbyggande, och Socknegång i 10 Härader till ungdomens understöd genom K. resol. d. 15 Maji 1630. Då företogs byggnaden och fullbordades samma år, medelst uppförande af ett trähus, till detta ändamål bestämdt, hwarefter Konungen utnämde en Skolmästare, och anslog till hans underhåll Tufwe Socken som Annex genom resol. af d. 6 Maji 1631, hwarifrån Stadens offentliga lårowerk således egentligen kan räkna sin grundläggning. Förtroendet och den tillwärande folkmängden gjorde snart denna inrättning otillräckelig. Staden begärde alltså, att der måtte inrättas ett Gymnasium, hwilket genom K. resol. af d. 26 Febr. 1640 bewiljades, så att Kongl. Maj:t låter sig behaga, att Magistraten och Borgerskapet drager der försorg före, dock kunde då ännu endast 2 Lectorer förordnas och med nödtorftigt uppehälle försörjas. Lårarnes antal ökades 1646 med 2 och widare 1648 med 3, och slutligen utfärdade Dr. Christina 1652 en fullständig lönereglering för både Gymnasii- och Skolestaten, hwarigenom Lårowerkets inrättning stadfästades på säker grund, ehuru Gymnasii-staten först hundrade år derefter kom till fullt åtnjutande af sina löner, och för skolestaten ännu något brister.

Emedlertid hade den uppförda Trädhusbyggnaden blifwit för trång, och börjat förfalla. Man war alltså betänkt på att anskaffa medel till en större och waraktig

*) Denna uppgift rörande Gymnasium och skolan, är till större delen nästan ordgrant hämtad utur Lector Tranæi Program till inwignings-acten af Gymnasii och skolans nya hus d. 10 Nov. 1826.

aktigare byggnad. Wid K. Carl X:s wistelse i Götheborg, utwerkade Superintendenten Brunnius Konungens tillåtelse att insamla en byggnads-hjelp af Presterskap, Borgerskap och Allmoge i Bohus Län och Halland, hwilken i 3 år utgick till bestämd afgift, utom friwillige gåfwor af Magistraten och Borgerskapet i Götheborg. Då medel blifwit insamlade nedrefs 1662 den förfallna byggnaden, och grundstenen lades till en ny, som genom Superintendenten Brunnii nitiska försorg, ådagalagd äfwen genom betydliga förskotter wid bristande tillgång, blef färdig och inwigd wid Prestmötet i Sept. 1663. Detta hus war af ett så omsorgsfullt byggnadssätt, att endast ett saknadt utrymme och ett i senare tider som mindre tjenligt ansedt läge, werkade beslutet om nybyggnad. Ty oaktadt det efter Domkyrkans brand 1802 började mycket lida af den fuktighet, som uppkom genom wattnets aflopp från den under Kyrkobyggnaden allt mer höjda Kyrkogården, wid hwars ena ända Gymnasium war beläget, befanns det wid nedrifningen wara i så godt stånd, att en stor del af deß materialier kunde användas till den nya byggnaden. Bristande rymlighet blef deremot allt kännbarare. I början synes rummet ofwan Trivial-skolan ej blifwit begagnadt. Ty det upplåts 1675—80 till Gudstjenst åt Garnizonen, sedan Tyska Församlingen åren 1669—72, under pågående Kyrko-byggnad till lika ändamål begagnat öfra Auditorium. Gymnasii Bibliothek war wäl ifrån början till, men dertill ansågs det, sedan till Consistorii seßioner nyttjäde rum wara tillräckligt; likasom det, hwarest sedermera Consistorii Archiv förwarades, ursprungligen war bestämdt för ungdomens öfningar i musik. Men redan år 1690 blef nödigt att antaga 3 Colleger wid Skolan till biträde åt Rector, Conrector och Apologisten, då afskrankningar i det förut stora och ljusa Skolrummet blefwo gjorda, efter de särskilda klaßernes behof. Sedan den eldswåda, som 1721 öfwergick Domkyrkan, äfwen ödelagt Gymnasium, men det genom friwillige sammanskott och underströd ur Stads-kaßan år 1723 åter blifwit iständsatt, upplåts der rum åt Consistorium med deß archiv, hwarwid det alltsedan förblifwit *). Biskopen Doct. Er. Benzelius blef år 1728 den egentlige grundläggaren af Gymnasii Bibliotheket, till hwars uppställning och förwar utsågs det stora rummet ofwan Skolan. Denna trångsel, länge förut öfwerklagad, wisade sig i synnerhet då efter den allmänna freden en mängd ungdom tillströmmade både wid Gymnasium och Skolan samt i enlighet med Kongl. brefwet af d. 22 April 1819, en ny Apologist-klaß inrättades. Bägge Apologist-klaßerne flyttades derföre ur det wanliga lärohuset och särskilda rum hyrdes åt dem i en aflägsnare del af Staden. Men olägenheterne häraf jemte flere andra öfwertygade efter hand om nödwändigheten att anskaffa beqwämligare rum för ungdomens underwisning. Härtill kom en allmännare önskan, att den tomt, på hwilken Gymnasii

*) Wid 1802 års eldswåda blef Gymnasium obetydligt skadadt, men Bibliotheket utflyttades och råkade derigenom ej allenast i oordning, utan led ock temlig förlust genom förkomne och skadade tillhörigheter.

nasii- och Skolhuset war beläget, måtte förenas med den angränsande Kyrkogården, till winnande af en regulier form åt den samma och en fri utsigt åt Domkyrkan. Wid Prestmötet 1822 åtog sig Stiftets Presterskap, på Biskopens framställning, en bestämd afgift för 3 år, att för detta ändamål utgå, hwilken jemte frivilliga gåfwor och sammanskott i de fleste Församlingar uppgått till ett belopp af 2904 R:dr 25 ß. 2 r:st. Af Hwitfeldtska stipendii-fondens öfwerskottsmedel bewiljade H:rr Curatorer ett understöd till det betydliga belopp af 4000 R:dr B:co. Domkyrko-Församlingens Ledamöter bifölle det förslag, som till dem framställdes, att då Domkyrkan, som åtnjuter 100 tunnor Kronotionde, ändock allt sedan 1721 icke fullgjort sitt åliggande att hålla tjenliga rum tillhanda för Consistorii sammanträden, deß expedition och handlingars förwarande, nu af den nådigst bewiljade tolagen, en summa af 1000 R:dr B:co i fem år, årligen finge utgå till bidrag för den tillämnade byggnaden, på det nämde lägenheter för Consistorium måtte inredas. På allmän rådstuga bewiljade Stadens Borgerskap, att den tomt, på hwilken Domproste-huset stått före eldswådan 1804, finge anwändas till att derpå uppföra Gymnasii- och Skolhus. Hwarjemte beslöts, att, då den gamla byggnaden nedrefs, alla dugliga materialier skulle anwändas till den nya. Tillika lemnades det hopp att hwad byggnaden öfwersteg de påräknade säkra tillgångarne, skulle af Stads-caßan fyllas, hwarjemte flere af Stadens Borgerskap yttrade sin benägenhet att enskilt härtill bidraga genom gåfwor. På sådan grund började Stiftets Biskop att göra insamling, hwilket fortsattes af Consistorii Ledamöter och Skol-lärarne, genom hwilkas besök hos Stadens Innewånare af alla klaßer en summa af 3838 R:dr 24 ß. blifwit insamlad *). Sedan rum för ungdomens underwisning wid båda lärowerken under tiden blifwit anwiste i det f. d. Ostindiska huset, slutades Läsningen i det gamla Gymnasii och Skolhuset med Höst-terminen 1823, hwarefter det genast nedrefs, sedan det 160 år uppfyllt sin bestämmelse. Det nya Gymnasii- och Skol-huset, färdigbygdt, inwigdes högtidligen af Stiftets Biskop d. 10 Nov. 1826. Byggnaden, 2:ne wåningar hög, är belägen i nordwestra hörnet wid westra Hamngatan och Wallgatan. Deß längd emot westra hamnen 35¾ alnar, emot Wallgatan 84 alnar, 14 tum, bredden emot hamnen 18 alnar, och emot Wallgatan 14 alnar 5 tum. Särskilta rum finnas här för Gymnasii Bibliotheket och Consistorii archiv. Ett Seßionsrum för Dom-Capitlet, 2:ne Lärosalar för Gymnasii ungdomen. Deßutom finnes ett särskilt musik- och rit-rum. I nedra wåningen äro särskilta rum för alla Skolans klaßer.

Gymnasii Lärarnes antal, se inledningen sid. 13.

Lecto-

*) Hela summan af byggnads-caßans inkomster war till d. 31 October 1826, 12,743 R:dr 1 ß. 2 r:st. och utgifterne 19,640 R:dr 17 ß. 6 r:st allt B:co. Stads-caßans förskott war alltså den dagen 6897 R:dr 16 ß. 4 r:st. hwaraf dock något mer än 3000 R:dr skulle ersättas genom då införwäntade medel. Stads-caßans i alla fall betydliga uppoffring förtjenar en längre bibehållen tacksam hugkomst.

Lectorernes Biographier, se Dom-Capitlets Ledamöter sid. 38.

Gymnasii Adjunct, Mag. **Pehr David Lomberg**, född i Skee Pastorat 1794. Fadren då Comminister derstädes, sist Kyrkoh. i Bokenäs. Student i Upsala 1814, Magister derstädes 1821, v. Collega i Götheborgs H. Lärdoms-Skola s. å., Gymnasii Adjunct 1829, Led. af W. och W. Samh. i Götheb. 1828 *).

Gymnasii Ungdomens antal är för närwarande 69, och de stipendier, som äro anslagne till deß underhåll, äro följande **): Hwitfeldtska, som utgöres af årliga räntorne af Säterierne Sundsby och Åby med underliggande hemman och lägenheter, belägne i Bohus Län. Det är stiftadt af Fru Margaretha Dyre, född Hwitfeldt, genom deß d. 22 Jan. 1664 upprättade och af K. Maj:t d. 20 Aug. s. å. stadfästade testamente, hwari bestämmes, att räntorne af nämde egendomar borde för ewerldeliga tider anwändas till underhåll för de wid Götheborgs Gymnasium studerande Bohuslänningar. En del af deßa fastigheter blefwo likwäl genom reductionen 1694 tillerkände Kronan, men under frälsefrihet Gymnasium återskänkte, såsom en Kongl. begåfning, med wilkor att räntorne deraf skulle såsom stipendier utdelas till Gymnasister från andra orter inom Götheborgs Stift. Igenom Kongl. resolutionen af d. 5 Jan. 1780 blef det faststäldt, att årliga utdelnings-summan för studerande både från Bohus Län och den öfriga delen af Stiftet borde blifwa 1200 R:dr, men efter K. Maj:ts d. 8 Maji 1814 och d. 8 Mars 1815 widtagne nådiga författningar hafwa ökade inkomster af stipendii egendomarne medgifwit åt de studerande ännu större underhåll, hwaraf Bohuslänningarne likwäl åtnjuta wid paß twå tredjedelar. Curatorer öfwer deße medel äro Landshöfdingen och Biskopen i Götheborg, Lagmannen i Bohus Län, samt Justitiæ Borgmästaren i Götheborg.

2) Ramzijska består af ett capital, utgörande 750 R:dr B:co, hwilket framl. Mathes. Lectorn i Götheborg Joh. Nic. Ramzius år 1734 donerade till årliga stipendier för Studerande wid Götheborgs Gymnasium. Capitalet är insatt i Riks. Ständers Bank, och räntan utdelas årligen af Curatorerne, som äro Biskopen och Justitiæ Borgmästaren i Götheborg.

3) Faltzburgska, bestående af 666 R:dr 32 ß. Bancomynt, hwilket capital

*) Författaren upptager icke någon serie af Gymnasii Adjuncter, dels emedan knapt någon qwarstannat på denna plats utan att hafwa erhållit befordran till annan ordinär lägenhet, der hans Biographie blir upptagen; dels emedan en fullständig förteckning icke kunnat erhållas, i anseende till de täta befordringar, som wanligen gifwas från Gymnasii Adjuncturen. Förhållandet är enahanda med Bibliothekarier och Consistorii Amanuenser.

**) År 1834 war sammanlagda summan af de stipendier, som för året utdelades till Stiftets Studerande ungdom wid Academierne, Gymnasium och H. Lärdoms-Skolan B:co R:dr 6374: 21.

pital framl. General-Adjutanten Baron Faltzburg genom testamente af d. 18 Jan. 1750 donerade till underſtöd för medellöſe Studerande wid Götheborgs Gymnaſium. Medlen äro inſatte uti Rikſens Ständers Bank, och årliga räntan utdelas af Conſiſtorium till de ynglingar, ſom utmärka ſig för flit och ett pålitligt uppförande.

4) Studii-Skatten, ſom årligen utgår af Kyrkorna i Hallands Län, hade innan denna Prowins förenades med Swerge, tillfallit univerſitetet i Köpenhamn, men enligt Kongl. brefwen af d. 4 Dec. 1682 och 1 Aug. 1728 är deß närwarande åndamål beſtämdt. Den utgör årligen en ſumma af omkring 44 R:dr B:co, och utdelas af Dom-Capitlet till Gymnaſiſter från Hallands Län.

5) Socknegångs eller ſå kallade djekne-penningar inflyta endaſt från den delen af Stiftet, ſom tillhör det ſå kallade gamla Swerge. De utgöra årligen ett belopp af omkring 40 R:dr B:co, och utdelas af Conſiſtorium till Gymnaſiſter, från Elfsborgs Län, ſamt Säfwedals, Aſkims och öſtra Hiſings Häråder i Götheborgs Län.

6) Framl. Handelsmannen i Götheborg Joh. Nicl. Anderſen har gifwit till fond för ſtipendier all ſin ſå wäl faſta ſom löſa egendom, hwaraf halfwa årliga affaſtningen utdelas till flitige och behöfwande Gymnaſiſter, ſom äro födde i Götheborg och på Stadens grund. Teſtamentet är upprättadt d. 22 Febr. 1780.

Utom förenämde medel inſamlas årligen genom 4 owilkorliga Collecter öfwer hela Stiftet det ſå kallade Stipendium Collectaneum, ſom af Conſiſtorium utdelas till Stiftets wid Academierne ſtuderande ungdom, och hwilket år 1834 uppgick till B:co R:dr 175.

De mindre förmögne ſtuderande wid detta Gymnaſium åtnjuta koſtnadsfritt boning, uppaſsning, wärma, tillſyn och ſjukwård uti ett ſå kalladt Contubernium, ſom efter ſtora eldswådan, hwilken d. 1 Nov. 1804 öfwergick Götheborg, blef uppbygdt, och upplåts till ungdomens begagnande wid Höſt-terminens början 1808. Planen till denna inrättning, den förſta i ſitt ſlag, ſom inom Riket blifwit gjord, uppgafs af Gymnaſii då warande Rector, Gr. L. Lectorn Joh. Hellberg, och antogs med wärma af Dom-Capitlet. Närmaſte anledningen till detta förſlag war, att hushyrorne genom nämnde eldswåda ſtigit till en förwånande höjd, och att fattige ynglingar för att ſkaffa ſig boningsrum till drägligt pris, ofta inhyrde ſig hos ſämre folk, der deras ſeder lått kunde förderfwas. Contubernium beſtår af ett grundmuradt trewånings ſtenhus, hwareſt för närwarande 19 rum äro upplåtne åt Gymnaſii- och Trivial-Skolans ungdom, hwilka ock äro för detta behof tillräcklige. Af hwarje, ſom bor uti Contubernium, erlägges 6 R:dr 32 ß. B:co årli-

årligen, som dock eftergifwes de mest behöfwande. Till disciplinens handhafwande, bebor ock Gymnasii Adjuncten 2:ne rum i huset, Gymnasii Notarien ett, och twå rum med kök äro upplåtne till inrättningens Waktmästare. Till denna stiftelse hörer ock en Gymnastisk öfningsbana. Första anläggningen kostade nära 9000 R:dr B:co; af hwilka 2000 upplåntes emot 5 proCent årlig ränta, 2650, med högwederbörligt tillstånd, anwändes af Läroverkets stipendii-caßors öfwerskotts-medel, och det öfriga insamlades genom gåfwor af Staden, Stiftets och Rikets Presterskap. Inrättningen har ock sedermera wunnit wälgörande Personers understöd, och deribland förnämligast en donation af framl. Hofrätts-Rådet Z. B. Stjernecreutz, stor: 1000 R:dr B:co; samt af aflidne Lector And. Collander 400 R:dr samma mynt, igenom deß testamente, som dock ännu är omtwistadt.

Enligt f. d. Canzlers-Gillets instruction af d. 12 Aug. 1808, skall denna inrättning, under Consistorii öfwerinseende, wårdas och styras af en Direction, bestående af Rector Gymnasii, 2:ne Lectorer, Rector eller Conrector Scholæ, samt Gymnasii Adjuncten *).

Huset är brandförsäkradt, och, till förekommande af skada wid eldswåder, är en brandmur uppförd.

Gymnasii-Bibliotheket går med sin ålders beräkning icke längre tillbaka, än till år 1728, då första grundläggningen dertill skedde, af Stiftets då warande Biskop Erik Benzelius den yngre. Uti donations-boken har han egenhändigt skrifwit: Till en liten början af Bibliothek wid Gymnasium i Götheborg, gifwer wälment desse böcker Eric Benzelius, år 1728 d. 12 September, och derpå följer förteckning af donationen, som bestod af ett icke obetydligt antal böcker i alla formater. Wården om Bibliotheket tillhörde i början, och ända till 1764, Gymnasii Adjuncten; men sistnämnde år uppdrogs den åt Mag. Carl J. Brag, och har alltsedan haft sin särskildta Bibliothekarie, hwilken wäl beräknar enkla merit-år; men saknar för öfrigt all slags lön. Stadgar för Bibliothekets wård och förwaltning, äro af Consistorium utfärdade d. 13 Mars 1816, hwaruti förordnas, att Bibliotheket hålles för Allmänheten öppet, under terminerne twå, och under ferierne en timma i weckan. Af Hwitfeldtske stipendii öfwerskotts-medel hafwa blifwit anslagne 600 R:dr B:co under benämning af Skol-Boks Cassa, för hwilka penningar nödiga Läroböcker inköpas, och hållas den stude-

I 2

*) Se widare härom Handlingar rörande en Contubernii inrättning för medellösa studerande i Götheborg, utgifwen från trycket 1809.

studerande ungdomen wid Gymnasium och Skolan tillhanda, för möjligen bästa pris. Bibliotheket har, utom de inkomster 5 Cap. 2 §. Skol-ordningen af den 16 Dec. 1820 föreskrifwer, 2½ Procent af den summa, som årligen utdelas af Hwitfeldtska stipendii-medlen, samt äfwen en wiß inkomst wid befordringar inom Stiftet.

Af äldre Prestmötes Protocoller finner man, att det stadgandet länge ägt rum, att från hwarje Prest-sterbhus, en god bok borde föräras till Bibliotheket. Och wid 1751 års Prestmöte, påminde Biskop Wallin om fullgörandet af denna stundom förgätna pligt. Under Konungens wistande i Götheborg 1820 ihågkoms Bibliotheket nådigst med en gåfwa af 600 R:dr B:co. Bibliotheks-Salen, hwilken prydes af Lärdomens Beskyddares Gustaf III:s buste, gjord af Sergel, af Konungen gifwen till Biskop Johan Wingård, och af denne till Gymnasium, hyser, utom böcker, äfwen många andra, till Läroworket wunna hjelpredor för underwisningen. Bibliotheket innehåller nu det icke obetydliga antalet, af omkring 4000 volumer. Ibland hwilka äro flere dyrbarare arbeten, såsom Walltons Biblia Polyglotta, Castelli Lexicon Heptaglotton, Schroecks stora Kyrko-Historia, Rosenmüllers Scholia, Golii Lexicon Arabico-Latinum, Sebas Natural-Histor. werk. i 2 Fol.-band, Cowpers Anatomi med tabeller in Fol., Dahlbergs Suecia antiqua et hodierna. En stor suite af Edinburg Rewiew, Bleau's Theatre d'Italie 4 delar Fol. med Gravurer, m. m.

Bibliothekarie, Mag. Israel Cornelius Bexell, född i Götheborg d. 24 Julii 1785. Fadren Capitaine wid Kongl. Götha Artillerie-Regimente. Student i Upsala 1802 och i Lund 1805, Magister derstädes 1808, präsiderade derstammastädes 1811, reste utrikes ifrån 1812 till 1818, Gymnasii Bibliothekarie i Götheborg d. 15 Julii s. å., präsiderade såsom sökande till Gymnasii Adjuncturen 1819.

Wid Trivial-Scholan, hafwa följande warit Rectorer:

Mag. Herman Torsten Soterus, se Theol. Lectorerne.

Jonas Petri Torinius, se Domprostarne.

Olaus Forßelius, skall hafwa blifwit Rector Scholæ wid år 1654; på afskrifter, som Rector Forßelius vidimerat, har han, under sitt namn teknat följande caractere: Sch. Gothob. Rect. et Cons. Not. Publ., 1663 höll Forßelius ett latinskt tal wid Scholæ-husets inwigning.

Nico-

Nicolaus Petri Frolander, Rector Scholæ Trivialis och Consistorii Assessor, Pastor i Karup 1695, afled 1698.

Johan Nicolai Ramzius, se Lectorerne.

Birgerus Gjegskoodh, war Prest och Collega Scholæ, då han 1712 blef Rector, se Pastorerna i Skeplanda.

Magister **Petrus A. Gröndell**, från Twååker, blef Rector Scholæ 1721, höll s. å. sitt inträdes-tal de benignis fatis Sueciæ. Han war Consistorii Ledamot och den siste Rector Scholæ i Götheborg, som fick Kongl. fullmagt. Afled 1734.

Olaus Erici Törnsten, blef Rector Scholæ 1734, afled 1735.

Mag. **Mathias Jacob Ekström**, se Lectorerne.

Anders Boström, blef Rector 1742, afled 1762.

Mag. **Joh. Gothenius**, höll inträdes-tal i Scholan den 2 Maji 1764: de versione Sacrorum Librorum Suethica nova, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Mag. **Bengt Öhrwall**, war förut Gymnasii Adjunct, innan han tillträdde Rectors Syßlan, han war Redacteur af Period-skriften Götheborgska Spionen, som började utgifwas 1766 och fortfor till 1773. Öhrwall afled sistn. år.

Mag. **Carl Gust. Lange**, blef Pastor i Gällstad 1784, se Pastorerne derstädes.

Mag. **Engelbert Jörlin**, född i Bohus Län och Jörlanda Socken, den 8 Jun. 1733, Student 1757, Magister i Upsala 1761, gjorde en utländsk resa till år 1767, Magister Docens i Lund 1768, Phil. Adjunct 1772, präsiderat derstädes 1769 och 1771, Rector Scholæ 1784, Ledamot af Kongl. Wetensk. och Witterh. Samhället i Götheborg 1775, afled 1810.

Mag. **And. Collander**, född i Långaryds Pastorat af Wexiö Stift den 13 Nov. 1749. Fadren Bonde. Blef före afresan från Götheborgs Gymnasium, till Lunds Academi 1770, förwißad om framtida befordrings-rätt inom Götheborgs Stift, Magister wid nämde Academi 1775, v. Collega i 2:dra classen af Götheborgs-Trivial-Schola 1778, Ord. Collega i 3:dje claßen 1780, Apologist 1787, Conrector 1790, under 2:dre Theol. Lectorns frånwaro wid Jubelfästen 1793 bestridde de samma Lection åtföljande föreläsningar, vice Rector 1799, Rector 1810, Lectors Caracter 1812, afled 1817. Gjorde Testamente

 af

af sin betydliga förmögenhet till förmon för det Lärowerk, hwilket han, såsom Lärare i lifstiden gagnat, genom en nära 40:årig tjenstgöring *).

Mag. Anders Sethelius, född i Sätilla Pastorat d. 18 Jan. 1767. Fadren Bonde. Student i Lund 1791, Magister derstädes 1793, v. Pædagog i Falkenberg s. å., v. Collega i Götheborgs Trivial-Schola och 2:dra Claßen 1796, Ordinarius i samma Claß 1798, präsiderade för Conrectoratet wid samma Schola 1810, utnämndes till Conrector 1811, tillträdde 1812, Rector Scholæ 1817, erhöll afsked såsom Emeritus 1823, död 1834.

Mag. Fredr. Aug. Bißmark, född i Kongsbacka den 16 Aug. 1782. Fadren Fabriqueur och Rådman. Student i Upsala 1800 och Lund 1804, Magister wid sistnämnda Academi 1808, v. Collega wid Götheborgs Trivial-Schola s. å., Ord. Collega d. 3 Apr. 1811, Apol. 1816, Conrector 1821, Rector 1824, † 1833.

Mag. Pet. Nath. Block, se Conrectorerne.

Conrectorer hafwa warit:

Laurentius Johannes Bagge, Conrector 1651.

Jonas Andreæ Tilljander, responderade wid Prestmötet 1677, och kallade sig då: Designat. Conrector Scholæ Trivialis, blef Pastor i Karup 1687 och afled 1695.

Petrus Birgeri Starchelius, blef Comminister wid Domkyrkan, och omsider Pastor i Swenljunga, afled 1713.

Laurentius Jonæ Forßelius, se Lectorerne.

Laurentius Bagge, war tillika Consistorii Notarie, han efterträddes 1690 af

Johan Trogelius, som blef Pastor i Skredswik 1696, afled 1709.

J. N. Ramzius, se Lectorerne.

Johannes Olai Borritz, se Lectorerne.

Lars Swala, blef Conrector 1719, flyttade 1726 till sina Landtegendomar i Elfsborgs Län.

Christopher Lidell, blef Conrector 1726, Pastor i Tranemo 1731, afled 1734.

O. L.

*) Se 1822 Prestmötes handlingar, sid. 36.

O. E. Törnsten, Conrector 1731, se Rectorerne.

Andreas Jacobßon, blef Notarius wid Kämners-Rätten i Götheborg 1737.

J. G. Bennich, blef Pastor i Örby 1742, afled 1780.

Swen B. Bask, afled 1770.

S. Comenius, död 1776.

Simon Henrik Klewerström, Pastor i Tjörn 1789.

Mag. Otto Lindberg, Pastor i Örby 1790.

Mag. Andreas Collander, se Rectorerne.

Mag. And. Sethelius, se Rectorerne.

Mag. Joh. Rudberg, född i Götheborg 1782. Fadren Stads-Caßeur. Student i Lund 1797 och i Greifswald 1801, Magister i Rostock 1802, v. Collega wid Götheborgs Trivial-Schola 1805, Ord. Collega 1809, tillika Consistorii Amanuens 1815, Conrector 1817, död 1821.

Mag. F. A. Bißmark, se Rectorerne.

Doctor Niclas Beckman, se Lectorerne.

Mag. Peter Nathanael Block, född i Weddige 1789. Fadren Prost och Pastor derstädes. Stud. i Lund 1806, Magister der 1811, v. Collega härstädes 1819, Ordinarie Collega 1820, förestått Consistorii Amanuens-tjensten 1821 och Consistorii Notarie-tjensten 1821 och 1829, Ledamot af W. och W. Samhället i Götheb. 1828, Protocollist wid Prestmötet 1831, Conrector s. å., Rector 1833.

Mag. Uddo Ullman, Conrector 1833, död 1834.

Apologister hafwa warit *):

Mag. H. G. Gädda 1764, se Pastorerna i Nafwerstad.

Mag. A. Collander 1787, se Rectorerne wid Trivial-Scholan.

Mag. Tob. Enander 1790.

Mag. Joh. Hellberg 1796, se Gr. Ling. Lectorerne.

Mag.

*) Någon fullständig Series Collegarum, har icke kunnat erhållas, emedan Scholans Matrikel icke sträcker sig längre tillbaka, än till 1780-talet.

Mag. N. Lundström 1797, se Pastorerna i Örby.

Mag. Joh. Hultman 1805, se Consistorii Notarierne.

Mag. C. F. Torén 1809, se Pastorerne i Nafwerstad.

Mag. F. A. Bißmark 1816, se Rectorerne wid Trivial-Scholan.

P. Grundell, 2:dra Apologist *) 1819, se Comministrarne i Säfwe.

Mag. L. Torbjörnßon, 2:dra Apol. 1821, 1:sta Apol. 1826, erhöll afsk. 1833.

Mag. Joh. Collander, 2:dra Apol. 1826, 1:sta Apol. 1833.

Lars Niclas Mellqwist, 2:dra Apol. 1834.

Colleger wid Tredje Classen hafwa warit:

Mag. A. Collander 1780.

Mag. H. M. Lidberg, född i Hünestads Pastorat 1759. Fadren Klockare. Student i Lund 1777, Magister derstädes 1781, Prestwigd s. å., präsiderade wid Lunds Academi 2:ne gånger 1789, Collega wid 2:dre Claßen af Götheborgs Trivial-Skola 1782 och i 3:dje Claßen 1787, död 1829.

Colleger wid 2:dra Classen hafwa warit:

Mag. H. M. Lidberg.

Fr. W. Netsch 1789.

Mag. J. U. Blomdahl 1791, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. Joh. Hellberg 1792.

Mag. N. Lundström 1797.

Mag. A. Sethelius 1798.

Mag. J. Rudberg 1811, se Conrectorerne.

Mag. B. Wadström 1817, se Lectorerne.

Mag. P. N. Block 1822.

Col=

*) Sedan år 1819 hafwa 2:ne Ordinarie Apologister warit, under namn af den 1:ste och 2:dre Apologisten.

Colleger wid 1:sta Classen hafwa warit:

F. W. Netsch 1783.
Mag. Jonas Mellander 1791, se Pastorerne i Bollebygd.
Mag. N. Lundström 1797.
Mag. P. A. Åhlbottn 1798, se Pastorerne i Forshella.
Mag. J. Hultman 1799.
Mag. C. F. Torén 1805.
Mag. Joh. Rudberg 1809.
Mag. F. A. Bißmark 1811.
Mag. B. Wadström 1816.
Mag. J. M. Strettenberg 1818, se Comministrarne i Tölö.
Mag. P. N. Block 1820.
Mag. U. Ullman 1822, se Conrectorerne.
Mag. N. Hagborg 1830.
Mag. A. Anderßon 1834.

Skol-ungdomens sammanräknade antal uppgick år 1834 till 123 *), och den har understöd af följande Stipendier:

1) Swahliska Stipendium, stiftadt af framlidne Conrectorn Lars Swahla, genom Testamente af den 26 Junii 1749, till understöd för fyra de skickligaste och mäst behöfwande Goßar i Götheborgs Trivial-Schola, som blifwit uppflyttade i fjerde Claßen, och äro födde i Marks eller Kinds Härader. Första Fonden war räntan af 3¾ Hemman, hwilka sedermera försålldes för 1333⅓ R:dr, och då sådane Goßar, som testamentet föreskrifwer, icke alltid finnas i Scholan, hafwa ofta besparingar uppkommit, hwarigenom Capitalet slutligen ökats till 2133⅓ R:dr, utom de bidrag, som af besparings-medlen blifwit lemnade till Contubernii-husets uppbyggande. Capitalet först insatt, dels i Banken, dels i Riksgälds-fonden, har sedan blifwit upplånadt för Contubernii-husets byggnad, mot 5 proCents årlig ränta. År 1834 utdelades 90 R:dr B:co. Medlen stå under förwaltning af Biskop, samt Gymnasiets och Scholans Rectorer.

*) Häraf woro i Rectorernes Claß 38, i Tertia 15, i Secunda 20, i Prima 21, i första Apologistens Claß 16, i andra Apologistens 13.

2) Lundgrenska består af 2 R:dr B:co, som utgör räntan af 33 R:dr 16 ß. samma mynt, dem afl. Handelsmannen i Götheborg Anders Lundgren genom testamente af den 29 Maji 1803 anordnat till Trivial-Scholan, och hwilka stå under Dom-Capitlets förwaltning.

3) Lemmichska har ett Capital af 266 R:dr 32 ß. B:co, och är inrättadt af aflidne Handelsmannen Magnus Lemmich, genom testamente af den 10 Febr. 1804. Räntan af detta Capital utdelas årligen af Apologisten till de mäst behöfwande, samt för dygd och flit sig utmärkande Goßar i Apologist-Claßen.

4) Socknepenningar ifrån Elfsborgs och Götheborgs Län, hwaraf Schole-ungdomen wid sednaste utdelningen erhöll omkring 50 R:dr B:co.

Stads-Catecheter hafwa warit:

1. Johan Tranberg 1697.
2. Claudius Backe, blef Kyrkoherde i Enslöf 1707.
3. Mag. Ericus Giers tillträdde Catechet-beställningen 1707.
4. Jacob Ekström, war Catechet 1711, se Tråslöf.
5. Lars Brinck, † 1717.
6. Carl Christian Gadd, tillträdde 1717, blef Kyrkoherde i S 1727, se Romeled.
7. Daniel Lindhult, war Catechet 1735, blef Pastor i Geting se Getinge.
8. Peter Backen, blef Kyrkoherde i Breared 1748, se Breare
9. Mag. Johan Gadelius, tillträdde 1748, blef Comminister kyrkan 1753.
10. Mag. Hans Gädda, tillträdde 1753, blef sedan tillika Fa dikant, Kyrkoherde i Romeled 1765, se Romeled.
11. Magnus Westberg, tillträdde 1765, tog afsked från tj † 1797.

12. **Benjamin Bagge**, född i Götheborg d. 7 Dec. 1764. Fadren Handlande. Student i Upsala 1782, Prestwigd d. 27 Maji 1789, vice Catecheta d. 12 Febr. 1794, Ordinarius d. 4 Sept. s. å., Past. Examin. 1798, tillika Hospitals-Predikant d. 1 Maji 1803, † 1823. Gift med N. N. Wallin, dotter af Contr. Prosten Wallin i Gällared. Tryckt skrift: Götheborgs Stifts-Matrikel af år 1819.

13. **Lars Magnus Bromander**, se Consistorii Notarierne.

14. Mag. **Magnus Ullman**, född 1798. Fadren Contracts-Prost och Pastor i Onsala. Stud. i Lund 1814, Magister i Lund 1823, präsiderade der 1825, Prest 1824, Domk. Adjunct 1827, v. Pastor s. å., Stads-Catechet 1828.

Catechet-syßlan inrättades 1682. Sjelfwa benämningen hänwisar på deß ursprungliga ändamål. Catechetens befattning inskränktes i början att underwisa ungdom och tjenstefolk i christendomen, medelst förhör, som anställdes fyra gånger i weckan. I senare tider har han äfwen underwisat Nattwards-ungdomen wid Domkyrko-Församlingen, och handhaft själawården i Stadshäktet.

Då fångwården i allmänhet äger en betydlig gemenskap med de Presterliga embetsgöromålen, och alltid kommer att utgöra ett wigtigt föremål för styrelsens uppmärksamhet, så fullgör författaren med nöje sitt åliggande att nämna de förbättringar, som i denna del genom Presterskapets omsorg blifwit gjorde. Stiftets Presterskap äger själawård, utom wid Länshäkten, äfwen wid twenne Fästningar, Carlstens och Ny Elfsborgs, dit brottslingar och förswarslöse samlas från Rikets alla orter. Emot ett ringa arfwode, ökas härigenom i betydlig mon de wid Församlingarne tjenstgörande Presternes answar och göromål. Deras tid, delad åt andra embetsgöromål, medger icke möjligen den närmare uppsigt, som kunde gifwas af en endast för detta ändamål af Staten lönad ecclesiastik Embetsman. Denna brist har man sökt till någon del att afhjelpa. Och det omtänksamma nitet har af sjelfwa behofwet skapat hjelpemedlen. Redan har sedan några års förlopp wid åtskilliga Stiftets häkten den underwisnings-method warit införd, att wißa äldre fångar blifwit utsedde att i egenskap af Skolmästare lemna de yngre underwisning i innanläsning och christendom, och erfarenheten har bewittnat, att denna underwisnings-plan i sin mon befordrat det stora åsyftade ändamål: fångarnes sedliga förbättring. Deßutom äro i hwarje hwalf wißa fångar tillsatte, att såsom ordningsmän waka öfwer de öfriges uppförande, och wara den tjenstgörande Predikanten answarige att Bibel-läsning, morgon- och afton-andakt ordentligen förrättas. Utom predikodagarne, håller Slotts-Pastorn på wißa

 tider

tider *) förhör med fångarne, som då infinna sig i klaßer, fördelade efter hwalf-wen eller rummen, som de bebo. Bibel-Sällskapet och den enskilta wälgörenheten hafwa sörjt derföre, att fångarne hafwa ett tillräckligt antal af Biblar, Catecheser och Psalmböcker.

År 1826 blef i Dom-Capitlet fastställd en särskild instruction för Fång-Predikanten wid Götheborgs och Bohus Läns Länshäkte. Enligt denna, bör Fång-Predikanten i Länshäktet hålla ordentlig Gudstjenst hwar 3:dje predikodag, de st[illegible]ra högtiderne oberäknade, då alltid Gudstjenst bör hållas endera dagen. En [illegible] predikodagarne, då Gudstjenst icke hålles, bör han med samtlige fångarne anst[illegible]la Catechismi-förhör, i det rum, der predikan eljest hålles. Utom deße förhör, bör han på de dagar och stunder, honom godt synes, hålla Catechismi-förhör med alla fångarne, hwilka förhör så skola inrättas, att Catechesen minst 2 gånger om året hinner att genomgås. Fångarne böra tillhållas att innan hwarje förhör genomse de stycken, hwilka till förklaring förekomma. De som icke kunna läsa i bok, bör Fång-Predikanten dels sjelf underwisa, dels så laga att någon af de kunnigare fångarne öfwar dem deruti. Fång-Predikanten bör tillse, att wid Gudstjensten fångarne medhafwa Psalmböcker, äfwensom Biblar, då bibelförklaringar hållas. Han bör minst hwarannan wecka besöka fängelserummen; personligen lära känna fångarne till character och uppförande, deras förra lefnadssätt, begångna brott och deßas sannolika orsaker m. m.; undersöka, huruwida ordning och sedlighet råda inom häktet; noga tillse att, så widt omständigheterne medgifwa, classification emellan fångarne iakttages, så att de mindre brottslige och första gången häktade skiljas från gröfre brottslingar; genom mildhet och allwarsamhet söka winna deras tillgifwenhet och aktning; åt hwarje gifwa de warningar, uppmuntrin[illegible]gar eller tröst, som för deß tillstånd kunna anses lämplige; samt utse för hwar[illegible] rum någon af de beskedligare fångarne, som förrättar gemensamma morgon- [illegible] afton-böner. Särskilt bör han underwisa dem, som blifwit dömde att begå [illegible]fentlig eller enskild kyrkopligt så att de lära känna ändamålet dermed och [illegible]med[illegible]liga föresatser åter må upptagas i Församlingen; och framför allt bör han [illegible] trägen och mon om deras beredelse, som blifwit dömde att undergå lifsstraff. [illegible]le han i häktet finna oordningar hos betjeningen eller fångarne, isynnerhet [illegible] någon öfwerlastar sig med bränwin, bör sådant, efter gifne warningar åt [illegible]mästaren, genast hos Konungens Befallningshafwande anmälas, till skyndsam [illegible]

Då H. H. Doctorn och Biskopen wid 1822 års Prestmöte, med [illegible] de till den betydliga mängd af fångar, som wistas inom Stiftet, nämnde de [illegible]

---

*) Wißa omständigheter och i synnerhet tiden för catechetisering med fångarne är olika wi[illegible] näst[illegible] häkte, och det beror till en del af Predikanten sjelf att ordna den i öfwerensstämmelse [illegible] med[illegible]rige embetsgöremål.

ringar, som Presterskapet under deß ledning werkställt i planen för fångarnes underwisning, så tillkännagafs äfwen i få uttryck den idé, som bör ligga till grund för hwarje förbättrande åtgärd wid fängelserne. De mest wäsendtliga fordringar i detta hänseende äro trenne: fångarnes noggranna indelning i klaßer, och deßas afskiljande i särskilta rum, deras underwisning och jemna syßelsättning med nyttigt arbete; samt beredande af utkomst och werksamhet, då de utsläppas. I afseende på den sistnämda fordringen må nämnas, att man under senare åren gjort den glädjande iakttagelse, att fästningsfångar blifwit delägare i Sparbankar. Af den Comité, som nu nådigst blifwit förordnad att föreslå förbättringar wid rikets häkten, äger man att hoppas åtgärder, som skola leda derhän, att fängelserna icke skola förblifwa blotta stängsel, der brottet bringas till ännu större mognad, utan werkliga förbättrings-anstalter, i ordets ädlare bemärkelse.

Christinæ eller Tyska Församlingen.

Wid Götheborgs grundläggning hade flere främlingar der bosatt sig, af hwilka största delen utgjordes af Tyskar, Holländare och Skottar. Skiljde från Swenskarne genom språket, upprättade de snart en egen Gudstjenst. Redan år 1622 ägde de om Söndagarne enskilta sammankomster, och läto i sina hus predikningar hållas af en Armeniansk prest, som de inkallat från Tyskland. Superintendenten Phrygius sökte i början hindra deße sammankomster, men 1623 blef af Regeringen tillstånd gifwet för deßa utländingar att sjelfwa åt sig uppbygga en Kyrka, och inkalla Prester från Tyskland. Följande året började de att hålla Gudstjenst offentligen, först i Handelsmannen Brandts hus, wid westra Hamngatan, och sedan i en Träd-kyrka, som blifwit köpt och flyttad från Nylödese. Den blef uppsatt på samma ställe, der nu warande Tyska Kyrkan har sin plats. Men war redan 1634 så förfallen, att den måste nedrifwas. I deß ställe uppfördes sedan en ny Kyrka af Holländskt tegel, 71 alnar lång och 29 alnar bred inom murarne, till formen utwändigt något lik den då warande Domkyrkan, men utan pelare. Inwigningen skedde 1648, och Drottning Christina, hwilkens namn Kyrkan erhöll, begåfwade henne 1649 med wißa privilegier, af hwilka det betydligaste war, att Församlingen skulle äga rättighet att wid Gudstjensten nyttja Tyska språket, samt att från Tyskland inkalla Prester, hwilka H. M. wille förse med fullmakter. K. Carl XII tillade deße Kyrkoherdar rättighet att ha säte i Consistorium näst efter Domprosten. Emedlertid hade icke tornet hunnit blifwa kopparbeslaget, då Kyrkan d. 10 Maj 1669 tillika med en stor del af Staden lades i aska. Man företog nu att åter uppbygga Kyrkan, hwars gamla murar bibehöllos och redan 1672

 kunde

kunde Församlingen der åter hålla Gudstjenst. Fält-Marskalken Grefwe Rutger von Ascheberg lät 1681 bakom altaret uppbygga ett grafchor, 10½ aln långt, 15¾ alnar bredt och derunder en hwälfd graf för sig och sin familj. Kyrkan blef sedermera koppartäckt, och erhöll ett 76 alnar högt torn. En ny eldswåda öfwergick åter Kyrkan 1746. Wid deß återuppbyggande bibehöllos de förra murarna, och Gudstjenst kunde snart å nyo förrättas der. Tornet blef icke uppbygdt förr än 30 år derefter. Orgelwerk färdiggjordes 1788. Ny predikstol och altartafla anskaffades 1798. Folkmängden är 5228 personer, och Församlingen har jus præsentandi.

Pastorer, se Dom-Capitlets Ledamöter.

Christinæ Församlings Tyska Skola.

Då Götheborgs första Innewånare till största delen bestodo af inflyttade ut-
länningar, hwaraf mängden war Tyskar, blef ock deras omsorg att snart efter
Stadens anläggning, inrätta en för den uppwäxande ungdomen gagnelig under-
wisnings-anstallt. Och Götheborgs så kallade Tyska Skola räknar sin början i-
från 1625, då en ung Studerande ifrån Lübeck inkallades och försåddes med nö-
diga rum, för att genast öppna den publika underwisningen. Denna Skola fort-
for under samma form, ehuru under särskildta personers styrelse, utan att äga nå-
got eget hus, förr än 1648, då, af Tyska Församlingens gamla nedrifna träd-
kyrka, ett Skolhus uppbyggdes, som med innanrede m. m. följande året blef fär
digt. Den 28 April 1649 erhöll Skolan sine privilegier af Drottning Chris
na. Uti den eldswåda, som 1669 lade Götheborgs norra del i aska, uppbra
äfwen detta Skolhus. Det uppbyggdes å nyo af Församlingen åren 1673
1674. Efter några och 60 års förlopp fanns det likwäl så förfallet, att de
ter uppbyggdes, och blef färdigt 1734, men blef tillika med Tyska Kyrkan
förstördt i eldswådan 1746. Intill denna tid hade Skolhuset, som warit af
legat tätt bakom Kyrkan; men uppbyggdes nu af sten, på andra sidan om
mansgatan, och räddades wid 1758 års brand. I början af sin inrättnin
Tyska Skolan endast en Lärare, men 1764 tillsattes, utom Rectorn, en
lad Räknemästare, eller Apologist, och Skolan har sedan haft twenne.
wa bägge fria husrum i Skolhuset. Rector räknar dubbla tjenstår; men
nan han af Kyrkorådet antages, inför Dom-Capitlet hafwa aflagt det
Præsidii-profwet. Han har i årlig lön af Församlingen 150 R:dr
50 R:dr för Protocollets förande hos Kyrkorådet. Apologisten, har i
R:dr 16 ß. B:co. Ungdomens antal wid denna Skola varierar e
och 60. Af deße skola 20 njuta fri underwisning, de öfrige är

ne. De äro indelte i 3 Claßer, och underwisas dels i lefwande språken och allmänna medborgeliga kunskaper, dels äfwen i allt, som läses wid Trivial-Skolan, tills de antingen uppflyttas på Gymnasium, eller antagas på Handels-Contoir, eller i andra borgeliga handteringar. Läsningen fortsättes 7 timmar om dagen hela året igenom, utom några ferier.

Rectorer:

1. Nicolaus Burmeister, Studiosus från Lübeck, blef den förste Schulmeister i denna Skola d. 28 Apr. 1624, Pastor wid denna Församling 1632, då han ordinerades, och installerades af Superintendenten Andreas Prytz. Död d. 29 April 1654.

2. Andreas Grothusen, från Lübeck, Schul- und Rechen-meister i April 1635, tjenstgjorde till Michaelis 1641, då han reste hem.

Från Michaelis 1641 till Påsk följande året, förestods syßlan af Nicolaus Wichenius, Studiosus Theologiæ, som tillika predikade aftonsångarne i Christinæ Kyrka.

3. Josias Borchwart, från Lübeck, Schul- und Rechen-meister i Januarii 1642, död i Nov. 1644.

4. Johan Christoph. Knebel, från Markgrefskapet Anspach, Schul-Rector und Cantor d. 5 Apr. 1645, död i Febr. 1689.

5. Johannes Schwartz, tillförene Collega i denna Schola, blef Rector och Cantor d. 28 Maji 1689, död i Apr. 1690.

6. Andreas Lakeman, Rector Scholæ d. 4 Maji 1690, tillika Cantor och Organist. Fick på begäran afsked 1692.

7. Daniel Flato, Rector, Cantor och Organist d. 18 Mars 1692, † 1729.

8. Henrik Adam Witsius, Rector d. 22 Julii 1729, död 1736.

Syßlan bestriddes derefter af en Gunthell till den 27 Junii 1737, då Carolus Battus ad interim antogs till Rector.

9. Mag. Paulus Carolus Peetschius, Rector d. 3 Junii 1738, tillika Organist och Cantor. Erhöll afsked den 11 April 1755, då han blef Pastor i Wusterhausen i Pomern, död 1758.

10. Joh. Fredr. Hummel, hitkallades från Stockholm 1755, blef vice Rector först, och Ordinarius d. 22 Junii 1756, död 1759.

Mag.

Mag. **Lange**, åtog sig d. 4 Jan. 1760 att ett qwartal förestå Rectors sysslan.

11. Mag. **Joh. Willin**, Rector den 19 Febr. 1760, afsade sig Rectoratet d. 1 Aug. 1765. Blef Predikant wid Göthebergs Fattighus.

12. **Anders Torén**, Rector d. 1 Aug. 1765. Tog afsked d. 22 Jan. 1777, Kyrkoherde i Walda.

13. Mag. **Lars Rhodin**, Rector d. 22 Jan. 1777, Kyrkoherde i Slättåkra d. 4 Apr. 1782.

14. **Lorentz Carl Sjöberg**, Rector d. 6 Junii 1782, begärde afsked den 29 Sept. 1789.

15. **Nils Adler**, Constituerad Rector d. 29 Sept. 1789, erhöll fullmagt 1790, Kyrkoherde i Toßene 1803.

16. Mag. **Vincent Em. Ritterberg**, Rector d. 18 April 1803, Kyrkoherde i Tanum d. 4 Nov. 1820.

17. Mag. **Peter Engberg**, Rector d. 20 Febr. 1821, tillträdde d. 1 Maji 1822, afled 1830.

18. Mag. **Niclas Kullberg**, född i Uddewalla 1806. Fadren Prost i Winberg. Stud. i Lund 1823, Magister der 1829, Rector här 1831.

Apologister:

1. **Henning Woldenberg**, Studiosus från Mark-Brandenburg, Unter-Schulmeister d. 10 Nov. 1651, afsade sig tjenstgöringen 1661.

2. **Johan Weddinghausen**, Unter-Schulmeister 1661. Då i Sept. 1672 Bönstunder började hållas i Tyska Kyrkan, uppdrogs honom att sjunga dem. Han tjenstgjorde till Påsk 1680, då han blef Apologist i Swenska Skolan.

3. **Nicolaus Martens**, Buchhalter, Schreib- und Rechenmeister den 1 Maji 1675, död den 15 Jan. 1687.

4. **Christian Neuman**, blef i anseende till Rector Knebels ålder antag till 3:dje Collega, i April 1681, död i Juli s. å.

5. **Georg Erdtman**, 3:dje Collega 1681, kallades 1683 af Genera Grefwe Königsmarck till Hus-Predikant.

6.

6. **Johannes Schwartz**, Theol. Stud. från Schlesien, 3:dje Collega 1683, tillika Organist 1684, Rector 1689.

7. **Henrich Cordes**, antogs efter Martens d. 8 Aug. 1687, han war från Lübeck, tog afsked d. 12 Julii 1689.

8. **Hans Grimme**, waldes efter Cordes d. 9 Oct. 1689 till Buchhalter Schreib- und Rechen-meister, död i Junii 1691.

9. **Matthias Schotte**, från Lübeck, Ordinarie Buchhalter d. 29 Junii 1693, död 1728.

10. **Matthias Schehl**, blef 3:dje Collega d. 10 Oct. 1718, död 1747.

11. **Gabriel Christopher Stæchen**, från Hamburg, waldes 1748, men omtalas icke widare.

12. **Theodor Linde**, omtalas såsom Buchhalter i Kyrko-Rådets Protocoll d. 19 Junii 1749, död 1768.
Efter honom blef **Dan. Schiller** Vicarius d. 2 Maji 1768, men erhöll Dimißion d. 5 Maji 1769.

13. Mag. **Arvid Brag**, som war Consistorii Notarius, antogs d. 30 Maji 1769 att tillika wara Buchhalter, han affade sig denna syßla d. 9 Apr. 1770.

14. Mag. **Carl Henr. Bundy**, som war E. O. Adjunct wid Gymnasium, blef Schreib- und Rechen-meister d. 9 April 1770, blef sedan Gymnasii Adjunct.

15. **Hans Henr. Rhodin**, antogs d. 19 Jan. 1775, han är den första af deße Lärare som kallas Apologist, och det är i Kyrko-Rådets Protocoll d. 20 Junii 1775, död den 27 Mars 1781.

16. **Lorentz Carl Sjöberg**, Apologist d. 26 April 1781, Rector 1782.
Efter honom vicarierade **Leonhard Sjöberg**, från d. 8 Maji 1783 till den 22 April 1784.

17. **Olof Traneus**, född i Hools Pastorat af Skara Stift 1754. Fadren Bonde. Student i Lund 1776, prestwigd i Skara 1781, Apologist d. 22 April 1784, erhöll af Kyrkorådet namn, heder och wärdighet af v. Rector den 18 Junii 1789, död d. 21 Aug. 1794. Gift med Catharina Nordgren och lemnade 2:ne barn efter sig, af hwilka en son Prost och Pastor i Morup.

18. Mag. **Elias Dan. Björck**, åtog sig d. 5 Sept. 1794 att under Enkefru Tra-

Tranæi gratifications-tid vicariera, med wilkor, att wid ordentliga tillsättningen, framför andra af lika skicklighet blifwa befordrad, Apologist d. 5 Febr. 1796.

19. **Eric Jacob Buhrman**, Apologist d. 26 Febr. 1802, tog afsked d. 3 Febr. 1826 *).

20. Mag. **Swen Ad. Varenius**, född 1800, Apologist 1826, erhöll på begäran afsked 1833.

21. **Fredr. Ben. Grundell**, född 1804, Prest 1827, Apologist 1833.

Barn-underwisningen inom Götheborgs Stad bestrides wid flere Scholor:

a) Stadens Barnhus, isynnerhet inrättadt för fattiga fader- och moderlösa barn af begge könen. År 1747 utfärdades ett Kongl. reglemente, enligt hwilket barnen ifrån 6:te till 14:de eller 15:de året njuta underhåll och underwisning i Christendom, skrif- och räkne-konst, samt flickorna särskilt i sömnad och wanliga hussyßlor. Wid sistnämde ålder utställas barnen, allt efter deras wisade fallenhet för wißa yrken, i tjenster eller läror i handtwerk. Uppsigten öfwer denna inrättning handhafwes af Landshöfding, Biskop och Stadens begge Borgmästare. En Lärare lönas för underwisningen, och en Hushållerska förestår den inre economien. Barnens antal inom huset war 1830 47, deßutom meddelades då uppfostrings-hjelp utom huset åt 42 barn. Sistnämde år woro inkomsterne 5401 och utgifterne 4131 R:dr B:co. Läraren njuter, jemte fria rum och wed, i årlig lön 300 R:dr B:co. Enligt för sistnämde år uppgjorde räkenskaper, ägde Stadens Barnhus i Capitaler och fastigheter fond af 33,157 R:dr 22 ß. 11 r:st. B:co. Inkomsterne bestå af intereße-medel, hushyror för fastigheterne samt tolag för inkommande tobaksblad.

b) Frimurare Barnhuset, inrättades 1757 af Frimurare-Samhället i Götheborg. Enligt det Nådiga Privilegium, som Kongl. Maj:t nämde år utfärdade, har Frimurare-Samhället härstädes ensamt disposition deröfwer, hwilket ock widmakthåller denna inrättning, med tillhjelp af de arrendemedel, som inflyta för rättigheten att uppbära portpengarne wid Stadens trenne portar, samt af den Collect, som hwarje år, på Mariä Bebådelse-dag, upptages i alla Stadens Kyrkor. Flere donationer hafwa de senare åren blifwit gjorde, så att Barnhusets fond för år 1813 utgjorde 33,098 R:dr 6 ß. 2 r:st. B:co. Barn af begge könen emottagas i deras spädare ålder, då de utsättas hos Allmogen på Landet att uppfö-
das

*) Genom Kongl. Resol. den 23 Oct. 1823, erhöll Apologisten eller andre Läraren dubbel tjensteårs räkning.

das, till deß de uppnått den ålder, att de kunna återtagas till underwisning. De inflyttas då i sjelfwa Barnhuset, som för närwarande rymmer 36 barn. Underwisningen har alltid blifwit bestridd af en Ecclesiastik Embetsman *).

c) Fattigförsörjnings anstaltens underwisnings-hus. Denna inrättning är i synnerhet bildad för flickors underwisning uti yrken, som tillhöra deras kön. Dock blifwa äfwen goßar, som sakna wård och skötsel, här intagne att uppfostras. Uti ett särskilt hus, som för ändamålet af Fattigförsörjningen blifwit inköpt, åtnjuta för närwarande 50 barn fullt underhåll till kläder och föda. Deßutom underwisas de uti innanläsning och Catechesen af en dertill särskildt förordnad Lärare.

Söndags-Skolan i Götheborg intager äfwen här ett förtjent rum. Denna inrättning äger ej ännu i räntor tillräckliga medel **) för sitt bestånd, utan upprätthålles till betydlig del genom friwilliga gåfwor. Den är indelad i Lässkola och Ritskola. I den förra har underwisningen från början af April 1821 meddelats efter Bell-Lancasterska methoden. Personalen af Gesäller och Lärgoßar war wid nämde år 70, nemligen i Lässkolan 43 och i Ritskolan 27. Underwisningen gifwes hwarje Söndags eftermiddag från kl. 4 till kl. 7. Directionen består af 11 Ledamöter och äro derförutan 24 så kallade Inspectores, af hwilka senare 2:ne till skiftes bewista öfningarne, för att, om någon af Lärlingarne är borta, i påföljande wecka underrätta sig hos deß Mästare om orsaken, och då, så wida ej giltigt skäl warit till uteblifwandet, befordra den försumlige till näpst, hwarom berättelse bör afgifwas till Läraren näststföljande Söndag. Såsom förtjent Lärare i denna Skola bör nämnas Bat. Predik. Mag. Hörbeck.

Äfwen finnes i Götheborg en Fruntimmers Förenings-skola. Länge hade uti Willinska Fattig-friskolan och Fattigförsörjningens underwisnings-hus goda bildnings-anstalter warit öppnade för fattige barn af båda könen i de lägre folkklaßerne, då en sådan omsorg saknades för flickobarn, hwilkas föräldrar genom olyckor blifwit bragte ur wälstånd till torftighet. Af denna anledning förenade sig några i Staden boende Fruar om stiftandet af en Flick-skola för pauvres honteux, der underwisning skulle gifwas i christendom, skrifning, räkning och nödige fruntimmers arbeten. Inrättningen började sin werksamhet med April månad 1819, och lemnade wid 1821 års slut wård åt 11 flickor, af hwilka 2:ne woro antagne i helpension. Styrelsen för denna inrättning består af 6 Fruar och 1 Skattmästare,

 hwilka

*) Enligt ett år 1830 fattadt beslut lemnas nu mera hwarken underwisning eller försörjning inom Ordens-huset, utan barnen utpensioneras till Fosterföräldrar på Landet och 63 barn äro nu utpensionerade.

**) I Dec. 1821 ägde den dock enligt bokslut ett Capital af 2415 R:dr 10 ß. R:gs.

hwilka sammanträda, så ofta behofwet påkallar. Inkomsterna bestå dels i friwilliga gåfwor, dels i en årlig afgift af flere bland Stadens Fruar, och dels af finare handarbeten, som yngre Fruntimmer förfärdiga och inlemna till styrelsen, för att till stiftelsens förmon försäljas. Inkomsterne uppgingo för åren 1819, 1820 och 1821 till 2302 R:dr 44 ß. B:co. Utgifterne utgjorde 646 R:dr 44 ß. i samma mynt. Af behållningen blefwo mot laglig ränta utlånte 1466 R:dr 32 ß. Banco.

Till sednare tiders Götheborgs Samhälle hedrande stiftelser hör äfwen den Technologiska underwisnings-anstalt, som efter stiftaren kallas Chalmerska Slöjdskolan och widare Handels Institutet i Götheborg.

Hwad Stadens Fattigförsörjning angår, så intager, i afseende på åldern, Stadens Fattighus första rummet. Det inrättades 1726, och är ställdt under Magistratens och Borgerskapets disposition. De medellöse, som här intagas, få på stället ett ordentligt mål om dagen, bestående, jemte sofwel, af ett slags god supmat och $1\frac{1}{8}$ ℔. bröd, och med litet biträde af eget arbete eller wänners och anhöriges understöd, kunna de således icke lida nöd. Deßutom få de under wintermånaderne 2 gånger i weckan ett bestämdt qvantum wed. Läkarewård lemnas åt de sjuka, och begrafningskostnaden bestrides för de aflidne. Antalet af dem, som sålunda blifwa försörjde, war wid 1813 års slut 167 personer. Inrättningens widmakthållande för nämde år kostade 10,185 R:dr 7 ß. Banco. Fattighuset har sin egen Predikant, hwarom nämnes på sitt ställe.

Näst efter Stadens Fattighus bör nämnas Götheborgs Fattigförsörjning *). Sedan Stadens Innewånare öppnat subscription till erhållande af en fond för en blifwande Fattigförsörjning, och sedan så wäl hela planen som projectet till reglementet war uppgjordt, så erhölls Kongl. stadfästelse härpå den 20 Augusti 1799. Enligt detta reglemente, indelas de fattige i 4 klaßer: 1) arbetsföre; 2) behöfwande, som wäl kunna arbeta, men som genom egen sjukdom eller skyldigheten att wårda sjuka äro hindrade derifrån; 3) torftige som genom lyten eller sjukdom äro på längre tid utur stånd att förtjena sin föda; 4) de som genom ålder eller obotlig sjukdom äro alldeles oförmögne att arbeta. Efter sina olika behof, böra deßa 4 klaßer olika försörjas: såsom genom friwillig arbetshus inrättning, och tillräcklige förrådshus af rå ämnen till förarbetning böra första och andra klaßen försörja sig sjelf, dock får andra klaßen wid wißa tillfällen njuta

---

*) En okänd gifware har under namn Amicus Lazarorum skänkt till Domkyrko-Församlingen 400 R:dr, till Christinæ Församling 266 R:dr 32 ß. och till Garnizons-Församlingen 333 R:dr 16 ß. B:co, hwaraf räntan skall utdelas till sängliggande sjuke. Enkefru Gottleben har till Garnizons saml. fattige skänkt 133: 16 B:co.

got särskilt understödd. Denna inrättning står under en särskild direction. Och första gången directionen walde en ordförande, så utsågs till denna förtroende-post Amiralitets Läkaren Commendeuren och Riddaren, Doctor Dubb; hwarwid han sedermera oafbrutit blifwit bibehållen *). Beständiga Ledamöter uti nämde direction äro endast Domprosten, såsom bestämd utdelare af Leßeska fattigmedlen **), och Police-Borgmästaren. År 1812 hade Stadens Fattigförsörjning wård om 900 personer, och omkostnaden steg till 19,373 R:dr 45 ß. 11 r:st. B:co. Af Leßeska pensionerne utdelades särskildt 2991 R:dr 32 ß. 5 r:st. B:co.

Under förwaltning af Sjömanshus-directionen står äfwen en särskild så kallad National-kaßa, inrättad för att understödja och hemförskaffa skeppsbrutet och sjukt Swenskt Sjöfolk. Reglementet derföre är gifwet af Kongl. Maj:t och Deß Commerce-Collegium samt dateradt d. 23 Nov. 1773. År 1812 utdelade Götheborgs Sjömanshus 1425 R:dr 40 ß. B:co.

För Stadens helsowård är sörjdt genom följande inrättningar:

1) Sahlgrenska Sjukhuset, som bär namn efter framlidne Directeuren Nils Sahlgren, hwilken genom en Testamentarisk disposition af d. 10 Dec. 1772 skänkte åtskilliga strögods, som han ägde i Halland, till någon blifwande nyttig inrättning i Götheborg. Testamentets executorer Herr Claes Alströmer och Directeur M. Holterman läto utsätta till allmänt täflingsämne: att uppgifwa en sådan inrättning, som, grundad på Stadens behof och belägenhet, wore nyttigast och waraktigast, samt med den af Directeur Sahlgren anslagna fonden kunde ewerldeligen widmakthållas. Prisfrågan uppgafs i October 1776, och af de inkomna täflings-skrifterna ansågs en, som war författad af Police-Borgmästaren i Götheborg D. Peterßon, förtjent af högsta priset. I denna skrift ansågs ett Sjukhus för Staden wara den inrättning, som både war angelägnast, och som med minsta kostnad och på den kortaste tid kunde göras. Förslaget antogs, ett reglemente för sjukhusets styrelse uppsattes, hwarpå Kongl. stadfästelse följde d. 3 Aug. 1789. Sjukhuset har sin egen Läkare, som biträdes af en wid samma Sjukhus antagen Chirurg. Wid denna inrättning finnas nu 25 frisängar och 15 sängar för betalande sjuka. År 1812 wårdades härstädes 463 personer, som kostade inrättningen 8555 R:dr 44 ß. 3 r:st.

Staden äger äfwen ett Kurhus, som redan 1728 inrättades för personer, hwilka

*) Götheborgs Stads äldste läto 1806 slå en medalj öfwer Doctor Dubb, för att uttrycka deras tacksamhet för hans oafbrutna wård om Stadens Fattigförsörjnings anstalt.

**) Deße hafwa namn af Gifwaren Herr Großhandlaren A. Leße.

ka äro behäftade med veneriska och andra smittosamma sjukdomar. Med detta Kurhus har sedermera blifwit förenadt ett Försörjningshus för sådane sjuklingar, som äro obotlige. På Stadens Kurhus wårdades år 1812 99 personer, och i de obotligas sjukhus 9, hwilket tillsamman kostade 1136 R:dr 6 ß. 8 r:st. B:co. I sammanhang härmed må nämnas, att framlidne Herr J. P. Holterman anslagit ett kapital till hämmande af veneriska sjukdomars utbredande.

Förenämde fromma stiftelser äro enkom inrättade till Stadens förmon. Men i sammanhang med deße må nämnas Krono-Hospitalet, som står under Seraphimer-Ordens Gillets wård. Denna barmhertighets-stiftelse lyder under en särskild församling, som kallas Krono-Hospitals Församlingen. Predikant-beställningen härstädes skildes från Pastors-embetet i Örgryte år 1799. H. H. Biskopen förordnar nu, att någon af Stadens Presterskap bewakar Hospitals-hjonens själawård, och bestrider Gudstjensten, hwilken bör hwarannan Söndag förrättas, äfwensom det åligger Predikanten att derstädes hålla paßions-predikningar, under fastelagstiden. Församlingen utgöres, utom af sjelfwe Hospitals-hjonen och betjeningen, af kringboende folk på Stadens grund, som af ålder haft tillstånd att wid Hospitals-Kyrkan njuta salighets-medlen. Församlingens folknumer utgjerde år 1830 ett antal af 572 personer. För närwarande bestrides Predikants-syßlan af Reg. Pastorn A. J. Broman.

Författaren går nu att nämna de inom Götheborg stiftade, och i Publiken länge kända och aktade Samfund, som åsyfta litterär odling, sedlig förbättring eller medborgelig förkofran. Götheborgs Kongl. Wettenskaps och Witterhets Samhälle erhöll Kongl. stadfästelse d. 10 Aug. 1778. Samhället har till föremål att arbeta i practiska wettenskaperne och uppodla witterheten. Årligen uppgifwer det till utarbetande eller beswarande twenne ämnen eller frågor, den ena hörande till wettenskaper, den andra till witterhet, emot tilldelande af belöning åt den, som befinnes bäst hafwa utredt samma uppgifter. Den wanliga stora belöningen är 12 ducater, men såsom acceßit utdelas äfwen mindre, bestående i guldjettoner af 5 a 6 ducater. Samhället har ock de senare åren stiftat pris för öfwersättningar i Latinen, hwarom inga andra än Studerande från Götheborgs Stift få täfla. Ordföranden innehar sin plats ett år, och nedlägger sitt präsidium med ett hållet tal. Ledamöterne få wara hundrade, utländska oberäknade. Secreterare embytes icke. Samhällets förste Secreterare war Lectorn Doctor Westman, för sedermera warit efterträdd af Profeßorn Doctor Rosén och Profeßorn Doctor Wingård. För närwarande är Lectorn Mag. Godhe Samhällets Secreterar Af Samhällets handlingar äro flere häften utgifne ifrån trycket. Samhället icke ägt annan fond, än Ledamöternes tillskott, förrän det genom en donation

E

Commerce-Rådet och Commendeuren Björnberg, erhållit 12 ducater årligen. Deßutom har en okänd Wettenskapernas och Witterhetens wän år 1812 förärat 333 R:dr 16 ß. B:co.

Götheborgs Stifts Bibel-Sällskap har för ändamål att inom Stiftet och i synnerhet bland den fattiga klaßen sprida Biblen, utan främmande tillsatser, och det i den öfwersättning, som nu är eller framdeles blir antagen. Det stiftades d. 4 Nov. 1813. Ledamot af Sällskapet är hwar och en, som antingen till deß kaßa erlägger 2 R:dr B:co årligen eller på en gång 33 R:dr 16 ß. Hwad wälgörenheten derutöfwer meddelar, förbinder Sällskapet till ökade bemödanden. Sällskapets angelägenheter besörjas af en Comité, som utom Ordföranden och öfrige embetsmän består af 10 Ledamöter. Sällskapets embetsmän äro Secreterare, Cassör och Bibliothekarie. Stiftets Biskop, Landshöfdingarne i Götheborgs, Elfsborgs och Hallands Län samt Domprosten i Götheborg och äldsta Pastorn wid Tyska Församlingen derstädes äro sjelfskrifna Hedersledamöter, och kunna i denna egenskap bewista Comiténs öfwerläggningar. Comitén tillhör att emottaga och granska från Stiftets Församlingar inkommande Bibel-reqvisitioner, samt efter tillgångarne till större eller mindre belopp dem bewilja och expediera. Stiftets Presterskap gör sig wanligen wid husförhören underrättadt om Församlingarnes behof af Biblar för året, hwarefter från hwarje Pastorat till Bibel-Sällskapets Comité insändas summariske förteckningar på reqvirenterne, fördelade i klaßer, efter som Boken kan inlösas till det fastställda eller till ett nedsatt pris. Åfwen upptagas i förteckningarne de medellöse, som behöfwa den gratis. I Nov. månad hwarje år hålles sammanträde af Sällskapets alla i Götheborg warande Ledamöter. Ordföranden, som hittills alltid warit Stiftets Biskop, öppnar sammankomsten med ett tal, eller anmodar den för tillfället af honom utsedde talaren att framträda. Efter slutadt tal uppläser Secreteraren *) berättelsen om Sällskapets arbeten under det sistförflutna året, då äfwen kaßans tillstånd uppgifwes, efter skedd granskning af Revisorer. Årsberättelsen, samt summarisk redowisning af Sällskapets medel utgifwes genast från trycket, med bifogad lista på Ledamöterne och deras bidrag till Caßan. Wid Sällskapets första sammankomst d. 31 Mars 1815 utgjorde Ledamöterne omkring 500, och till Sällskapets kaßa hade då redan i gåfwor influtit 6381 R:dr. Bibel-Sällskapet står genom plan och brefwexling i nära förbindelse med flere så wäl inländska som utländska samfund, som äga samma syfte. Redan före Sällskapets egentliga stiftelse erhöll det af Bibel-Sällskapet i London, en gåfwa utgörande 200 exemplar af hela Biblen, 500 af Nya Testamentet, Evangeliska Sällskapets upplaga, och ett betydligt antal af Biblar på åtskilliga språk. Detta

*) Secreterare wid Bibel-Sällskapet hafwa warit Profeßorn och Lectorn Doctor Rosén, Profeßorn och Lectorn D:r af Wingård, Lectorn Mag. Craneus, och för närwarande Consist. Not., v. Past. Bromander.

Detta Sällskap beslöt sedermera, efter underrättelse om Götheborgska Bibel-Sällskapets stiftelse, att understödja det med en gåfwa af 200 pund Sterling. Dylika wedermälen af hugkomst från Londonska Bibel-Sällskapet hafwa äfwen sedermera blifwit förnyade. Enligt Bibel-Sällskapets tionde årsberättelse, tryckt år 1824, hade genom Sällskapets werksamhet intill nämde tid 21,000 Biblar och 15,000 Nya Testamenten blifwit utspridda. Sällskapets inkomster utgöras af Collect-medel, som hwarje Nyårs-dag insamlas öfwer hela Stiftet, och som de senare åren omskiftat emellan 8 a 900 R:dr B:co; Subscriptions-medel som uppgå till 6 a 700 R:dr i samma mynt; influtna medel för försålda Biblar till ett belopp af 1500 R:dr och derutöfwer. Deßutom har Sällskapet donationer från Biträdes-Sällskaperne, från enskilde, och stundom betydliga föräringar från Londonska Bibel-Sällskapet. Götheborgs Bibel-Sällskap äger sig underordnade flere Biträdes-Sällskaper, bland hwilka det i Götheborg d. 8 Julii 1815 inrättade äger en widsträcktare werkningskrets. Det äger en fullkomlig organisation, utgifwer särskilda tryckta årsberättelser, samt upptager såsom Ledamöter både äldre och yngre af begge könen. År 1822 war Ledamöternes antal 544 personer. Och hade detta Biträdes-Sällskap endast under loppet af sistnämde år utdelat 222 Biblar och 86 Nya Testamenten. I Hwalinge, Örgryte och Drengsereds Pastorater äro äfwen Biträdes-Sällskaper inrättade. Bidragen från deße Pastorater hafwa, efter tidernas beskaffenhet, warit olika, men betydliga i anseende till folkmängd och tillgångar. Enligt Bibel-Sällskapets berättelse för år 1821 hade från Hwalinge Biträdes-Sällskap blifwit insände 157 R:dr B:co, och ifrån Drengsereds 106 R:dr 32 ß. i samma mynt. Slutligen bör nämnas, att Bibel-Sällskapet icke sällan har utsträckt sin werkningskrets utom stiftet, i det Sällskapet utdelat Biblar på åtskilliga språk till särskilda nationers sjöfarande, som besökt Götheborg. Och tillkännagifwer detta icke otydligt Sällskapets afsigt att framdeles, då de närmaste behofwen blifwit uppfyllde, werka efter en widsträcktare plan för Bibelspridningen *).

Ett Prest-sällskap inrättades 1814 i Götheborg. Ändamålet härmed är, att rådslå öfwer mera sällsynta samwetsmål, öfwer de bästa medel till oordningars häfwande, ehwad de kunna hänföras antingen till irriga tänkesätt eller handlingar, äfwensom att öfwerlägga om swårare predikoämnen, samt allt det som kan befrämja en practisk christendom hos Lärare och Åhörare. Sällskapet wäljer årligen

*) Författaren anser här wara rum för den anmärkning, att det öfwer alla enskilta beräkningar hvidc-tet för ett allmännare utbredande af Evangelii ljus någon gång yttrat sig inom Stiftet på ett märktare sätt äfwen hos individen. Ehuru Swerige swårligen kan ingå uti täflan med de fleste ... testantiska länder, då frågan är om gjorda uppoffringar för werksamma mißions-anstalter; så ... wål i senare åren det exempel gifwet, att en Prestman, försakande hopp om befordran och en ... re lefnad, af egen drift iklädt sig det mödosamma kall att blifwa mißionär till Hedningarne: ... nelius Rahmn, född i Götheborg 1785. Fadren Capitain. Student i Lund 1799, ... 1810, Lärare wid Skolan Prins Oscar i Götheborg 1812, Mißionair hos Mongoliska Tatare ... Folkstammarne Burjäter 1817, nu t. f. Pastor wid Swenska Förs. i London.

Ordförande. En ständig Secreterare förer Protocollet wid sammankomsterne. Sammankomster äga rum en gång i månaden. Öfwerläggningarne företagas i en af Ordföranden bestämd ordning, och sedan deße äro slutade, framställer Ordföranden twå eller tre frågor till utredande wid nästa sammanträde, hwarpå sammankomsten upplöses. Hwarje medlem lemnar till Sällskapets kaßa ett årligt bidrag af minst 1 R:dr B:co. I Sällskapet deltaga alla Consistorii Ledamöter, samt alla Prester i Götheborg, äfwen närboende Landt-Prester få inträde. Hwart annat år blifwa stadgarne ånyo genomsedde för att deri kunna företaga de förändringar, som genom erfarenheten blifwit ansedde för nödiga *).

Götheborg war inom Riket den första Stad, som tillegnade sig en i sednare tider gjord lycklig uppfinning, för att hos den lägre folkklaßen wäcka en förnuftig omtanka för framtida bärgning. Erfarenheten har lärt, att en arbetsförtjenst, som ofta mödosamt måste beredas, stundom snart och på sedlighetens bekostnad förspilles. För att i någon mon motwäga detta onda, inrättades år 1820 Götheborgs Sparbank, hwari behöfwande af alla klaßer kunna blifwa delägare. Äfwen mindre summor emottagas, samt återlemnas wid påfordran med ränta, eller kunna de tid efter annan ökas med nya insatser, tills de förwandlas till ett större capital. Ett sällskap af wißa Stadens Innewånare bestrider utan allt slags arfwode förwaltningen af denna Sparbank. Och denna anmärkning om Innewånarnes nit att med uppoffring af tid och medel upprätthålla gagnande inrättningar kunde göras wid nästan hwarje from stiftelse inom Staden, och wittsordar, att deße aktningswärde medborgare lifwas af en gemensam anda för att gifwa förkofran och bestånd åt inrättningar, som åsyfta samtidens och efterwerldens båtnad. Wid 1825 års slut funnos gällande 2358 Contraböcker, hwilka ägdes af följande Sparbanksdelägare: 107 Ståndspersoner och Tjenstemän, 117 Handlande, Bokhållare och Handelsbetjenter, 265 Fabriqueurer, Handtwerksmästare, Gesäller och Lärlingar, 239 Fabriksarbetare, Arbets- och Båtekarlar, 162 Tjenstehjon af mankönet, 25 Sjömän, 2 Regements-Musikanter, 107 Enkor, 77 Hustrur, 156 ogifta Fruntimmer, 330 Tjenstehjon af qwinkönet, 750 Barn, 3 Fästnings arbetsfångar, 4 Fattigkaßor samt 14 Handtwerks embetslådor.

Sällskapet för befrämjande af Wexelunderwisningen i Götheborgs Stift höll sin första sammankomst d. 3 Febr. 1824, och deß första års-berättelse utgafs år 1826. Sällskapet har till föremål för sina bemödanden att inom Götheborgs Stift befrämja Wexelunderwisningen i synnerhet bland de lägre och medellösa folkklaßerne. Sällskapet består af ständiga Ledamöter, som på en gång erlägga en afgift af 16 R:dr 32 ß. B:co eller derutöfwer och årliga Ledamöter, som erlägga en år-

 lig

*) Detta Sällskaps werksamhet har nu mera upphört.

lig afgift af 1 R:dr B:co. Sällskapet förbinder sig att framdeles befrämja inrättningen af en Wexelunderwisnings-skola för bättre mans barn i Götheborg, så framt inflytande medel sådant medgifwa. Ledningen af Sällskapets angelägenheter anförtros åt en Direction, bestående af 10 personer. Directionen wäljer sig emellan Ordförande, samt Secreterare, Skattmästare och Archivarie. En gång i qwartalet sammanträder Directionen på tid och ställe, som af Ordföranden bestämmas. Wid början af hwarje år skall Sällskapet genom Directionens föranstaltande hafwa en offentlig sammankomst, till hwilken Sällskapets samtlige Ledamöter kallas i Tidningarne, så tidigt att Ledamöterne i Landsorterne kunna tillstädeskomma, om de det åstunda. Stiftets Biskop är för närwarande Sällskapets Ordförande. Sällskapets beständiga Ledamöter äro 13 och årliga Ledamöter 249. Af förutnämnde års-berättelse inhämtas att i Götheborgs Stift då funnos 11 Skolor, der Wexelunderwisningen med framgång drifwes och flere hafwa i senare åren tillkommit.

Garnisons- eller Kronhus-Kyrkan.

Intill år 1675, hade Garnisonen Gudstjenst och nyttjade salighetsmedlen gemensamt med Gustavi Församling. Men efter nämnde tid bildade Garnisonen sig till en särskilt Församling, och höll då sin Gudstjenst i öfra wåningen af Gymnasiihuset. Ifrån år 1680 upplåts åt den nyfödda Församlingen att såsom sin Kyrka begagna nedra wåningen af det så kallade gamla Kronhuset, hwilken ännu för samma ändamål begagnas. Sjelfwa huset, hwars byggnadssätt wittnar om en hög ålder, och troligen är det äldsta i Staden, äger den särskilta märkwärdighet, att 1660 års Riksdag der blef hållen, och att Ständerne der hyllade Carl XI till Sweriges Konung.

Denna Församling består wäl hufwudsakligen af den i Götheborg förlagd Militair och de dertill hörande civilstater, men som ingen hindras att ingå i hwilken Församling han behagar, så har äfwen denna en mängd Ledamöter, som i genom stånd eller embete stå i någon förbindelse med garnisonen. De fleste t höra den tjenande eller arbetande klassen, men Församlingens folknummer u dock omkring en tredjedel af Stadens hela folkmängd. Efter senaste beräkning går hela folkmängden till 6422, hwaraf Garnisonen med hustrur, barn och t folk utgör mera än 2000 personer.

Kyrkans längd är 55 alnar, och deß bredd 21. På Predikstolen för

uti bildhuggeri-arbete de 4 Evangelisterne, ställde med sina attributer uti nicher. Kyrkan äger ett orgelwerk af 10 stämmor, och Altartaflan är i senare åren renoverad. Wid siderne af Altaret stå på piedestaller 2:ne större förgyllda Bilder, som blifwit hitförde från Bohus fordna Fästning. Den till höger föreställer Frälsaren och den till wenster symboliserar Aron. Altaret prydes deßutom af ett mindre crucifix, wid hwars fot stå Maria och Johannes, begge gjutne i metall. Blått sidentyg omslutar med draperier hela altaret *). Och öfwer altaret är uti taket en förgyld sol, hwaruti står namnet Jehovah. Altartäcket är med åtskilliga broderier utsiradt. Uti Kyrkotaket hänga trenne ljuskronor af meßing. På den främsta står gifwarens, Nils Påfwenhjelms, namn och wapen. På ena Kyrkowäggen hänger en stor tafla, som föreställer Christi nedtagande af korset, och har till inskrift: Si thet är wår Gud Es. 25: 9. Kyrkans silfwer, som wäger omkring 90 lod, utgöres af en kalk af 44 lod, på hwars sida står Lambet med korsfana, och hwaromkring läses: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, miserere nostri. På kalkens fot läser man Anno 1730. Oblatasken, gjord 1722, wäger 15 lod. Deßutom finnes Paten och trenne Socknebuds-kalkar. Inga klockor finnas. Äldsta Kyrko-anteckningen sträcker sig icke längre tillbaka än till 1709. Kyrkans inkomster utgöras för det mesta af Församlingens friwilliga sammanskott.

Pastorerne hafwa warit följande:

1. Mag. Niclas Hwalberg, från 1710 till 1712.

2. Mag. Anders Runnewall, 1712—1716.

3. Peter Lyt, 1716—1718.

4. Lars Ahlman, 1718—1728, se series Pastorum i Okome.

5. Mag. Magn. Hallenstedt, 1728—1731.

6. David Hummel, 1731—1736, se series Pastorum i Lundby, Wedtle Härad.

7. Olof Boman, 1736—1746.

8. Petrus Strömbom, 1746—1758, då han blef Pastor i Hjerpås.

9. Anton Grimbeck, född i Warberg 1726. Fadren Bagare. Student i Lund

*) Efter branden d. 20 Dec. 1802 tills i Nov. 1804 begagnades Garnisons-Kyrkan till den Hernhutiska Församlingens sammankomster. Och till tacksamhet därför förärade sistnämda Församlings Ledamöter denna så kallade altarhimmel till Garnisons-Kyrkan.

i Lund 1746, prestwigd 1751, Slotts-Predikant på Elfsborg 1752, Regements-Pastor wid Heßensteinska Regementet 1759, död 1780.

10. Mag. Fredrik Adolph Silwander, Pastor i Istorp 1793, se Istorp.

11. Hans Christian Hummel, Pastor i Krokstad 1803, se Krokstad.

12. Doctor Jonas Mellander, war Collega Scholæ, då han år 1794 utnämdes till Pastor för Artilleri-Regementet, hwilket han ensam såsom själasörjare wårdade intill år 1801, under hwilken tid Garnisons-Regementet och civila Församlingen förestods af Hummel. Se series Pastorum i Bollebygd.

13. Jonas Norlander, född i Undenäs af Skara Stift d. 20 Febr. 1754, Student i Upsala 1778, ordinerad till Hus-Predikant hos General Wincklerfelt 1787, E. O. Bat. Predikant wid Stedingska Regementet, och Aftonsångs-Prest wid Garnisons-Kyrkan 1792, Ord. Bat. Predikant och Slotts-Prest på Elfsborg 1794, Transporterad på Artilleriet 1801, Regements-Pastor 1804, Kyrkoherde i Stenstorp af Skara Stift 1808, sedan i Fröjered, † 1816.

14. Johan Thun, född i Fågred af Skara Stift d. 12 Maji 1764, Student i Upsala 1783, Prest 1790, E. O. Bat. Predikant wid Götha Artilleri 1796, Aftonsångs-Prest wid Garnisons-Kyrkan 1804, Ord. Bat. Predikant 1805, Kyrkoherde i Thun af Skara Stift 1816, tillträdde 1817.

15. Anders Bjursten, född i Bottnaryd af Skara Stift d. 8 Martii 1783, Student i Lund 1804, Prest d. 10 Dec. 1807, kallad till E. O. Bat. Predikant wid Götha Artilleri, Slotts-Prest på Ny Elfsborg 1808, Ord. Bat. Predikant 1815, Regements-Pastor 1816, Kyrkoherde i Borås 1824, Fält-Prost s. å. Död wid Riksdagen i Stockholm 1834.

16. Lars Adolph Billqwist, se Pastorerne i Twååker.

17. Adolph Johan Broman, född 1792. Fadren Pastor i Kulltorp af Wexiö Stift. Stud. i Upsala 1817, Prest i Wexiö 1821, tjenstgjort i detta Stift till 1824 och då utnämd till E. O. Bat. Predik. wid Kongl. Götha Artilleri Reg., Ord. Bat. Pred. 1830, Archivarius wid Wexel-underwisningssällskapet i Götheborg s. å., Predikant wid Krono-Hospitalet 1831, Regements-Pastor 1831.

Af deße förut nämde har knapt någon tillträdt Pastors-tjensten, utan att förut hafwa warit Ord. Bataillons Predikant. Flere hafwa dock såsom Extra Ordinarier tjenstgjort wid Garnisons-Kyrkan, och ibland dem må nämnas:

Olaus

Olaus Ekebom, 1745—1750, se series Archi-Præpositorum i Götheborg.

Carl Johan Brag, 1771—1781, se series Pastorum wid Christinæ Församling i Götheborg.

Carl Böcker, född i Götheborg d. 1 Sept. 1735, Student i Lund 1754, prestwigd 1759 till sin Faders medhjelpare i Enslöf, Collega wid Trivial-Scholan 1773, E. O. Bat. Predikant wid Salzaska Regementet och Aftonsångs-Predikant wid Garnizons-Kyrkan 1774, Ord. Bat. Predikant och Slotts-Predikant på Elfsborg 1780, död i denna tjenst 1782.

Johan Fredrik Roempke, 1782—1792, se series Pastorum i Ödsmål.

Mag. Johan Jacob Jacobsson, se series Pastorum i Berghem.

Lars Adolph Billqwist, se Pastorerne i Twååker.

Fattiga barn inom denna Församling njuta underwisning uti Willinska Fattig-friskolan; en förmon, som är gemensam för den behöfwande klassen inom alla Stadens Församlingar. Men för Under-Officerares och Soldaters barn stiftades Scholan Prins Oscar 1810, af Regementets Officers-Corps och Civilstat. Genom subscription af Götheborgs förmögnare innewånare, hwilken inbragte 4,000 R:dr B:co; genom en Kongl. gåfwa af Stadens Fästningswerk, åt sjösidan, hwilka i tomter fördelade, och på offentlig auction år 1813 till enskilde personer försålde, gåfwo en summa af omkring 14,000 R:dr B:co; genom enskildta bidrag, samt årliga tillskott af Officers-Corpsen och Civilstaten wid Regementet, åger denna Schola, en capital-fond af omkring 25,000 R:dr B:co. Dessutom erhöll Skolan af Öfwerste-Lieutenanten, Ridd. och Commendeuren S. M. Silfwerhjelm, år 1823, en donation af 5000 R:dr B:co, af hwilka likwål donatorn för sin lifstid förbehöll sig räntan. För denna summa uppfördes genast ett prydligt Skolhus af sten i Casernens granskap. I andra wåningen är en Skolsal inrättad för 100 barn, der de underwisas efter Bell-Lancasterska methoden. I nedra wåningen äro särskilda industri- och slöjd-skolor för gossar och flickor. På Onsdagars och Lördagars eftermiddagar öfwas några gossar uti Choral-sång, och några uti musik. Skolan har ock en inrättning för Gymnastiska öfningar. Jemte kostnadsfri underwisning, gifwas helgdagskläder åt alla barnen; de mest behöfwande få äfwen mat. De sjuka erhålla medicamenter och Läkarewård gratis. Äfwen gifwes åt hwarje barn Psalmbok och Cateches, så snart desse böcker med fördel kunna begagnas.

I likhet med de öfrige Stadens Församlingar, njuter äfwen Garnisons-Församlingen

samlingen för sina torftiga medlemmar förmonen af Götheborgs allmänna fattiganstalt. Likwäl äro till enskild förmon för Garnisons-Församlingens fattige tid efter annan åtskillige donationer gjorde, uppgående till ett belopp af 733: 16 B:co, hwaraf räntan årligen utdelas af Pastor i synnerhet till sängliggande sjuka af fattigare klaßen. I Kongl. Götha Artilleri-Regementes invalid-inrättning, stiftad och underhållen af Regementets Officers-Corps, erhålla 16 från samma Regemente afskedade Constaplar och Artillerister husrum, föda, kläder och wed.

—⊙⊙⊙⊙⊙⊙⊙⊙—

Ny Elfsborgs Fästnings Kyrka.

Efter Danskarnes inbrott 1644, anlades Ny Elfsborg på samma Holme, der deße uppbygt sitt blockhus. Sjelfwa anläggningen lärer hafwa börjats omkring 1646, ehuru Fästningen ej torde hafwa blifwit färdig, förr än 1654. Gamla Elfsborg, som icke fullkomligen uppfyllde ändamålet att förswara inloppet, raserades 1660. Nya Elfsborg är anlagdt på twenne Holmar, deß form är femkantig, och uti ett fyrkantigt torn finnes den ganska wackra Garnizons-Kyrkan, hwarest man ännu ser kulor efter Tordenskölds bombarderingen 1719 *).

Kyrkan är 13¾ alnar lång, och har samma bredd, samt är 10¾ aln i höjd. Predikstolen är omgifwen af blått kläde med guldfransar. Dylik prydnad betäcker äfwen altaret. Altartaflan föreställer inom pilastrarne ibland annat Jesus på korset. Läktaren, efter forntidens sed wäl prydd med bildthuggare-arbeten, går omkring södra, westra och norra sidan af Kyrkan. Ibland Kyrko-prydnaderne bör nämnas en wacker ljuskrona, skänkt af Öfwerste Lieutn. Witting 1707; äfwensom flere taflor i oljofärg, ibland hwilka en föreställer Nattwardens stiftelse, en annan Jesu födelse och Jesu portrait, en särskild qwinnan, som anklagas inför Jesus för äktenskaps-brott, deße tre sistnämde äro skänkte af n. w. Commendanten Majoren och Ridd. af S. O. Krook. Kyrkans silfwer består af en kanna af 64 lod, skänkt 1699 af då warande Commendanten Poße. Detta silfwerkärl är prydt med Poßiska wapnet. På locket föreställes ett lamb med öfwerskrift: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. En oblat-ask, af 14 lod, skänkt af förutnämde Commendant Poße. Deßutom en paten af 4 lod, och en kalk af 28 lod, hwilka, enligt anteckningar, äro hämtade från Gamla Elfsborg. Kyrkan äger en klocka,

*) År 1719 anfölls Slottet af Danska Amiralen Tordenskjöld, då Major Götrik, Lieutenant Swart och 26 man dödades. Kulan, som dödade Majoren wisas ännu jemte flere andra sittande i tornmuren. Lieutenanten och några man blefwo skjutne i Kyrkan af en kula, som under Gudstjensten kom igenom fenstret, och qwarsitter ännu i muren. Tordenskiöld, som under en närbelägen klippa hade skydd för Fästningens kanoner, bortdrefs af Öfwerste Lieutenant Staël v. Holstein, som från Götheborg hämtat några serpundige kanoner, med hwilka han ifrån Hisingssidan anföll och besegrade Danska Tropparne.

klocka, som likwål blott nyttjas wid de tillfällen, då wådeld yppas. Gudstjenstens början tillkännagifwes genom trumslag. De åldsta Kyrko-anteckningarne börja med 1690:talet.

Slotts-Predikanter härstädes hafwa warit följande:

1. **Johan Gothenius**, som war den siste Slotts-Predikanten på Gamla Elfsborg och den förste på det nya, se Pastorerne i Forshälla.

2. **Olaus Olinus** blef 1696 Pastor i Drengsered.

3. **Swen Bilander** tillträdde 1696, se Pastorerne i Sexdråga.

4. **Matthias Gröndell** 1697, Pastor i Twååker 1700.

5. **Jac. Ekström** till 1709, se Pastorerne i Tråslöf.

6. **O. Lomberg** 1710, se Pastorerne i Näsinge.

7. **P. Lachonius** 1710, se Pastorerne i Surteby.

8. **T. Lithander**, ifrån Skara Stift, 1714.

9. **Joh. Bullen** 1716, se Pastorerne i Tråslöf.

10. **Joh. Lysell** 1719, se Pastorerne i Kongsäter.

11. **Joh. Fortelin** till 1730, då han fick Sjunds Pastorat i Finland.

12. **N. N. Blefbeck** *) . . .

13. **D. Hummel** 1730, se Pastorerne i Lundby Wedtle Härad.

14. **L. Bruhn** 1731, se Onsala.

15. **O. Ekebom** 1745, se series Archi-Præpositorum i Götheborg.

16. **P. Strömbom** 1750, blef slutligen Pastor i Hjerpås.

17. **A. Grimbeck** 1752, se Pastorerne i Kronhus-Församlingen.

18 **Gabr. Bjerulf** 1760, se Spekeröd.

19. **Stephan Enander** 1762, se Pastorerne i Tegneby.

20. C.

*) Alternerade någon tid med Fortelin i tjenstgöring.

20. C. Joh. Brag 1771, se Christinæ Församling i Götheborg.

21. F. A. Silwander 1773, se Istorp.

22. Chr. Böcker 1780, död 1782.

23. Joh. Fr. Roempke, se Östmål.

24. H. C. Hummel 1792, se Krokstad.

25. J. Norlander 1793, se Kronhuset.

26. J. J. Jacobsson 1801, se Berghem.

27. A. Bjursten 1808, se Kronhuset.

28. L. A. Billqwist, se Pastorerne i Twååker.

29. Lars Hagstedt, född i Grimethons Pastorat d. 27 Julii 1792. Fadren Landtbrukare. Student i Lund 1813, prestwigd d. 3 Nov. 1815, Hus-Predikant hos Baron Jonas Alströmer 1818, Constituerad Lärare wid Stjernecreutziska Skolan i Säfwe d. 20 October 1819, undergick Pastoral-examen 1823, Ordinarie Slotts-Predikant på Ny Elfsborg 1824, Pastor i Tranemo 1833.

30. Carl Dan. Bagge, född i Uddewalla d. 28 Oct. 1795, Prest 1820, Lärare wid Göthiska Förbundets Skola i Mölndal 1827, Past. Ex. 1829, Slotts-Pastor 1834.

Folkmängden utgöres af omkring 200 personer, af hwilka omkring 100 räknas till den här förlagda Garnisonen, den öfriga hälften är fångar. Hwarje Söndag ifrån Maji till Sept. håller Predikanten christendoms-förhör med fångarne, hwalstals. Dessutom äro bland fångarne de skickligaste utwalde till ordningsmän för hwarje hwalf. Desse hafwa närmaste uppsigten öfwer sedlighet, och tillsyn att den dagliga Gudstjensten, som består i morgonbön jemte säng och bibelläsning, samt aftonbön med säng, ordentligt hålles, inom hwarje hwalf. Likaledes är ibland fångarne inom hwarje hwalf utsedd en eller twenne skolmästare, hwilka i christendom och läsning underwisa de okunnigare.

Götheborgs Fattighus- och Spinnhus-Församling.

Götheborgs Stads Fattighus-inrättning, liksom tillwarelsen af särskild Kyrka och Lärare derstädes, grundar sig på Kongl. Resolutionen af d. 8 Nov. 1726. Inrättningen är belägen öster om Staden, utom Drottningporten wid den så kallade stampen, der Mölndals å på ena sidan och kanalen, som sträcker sig mot Staden, formera en winkel, hwilken kanal flyter längs efter Kyrkan och den öfriga byggnaden.

År

År 1767 inreddes Fattighus-Församlingens första Kyrka af en kölna, hwilken tid efter annan, i anseende till ökad folkmängd, förseddes med flere utbyggen. Behofwet påkallade dock omsider en ny Kyrkobyggnad, och år 1812 blef ritningen till en ny stenkyrka, af Kongl. Majestät i Nåder fastställd. De betydligaste medlen till Kyrkans nybyggnad insamlades på det sätt, att Stadens Innewånare subscriberade en summa af omkring 13,333⅓ R:dr B:co, samt Stadens Magistrat och Äldste anslogo af Fattighus-fonden 2000 R:dr. Den nya Kyrkans läge utstakades tätt bakom den gamla i öster. Grundläggningen börjades om hösten 1812 och 1814 war sjelfwa Kyrkan med torn uppförd.

Kyrkan innehar ett wackert läge, är utwändigt 48½ aln lång, 19½ aln bred, har en rymlig läktare, och kan i ordentliga bänkar rymma 500 personer. Ny predikstol är anskaffad. Altaret är wid ett fönster, och ett i det samma ståldt förgyldt kors med Crucifix tjenar till altartafla. Tornets öfre del är af träd. På begge sidorna äro utbyggen eller wapenhus. Ifrån gamla Kyrkan äro twenne små klockor *) bibehållne. Kyrkans silfwer består af kalk och paten, som tillsammans wäga 24 lod och äro utan inskrifter.

Fattighuset har sin egen Predikant, som utnämnes af Magistraten, och får Dom-Capitlets fullmakt. Wanligen har samme Lärare inspection wid Willinska Fattig-friskolan, hwilket dock beror af Skol-Directionens eget wal. De senare åren har han äfwen warit Predikant wid Spinnhuset, ehuru man ej finner antecknadt, wid hwilken tid denna förening af embetsgöromål skedde **). För sin tjenstgöring wid Spinnhuset, åtnjuter Fattighus-Predikanten dubbla tjenstårs beräkning.

På Spinnhuset finnes ett särskilt större rum, som begagnas i egenskap af Kyrka. För närwarande är Gudstjenst på Spinnhuset hwarannan Söndag, ifrån Påsk till Michaelis. Wintertiden hålles cateches-förhör, i stället för predikan; och deß-

*) På den större står i öfwersta ringen denna inskrift: Soli Deo Gloria in excelsis An. 1771, derunder på ena sidan: Warande Kyrkoherde wid Fattighus-Församlingen Herr Mag. Joh. Willin, Föreståndare Herr Nicolaus Matsen, Herr Benj. Bagge, Herr Matth. Grahl, Bokhållare O. Östbom. Med Guds tillhjelp gjuten af Abr. Wetterholtz. På andra sidan:

Når jag ljuder sägom tå,
Låtom oß samhälligt gå
Till Guds hus och Kyrka,
Hören aktsamt Herrans ord,
Gån med wördnad till hans bord,
Eder själ till styrka.

På den mindre Klockan läses å ena sidan: Me fecit G. Mojer Holmiæ. På andra sidan: S. D. J. C. Hoppet 1747.

**) Uti Pastor Willins Biographi, införd i Stifts-Tidningen för år 1792 p. 36, nämnes icke, att han tillika warit Spinnhus-Predikant.

deßutom hela året igenom förhör en gång i weckan. År 1830 war folkmängden i Fattighuset 113, på Spinnhuset 59 eller tillsamman 172 personer.

Predikanter härstädes hafwa warit:

1. Jonas Eliæ Bast, † 1762.

2. Mag. Hans Gädda 1763—1765, se Pastorerne i Rommeled.

3. Mag. Johannes Willin, född 1732 nära Götheborg, kom i Götheborgs Trivial-Skola 1742, på Gymnasium 1748, Student i Lund 1752, och i Greifswald 1754, disputerade der de Corona vitæ och blef Magister 1755, prestwigd 1756 till Adjunct hos Prosten Arfwidßon i Weddige, der han war i 4 år, sedermera Rector wid Tyska Skolan i Götheborg. Antalet af Lärjungar war då 130. Under denna tid predikade han äfwen hos Grefwinnan S. C. Sparre, blef 1765 Predikant wid Fattighuset, der hans predikningar alltid afhördes af större menigheter. Han predikade icke allenast hwarje helgdag, utan äfwen under passionstiden twenne gånger i weckan. Äfwen ägde han utmärktare gåfwor för umgänget med menniskan på sotsängen, hwilka han, på gifwen kallelse, flitigt utöfwade. Endast med biträde af några få ädelsinnade wänner inrättade han en Fattigskola, som efter stiftaren ännu bär namn af Willinska Fattig-friskolan. Wid Prestmötet 1768 war han respondens. Under ett tolfårigt ägtenskap med Sigrid Lundberg hade han 7 barn, af hwilka endast twenne döttrar öfwerlefde honom, nemligen Catharina, gift med Prosten Rhedin i Östad, och Elizabeth med Handlanden Zachrißon i Götheborg. Willin förenade med en swag helsa en mera sällsynt werksamhet. Han afled 1772.

4. Mag. Erik Wallerius, sedermera Kyrkoherde i Skredswik 1787, se sistnämde ställe.

5. And. Pet. Widberg, Kyrkoherde i Okome 1798, se sistnämnde ställe.

6. Johan Forsberg, född i Foß Pastorat d. 30 Oct. 1753. Fadren Torpare. Student i Lund 1779, v. Collega i andra klaßen af Götheborgs Trivial-Skola Wårterminen 1782, Ordin. d. 15 Apr. 1783, Pastoral. examin. 1791, Comminister i Uddewalla d. 3 Oct. 1792, tillträdde 1793, Predikant wid Götheborgs Fattighus och Spinnhus d. 18 Dec. 1797, tillträdde 1798, död 1810.

7. Mag. Sam. Kamp, född i Marstrand d. 21 Apr. 1781. Fadren Handlande. Student i Lund 1800, Magister derstädes 1805, präsiderade wid samma Academi 1806; prestwigd d. 3 Nov. s. å., Past. examin. 1809, förordnad till tjenst- och nådårs-Predikant wid Götheborgs Fattighus och Spinnhus d. 6 Jun.

Jun. 1810, utnämd Comminister i Starrkärr i Juli, och Predikant härstädes i Oct. s. å., tillträdde sistnämde beställning 1812, Ledamot af Kongl. Wettenskaps och Witterhets Samhället i Götheborg 1819, Pastor i Slöinge 1826, Prost 1827, Contr. Prost 1831.

8. Peter Andr. Rhodin, se Comministrarne i Örgryte.

9. Johan Gabriel Rising, född i Götheborg 1796. Fadren Sjötullswagtmästare. Stud. i Upsala 1815, Prest 1820, vice Fattighus-Predikant 1827, Ordinarius 1828, v. Pastor 1830. G. m. E. Scott, enka efter Handlanden S. Gullbranßon.

Inom Fattighus-Församlingen finnes en from stiftelse, som efter sin oförgätlige grundläggare kallas Willinska Fattig-friskolan. Ifrån en obemärkt början, då tio wänner sammanskötö en summa af 80 R:dr till 17 barns underwisning, har med tiden utbildat sig en inrättning af så omfattande widd, att knapt något af Stadens behöfwande barn förgäfwes sökt inträde derstädes. Ibland dem, som genom betydligare gåfwor bidragit till denna inrättnings utwidgande, må nämnas Handelsmannen Anders Leße, genom sitt år 1795 d. 26 Mars till denna stiftelses förmon upprättade testamente. Redan år 1775 inköptes, i Stadens östra förstad, det ännu bibehållna och mycket tillökta Skolehuset. Omkring slutet af 1790-talet kunde härstädes öfwer 300 barn njuta fri underwisning, 200 middagsmat, och några af de fattigaste hel försörjning. I senare tid hafwa beständigt mellan 3 a 400 fattiga barn af begge könen kunnat erhålla fri underwisning i innanläsning, catechesen, bibliska historien, räkning och skrifning, samt flickorna deßutom i sömnad, och ett stort antal tillika understöd i kläder. I anseende till mängden af fattige på westra sidan om Staden, war man länge i behof af inrättningens utwidgande äfwen för denna trakt. För flere år tillbaka blef ock ett tjenligt hus för detta ändamål inköpt och inredt, så att år 1819 öfwer 430 barn, fördelade på twenne underwisnings-hus och 13 klaßer, af 7 Lärare och 6 Lärarinnor fritt underwisas i förenämde stycken. I stället för den upphörda mathållningen i Skolan hade allmänna fattigwården i hwardera Skolhuset ett eget Sopphus, der öfwer 200 af de mest behöfwande barnen njötö middagsmat under skolgången. Wid år 1822 hade dock Willinska Skolan åter undergått den förändring, att i den delen af Skolan, som qwarstannat i gamla underwisningshuset på den så kallade Stampen, och utgjorde 8 klaßer, hafwa fem klaßer blifwit sammanslagne, och drifwes i dem med omkring 160 barn, till det mesta goßar, underwisningen efter Bell-Lancasterska methoden. För de flickor, som ej deltaga i denna underwisning, och som utgöra ett antal af omkring 100, äro de öfrige trenne klaßerna till deras lärosätt bibehållne. Antalet i denna afdelning af Skolan och i den till östra

Haga år 1818 utflyttade andra delen, i hwilken finnes 6 klaßer, bestiger sig till wid paß 500, af hwilka 400 förses under skolgången med fri middagsmat, och minst hälften med beklädnad. I samråd med wißa deputerade af Stadens Borgerskap bestrider Inspector alla Skolans angelägenheter, så wäl i afseende på hushållning som underwisning. Jemte förhören i särskilda klaßer, håller Inspector hwarje wecka i endera eller begge Skolorna christendoms-förhör. Deßutom hålles årligen förhör med alla barnen i Fattighus-Kyrkan.

Domprosteriet

Kallades fordom Lundby Prosteri, men då Domprost utnämdes i Götheborg, förändrades Contractets benämning. I början war Contractet fördeladt uti södra och norra Domprosteriet. Men uti Prosten Wallerii tid 1764 upphörde denna fördelning, och derefter hafwa begge Prosterierne sammanfattats under en gemensam benämning, och blott en Contracts-Prost stått i spetsen för expeditionen, hwilken likwål å nyo blifwit delad, år 1832.

Domprosteriets Södra Contract, beläget i Götheborgs Län, består af Säfwedals Härad samt de der belägne Pastorater, Örgryte och Landwetter, Askims Härad med Fäßberg och Styrsö, Östra Hisings Härad med Lundby Pastorat. Domprosteriets Norra Contract, beläget i Elfsborgs Län, består af Wädtle Härad, som innefattar Lundby Pastorat, Ahle Härad bestående af Starrkärr, Östad och Skepplanda, Flundre Härad innefattande Rommeled, och Bollebygd.

Contracts-Prostar hafwa warit:

Bero Olai eller **Björn Olai**, war Pastor i Lundby Wädtle Härad 1570, och nämnes uti ett K. Johan III:s bref af d. 3 Apr. s. å. Några hafwa trott, att Bero Olai war den samme Huspreſt wid Öjareds Capell, som K. Erik XIV år 1560 utnämde till Pastor i Lundby, men detta anses af andre för otroligt, emedan man förmodat, att Bero Olai såsom ifrig Catholik hitkommit, just för att blifwa ett stöd för liturgien, då den till Pastor utnämde Hus-Presten ifrån Öjared liksom dennes Patron Erik Göranßon woro reformationen tillgifne. Om Bero Olai berättas, att han wid meßande och barndop begagnade den så kallade röda boken; att han underwisade ungdomen att genom korsande m. m. fördrifwa spöken

spöken *). Efter det första Upsala mötet 1572 blef Bero Olai kallad till Skara för att af Consistorium warnas för sitt uppförande. Han underskref, med namnet Bero i Lundby, Upsala mötes beslut 1593, och afled 1596.

Mag. **Henricus Torstani Soterus**, född i Soteby af Tößö Pastorat på Dalsland 1600, blef Magister i Wittenberg 1628, inkallades ifrån Holland 1630 af K. Gustaf Adolf att blifwa Rector wid Scholan i Götheborg, som då inrättades. Blef Pastor Præbendarius i Tufwe och Landby 1631, och wid Gymnasii inrättning 1640 Theologiæ Lector med bibehållande af sitt Präbende, samt Contracts-Prost i Lundby Prosteri, † 1645. Likpredikan och Personalier, tryckte i Linköping 1647, äro författade af Superintendenten Prytz. Hans lärda arbeten äro uppräknade i Stjernemans Bibl. Sw. Goth. Tom. 2 pag. 375.

Mag. **Jonas Petri Torinius**, blef Contr. Prost 1646, och har ännu 1656 undertecknat Kyrko-räkenskaperna i Starrkärr, då han kallar sig Præpositus Contr. Lundbyens., se widare Domprostarne.

Doctor **Johan Carlberg**, blef Contracts-Prost i Domprosteriet 1677, se Biskoparne.

Joh. Florander, war Contracts-Prost i Domprosteriet till 1693, då han afstod sysslan till Kellander, se Domprostarne.

Mag. **Pehr Kellander**, född 1655 i Hwetlanda af Wexiö Stift, der Fadren Magnus Kellander war Pastor. Modren Catharina Petri Croczelia. Pehr Kellander erhöll underwisning i Wexiö, och höll på Gymnasium 1674 en Greksk oration, blef Student i Lund 1676, war Informator i Malmö hos Proviant-Mästaren Carlsson. Under krigs-oroligheterne flydde han till Christianstad till Konungen och sökte någon syssla, blef till Munster-skrifware antagen af Ryttmästaren Gustaf Mörner, hwarefter han blef Informator hos Prosten Wallerius i Högsby, och åtföljde dennes son 1678 till Upsala, disputerade der 1682 pro exercitio de lumine naturæ och 1683 pro gradu. Sedan han blifwit Magister, kallades han s. å. af Biskop Wallerius att förestå den lediga Mathematum lectionen i Götheborg, hwilken kallelse han antog, ehuru honom erböds Academiæ Secreterare sysslan i Lund. Han blef s. å. prestwigd, blef Pastor i Lundby Wädtle Härad 1685, han kallades 1693 att i Stockholm i Biskop Carlbergs ställe be-

*) Följande lera har man efter honom antecknad, med tillägg, att han härnti flitigt underwisat sin Församling: "Jungfru Maria sitter på en gullstol och har en guldkappa på sig. Der kommer en gammal Guds ängel och säger: hwad hafwer du uti ditt fång? Hon säger: Jag hafwer Jesum Christum, som hafwer warit dubba slagen genom händer och fötter så wäl för den fattige som för den rike, så wäl för den rike som för den fattige. Hwilken dessa ord läsa kan tre gånger fastand, om morgon, piga eller swen,, mö eller dreng; den skall synder och sorger fly ifrån, som hagel ifrån sky.

wiska Drottning Ulrica Eleonoras begrafning, och war tillika Riksdagsman och Ledamot i secreta utskottet. Efter hemkomsten blef han Contracts-Prost i hela Domprosteriet efter Domprosten Johan Florander, som nedlade denna syßla. War Præses wid 1705 års Prestmöte. Prosten Kellander afled 1709 d. 5 April, och ligger begrafwen i Lundby Kyrka. Han war gift med Catharina Walleria, Pastors dotter från Högsby. Hans son Daniel war Med. Doctor och Stads-Physicus i Götheborg. Nils blef Borgmästare i Jönköping. Sylvester blef Lieutenant wid Amiralitetet. Dottren Maria blef gift med Contracts-Prosten Aurelius i Istorp. Sophia med Amiralitets Capitainen C. Ekling. Stina först med Kyrkoherden Arfwid Strömner, och sedan med Capitainen wid Westgötha Dahls Regemente Rhodin.

Prosten Kellander war en werksam man, höll under sin tid visitationer i hela Prosteriet, hwarest åtskilliga swärmerier börjat kringsprida sig, stod uti utmärkt nåd hos K. Carl XI, och blef flera gånger befalld att uppwakta Konungen dels på Höjentorp dels åfwen på Lerjeholm. Under Kellanders tid gick en så dödande rödsot i Pastoratet, att ofta i brist af karlar, som dels woro sjuka dels åfwen någonstädes utdödde, qwinnorna måste bära liken till Lundby Pastorats Kyrkor. Genom Kellanders försorg dämpades inom Pastoratet ett owäsende, tillstäldt af en qwinna, som förebar sig tala genom inspiration, och af honom har man en liten tryckt skrift med titel: Εγγαςριμυθα sive ventriloquium. En fåfäng och ogrundad inbillning att utan kallelse wilja tala och lära i Församlingen. Och ett till Consistorium i Götheborg ingifwet så kalladt Theologiskt betänkande om Drängen Jon på Högen, som war anklagad för köttslig beblandelse med ett skogsrå *).

Mag. Isak Lithovius, war Contracts-Prost ifrån 1711 och till 1730, se Domprostarne.

Mag. Jonas Montin, född i Götheborg 1677. Fadren Handlanden Måns Esbjörnßon. Modren Barbro Sahlfeldt. Blef Gymnasist 1694, och höll såsom sådan en Grekisk oration på Gymnasium om Grekiska språkets förträffligheet. Student i Upsala 1700, orerade 1701 på Landskaps-möte i Upsala på Grekiskt vers om original-språket, hwarpå N. T:s böcker woro författade. Disputerade i Lund de Rabbinis maxime inclytis R. Raschi s. Isaccidis R. Abrahami s. Ezra et Radati s. R. Davidis Kimicki, och widare Noiæ Hist. et Crit. in Haggæi I: 1, 2. Magister i Lund 1706, Hist. et Mor. Lector 1710, Gr. L. Lector 1715,

Sec.

*) Flera urtima ting höllos af Härads-Höfdingen Paul Kock, rörande denna Drängs påstådda brottslighet. Ransakningen insändes till Hof-Rätten, som dömde honom af med lifwet. Men döden slutade sorgespelet genom den anklagades aflidande i fängelset på Ny Elfsborg.

Sec. Th. Lector och Pastor i Lundby 1721, præsiderade wid Prestmötet 1728 för sin Synodal-disputation de bonis Operibus, Contracts-Prost i Domprosteriet 1731, Prim. Th. Lector och Pastor i Säfwe 1744, afled 1752. Han war gift med Elizabeth Mosenia, Pastors dotter från Andrarum i Skåne. Hade en son Assessorn och Provincial-Läkaren i Halland Doctor Lars Montin och 6 döttrar.

Arwid Grundell, född i Gamlestaden 1680. Fadren Hejderidare. Erhöll 1706 af Magistraten i Götheborg kallelse att blifwa Comminister i Landwetter, blef Pastor i Landwetter 1717, Predikade wid Prestmötet 1728, Contracts-Prost i södra Domprosteriet 1735, † 1744.

Swen Jacobsson, född 1697, Student i Upsala 1717, reste året derpå till Stockholm, hwarest han såsom Informator i åtskilliga privata hus uppehöll sig till 1727, då han reste till London, der han erhöll fullmakt på Cons. Notarie-sysslan, som han wid hemkomsten 1729 tillträdde, Gr. Linguæ Lector 1730, prestwigd och Contracts-Prost i Södra Domprosteriet 1744, præsiderade wid Prestmötet s. å. då artikeln de baptismo ventilerades, Sec. Th. Lector och Pastor i Lundby Präbende 1752, åren 1755 och 56 Riksdagsfullmäktig, Prim. Th. Lector och Pastor i Säfwe 1759, död 1773. War gift först med Catharina Poppelman, dotter af Biskop Poppelman och Enka efter Landskamererare Malmer, sedan med Hanna Grundell, Pastors dotter från Landwetter, och efterlemnade 9 barn. Han har åt sitt minne förwärfwat det beröm, att han war en lärd, nitisk och werksam man. Sju gånger hade han warit Rector Gymnasii. Åt allesamman då warande Lärare wid Götheborgs Gymnasium och Skola, så wäl som åt större delen af Stiftets då warande Presterskap hade han under sin Lectors-tid gifwit underwisning.

Birger Dan. Giegskoodh, blef Prest 1708, Collega Scholæ i Götheborg s. å., Rector Scholæ derstädes 1712, Pastor i Skepplanda 1719, Contracts-Prost i norra Domprosteriet 1736 d. 15 Dec. Han afled 1751, 70 år gammal. Han war gift med C. Fagelia. Deras son Daniel afled såsom Adjunct hos Fadren. Dottren Elizabeth blef gift med Catecheten Backen. Sonen Johan Birger blef Prest.

Wilhelm Brag, född i Wärö 1697. Fadren Pastor derstädes. Mödren Margaretha Gothenius. Student i Lund 1718, Prest och Adjunct i Grimethon 1722, derefter Domkyrko-Adjunct i Götheborg, Pastor i Rommeled 1729, Prost i norra Prosteriet 1751, Examinator på Prestmötet s. å., afled 1763. Gift först med Eva Ahlström, Enka efter Pastor Gadd i Rommeled, och sedan med E. M. Lau-

M. Lauterbach. Hans dotter Catharina Charlotta blef gift med Prosten Peter Arswidßon i Weddige och Johanna Helena med Comminister Anders Ekelund. Eva Maria g. m. Kyrkoherde Gyzander i Rommeled. Elizabeth g. m. Prosten Hans Gädda i Rommeled.

Doctor **Jacob Arfwidßon**, Student 1737, Mag. 1741, Gymnasii Adjunct 1745, Hist. et Mor. Lector 1749, prestwigd 1751, Contracts-Prost i Södra Domprosteriet 1759, präsiderade wid 1760 års Prestmöte för sin synodaldisputation de morte, bewistade såsom Riksdagsman riksdagen i Stockholm 1762 och afled derstädes s. å., sedan han erhållit sitt Theologiæ Doctors Diplom från Greifswald.

Magnus Wallerius, född i Breareds Prestegård 1709 *), Student 1731, Prest och Huspredikant hos General Ribbing 1737, Ostindisk Skepps-Predikant 1738, Regements-Pastor wid Bohus Läns Dragoner 1741, Pastor i Örgryte och Hospitals-Predikant 1743, Prost 1759, Contracts-Prost i Södra Prosteriet 1763, och tillika öfwer norra Domprosteriet 1764, predikade wid Prestmötet 1746, vice Präses 1764, Riksdagsman 1769, nedlade Proste-syßlan 1797, afled såsom Senior i Stiftet 1797. Sonen Erik blef Pastor i Skredswik och Daniel i Kongelf.

Doctor **Olof Westman**, född i Götheborg 1750. Fadren war Rådmannen Olof Westman. Modren Juliana Sirenius. Blef wid 13 års ålder Gymnasist, och Student i Upsala 1756, Magister 1773, och war då wid promotionen ultimus, E. O. Gymnasii Adjunct 1774. Med några under hans handledning lemnade ynglingar reste han några år utrikes. Återkommen till Götheborg, utnämdes han 1779 till Log. et Met. Lector, war Secreterare i Kongl. Wettenskaps och Witterhets Samhället, och under denna hans befattning utgåfwos 6 häften af Samhällets handlingar. Erhöll 1788 Starrkärrs Pastorat till Präbende, bewistade Jubelfesten i Upsala 1793, och blef då Theologiæ Doctor, Contracts-Prost i Domprosteriet 1797, Riksdagsman 1800, Domprost i Skara 1801, Revisor i Discontwerket 1806, Riksdagsman i Örebro 1810, Ledamot af K. Nordstjerne-orden s. å., afled 1811. Han war gift med Maria Peterßon och hade med henne twenne döttrar.

Doctor **Adolph Wilhelm Ekebom**, född i Ljungby 1757. Fadren Domprost. Student i Lund 1775, Gymnasii Bibliothekarie i Götheborg 1776, promoverad i Lund såsom Primus 1778, Consistorii Notarie s. å., Docens wid Gymnasium 1781, Hist. et Mor. Lector 1785, Gr. L. Lector 1801, Sec. Theol. Lector och Pastor i Lundby 1802, Prest och Contracts-Prost s. å., Ledamot af Kongl.

*) Lärer hafwa warit brorson af Biskop Wallerius.

Kongl. Wettenskaps och Witterhets Samhället i Götheborg 1777, deß Ordförande 1791, Theol. Doctor 1809, tjenstfri från lectionen 1813, nedlade Proste-syßlan 1815, † 1813.

Doctor **Abraham Wetterberg**, född i Harplinge 1753. Fadren sist Theol. Doctor och Pastor i Wärö. Student 1771, Magister i Upsala 1776, präsiderade i Lund 1777, Poëseos Docens s. å., E. O. Gymnasii Adjunct 1778, Phil. Lector 1779, Gr. L. Lector 1785, Pastor i Lundby Präbende 1796, Prest s. å., Sec. Theol. Lector 1801, Contracts-Prost i Domprosteriet s. å., Pastor i Säfwe s. å., Theol. Doctor 1809, tjenstfri 1813, † 1815. G. m. Ch. Signeul.

Doctor **Joh. Ulr. Blomdahl**, född i Hjertums Socken d. 10 Jun. 1762. Fadren Uppbörds-Munsterskrifware wid Bohus Läns då warande Kongl. Gröna Dragon-Regemente. Student i Upsala 1782, Magister i Greifswald 1785, prestwigd d. 17 Apr. 1787, v. Collega i 2:dra Claßen af Götheborgs Trivial-Skola d. 11 Nov. 1790, Ord. Collega derstädes d. 23 Mars 1791, präsiderade i Lund och undergick Pastoral-examen i Götheborg s. å., Swensk Kyrkoherde wid Christinæ Tyska Församling i Götheborg d. 24 Maji 1792, tillträdde genast, Kyrkoherde i Starrkärr d. 9 Junii 1802, tillträdde följande månad. Honorarie Prost 1803, Contracts-Prost i Domprosteriet d. 19 Dec. 1805, Ledamot af Evangeliska Sällskapet 1809, Riksdags-fullmäktig för Elfsborgs Division i Örebro 1812 och i Stockholm 1815, Ledamot af Elfsborgs Läns Kongl. Hushållnings-Sällskap 1812, och deß Correspondent för Ahle Härad 1816, Ledamot af Swenska Bibelsällskapet i Stockholm 1815, och af Samfundet pro fide et christianismo s. å., Revisor i Stats- Banco- och Riksgälds-werken m. m. 1817, Theologiæ Doctor 1818, Kyrkoherde i Lundby, Wädtle Härad d. 16 Febr. 1820, Ledamot af K. N. O. 1829, presiderade wid Prestmötet 1831, affade sig Contracts-Proste-syßlan i södra Domprosteriet 1831, tjenstfri 1834.

Vicarius: **Johan Lundblom**, se Pastorerne i Östad.

Domprosteriets Södra Contract i Götheborgs Län.

Contracts-Prost, Domprosten L. N. O. Doctor **D. M. Hummel.**

Säfwedals Härad.

Örgryte Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra klaßen, och består af Örgryte Socken, of. h. 24⅝, förm.

förm. 20⅝ mantal, folkm. 1471 personer, och af den nybildade Församlingen Carl Johan, hwars folkmängd är 5598 personer.

Detta Pastorat, som slutar sig till Götheborgs Stad, har warit Annex till Gustavi Församling i Götheborg, ifrån Stadens grundläggning intill år 1712, då det erhöll särskild Kyrkoherde, hwilken ifrån nämde år till 1799 tillika war Hospitals-Predikant. Sedan sistnämde år har Hospitals-Församlingen warit skild från Örgryte, och haft sin egen Predikant. Kyrkoherde-beställningen wid Örgryte är förenad med Pastors-syßlan wid den wid Götheborg förlagda Escadren af Kongl. Flottan.

Örgryte Kyrkas läge är midt i Socknen på en något hög plats, med norra sidan wänd åt den så kallade Danska wägen. At de öfriga sidorne äro närbelägne hemman. En större bäck flyter i sydost nära intill Kyrkogården, som är omgifwen af planterade löfträd. Om Kyrkans ålder äges ingen säker kännedom, men anledning gifwes till den förmodan, att den är äldre än Götheborgs Stad. Kyrkans längd inom murarne är 33 alnar, och deß bredd 10¼. På norra sidan finnes en äldre tillbyggnad, uppförd af tegelsten, och utgörande inom murarne 11 alnar. På södra sidan är en nyare tillbyggnad *), lika med den äldre. Murarne så wäl på tillbyggnaderne som på sjelfwa Kyrkan utgöra från grunden upp till gesimsen 7½ aln. Hela Kyrkobyggnaden är tegeltäckt.

Predikstolen, utan inskrifter, är till formen rund, perlfärgad och på flere ställen förgylld. På altaret är uppställdt ett kors, 3 alnar högt, från hwars hörn utgå förgyllda strålar. Bakom korset är en fyrkantig, 5 alnar hög och 3 alnar bred altartafla, på hwilken finnes dels bildthuggeri dels målningar, och ibland annat en större sol, i hwars midtel det allseende ögat föreställes. Större delen af deßa altarprydnader äger en stark förgyllning.

Uti Kyrkan finnas tre lektare, en uti hwarje tillbyggnad, och en wid tornet. På den sistnämda står ett wackert åttastämmigt Orgelwerk. Såsom mästerstycke från forntidens målning i Kyrkostil, har man i Kyrkohwalfwet bibehållit en gammal målning, som öfwer altaret föreställer Gud under bild af en ålderig man, hwilken i wenstra handen håller en spira. På armen bär den åldrige werldsgloben. Öfwer choret föreställes samma bild, hwilande sig på regnbogen, och omgifwen af de 12 Apostlarne. Uti målningen af de dödas uppståndelse, igenkännes samma Konstnärs manér.

Uti

---

*) Härpå finnes i brun tälgsten följande inskrift: År 1817, då Carl XIII war Sweriges Konung, Grefwe Ar. P. Rosen Länets Höfding, Doctor Joh. Wingård Stiftets Biskop, Prosten Magn. Roempke Församlingens Pastor samt Mag. E. G. Santeßon Comminister och Kyrkans föreståndare, uppfördes denna tillbyggnad, till större delen genom Götheborgs innewånares frikostighet.

Uti tornet, som är en i sednare tider gjord tillbyggnad, och som, uppförd af gråsten, täcktes med koppar år 1744, hänga 2:ne klockor *).

Kyrkans silfwer består af kalk, som har inskriften: ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, wäger 48¼ lod, och är gjord 1746; Paten, som wäger 8¾ lod, och är arbetad åfwen 1746. Till Kyrkan höra inga hemman eller jordar.

På Kyrkogården äro dels uppreste dels liggande en mängd grafstenar. Omgifwen af deße minneswårdar, och läsande deras inskrifter, finner wandraren sig stämd till en alfwarsam åsigt af lifwet och döden. Han känner omkring sig fläkten af dödens winge. Han hör det sakta fallet af timglasets sandkorn, som ofta af honom obemärkte förrinna. På en grafsten läses: Piis manibus fratris optimi Andreæ Ekebóm Consul. Urbis Gothob. nati anno 1752, denati anno 1803, lugens posuit Adolphus Ekebom. På några af de öfriga läses: 1:o Här hwilar A. Skogströms k. maka Helena Skogström, död 1804. En ewig nåd skall uppgå, och du warder dina sanning i himmelen troliga hållande. D. Ps. 89: 3.

2:o Här under hwilar en ärlig man i lifstiden, Majoren af Artilleriet Olof Giers född 1710, död 1788. Jag gifwer dem m. m. Joh. 10: 28.

3:o Grafställe för Handelsmannen Fr. Bergman född 1749, död 1800. Domaren, som på yttersta dagen skall uppwäcka honom, säger: Salige äro de andeliga fattige, ty himmelriket hörer dem till. Läsare! huru går det då med dig?

4:o Härunder hwilar Advocat-Fiskalen Fr. Frick, död 1807. Jag hafwer kallat dig wid namn; du äst min. Es. 43: 1.

Utom deße anförde, finner man en sällsynt stor mängd andra inscriptioner, uti hwilka qwarlemnade wänner tecknat deras saknad och hopp.

Carl Johans Församling har förr warit delad uti twenne, Mariæbergs Capell, åfwen Majorna kallad, och Kongl. Amiralitets Warfs-församlingen **).

 Ma-

*) Den stora Klockan har på ena sidan denna inskrift: Då Adolph Fredrik Swea Kung På tredje året förde Sin rikes Spira med all nåd Man då min klang först hörde Att kalla folket till Guds hus Sin bön och suck uppsända, Det himlen täcktes nåd och frid Till Kung och landet wända. På andra sidan är en historisk inskrift om gjutningsåret 1754. Rundtomkring nederst läses: När du får höra ljudet mitt kom till Örgryte Kyrka, Guds ord der röre hjertat ditt Att själen må få styrka, Wänd af din synd och bättra dig War trogen, from, lef gudelig Din Herra Gud rätt frukta.

På lilla Klockan läses ofwantill rundtomkring: Soli Deo gloria in excelsis. På ena sidan: Min nya drägt nytt wittne bär Att tid och år allting förtär, Sen jag i tre och nitti år Guds folk satt sammanringa, Förnyad jag nu åter får Till Herrans ära klinga.

**) Deße begge Församlingar kallades äfwen, i afseende på deras läge, med ett gemensamt namn Kust-församlingar.

Mariæbergs Capell, till hwilket då hörde en folknumer af 3093 personer, war beläget inom Örgryte Socken i de så kallade Majorna på gamla Elfsborgs Kungsladugårds ägor. Församlingen utgjordes af folk, som på deßa ägor hafwa bosatt sig, och derföre skatta till Landshöfdingen i Götheborg, åt hwilken nämde Ladugård, utgörande ett helt hemman, blifwit på lön anslagen, och som för detsamma äger röſträttighet wid Kyrkoherde wal i Örgryte. Kongl. Amiralitets Warfsförsamlingen, hwartill hörde en folkmängd af 4100 personer, war igenom Kongl. brefwet af d. 24 Febr. 1786 förklarad för en frikyrka och församling. Till denna Församling hörde den i Götheborg förlagda Escadre af Kongl. Arméens Flotta, och Pastors-sysslan wid densamma blef enligt Kongl. brefwet af d. 12 Dec. 1798 förenad med Kyrkoherde-beställningen wid Örgryte Pastorat. Denna förening emellan Amiralitets Pastors-tjensten och Örgryte Pastorat blef å nyo stadfästad genom Kongl. resolutionen af d. 7 Sept. 1813 och genom skrifwelse d. 16 Sept. 1813 till Arméens Flottas Götheborgs Escadres Chef till egen och wederbörandes framtida efterrättelse. Deßutom har äfwen Hans Maj:t Konungen genom nådig resolution af d. 14 Jan. 1817 uppå privata Församlingens å gamla Warfwet i Götheborg genom Kyrkorådet framställda ansökning skänkt gamla Amiralitets Warfs-Kyrkan och deß tomt till privata Församlingen med wilkor, att hela Arméens Flottas stat, embets- och tjenstemän, samt hwarje tillfälligt ankommande Sjötrouppe här skulle obehindradt få hålla gudstjenst. Gamla Amiralitets Warfs-kyrkan, ett till Gudstjenst på 1700:talet aflemnadt Kronans hus, sedermera gång efter annan tillbygdt i mon af folkmängdens tillwext på Kusten af Götheborg, afbrann i grund år 1820, hwarefter en förening ingicks emellan Innewånarne i Örgryte Annexa Majorna och dem i Amiralitets Warfs-församlingen om en gemensam Kyrkas uppbyggande i stället för den afbrända Warfs-kyrkan och den provisionella trädbyggnad, som Örgryte Församlings Annexa Majorna år 1787 uppfört. Denna Församlingarnes förening har sedermera wunnit Kongl. bekräftelse, och blef äfwen i nåder bewiljadt, att Collect- och Stamboks-medel för uppförandet af en stenkyrka måtte öfwer hela Riket insamlas. Kyrkan har på Församlingens åstundan fått namn af Carl Johan *).

Pastorer hafwa warit:

Petrus Andreæ Aurelius, son af Anders Aurelius, Comminister i Örby, war Hospitals-Predikant och Comminister här 1712, då Örgryte upphörde att wara

*) Den 18 Nov. 1824 lades grundstenen till förenade Kustförsamlingens nya Kyrka, på den från Großhandlanden Gibson inköpta platsen, belägen å Kongsladugårdens ägor, nära wid Götha Elf och allmänna wägen, samt den så kallade wädersägen. I grundstenen nedlades af Generalen och Landshöfdingen v. Rosen alla de under wår allernådigste Konungs regeringstid slagna mynt, under aflößande af 64 kanonskott. Biskopen och Commendeuren C. F. af Wingård höll ett tal med anledning af 1 Chr. 22: 1. Kyrkan inwigdes d. 3 Dec. 1826.

wara Anner till Gustavi Församling i Götheborg. Han blef nu Pastor enligt fullmakt af K. Carl XII d. 21 Oct. 1712, Aurelius afled omkring 1725, war gift med Ingegerd Nitræa, deras son Joan blef Contracts-Prost och Pastor i Istorp.

Hans Majerus, efterträdde Aurelius. Dödsåret kan icke säkert uppgifwas.

Magnus Wallerius, blef Pastor i Örgryte och Hospitals-Predikant 1744, afled 1797, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Magnus Roempke, född i Götheborg 1756. Fadren Theol. Doctor och Lector. Student i Lund 1776 och i Upsala 1779, Prest s. å., v. Pastor 1784, Pastor här 1799, Prost 1805, blef tillika Predikant wid K. Arméens Flottas Götheborgs Escadre, och Pastor wid Amiralitets Warfs-församlingen s. å., Ledamot af Samfundet pro fide et Christianismo 1810, af Evangeliska Sällskapet 1812, af K. Wasa-Orden 1813, af Bohus Läns K. Hushållnings-sällskap 1815, afled 1828.

Mag. **Johan Peter Hörbeck**, född i Warberg 1787. Fadren Klensmed. Stud. i Lund 1807, Prest 1810, Magister i Lund 1817, förste Lärare wid Skolan Prins Oscars s. å., Bat. Predikant wid K. Götha Artilleri s. å., Pastor här 1829.

Comministrar hafwa warit:

Peter Aurelius, då han 1712 blef Pastor i Örgryte, så indrogs Comministraturen, men inrättades åter genom Kongl. resolutionen *) af år 1813.

Mag. **Carl Gustaf Santeßon**, född i Götheborg 1781. Fadren Handlande. Student i Upsala 1799 och i Lund 1801, Gymnasii Bibliothekarie i Götheborg 1805, Magister i Lund s. å., höll efter förordnande föreläsningar i Historien och Moralen wid Götheborgs Gymnasium Höstterminen s. å., Prestwigd 1811, förestod 2:dra Theologiska lectionen på Gymnasium från 1810 till 1814, Comminister i Örgryte 1814, v. Pastor 1815. G. m. M. M. Blix. Utgaf år 1807 en Stifts-matrikel, död 1819.

Peter Andreas Rhodin, född i Romeleds Pastorat 1789. Fadren v. Pastor och Comminister derstädes. Student i Upsala 1807, prestwigd 1812, v. Pastor 1817, Comminister 1820, Fattighus-Predikant 1827, död 1828. G. m. Sophia Lagergren, dotter af Borgmästare Lagergren i Falkenberg.

*) Införd i Stifts-Tidningen för år 1813, N:o 5 och 6.

Anders Nyberg, född i Götheborg 1793. Fadren Båtkarl. Student i Upsala 1815, prestwigd 1817, Comminister i Örgryte 1828.

För barnunderwisningen och fattigförsörjningen finnas inom detta Pastorat flere goda anstalter.

I Örgryte inrättades år 1795 en Fattig-friskola *). Så wäl en årlig bewillning af socknens inwånare, som subscription af Ståndspersoner inom och utom Församlingen skedde till Skolans förmon. Härigenom gjordes början till en fond, hwilken sedermera genom gåfwor och testamenten så tillwuxit, att kostnaden kunnat bestridas för uppförandet af ett Skolhus wid Kyrkan, hwilket skedde 1806, och kaßan deßutom wid 1817 års bokslut ägde en behållning af 1222 R:dr 22 ß. B:co. Detta capital är dock otillräckligt, i anseende till den under senare åren tillökade folkmängden. Antalet af fattige barn, som wid denna Skola njuta underwisning war i början inskränkt till 30, men har sedermera ökats till 50. Af en för Skolan antagen Lärare lemnas underwisning i innanläsning, christendom, bibliska historien och skrifning. Skolan står under inseende af Församlingens Presterskap, som härwid biträdes af en inom Församlingen boende Ståndsperson, hwilken i egenskap af Skolans föreståndare har kaßan i förwar och förer räkenskaperne. En gång om året anställes offentligt förhör med skolebarnen, då lämpliga belöningar utdelas till dem, som deraf gjort sig förtjente.

Mariæbergs Fattig-friskola och Warfs-församlingens Fattig-skolor **) blefwo med anledning af Kongl. brefwet af d. 29 Sept. 1820, angående en Öfwerlärares tillsättande wid Fattigförsörjningens i de förenade Kustförsamlingarne underwisningswerk, sammanslagne till en läroanstalt, der i ett dertill 1821 uppfördt Skolhus underwisningen meddelades till d. 7 Julii 1826, då detta Skolhus genom en i deß granskap uppkommen och utspridd wådeld lades i aska. Nödiga åtgärder widtogos genast att uppbygga ett nytt Skolhus. Skolan är ställd under en direction, bestående af Församlingens Pastor, en af Directeurerne wid Sjömanshuset, Ordföranden i Fattigwårds-inrättningen, och 2:ne Församlingens Ledamöter. Lärometoden är den Bell-Lancasterska, och underwisning lemnas i stafning, renläsning, christendomskunskap, bibliska historien, skrifning, räkning, och det

*) Förtjensten af denna Skolas första grundläggning tillhör afl. Prosten och Kyrkoherden i Myckleby N. E. Bohlin, som då war Adjunct i Örgryte.

**) Genom framl. Prosten Noempkes nitiska försorg, skedde år 1793 början att samla fond för Mariæbergs Fattig-friskola. Här underwisades minst 30 barn, och wid 1817 års slut uppgick skolkaßans behållning till 6713 R:dr 32 ß. 2 r:st. Wid Warfs-församlingen woro flere Fattig-skolor inrättade, uti hwilka 50 till 60 barn erhöllo fri underwisning. Såsom bidrag till deße Skolors underhåll lemnade Götheborgs Sjömanshus-Direction en årlig summa af 50 R:dr B:co.

det allmännaste af Swenska Historien och Geografien. Den meddelas hela året igenom, och är till tiden så bestämd, att med undantag af Onsdagar och Lördagar, då Läraren endast om förmiddagar sysselsätter sig med de mer för sig komna barnen, halfwa året eller den ljusare tiden läses 6, twå månader 5, och under de 4 wintermånaderne 4 timmar om dagen. Det afbrända underwisningsrummet lemnade plats åt något öfwer 200 barn. Och hafwa de underwisnings-njutande öfwen uppgått till detta antal. Som stiftelsen har för afsigt att icke allenast de utfattige utan ock mindre bemedlade Församlingens Inwånare der må åga tillfälle till sina barns underwisning, så är årsafgiften till Skolan för de senare fastställd till 4 R:dr B:co, men tillika stadgadt, att de betalande ej få utgöra mer än en tredjedel emot dem, som gratis underwisas. Läraren, som är ecclesiastik embetsman, åtnjuter enkel årsberäkning. Nuwarande Lärare är Prestmannen C. J. Carlgren.

Nya Warfwets Skola har uppkommit genom förening af Skeppsgosse-skolan wid Arméens Flotta i Götheborg och af Amiralitets Warfs-församlingens Skola. Skeppsgosse-skolan tog sin början 1816 och underhålles af Staten. Warfs-församlingens Skola inrättades 1805, till följe af Kongl. Resolutionen af d. 25 Jan. s. å. och äger sin egen fond. År 1824 infördes i denna Skola wexelunderwisning. Barnen, som här njöto underwisning år 1825 utgjorde ett antal af 56, ibland hwilka woro 30 Skepps-gossar. Examen hålles 2:ne gånger om året. De Skepps-gossar, som utmärka sig för flit och sedighet, erhålla såsom utmärkningstecken en silfwermedalj att wid parader bäras på bröstet. Läraren wid denna Skola är alltid tillika E. O. Bat. Predikant wid Arméens Flottas Escadre i Götheborg.

Örgryte Församlings Fattig-försörjning werkställes genom sammanskott och har ingen gemenskap med Kustförsamlingens.

De nu sammanslagne Kustförsamlingarne fattade i Nov. 1809 det beslut att inrätta en egen Fattigwård på samma grunder som Götheborgs förut stiftade *). Medel härtill äro samlade genom friwilliga gåfwor, och genom en på Sockenstämma öfwerenskommen och af dertill utnämde Committerade werkställd taxering af en wiß afgift, som hwarje person, hwilken icke sjelf är i behof, årligen erlägger. Deße inkomster ökas genom wanliga fattigmedel, som insamlas wid bröllopp, barndop m. m., samt genom en bestämd afgift, som de på Götheborgs Sjömanshus förhyrde Sjömän erlägga. Inrättningen har wunnit Kongl. stadfästelse. Directionen

*) Kustförsamlingarnes Fattigförsörjnings-anstalt är likson införlifwad med Götheborgs, och deßa Församlingars fattige af qwinkönet få ifrån Stadens arbetshus emottaga rudimaterier till spånad, wäfnad m. m.

ctionen för denna Fattigwård får ej utgöras af mindre än 12 Ledamöter. Denna inrättning har från en ringa början wunnit den tillwext och omfattning, att redan år 1814 erhöllo 204 underhåll eller understöd deraf, och att emellan 5 till 600 fattige nu njuta deraf understöd, det oberäknadt, att 50 till 70 wärnlösa barn på Fattigförsörjningens bekostnad utpensioneras på landet, tills de hunnit den ålder, att de kunna emottagas i Skolor eller Handtwerksläror.

Landwetters Pastorat;

Consistorielt, tillhör 2:dra Claßen, och består af Socknarne Landwetter of. h. 39, förm. $26\frac{1}{4}$ mantal, folkm. 1004. Härryda of. h. $27\frac{3}{4}$, förm. $18\frac{1}{2}$ mantal, folkm. 992. Partilled of. h. $53\frac{1}{2}$, förm. $39\frac{11}{24}$, folkm. 1438.

Landwetters Kyrka är belägen bredwid landswägen emellan Götheborg och Borås, $1\frac{1}{2}$ mil ifrån Götheborg. Den nära Kyrkan belägna Prestegården likasom Landwetters By skiljas ifrån Kyrkan genom den dem emellan flytande ån. Byggd af gråsten, försedd med 2 alnars tjocka murar och små fenster, innehåller Kyrkan i längd 31, i bredd 17 och i höjd 7 alnar, och är ganska mörk. Hennes ålder är okänd. Öfwer dörren å det på deß södra sida uppbyggda wapenhus står årtalet 1740 *). På altartaflan, som nederst föreställer Christi korsfästelse och deröfwer deß uppståndelse, läses: Ty jag höll mig icke therföre att jag något wiste ibland Eder, utan Jesus Christus och honom korsfästan. Predikstolen som står på södra sidan består af gamalt bildthuggeri-arbete föreställande de fyra Evangelisterne. På en öfwer Predikstolen på wäggen hängande tafla läses: Herrans Ande hafwer talat genom mig och hans ord är skedt genom min tunga, Pastore Petro Aurelio anno 1685 d. 31 Mars. Uti klockstaplen hänga 2:ne klockor **). Kyrkan äger årligen 6 procents renta af ett Capital 240 R:dr 32 ß. B:co, som af fordne ägare till Långenäs blifwit doneradt och i detta hemman inneslå. Kyrkans silfwer wäger 83 lod.

Till Kyrkan inköptes år 1824 ett orgelwerk, bestående af 6 stämmor.

Härryda Kyrka, belägen wid landswägen emellan Götheborg och Borås, $2\frac{1}{8}$ mil ifrån Götheborg, är bygd af gråsten, 29 alnar lång, 18 bred och 8 hög.

1796

*) Uti den här warande äldsta Kyrko-räkenskapsbok finnas några rim år 1635 inskrifne; deße förmäla, att Landwetters Kyrka blifwit af fienden plundrad och Partilled af tinfwar bestulen.

**) På den större läses: Gud beware Konung Carl XII och med en önskelig frid wälsigne Swea Rike. Genom Götheborgs Magistrats understöd och Landwetters Församlings sammanskott giuten 1709. På mindre Klockan läses: Primum 1610 fundebar iterum sub Rege Augustiss. Fredrico, Præf. Prov. D:o B. Ribbing, Episcopo D:o Doctore Jac. Benzelio, Pastore D:o Arv. Grundell, sumtibus ecclesiarum quæ in Landvettra congregabantur, 1733 refundebar.

1796 gjordes ett nytt hwalf och insattes nya och större fenster. Altaretaflan föreställer Christi korsfästelse och Predikstolen är lik den i Landwetters Kyrka. Uti klockstaplen hänga 2:ne klockor *).

Kyrkans silfwer, bestående af kalk, paten och oblatask, wäger 55 lod.

Partilled Kyrka, ligger wid landswägen emellan Götheborg och Alingsås ¾:dels mil ifrån Götheborg, och nära wid Partilled Herregård. Säfwe å, som har sitt utlopp i Götha Elf, flyter nära förbi Kyrkan. Byggd af gråsten är denna Kyrka 46 aln. lång, 15 bred och 8 hög. En Sacristi har wid Kyrkan i sednare åren blifwit tillbygd. Den bofällighet och de flere remnor, som i murarne synas, skola härleda sig ifrån den osäkra grund hwarpå Kyrkan blifwit byggd. Säfwe å förorsakar wid sine af lös jordmån bestående stränder årligen betydliga utskärningar och hotar detta Tempel med en slutlig undergång **). Altaretaflan förgyld föreställer Christi korsfästelse, Predikstolen af bildthuggeri-arbete är ganska gammal, och omför denna inskrift: Herre gif mig hwad jag tänka och tala skall Jud. B. 9: 18. I Kyrkans gamla klockstapel hänga 2 klockor, den större gjuten 1725 och den mindre 1653. På Kyrkogården äro flere grafstenar. På en af dem läses: "Här hwilar Hedvig Westring, född i Götheborg 1787, död der 1810. I ungdomen har jag förlorat det jordiska lifwet, men derigenom har min odödliga själ wunnit lycksalighetens oförgängliga lif — Werldswandrare! skåda blott men rubba ej denna sten."

Kyrkans silfwer wäger 43 lod.

Barnunderwisningen bestrides dels af föräldrarne sjelfwe, dels af ambulatoriske Skolmästare. Fattigförsörjningen werkställes så, att de orkeslöse torftige inaccorderas på wißa ställen, der de njuta underhåll. De friskare kringgå och wistas wißa dagar på hwarje matlag, hwarest de erhålla föda. De öfrige, som genom arbete förmå bidraga till sin bärgning, åtnjuta understöd dels af Församlingarnes fattigkaßor, hwilka tillkomma genom saköresmedel och friwilliga gåfwor, dels genom sammanskott, som uppbäras efter matlag i Landwetter och Härryda, och efter hemmantal i Partilled.

Pastorer i Landwetter:

Mathias underskref 1593 Upsala mötes beslut.

 Jo-

*) På den större klockan läses: "Pred. B. 4. v. 17 Gudi till ära, är uti Landshöfd. L. E. Stobæi, Biskopen Jac. Benzelii, Justitiarien öfwer Säfwedahls Härad J. P. Paulins samt Krono-Befallningsmannen Ferlings tid, denna klocka gjuten 1744." Den lilla klockan saknar inskrift.

**) Framl. Architekten Carlberg fällde detta omdöme wid tillfälle af en besiktning å stället.

Johannes Laurentii, hans namn finnes anteknadt i Kyrkans äldsta räkenskaps-bok på följande sätt: "Anno 1635 d. 20 Juli blef denna bok köpt och förärad af wälaktad Lars Pederßon, salig Stjerneflykts tjenare. Gud honom derföre rikeligen belöne, Kyrkoherde samma tid Johannes Laurentii, Comminister Olaus Jonæ Ruthemius."

Olaus Birgeri, har anteknat i Kyrko-boken följande: "Anno 1638 om S:t Michaelis tid blef jag af den Ärewyrdige Herren Herr M. And. Prytz, till Landwetters Kyrkoherde förordnad och i Partilled af Församlingen i Wälborne Peter Liljas till Jonsjö och Angered präsentia wälwilleligen annammad af Församlingen i gemen. Gud låte det lända sitt heliga namn till ewig ära och tacksägelse, Församlingen till uppbyggelse och mig och oß allom till ewig Salighet. Anno 1639 antog jag Församlingen Olaus Birgeri."

Olaus Birgeri skall före sitt tillträde till detta Pastorat hafwa innehaft en högst beswärlig tjenstgöring i Götheborg, hwilket synes af Consistorii bref d. 29 Maji 1650 och Magistratens d. 2 Junii 1656, hwilka tillägga honom en tilldelningsstom, Haraldsgården i Landwetters by, han afled 1659.

Birgerus Olai, företrädarens son blef Pastor 1660.

Petrus Canuti Aurelius, blef Pastor 1680 eller 1681, † 1704.

Ericus Nicolai Elmelius, prestwigd 1696 till Comminister här, och blef Pastor 1704. Gifte sig med företrädarens Enka Anna Waßelia, hwilken afled 1750, 100 år gammal. Elmelius afled 1715.

Mag. Herman Schröder, se Contracts-Prostarne i Elfsyßels Prosteri.

Arwid Grundell, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Georg Grahl, född i Warberg 1713, kom ifrån Warbergs Skola till Götheborgs Gymnasium 1730, blef Student i Lund 1732 och i Upsala 1735, Prest 1738, Domkyrko-Adjunct 1739, utnämnd Pastor här 1745, inställdes i Pastors-embetet af Biskop Wallin 1748, war respondens wid Prestmötet år 1764, död 1768.

Anders Ekelund, student 1742, prestwigd 1751, v. Comminister i Rommeled s. å., Comminister der 1762, Pastor i Landwetter 1769, afled 1781. G. m. Johanna Brag, och sedan med företrädarens Enka Cecilia Lidner.

Carl Christian Hummel, Student 1760, prestwigd 1764, war Adjunct wid Domkyrkan 1774, tillträdde Landwetters Pastorat 1782, † 1788.

Mag.

Mag. Hans Henrik Ström, född i Morlanda 1748, Stud. 1769, Magister i Greifswald 1773, Prest 1774, Domkyrko-Adjunct 1778, Pastor här 1792, † 1816. Han war g. m. Susanna des Reaux.

Swen Lindbohm, född i Warberg 1778. Fadren Timmerman. Stud. i Lund 1798, Prest 1803, Comminister i Starrkärr 1811, Pastor här 1818, G. m. Margar. Dahlström, dotter till Handlanden i Borås O. Dahlström, Prost 1825.

Comministrar i Landwetter:

Olaus Jonæ Ruthemius, war redan 1635 Comminister. Han har 1642 antecknat sitt namn i en Gamla Lödese Kyrka tillhörig gåfwobok för en gåfwa till Kyrkobyggnaden derstädes, dödsåret okändt.

Jonas Olai, den förres son, har underteckwat handlingar rörande hjelp till Götheborgs Hospital ifrån 1647 till 1657.

Laurentius Aulinus, war Comminister under Olai Birgeri Pastors-tid.

Benedictus Stannius, Jonas Andreæ och Nicolaus Erici Elmelius, woro alla 3 Comministrar under Pastor Birgeri Olai tid. Comministrarne hade tillförene alltid bott i Landwetters Socken, men Elmelius söker och erhåller af Presidenten Alex. Coch och Magistraten i Götheborg, ett Hemman i Partilled att bruka och bebo. Pastor beswärar sig i Dom-Capitlet öfwer åtgärden och Elmelius får 1678 d. 9 Oct. Consistorii befallning att lika med sine företrädare bo i Landwetter. Detta oagtadt har Comministern allt sedan denna tid bott i Partilled.

Arwid Grundell, se Pastorerne härstädes.

Nils Rollinius, blef Comminister här 1717, se Pastorerne i Lundby, Wädtle Härad.

Jöran Nemsen, prestwigd 1729 till Comminister här, war i flere år blind, men återfick synen, anklagades af Partilled-boarne för obewista embetsfel, tog afsked 1742, afled 1746.

Nils Gunnarßon Grimbeck, war född i Warberg, Student 1728, prestwigdes 1733 till Adjunct i Träßlöf, Comminister 1742, afled här 1766.

Jacob Benjam. Lachonius, Student 1761, Prestwigd 1764, war Comminister här ifrån 1767 till 1774, då han afled i Warberg.

 Carl

Carl Bentin, född i Seglora 1739. Fadren Bonde. Stud. i Upsala 1763, Prest 1770, Comminister här 1775, vice Pastor 1810, afled såsom Senior 1828.

Hans Swenßon Beckman, född i Okome 1793. Fadren Torpare. Stud. i Lund 1817, Prest 1818, v. Comminister i Okome ifrån 1819 till 1823, Comminister här 1828. G. m. C. Palmgren, Pastors-dotter ifrån Sibbarp.

Askims Härad.

Fåsbergs Pastorat;

Präbende till Domproste-embetet i Götheborg, tillhör 1 Claßen och består af Socknarne Fåsberg, of. h. $58\frac{1}{8}$, förm. $51\frac{1}{2}$ mantal, folkm. 2063. Kålle-red of. h. $21\frac{1}{2}$, förm. $17\frac{1}{4}$ mantal, folkm. 505. Råda of. h. 11, förm. $8\frac{5}{8}$ mantal, folkm. 376. Askim of. h. $36\frac{1}{4}$, förm. $30\frac{7}{8}$ mantal, folkm. 1208. Frölunda of. h. $47\frac{1}{2}$, förm. $37\frac{5}{8}$ mantal, folkm. 1710.

Frölunda Socken upptages i jordeboken till $61\frac{1}{2}$ of. h. af den orsak, att de Öar, som nu utgöra Styrsö Pastorat, fordom warit innefattade under Frölunda Socken, se Styrsö.

Fåsbergs Kyrka, belägen $\frac{3}{4}$ mil från Götheborgs Stad icke långt från Landswägen, äger en betydlig ålder men här före 1690, då den östra tillbyggnaden werkställdes, warit ganska liten *). Hon är för närwarande 49 alnar lång, 18 bred och 10 hög. Tornet, hwilket, lika som Kyrkan, är af gråsten, innehåller 35 alnar i höjden och är försedt med koppartak. Tornbyggnaden skedde 1813 till 1816 under vice Pastorerne N. Stenströms och C. F. Norrmans närmaste tillsyn. Församlingarnes d. w. Pastor, framlidne Biskopen, Commendeuren och Riddaren Doctor Joh. Wingård, tillika med Öfwerste Lieutenanten och Riddaren Planting Gyllenbåga, började de friwillige sammanskotten, som gjordes till byggnaden och bidrogo sjelfwe uti betydlig mon till åndamålets winnande **).

Altar-

*) Både Fåßbergs Kyrka och deß Annerer hafwa lidit ganska mycket af fiendtlige härjningar under krigen med Danmark. År 1577 då Pastor Torstanus ankom till Pastoratet, war både Prästegården uppbränd och Kyrkorne skoflade. På Fåßbergs Kyrkogård camperade 1611 2 fanor fiendtelige Ryttare, hwilka begagnade Kyrkan dels till Magazin dels äfwen till Kokhus. För att rädda kläckorne och silfwerkalken, hade Pastor låtit nedgräfwa de forre på Kyrkogården och den sednare wid altaret inne i Kyrkan. Kyrkoskruden och hwad annat, som icke i dylika förwaringsrum kunde döljas, blef ett offer för skoflingarne. Också äro de fleste detta Pastorats Kyrkoprydnader yngre än denna tid.

**) Då grafning för Tornmurens grund gjordes, funnos djupt nedre i jorden likkistor gjorde af urholkade ekestammar och ett guldmynt, hwilket war Kejsar Carl V nederländska goldgulden från 1520:talet. Åtsidan föreställde Johannis Döparens bild med ett kors i form af spira i wenstra handen, med omskrift: Carolus Dux Gelriæ Juliæ. Frånsidan Gelderns wapen med omskrift: Moneta nova Gelriæ.

Altartaflan, föreställande i fonden ett Crucifix, och widare Nattwardens insticktelse samt de fyra Evangelisterne, äger, hwad delarne widkommer, föga artistiskt wärde, men den uppfyller Choret och gifwer i anseende till den större scala, hwarefter den i det hela är utarbetad, åt Choret ett prydligt utseende.

Predikstolen, gjord 1700, är försedd med en mängd bildthuggeri och står på södra sidan. Läktaren, byggd i winkel, är på yttre sidan ej illa målad. En engel, försedd med basun, hänger i taket.

Wid bänkarne å Fruntimmers sidan ligger en wäl huggen grafwård, den föreställer en karl- och en qwinno-figur, bägge uti bedjande ställning, omkring stenen läses: "Her under hwilar S, erlig och fornemd man Anders Torkelßon fordum Laglæser i Elfsborgs Læn och Thes k. Hustro S. Sigrid Swensd. Han affsomnade i Christo Anno 16.. . . och hon Anno 16.. Under bildernes fötter läses: "Joh. 3: 16. Hwar och en som tror på honom skall icke förgås utan få ewinnerligt Lif. Anno 1632."

I tornet hänga twenne Klockor. På den större, gjuten 1704, läses: "Soli Deo Gloria in excelsis." På den mindre, gjuten 1674, läses: "Dum pulsor, audite, nam voco ad gaudia Vitæ."

Genom Testamente d. 12 Maji 1807 har Bonden Halfword Anderßon, Jord- och Qwarnägare i Mölndals By, uti 13 momentet förordnat att, hwad som af hans egendom öfwerblef skulle enligt de bestämdt gjorda dispositionerne blifwa en stående fond, hwaraf årliga räntan borde af Pastor utdelas till fattige sängliggande, enkor och wärnlöse barn. Framl. Capitainen C. J. Krusell på Forßåker war utredningsman och beräknade sjelf icke något arfwode för utredningen. Denna fattig-fond är för närwarande 1666 R:dr R:g:s.

Kållereds Kyrka, som för de på Landswägen förbiresande synes belägen i en täck nejd, är byggd af gråsten, 33 alnar lång och 16 aln. bred.

I Klockstaplen hänga 2:ne klockor. På den större läses: Anno MDCLXXXII Pastore Gothob. et Fåssberg Doct. Carlberg. Sum. Campana. Vocans. Animas. Ad. Sacra. Fideles. Ut. vera. Capiant. Coelica. Verba. Fide. Den mindre, gjuten 1726, omför en inskrift, som tillkännagifwer att då war General-Lieut. Ar. Gyllenkrok Landshöfding, Doctor Eric Benzelius Biskop, Mag. Isac Lithovius Domprost.

Wid Kyrkogårdens sydwestra sida står Almrothska grafwen, ett fyrkantigt wäl byggdt stenhus med koppartak. Den innehåller en sal, uti hwilken några af de

här begrafnes Porträter hänga. Under en lucka på golfwet är nedgången till den tysta boning, ägaren för sig och sine anhörige bestämt. På en i södra gaflen inmurad sten läses: "Caßeuren wid första Sw. Ostindiska Compagniet Anders Almroth född 1708 död 1786, har under den tid han bodde i Källereds Socken, till hwilorum för sig och sin k. Hustru Anna Barbro Paulin samt efterkommande låtit uppföra denna graf 1775. Här wi förwänte de dödas uppståndelse och det tillkommande werldens lif" *).

En med förenämde graf lik graf är på Nordöstra sidan af Kyrkogården, byggd af Samuel Bagge på Aspenäs.

Råda kyrka, byggd af träd, är 28 alnar lång och 14 bred. Tornet åfwen af träd står wid westra gaflen och är 30 alnar högt med spiran.

I tornet hänger en klocka gjuten 1589, prydd med ett wapen och namnet Estrid Jensdaater samt twenne menniskofigurer, som sträcka hwarandra handen, och äger denna klocka för öfrigt en illa gjuten, swårläst och oredig inscription.

På en grafsten wester om Kyrkan läses: "Handelsmannen William Bellenden född i Götheborg 1751 död på Råda 1799. Ty wi äre likasom i går komne och wete intet. Wårt lif är en skugga på jordene." På en grafsten öster om Kyrkan läses: "Martin Törngren Directeur i S. O. J. C. född 1735 död 1797. Mine läppar och min själ som du förlöst hafwer äro glade och lofsjunga Dig." På en annan grafsten läses: "Fru Sara Törngren född Chambers, född 1724 död 1785. Salige äro de döde som i Herranom dö. Ja anden säger att de skola hwila sig ifrån sitt arbete, ty deras gerningar skola följa dem efter."

Askims Kyrka, byggd af gråsten och belägen på en höjd, Kyrkåsen kallad, icke långt ifrån hafwet, är 36 aln. lång och 14 aln. bred. Ett på wästra sidan byggdt wapenhus är 7 alnar i fyrkant.

Altartaflan föreställer den korsfästade Förs onaren och deß begrafning. Predikstolen af bildthuggeri föreställer de fyra Evangelisterne. På Kyrkowäggen hänger en tafla, som åfwen föreställer Jesu begrafning.

I klockstaplen hänga 2 klockor, den större gjuten 1757, den mindre har följande inskrift: "då Jacob Werner war Pastor Loci. Soli Deo Gloria Anno 1718.

Kyr-

*) Grafägaren har disponerat att till grafwens underhåll en summa af 166 R:dr 32 ß. B:co emot inteckning kommer att innestå uti Frälse-hemmanet Sagered. Räntan, bestämd för Reparationer och underhåll af grafwen, förwaras i en för ändamålet gjord bleckläda, som står i Kyrkokistan, och medlen redowisas årligen af Kyrkowärden för Pastor. Handlingar rörande denna graf äro tryckta i Götheborg 1803, 8:o.

Kyrkans silfwer wäger 59 lod.

Frölunda Kyrka ligger ej långt ifrån wägen och har en wacker belägenhet. Byggd af gråsten är hon 34 aln. lång och 13 aln. bred. Af tornet är 14 alnar ifrån grunden muradt, derefter byggnaden fortsatt med timring och tornet omsider öfwerst täckt med Ekespån.

Altartaflan föreställer den korsfästade försonaren.

På Predikstolen, som är gjord af bildthuggeri-arbete, föreställas de 4 Evangelisterne, omkring öfre kanten af predikstolen läses: Verbum Dei manet in Æternum.

I tornet hänga twenne klockor, på den större läses: Soli Deo Gloria Anno 1694. På den mindre: "1792, då Gustaf III mördades af sin undersåte, Gustaf Adolph 14 år utropades för Konung, Hertig Carl war ensam Regent, Baron Beckfriis Länets Höfding, Doctor J. Wingård Stiftets Biskop och detta Pastorats Kyrkoherde gjöts denna klocka."

Series Pastorum i Fåsberg:

Torstanus Erici *) blef Die S. Philippi et Jacobi 1577 af Församlingarne kallad till Pastor i Fäßberg. Han underskref 1593 Upsala mötes beslut och lefde ännu 1606, hwilket synes af handlingarne för en detta år yppad rättegång rörande utjorden i Frölunda gärde. Hans dödsår är okändt. Han war gift med Kerstin Torstensdotter. Atskillige af honom i Pastors-archivet efterlemnade anteckningar hafwa räddat hans namn ifrån glömskan. Han war en werksam man och skall derföre hafwa ägt ett förtjent anseende hos den under sin tid utmärkte Biskop Petrus Kenicius i Skara. Denne Biskop hade inom Församlingarne i Stiftet föranstaltat om insamling af medel till bokköp åt Skara Bibliotek; Pastor Torstani anteckningar härom äro följande: "Swen Helgeßon i Alfwered och Anders Larßon i Hagen gåfwo till Domkyrkans bok-köp half sjunde daler. Derföre köptes Opus Martorati in novum Testamentum och sändes till Schara Liberij. Simon Torkelßon i Holt gaf 8 mark, Swenske Måns i Ambjörnhagen ock 8 mark, Anders i Eklanda gaf 8 mark. För deße 6 daler i Swenskt mynt wexlades igen 5 Riksdaler och 1 ort. Dem sände jag till Dominum Petrum Johannis Gothum Norcopensem till Rostock efter den Ährewyrdige Herrens och Biskopen Mester Kenicii befallning Anno 1599. Gunne Gudmundßon gaf till Domkyrkans bokaköp 6 Riksdaler. Dem sände jag ut till Rostock till att köpa Opera Lutheri

*) Han kallade sig äfwen Elfsburgensis.

Lutheri samt med 11 daler, som Biskopen tillförene hade sändt ut till samma boka-köp *).

Mag. Sylvester Phrygius, se Superintendenterne.

Mag. A. J. Prytz, se Superintendenterne. Han har i Kyrko-boken antecknat att han 1630 blef förordnad till Kyrkoherde i Götheborgs och Fäßberghs gjäldh, och att han då war Hof-Predikant hos K. Gustaf Adolph.

Doct. Ericus Brunnius, se Superintendenterne.

Mag. Joh. Petri Torinius, se Domprostarne.

Mag. Dan. Laur. Wallerius, se Biskoparne.

Doct. Math. Iser, se Domprostarne.

Mag. Johan Iser, se Domprostarne.

Doct. Joh. Carlberg, se Biskoparne. Han har i Kyrkoboken antecknat att han 1672 die S:t Jacobi et Philippi blef förordnad till Kyrkoherde i Götheborg och Fäßberg.

Mag. Joh. Florander, se Domprostarne.

Mag. E. Löfgren **), se Domprostarne.

Jacob Werner, blef Pastor i Strömstad 1687 och här 1712. Hans dödsår är okändt, men 1724 har han sista gången underteknat Kyrko-räkenskaperne. War gift med Joh. Maria Rynholtzdotter.

Mag.

*) Såsom upplysande om den tidens waruwärden här å orten må följande anteckningar efter Pastor Torstanus här få rum: "1579 en lås till Kyrkokistan för pengar 3 öre. 1580, 8 marker jern 2½ öre. 1583, 8 tunnor malt såldes för 8 daler. En klocka om 2 skeppund köptes för 38 tunnor malt 12 tunnor råg och 20 daler i penningar. Anders i Alfweröd gaf en Ko till Kyrkan, den såldes för penningar 6½ mark. Jon i Ottrabeck gaf en qwiga till Kyrkan, den såldes för 4 mark, derföre köptes spiker 700. A:o 1584 Nils i Fäßberg gaf en Tjur till Kyrkan, såldes för 5 mark. 2 tunnor korn såldes för 6 mark. A:o 1585, 1 lispund jern till porten 10 öre, en yr för 1 mark. A:o 1588, 1 tylt sudh (tolft Bräder) för 6 öre, blått attlast 6½ aln 9 daler 3 mark. Silke 2½ lod 4 öre. 1 tunna öl 4 mark. Talg 2 ℔ för korn 2 skäp. Hamp 3 mark för 4 öre. 1590 Snickaren som gjorde Altartaflan fick 5 mark. En enkel daler köptes till kalken för 4 mark 2 öre. 1591 14 tjog oblater för 13 öre."

**) Då uti ledigheten efter Domprosten Löfgren Kongl. Hof-Predikanten Ekthovius 1709 succederade, är det owißt, huruwida den seduare erhöll Fäßbergs Pastorat till Präbende. Det wet man emedlertid med wißhet, att Kon. Carl XII under deß wistande i Bender 1712 förordnade att både Örgryte och Fäßbergs Pastorater, hwilka hittills hört till Domprosteriet, skulle derifrån skiljas. Pastor Jacob Werner i Strömstad erhöll nu transport till Fäßberg. Genom Kongl. Brefwet till Consistorium d. 24 Mars 1724 blef likwäl Fäßberg åter lagdt till Präbende under Domprosteriet.

Mag. Anders Hilleström, se Domprostarne.

Doct. M. O. Ubechel, se Domprostarne.

Doct. O. Ekebom, se Domprostarne.

Doct. Joh. Wingård, se Biskoparne.

Doct. D. M. Hummel, se Domprostarne.

Comministrar i Fåsberg:

Laurentius i Fåßberg underskref Upsala mötes beslut 1593.

Tore nämnes såsom Capellan 1610.

Magnus Canuti 1626, afled på Götheborgs Hospital.

Hans Billing, war Comminister här 1698.

Christiernus Ozelius, war Comminister 1707.

Olof Varelius, Lärare på Öjarne, anklagades för Biskop Rezelius wid visitationen 1707 såsom oskicklig i embets-utöfningen.

Wegner.

Johan Swarthen, Student 1740, prestwigdes 1745 till Adjunct hos Comminister Wegner i Fåßberg, Comminister derstädes 1754, war 7 gånger uppförd på Pastors-förslag, och sista gången till Toßene 1771, död 1774.

Anders Barkenbom *), se Pastorerne i Styrsö.

Lars Hallberg, blef Comminister i Fåßberg, Kållered och Råda 1776, removerades ifrån embetet 1789.

Mag. Joh. Peter Carlberg, född i Kalf 1743, Stud. 1761, Prest 1767, Magister i Greifswald 1769, v. Pastor 1770, E. O. Bat. Pred. wid Elfsborgs Reg. 1775, Comminister i Askim och Frölunda 1785, afsatt 1801, † 1820.

Johan H. Falkman, född i Falkenberg 1756, Student 1777, Prest 1781,

*) Då Barkenbom blef Comminister blef han det endast i Askim och Frölunda, och Hallberg blef deremot i Fåßberg, Kållered och Råda. Sedan denna tid eller 1776 hafwa twenne Comministrar warit här i Pastoratet.

1781, Comminister i Fässberg, Kållered och Råda 1790, Comminister i Falkenberg 1799, † 1812.

Joh. And. Lundberg, blef Comminister i Fässberg, Kållered och Råda 1799, vice Pastor i Lundby präbende 1802, se Pastorerne i Näsinge.

Conrad Wilhelm Brandes, född i Bremen i Tyskland 1762. Fadren Handlande der. Stud. i Lund 1780, Prest 1786, Comminister i Askim och Frölunda 1801, vice Pastor 1805, † 1821.

Michael Peter Knape, född på Gamla Warfwet 1769. Fadren Coopv. Capitain. Stud. i Lund 1780, Prest 1794, Comminister i Fässberg, Kållered och Råda 1802, och i Thorsby 1813. G. m. A. C. Apelberg Comministers dotter ifrån Lindberg, död 1829.

Nils Stenström, född i Qwibille 1770. Fadren Bonde. Stud. i Lund 1792, Prest 1798, vice Pastor i Fässberg 1806, tillika Comminister i Fässberg, Kållered och Råda 1814, † 1815. War g. m. Christ. Elisab. Reuterfelt, dotter till Capitainen wid K. Elfsborgs Regemente J. J. Reuterfelt och Maria B. Walther.

Adolph Dahlgren, född i Warberg 1779. Fadren Perukmakare. Stud. i Lund 1802, Prest 1804, Comminister i Fässberg, Kållered och Råda 1815 *). G. m. Anna M. Callerman, Enka efter Comministern i Skeplanda Ahrenberg, † 1833.

Samuel Hummel, se Pastorerne i Surteby.

Joh. Fredr. Ingman, född i Götheborg 1778. Fadren Segelduksväfware. Student i Lund 1803, prestwigd 1804, v. Pastor 1812, Comminister i Drengsered s. å., Comminister i Askim och Frölunda 1827.

Henric A. Nordholm, född 1797, Prest 1822, Commin. i Fässberg, Kållered och Råda 1834.

Pastors-Archivet är oagtadt fiendtelige plundringar och eldswådor likwäl för längre tider bibehållet och wårdadt. De äldste här warande anteckningar, räkenskaper och visitations-acter äro ifrån 1570:talet och witsorda den wårdande hand som Pastor Torstanus deråt lemnat. I Kyrko-boken har han antecknat: "1583 visi-

---

*) Vice Pastorer i detta Präbende Pastorat hafwa warit: Florinius från 1707 till 1711. Wegner war v. Pastor 1730. Joh. Swarthen v. Pastor och Comminister ifrån 1748 till 1755. Anders Sagerholm 1755 och 1756. Sam. Möller ifrån 1756 till 1762. Joh. Giegschood till 1767. O. J. Andren 1768. Anders Osbeck 1769. Mag. Christen Linderoth ifrån 1801 till 1806. Nils Stenström ifrån 1806 till 1815. C. F. Norrman född i Götheborg 1790. Fadren Fänrik wid Armeens Flotta och Coopv. Capitain. Stud. 1810, Prest 1813, v. Pastor i Fässberg 1815, Ledam. af Swenska Bibel-Sällskapet 1817, död 1824. G. m. Ch. El. Reuterfelt, Enka efter v. Pastor Stenström.

visiterade **Wyrdige Herre och Biskop Jacob** *) här i gjäldet." Efter denna visitation finnas icke flere anteckningar. En visitations-act efter Biskop Rezelius år 1707 är inskrifwen i Kyrko-boken. 1748 visiterades här af Biskop Wallin **).

Framl. Directeuren wid Ostindiska Compagniet Martin Holterman skänkte år 1782 ett nybygdt Skolehus med trädgårds-plats på ägorna af deß Hemman, i Åby By och Fäßbergs Socken beläget, samt deßutom 500 R:dr Capital, för hwars årliga ränta 10 Socknens fattige barn skulle, 7 månader om året, njuta fri underwisning i christendom, skrifning och räknande, af en Skolemästare, som af Pastor antages, och derföre erhåller 20 R:dr i lön samt bor i Skolhuset. Af de öfrige medlen skulle Pastor för Inspectionen öfwer Skolan hafwa 2 R:dr, och Kyrkowärden för sitt beswär 1 R:dr, till böcker och skrifmaterialier skulle 2 R:dr anwändas, samt de återstående 5 R:dr tillfalla Kyrkan, hwilken deremot för alltid

*) Det war Biskopen i Skara **Jacobus Johannis Westrogothus**, som blef Biskop 1570 och efter hwarjehanda brydsamt skiftande händelser nedlade embetet 1593.

**) Följande i Pastors-archivet förwarade fornhandlingar må här intaga ett rum. En afskrift aff thet witnes breff som sändes till Konungens Räkningskammar om Lambawallen såsom ock itt forseglat breff ligger forwarat i Fäßbergs Kyrkokista. Bekennes wi effterskriffne härads nämpnd sampt den menighe almoghe som ligga och boandes äro i Askims Häradh, kennes och göra alla witerligitt, medh thetta wårt öpna breff, at then ädla och Wälbyrdiga man wår Härads Fogde, Erich Axelson, rett Härads Tingh hält i Fäßbergh i för de häradh, tå ibland annor ärende tiltalade Kongl. Maj:ts Fogde Herr Torsten i Fäßbergh om en betewall benempnd Lambawallen, och wille weta hurn han samma wall under Prestabohlet bekommit hadhe, Hwilket att thet oß allasammans uthl sanning wetherligt är att för de Lambawall uthaff äldhers thid under Prestabohleth leghat haffwer, så nu lefwer ingen man, som weth at seija, at för:de bethewall någhon thijd haffwer warit iffrå Prestagården i Fäßbergh, Att så uthi sanningh är som nu före skriffwit står, witna wij med wårt härads signet nädhan undher thetta wårt öpna bekennelse breff, som skrifwit är i för:de Fäßbergh then 12 Aprilis A:o 1587.

Jag Anders Olßon till Uddetorp Heradhshöfdinge uthi Askims, Sefwedahls och Wetle härader, kennes och gör witterlight med detta mitt öpna breff, att Anno 1603 d. 28 Septembris, hafwer jag med Welachtig Man Måns Smålänningh sampt Kronones Fogde Welförständig Orn Anderßon och Herads Nempd Sett och Synt en Kyrko utjord liggandes i Frölunda gerde som finnes uthi gamla längden fordom hafwa årligen renthat halstannat pund smör. Då gjorde deße efternemnde Män ed opå Lagboken på dheres Sjell salighet at denne jord hafwer fordom warit all Skattejordh. I medlertid blef halfparten (af Jordäganden) gifwen Kyrkan i Testamente, Det nu är Krono är Kyrkans jord och Halfparten är än behållen skattejord och hafwer gifwit och än gifwer årligen i skatt en Tunna Hafre. Men af Kyrkojerden kreß 1½ pund smör. Tå bewiste förenämnde Edswurne Withne som är Chrißtoffer i Frölunda, Nils Anderßon i Eklanda, Byrge i Långeberg, Lars i Fiskebäck, och Nils Larßon i Feßbergh, att någon tijdh förr danska fegden, bodde en benämpnd Andreas Gunnarßon opå samma jord, och gaf ej der af mer än 1 ℔ smör i Skatt, och när han ej det njuta måtte för samma skatt gaf han Jorden öfwer, sedan brukade Lars i Fiskebäck ock samma jord opå någon tijd för 1 ℔ smör i skatt och när han ej måtte njutan derom gaf han jorden öfwer. Nu sedan hafwer Herr Torsten i Feßbergh, Kyrkioherde dersammastädes haft samma jord en tijdh att bruka, för 1 ℔ smör i Skatt men nu sedan deraf fordras och kreß mehr hafwer han upbodet androm samma jord, då är ingen som mer will gifwa derföre i skatt än ett pundh smör, hwad det icke må blifwa derför så blifwer jorden öde som till förene är skedt efter hon förskattat är, att detta så ransakat sedt och fyndt deßlikest bewiist, äbre deße Wittne till som i Syn nempde wåro Nils i Eklanda, Nils i Feßbergh, Nils i Baltorp, Peder i Otterbäck, Swen Rytt i Torp, Lars i Fiskebäck, Tore i Skintebo, Byrge i Långeberg, Christopher i Frölunda, Hans i Hamar och Jöns i Frölunda deß till wißo med mit segnet gif:t är som forr står.

tid åtagit sig Skolehusets underhållande. Denna donation ökades 1794 af bemälte Directeur Holtermans Enkefru Charl. Arfwedßon, hwilken ytterligare begåfwade denna Skola med frälse-räntan, 29 R:dr årligen, af deß i samma Socken belägna frälsehemman Sandbeck Kullen, för hwilken 4 de fattigaste Skolebarnen skulle åtnjuta fri mat i Skolehuset under läsetiden, samt 2:ne par skor hwardera; hwarförutan hon äfwen gaf 60 R:dr, att till inrättningens bästa, genom Pastors och Församlingens föranstaltande förräntas.

Inom detta Pastorat är äfwen Göthiska Förbundets Skola i Mölndahls By. Genast i början af sin tillwarelse, stiftade detta Förbund en Skola på Trollhättan, men flere tillstötande skäl werkade Förbundets beslut att för sin Skola wälja ett intill Förbundets hufwudort närbelägnare ställe, der äfwen ett större antal barn woro i behof af, och kunde begagna en sådan inrättning. I detta affeende walde Förbundet Mölndahls Qwarnby, som bebos af omkring 1,100 innewånare, hwilka hittills saknat all ordentlig Skole-anstalt. Öfwer-Directeuren och Riddaren Norberg lät derstädes på sin enskilta bekostnad uppbygga och till Förbundets disposition öfwerlemna ett tillräckligen stort Skolehus af sten samt anslå 666 R:dr 32 ß. B:co till fond för deß framtida widmakthållande, och åtog sig äfwen att till 2000 R:dr B:co öka den summa af omkring 1400 R:dr B:co, som Byåldermannen Herr Großhandlanden Heunig samlat och erbjudit Förbundet att anwändas för Lärares aflöning och andre kostnaders bestridande. Stifters Biskop, Domprosten i Götheborg, Öfwer-Directeuren och Riddaren Norberg samt Bryggaren Risberg hafwa öfwer Skolan närmaste tillsyn. Underwisningen efter Bell-Lancasterska methoden tog sin början wid medlet af år 1824, hwarefter omkring 100 barn blifwit intagne. Skolhuset inwigdes högtidligen i slutet af sistnämde år genom hållet tal af Stiftets Biskop, i närwaro af Göthiska Förbundets medlemmar. Läraren, som är ecclesiastik Embetsman, har fullmakt af Förbundets höge Beskyddare, Hans Kongl. Höghet Kronprinsen, samt en lön af 333 R:dr 16 ß. B:co.

Nu warande Lärare är **Carl Daniel Bagge**, född i Uddewalla 1795. Fadren Uppsyningsman. Stud. i Upsala 1815, Prest 1820, Skol-Lärare i Säfwe 1826 och här 1827, tillika Slotts-Predikant på Ny Elfsborg 1834.

Styrsö Pastorat *),

Consistorielt, tillhör 3:dje Claßen och består endast af Styrsö Socken och Kyrka.

*) Tillhörde fordom Fäßbergs Pastorat och Frölunda Socken och upptages ännu uti jordeboken under denna Socken.

ka. Socknen utgöres af 14 oförmedlade Hemman, hwilka blifwit förmedlade till 13. Folkmängden är 1383 personer.

Kyrkan, belägen på en upphöjd men jemn plan icke långt ifrån Styrsö By, är byggd af sten, 35 aln. lång och 14 bred. Hon blef 1795 tillökt med 9 alnar på östra sidan. Tornet, som man förmodar blifwit uppbygdt några år sednare än Kyrkan, är äfwen byggdt af sten och försedt med byggnads-åretalet 1752. *) Wapenhuset är 6 alnar i fyrkant.

Altartaflan, som är gammal, föreställer Nattwardens insticktelse och Jesus på korset.

Predikstolen, hwitmålad med förgyllda listor, har på sidorne de fyra Evangelisterne i bildthuggeri-arbete. Kyrkotakets målning föreställer bibliska historier.

I tornet hänger en Klocka med följande besynnerliga inskrift: "Anna Beata Makler. Herr Hans Smitt förste Pastor, gjuten i Götheborg Anno 1712."

På norra sidan om Kyrkan ligger en grafsten med följande inskrift: "Cito pede Labitur Ætas. Memento Mori! Her under ligger begrafwen Erlig Wälaktat förståndig och Wälbetrod Kronones Länsman Jon Larßon i Herranom afsomnade 1628" **).

Kyrkans silfwer wäger 70 lod. Kyrkan äger grundrentan af Salteriet Wargödahl, som årligen uppgår till 1 R:dr 32 ß.

Fattigwården är så inrättad att hwarje Ö försörjer sine fattige. Barnundervisningen bestrides af kringwandrande Skolmästare på hwarje Ö.

 Föl-

*) Den så kallade gamla Swenska Skärgården, hwartill man räknat Styrsö, Brännö, Asperö, Köpstadsö, Donsö och Wrångö, horde ifrån äldre tider till Frölunda Socken på Landet, hwarest de gamle Öboarne höllo sin Gudstjenst. Tiden då deße Öboar först skiljde sig ifrån Frölunda Socken och uppbygde Capell for sin egen Gudstjenst är wäl okänd. Men Styrsö Kyrka uppbygdes först på deß nuwarande ställe 1632 af Amiralen Mårten Tysen Ankarhielm, som derigenom wille förekomma Öboarnes lifsfara, då de i stormwäder nödgades fara öfwer till Frölunda. Han och hans famille förwärfwade således åt sig för någon tid Jus Patronatus. Nog är all anledning till den förmodan att Öboarne äfwen långt före 1632 haft egen Gudstjenst och uti Pastors-archivet är en fornhandling som upplyser att rudera efter Kyrkogård, Capell och Altare tydeligen kunnat upptäckas wid den sydwest ifrån Styrsö store Rös belägna, ännu så kallade Kyrkogården. Att Styrsö redan 1603 ägt ett Capell upplyses af följande antekning i Fäßbergs Pastors-archiv. "Anno 1603 den 25 Sept. uti Ädel "och Wälbordig Anders Olsons i Oddetorp närwaro och åhöro uppå Styresö Capellsgård begärde Ö-"leboarne af mig Torstanus Erici gudstjenst och predikan hwar 3:dje Söndag uti Theß Capell och "efter de tillbödo mig att willja förbättra min gamla ränta — — — — — Derföre tillsade "jag dem samma tjenst af den yttersta magt och nåde som Herran Gud mig gifwande warder så län-"ge årligen att hålla — — som de m. m.

I Fäßbergs Kyrkobok finnes widare följande antekning: "Anno 1622 höll Superintendenten "Sylvester J. Phrygius gudstjenst i Styrsö Capell, då Domin. 21 p. Trinit. beslut fattades om Ca-"pellets Reparerande. 1624 i den sammes närwaro blef allwarligen beslutat att upprätta Capellet."

**) Han skall på sin tid hafwa warit en af de mäst ansedde Inwånarne på Söderöarne och tillika en werksam befordrare af anstalterne för flyttning af Öboarnes gudstjenst ifrån fasta Landet in på Öarne.

Följande hafwa i egenskap af så kallade Comministri Insulares förestått gudstjensten på Styrsö:

Jonas Olai 1638.

Petrus Rindius 1651.

Janus Nitræus 1660.

Casten Langius 1680.

Dietric Winberg 1685, blef Consistorii Notarie 1687, Rector i Warberg 1688.

Olaus Jani Varelius, blef Collega Scholæ i Warberg 1677, Comminister här 1687, † 1708.

Pastorer hafwa warit:

Hans Paul Smitt *), tillträdde 1709, † 1719, war, innan han blef Pastor här, Collega Sch. i Götheborg.

Petrus Lidelius **), blef Pastor 1720, † 1730.

Andreas Åhman, prestwigd 1725 till Adjunct i Thorslanda, blef Pastor 1731, † 1758.

Benedict Florén, född i Seglora, der Fadren Sweno Florenus war Pastor, modren war Elisab. Seglorin. Student 1737, prestwigd 1739, Apologist wid Göth. Triv. Sch. 1753, han blef Pastor här 1758, † 1783.

Anders Barkenbom, född i Götheborg 1746. Fadren Auditeur wid Artilleriet, Modren Ebba Lona Berg. Stud. i Upsala 1767, Prest 1770 och Adjunct hos Contracts-Prosten Doctor Osbeck i Haßlöf. Reste på Ostindien såsom Skepps-Predikant 1775, Comminister i Frölunda och Askim 1776, Pastor här 1786, † 1800. G. m. Anna C. Swarthen.

Brynolf Bogren, född i Bro Pastorat 1755. Fadren Bonde. Stud. i Upsala 1779, Prest 1781, vice Pastor 1794, Comminister i Gällstad 1798, Pastor här 1800, † 1829.

Jacob

*) Han war den förste, som på Styrsö under eget answar förestod själawården och war Pastor. Hans företrädare woro Comministrar under Fäßbergs Pastorat.

**) Efter honom äger man åtskilliga anteckningar rörande Styrsö, hwilka icke sakna historiskt wärde.

Jacob **Wilhelm Carlberg**, född i Uddewalla 1780. Fadren Knappmakare. Stud. i Lund 1800, Informator wid Frimurare-Barnhuset i Götheborg 1814, Prest 1805, vicar. Lärare wid Götheb. Barnhus 1827, Pastor här 1830, † 1834.

Östra Hisings Härad.

Lundby Pastorat på Hisingön,

Är Präbende till 2:dre Lectorn wid Götheborgs Gymnasium, och utgöres af Lundby Socken som består af 21⅝ oförm. hem., hwilka blifwit förmedlade till 19¼, och äger en folkmängd af 966 personer, samt Tufwe Socken, som består af 25½ oförm. hem., hwilka blifwit förmedlade till 25¼, och äger en folkmängd af 776 personer.

Tufwe har i äldre tider warit Moderkyrka, tills första Präbendarien Rector Scholæ i Götheborg, sedermera Theol. Lectorn Mag. H. Soterus omkring år 1640 fick wederbörligt tillstånd att flytta Preste-bordet från Tufwe till Lundby.

Detta Pastorat har liksom de 2:ne öfrige Pastoraterne på Hisingön i äldre tider räknats till Bohus Län *), men blef derifrån afskildt under Norrska Regeringen, som redan från äldre tider lemnade det till Swerige i utbyte mot Surte och Skårdalshemmanen i Ödinge Socken af Elfsborgs Län, hwilka skulle bestrida malning för Bohus Fästnings behof. Sedermera har ock Lundby Pastorat, oaktadt det i 17:de Seklet, på någon tid warit under Danska Kronan, blifwit räknadt till Gamla Swerige, ehuru det år 1680 tillika med Säfwedals och Askims Härader, blef söndradt från Elfsborgs och lagdt till Götheborgs och Bohus Län, samt Askims Härads jurisdiction.

Lundby Kyrka är af sten, uti klåckstaplen hänger en klåcka **). Till Kyrkan blef 1818 ett Orgelwerk inköpt.

Till

*) Enligt Kammarherren Suhms berättelse skall i Danska Geheime-Archivet finnas ett gåfwobref af K. Waldemar Birgerßon till K. Magnus Håkanßon i Norrige på Socknarne Lundby och Twie på Hisingön för den wänskap och kärlighet Magnus bewisat Waldemar. Uti Domproste-archivet förwaras ett document, som bland annat innehåller följande hithörande anmärkning: Om Götheborgs Stifts första inrättning, tillökning, wiod, gränser, samt förändring från Superintendentie till Biskopsdöme hafwer framl. Herr Biskopen i Linköpings Stift Doctor Rhyzelius lemnat noga underrättelse i senare delen af theß Episcoposcopia Suio-Gothica, pag. 62, förbigående dock, att jemte Säfwedals, Askims, Kinds, Marks, Flundre, Ahle, Wädtle, Bollebygds Härader äfwen nämna Östra Hisings Härad, bestående af Lundby och Tufwe Socknar, hwilket Härad i äldre tider hafť ett tingslag med thet till Götheborgs Stad donerade Säfwedals Härad, men i senare tider blifwit förknippadt med Askims Härad, samt tillika med theße begge och the flera i Elfsborgs Län under Götheborgs Stift lydande Härader höra till Westgötha Lagmans Lagsaga.

**) Den har följande inskrift: Gudz nampn till Aera, Lundby Församling till nytta aer thenna klåcka förärat

Till Kyrkan hörer från urminnes öder ett stycke jord, ungefär ett tunneland stort, inhägnadt från Lundby Bys samfälta utmark. Kyrkans årliga inkomster bestå, utom friwilliga gåfwor, af 2 t:r 12 kapp. Korn, hwilka af de anslagne hemmanen efter markegången betalas.

Uti Tufwe Kyrkas klockstapel hänger en Klocka.

Tufwe Kyrkas årliga inkomster bestå, utom friwilliga gåfwor, af 2 tunnor 12 kapp. Korn, som af de betalande efter markegången lösas med penningar.

Pastorer i Lundby på Hisingön:

Haquinus underskref Upsala mötes beslut 1593.

Torstanus Simonis, war Pastor här wid början af 1600:talet.

Mag. **Henricus Torstani Soterus**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. **Jonas Torinius**, se Domprostarne.

Mag. **Johannes Florander**, se Domprostarne.

Mag. **Georg Schröder**, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Olaus Otterdahl, se Theologiæ Lectorerne.

Mag. **Elias Bask**, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Mag. **Swen Gadelius**, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Mag. **Petrus Lamberg**, se Theologiæ Lectorerne.

Mag. **Jonas Montin**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Eliefer Poppelman, se Theologiæ Lectorerne.

Swen Jacobsson, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. **Magnus Roempke**, se Theologiæ Lectorerne.

Mag. **Lorentz Julius Bullin**, se Theologiæ Lectorerne.

Doctor

årat af Landz-Camereraren uthi Wester Gödland Josef Hansson Anno 1634. Tå M. Hindrich Soterus war Kyrkoherde dersammastädes. När folket hörer mig ringa, Skola dhe strart åth Kirkan springa Gudz rena ordh ther att laera, Och therefter sitt lefwerne föra. Kommer låter oss tillbedja, knäböja och nederfalla för Herran, den oss gjort hafwer. Hwarken om Lundby eller Tufwe Kyrkor hafwa beskrifningar erhållits.

Doct. **Alexander Malm**, se Theologiæ Lectorerne.

Doct. **Abrah. Wetterberg**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. **Ad. Wilh. Ekebom**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. **Johan Hellberg**, se Græc. L. Lectorerne.

Mag. **Elias Daniel Björck**, se Matheseos Lectorerne.

Doct. **Anders Bruhn**, se Consistorium.

Comministrar i Lundby:

Gunnarus **Petri**, kallar sig på underskrifter 1649, Comminister Verbi Divini in Lundby et Tufve.

Ericus Caroli **Toander**, född i Kind, ordinerades 1659 till Comminister här, afled 1702.

Jonas **Alander**, kallades 1703 af Prosten och Lectorn Bask att wara Comminister här, han blef Prest från Gymnasist, utan att hafwa besökt Academien; sådane plågade då kallas djekneprester, afled efter fulla 50 års tjenstetid härstädes d. 14 Mars 1753 *).

Lars Sjörin, waldes 1753 d. 22 Julii till Comminister här, han hade tjenstledighet ifrån 1769 till 1775 och hans Vicarier Henric Engborg och Johan Fredlitzius innehade efter hwarandra bostället Hukö, och alla inkomsterne utom 9 tunnor såd, som Sjörin för sig förbehållit, Sjörin afled 1776, 68 år gammal.

Birger Lundberg, född i Hwalinge 1738. Fadren Borgare i Warberg. Stud. i Lund 1761, Phil. Candidat i Greifswald 1765, Prest 1769, v. Pastor 1772, Comminister här 1777, afled 1809.

Samuel **Hummel**, se Pastorerne i Surteby.

Anders **Hagman**, född i Götheborg 1793. Fadren Brandthusdräng. Stud. i Upsala 1815, Prestwigd i Skara 1818, Comminister här 1823.

—✱✱✱✱✱✱✱✱✱—

*) Alander hade på sednare åren följande Vicarier: Jonas Alelöf 1744—1745. Gottfrid Swartz 1745—1750. Lars Sjörin 1750—1753.

Domprosteriets Norra Contract i Elfsborgs Län.

Lundby Pastorat i Wädtle Härad *),

Innefattande hela Wädtle Härad, är Regalt, tillhör 1:sta Claßen och består af Socknarne Lundby, som äger en folkmängd af 1371 personer och utgöres af $59\frac{5}{8}$ oförm. hemman, förm. till $39\frac{3}{16}$. Skallsjö, som har en folkmängd af 1234 personer och består af $47\frac{3}{4}$ oförm. hemman, förm. till $33\frac{1}{2}$. Lerum, hwars folkmängd är 1564 personer, och oförm. hemmantalet $52\frac{1}{8}$, förm. till $32\frac{3}{16}$. Angered, hwars folkmängd är personer 974, och oförmedlade hemmantalet $36\frac{1}{4}$, förmedladt till $31\frac{11}{16}$. Bergiom, hwars folkmängd är 1064 personer och oförmedlade hemmantalet 37, förmedladt till $26\frac{9}{16}$.

Om deße fem Socknar ifrån äldsta tider utgjort ett enda Pastorat, kan ej med full wißhet afgöras. Det synes, som Skallsjö någon tid warit Moder-kyrka för ett annat Pastorat, under den tid Wädtle Härad hörde till Skara Stift. På ena klockan uti Skallsjö finnes namn på en Pastor, som hetat Sweno Laurentii, och icke lämpligen finner rum bland series Pastorum i Lundby. Antingen äger denna förmodan full grund, eller ock har denna klocka blifwit hitförd från någon annan Kyrka.

Då Gymnasium i Götheborg stiftades, togos Angereds och Bergioms Socknar ifrån Lundby Pastorat och lades såsom präbende åt en Theologiæ Lector. Detta warade icke längre än till 1692, då deße Församlingar åter lades till Lundby Pastorat. Detta inhämtas af ett bref af Kon. Carl XI, dateradt Högsby d. 12 Aug. 1692. Lector Olaus Otterdahl, som då innehade detta präbende, behöll det dock till d. 1 Maji 1693, då han tillträdde ett af nu warande präbende Pastoraten på Hisingen: En transport af innehafwaren så mycket mera önskad, som han wid sitt förra präbende saknade Prestegård.

Lundby Kyrka, belägen på en höjd $2\frac{3}{4}$ mil ifrån Götheborg och på lika afstånd ifrån Alingsås, ligger $\frac{1}{2}$ mil ifrån den landswäg, som går emellan deße bägge Städer. Hon är 33 alnar lång, 15 bred och 7 alnar hög, och är förse[dd] med 2:ne wapenhus. Den uppbyggdes af sten 1728. Då den gamla Kyrka[ns] murar nedrefwos, upptäcktes der en sten som wittnade om Kyrkans höga ål[der]. Biskop Eric Benzelius har wid tillfälle af en här hållen Wisitation och med [an]ledning af då befintlige inskrifter på en gammal dopfunt och andre Kyrkans [arkiv]ril uppgifwit, att Ansgarius åfwen i Lundby predikat och döpt **). Lundby K[...]

*) Kallas så till skilnad från Lundby på Hisingen.

**) I Pastors-archivet har warit antecknadt, att Påfwen genom S:t Brigitta hit öfwersändt nå[...]

blef 1611 af Danske trupparne plundrad, oagtadt Lundbyboarnes ihårdiga förswar af deras helgedom ifrån den för åndamålet sydost ifrån Kyrkan på Korpekullen uppförda Skans. Altartaflan år 1729 förårad af General-Majoren och Landshöfdingen Baron Pattkull som tillika med sin Fru A. L. Mortaigne i Kyrkan åro begrafne och hwilkas wapen hår förwaras *). Predikstolen af förgyldt bildthuggeri, står på karlsidan. På södra wåggen af Choret år ett af marmor och alabaster utarbetadt Epitaphium som Fru Karin Bjelke låtit uppföra öfwer sina Måns och barns graf 1654 **), med inskrift af Philipp. 1: 21. Christus år mitt lif och döden år min winning. Öfwer hwilket epitaphium flere gamla fanor hånga. På södra sidan åro wapen efter Riks-Rådet och Lagmannen i Westergöthland Göran Erikßon till Öjeroth (Öjared) samt General-Majoren och Landshöfdingen Baron Pattkull. I Choret åro ock tre grafwar, af hwilka de twenne åro betåckta med grafstenar, som utwisa, att den ena tillhör Christian Tham, nobilis, född d. 30 Junii 1720, död d. 5 Aug. 1782 och den andre förbemålte Göran Erikßon. Inscriptionen år för öfrigt oläslig.

Kyrkans silfwer, till större delen föråradt af Bjelkiska familjen, wåger 397¼ lod

quier i ett Skrin med 9 rum, hwaruti förwarades ibland annat ett stycke af Christi kors och af S:t Petri swärd, att S:t Brigitta under resan till Rom hitkom och åtföljd af en stor Proceßion andlige, uti Kyrkan upptar helgedomsskrinet och stållde det på altaret, att Kyrkan efter denna tid emottagit många gåfwor och dageligen warit mycket besökt, att Skrinet ånnu i Prosten Kellanders tid förwarades i Kyrkan, men att Kellander uppbrände det, hwarföre han mycket lidit af folket.

*) General Pattkull skänkte 1000 daler Silfwermynt till Kyrkan, för deße medel uppbyggdes hon under närmaste inseende af Commerce-Rådet Sebastian Tham. Deßutom har Pattkull gifwit Kyrkan åtskilliga andra gåfwor, emot hwilka han icke förbehållit åt sig och sitt minne annat ån — en graf, der han önskade ostörd få hwila.

**) Ibland dem, som genom gåfwor förtjent ett rum i Kyrkans håfder, år Fru Karin Bjelke. De om henne af hennes samtida och wån, Pastor Stenius, gjorda anteckningar må derföre hår intagas. Hon war dotter af Riks-Rådet Clas Bjelke. Hon föddes på Ålands haf under föräldrarnes landsflykt ifrån Fäderneslandet. Hon blef först gift med Riks-Stall-måstaren Knut Göranßon Ulfsparre och blef till detta giftermål twingad af Drottning Christina, med honom hade hon flere barn, af hwilka en son dog i Frankrike och en dotter hemma. Under sin sorg öfwer deße förluster sammanskref hon ett sorgeqwåde ad formam Calicis det hon kallade Sorgekalken (infördt i Götheborgs Magazin 1760.) Hon blef Enka 1647, och gifte sig efter slutadt Enke-år med Majoren wid Smålands Caw. Carl Lilje till Aspenås, som afled 1653. För tredje gången gifte hon sig med R. R. General-Guverneuren och Commendanten på Bohus Harald Stake. Han bodde alltid på Bohus Fästning och hon på Öjared. Då hon en gång kom för att göra honom en wisit på Bohus låt han i glådje loßa alla Kanonerne på Fästningen, hwarwid hon af förskräckelse swimmade i wagnen, befalte Kusken genast återwånda till Öjared och beslutade att aldrig mer förnya wisiten. Riks-Rådet Stake afled 1678, 80 år gammal, och hans husfru på Öjared 1695, bägge hwila i Lundby Kyrka. Om sina gåfwor till Lundby Kyrka har Fru Karin Bjelke skrifwit följande bref till Pastor Stenius: "Wördige och Wällärde Herr "Kyrkoherde, Min Goda och Tillförlitliga wån. Jag önskar Eders Wyrdighet med sin k. hustru och "barn af Gud den alldrahögste all god och lycklig wälgång till själ och lif, och hårhos låter jag Eders "Wyrdighet förnimma det jag nu sånder till Lundby Kyrka nemligen 1 kista med 3:ne lås och nycklar före som kan såttas uti Kyrkan till att lågga Kyrkans saker uti. Jag sånder ock en förgyld "silfwerskål till att hafwa watten uti på funten och ett kläde som kan låggas under fatet på funten. "Jag sånder och en silfwerflaska att hafwa win uti på altaret. Detta gifwer jag nu i Jesu namn till "Lundby Kyrka. Låte det Gud der stadigt få wara. Jag beder Eders Wördighet innesluta mig i "sina förböner hos Gud. Eders wördighet altid till Tjenst och wälwilja. Catharina Bjelke. Säms"holm d. 2 Jul. 1677."

lod och består af dopskål, oblatask, winkanna, kalk och paten, socknebuds-kalk och paten och en brudkrona.

Twenne wäljudande klockor hänga uti stapel. Det berättas, att den stora klockan trenne gånger warit nedgräfwen, för att skonas från fiendens härjningar. Den mindre är gjuten 1687 af Hans Ternandell, Pastore Petro Kjellandro.

Lundby Kyrka har ett jordstycke, Huketorpsängen kalladt, som bortarrenderas. Några på allmän utmark upptagne små torpställen har Kongl. Maj:t allernådigst tillåtit få wid blifwande storskifte qwarstå till begagnande för att der inhysa sockne-fattige i Lundby.

Uti Lundby Socken finnes Öjareds Capell, som nu börjar förfalla. Byggnaden är af träd. Inwändigt företer Capellet inga märkwärdigheter. Altare, predikstol, läktare och bänkbräder utgöra deß inre prydnader. Deßutom finnes ett torn med twenne klockor och slagur. Det ligger in wid Corps de logi'n af Öjareds Säteri. Med färd öfwer en wik af sjöen Mjörn, och sedan landwägen, är till Moderkyrkan ½ mil, nästan endast ridwäg. Wägen omkring är 1½ mil, men till Skallsjö Kyrka blott ¾ mil.

Detta Capell har wid reformations-tiden blifwit anlagdt af Erik Göranßon Ulfsparre. En hans Huspredikant blef redan 1560 förordnad af K. Erik XIV till Pastor i Lundby. Wid Upsala möte 1593 sökte Göran Erikßon Ulfsparre utwerka ett stadgande, att Gudstjenst ständigt skulle hållas på detta ställe. Ifrån den tiden hafwa några af de herrskaper, som bebodt säteriet, haft egna Huspreſter, som tillika woro Capell-Predikanter. General Pattkull hade på sin tid flere från Skara Stift, af hwilka Herr Torsten Waßenius och Herr Anders Widbom woro de siste. På samma sätt har Commerce-Rådet Sebastian Tham underhållit Gudstjensten härstädes. Hans Enkefru Elizabeth Cronström ingick contract med Kyrkoherden David Hummel, att han skulle answara för Gudstjenstens upprätthållande, så ofta hon wistades på orten, hwilket ock bewiljades af Götheborgs Dom-Capitel, uti Biskop Jacob Benzelii tid. För närwarande hålles här ingen Gudstjenst. Ägaren bor icke på stället.

I början war Capellet uppbygdt på det ställe, som kallas Capellskullen, öster om Säteriet. Sedan flyttades det till det ställe, hwarest trädgården nu är anlagd, tills det 1722 af General Pattkull uppbyggdes på det ställe, der det nu finnes.

Skallsjö Kyrka, af sten, har ett fritt läge, på 2½ mils afstånd från Götheborg, wid Alingsås-wägen, har i längden, choret inberäknadt, 36 alnar, i bredden 12 och i höjden 12 alnar. Takhwalfwet blef wid slutet af 1770:talet hwit-

hwitmåladt. Chorhwalfwet, hwars målning är äldre, finnes siradt med åtskilliga figurer. En wacker Altartafla skänktes 1753 af Commendeur Capitainen C. W. von Döbeln. Den har inom förgyld ram ett crucifix, och öfwer taflan synes namnet Jehovah, omstrålad af en gloria. Predikstolen, gammal och prydlig efter sin tids smak, saknar all förgyllning.

I Kyrkan finnas följande epitaphier: 1:o öfwer en Göthenstjerna; inscriptionen är af ålder oläslig. 2:o Öfwer Häradshöfdingen Johannes Örnewinge, död 1685. 3:o Öfwer Majoren af Cavalleriet Gust. Abr. Örnewinge till Högsboholm, född 1652, dödsåret oläsligt.

Kyrkans silfwer, arbetadt i senare tider, består af kalk, paten, brudkrona, och wäger tillsamman 80⅞ lod.

Stapeln har 2:ne små klockor.

Öster om Kyrkan finnas några högar, och man har om dem den sägen, att der funnits grafställen under den hedniska tiden, och att wåra hedniska förfäder tillika der offrat. Man tillägger äfwen, att en stor rese skall hafwa bott der, och gjort åtskilliga hinder för Kyrkans anläggning; hwilket har likhet med de berättelser, som på många andra ställen förekomma om Jättarnes bemödanden att medelst stenkastningar nedslunga de nybyggda christna templen. Om någon historisk grund skall sökas för deße fabler, så bör den utan twifwel härledas från den tid, då den hedniska och christna religionen räknade hwardera sina anhängare öfwer hela riket, hwilka woro inwecklade uti inbördes strider.

Lerums Kyrka, belägen wid Alingsås-wägen, är 40 alnar lång, choret inberäknadt, 14½ aln bred, 12½ aln hög. På Kyrkans norra wägg utantill finnes antecknadt anno 1689.

Innan denna Kyrka på 1600:talet uppfördes af sten, har den utgjorts af trädbyggnad. Byggnads-omkostnaderne för nu warande Kyrka war 1440 daler s:mt, hwilka lemnades i förskott af Handlanden i Götheborg Lars Jonßon Häger. Choret uppfördes först af sten 1671, då den gamla trädkyrkan, af brist på penningar till arbetets fortsättande, några år ännu bibehölls. Genom Collecter och Prosten Kellanders werksamhet att i Götheborg insamla friwilliga sammanskott kunde 1687 byggning af sjelfwa Kyrkan företagas, och fullbordades 1689. Sedermera gjordes 1749 ett hwälfdt tak inwändigt, hwilket 1751 målades. Predikstolen är enkel och prydlig, samt inköpt för 300 daler, som Öfwer-Commißarien Cederflyckts Enka Anna Cederflyckt 1748 förärat till Kyrkan. Altartaflan skänktes 1722 af Fru C. C. Lilja. Såsom förfallen, borttogs denna Altartafla

 1826,

1826, och i stället uppsattes en Altarprydnad af ett förgyldt kors, skänkt af Intereßenterne i Kullens Bomullsspinneri-Fabrik i Socknen, i anledning af H. K. H. Arfprinsens hugneliga födelse. Ett litet wackert Orgelwerk finnes här äfwen, som inwigdes 1813.

Trenne epitaphier finnas i Kyrkan: ett med olåslig inscription, ett utan all inskrift, det tredje är prydligt, och förwarar minnet af Öfwer-Commißarien Anders Cederflyckt till Aspenäs, född 1670, † 1747. På en grafsten i Kyrkan står: Ädel och Wälbördig hustru Kerstin Andersdotter Brynte Birgerßons till Aspenäs, död 14 Junii 1670.

Kyrkans silfwer består af dopskål och fat, kalk och paten, samt socknebudskalk och brudkrona.

I en stapel hänga twenne klockor. Den större saknar utsatt gjutnings-år; den mindre är skänkt af Öfwer-Commißarien Anders Cederflyckt 1743, och wäger 3 Sk:tb *).

I Lerums Socken är en Fattigskola, som inrättades år 1811. Dels genom friwilliga gåfwor af bemedlade Sockneboar, dels genom subscription af wälgörande innewånare i Götheborg samlades medel för uppbyggande af Skolehus. Lönings-wilkoren för Skole-Läraren, som tillika bör wara Församlingens Organist, blefwo bestämde till en kappe Råg och en kappe Korn af hwarje ¼ Hemman i Socknen, och af hwarje Torpare, som föder Ko, en kappe Korn, samt af hwarje torpare och arbetsför person, som icke föder Ko, årligen ett dagswerke wid påfordran, oberäknadt tillfälliga gåfwor och en offerdag om året. Hwaremot tio af Socknens barn, hälften af hwardera könet, böra af Skol-läraren njuta fri underwisning i de ämnen, som Skole-instructionen föreskrifwer. Deßutom tillåtes Läraren att mot billig afgift för månaden emottaga privatister af den mera bemedlade allmogens barn till underwisning i Skolan. År 1814 skedde första början med underwisningen. Skolan står under inseende af Pastor och 4 Skole-föreståndare, 2 Ståndspersoner och 2 af Allmogen. Ibland dem, som genom betydligare gåfwor bidragit till stadgandet af denna Skole-inrättning må nämnas framl. Herr Samuel Bagge, som upplåtit en plats af omkring 2 geometriska tunneland, nära Lerums Kyrka belägen, till tomt för Skolehuset och för Skole-lärarens hus. Enkefru A. E. Bagge har genom lagligen bewakadt testamente gifwit en summa af 200 R:dr R:g:s, hwaraf räntan tillfaller Skolemästaren, såsom förbättring i hans lönewilkor. Framl. Herr P. Bagge har för 2:ne Skolebarns årliga underhåll disponerat till Inrättningen 2 tunnor råg, 4 tunnor korn och 8 tunnor hafre samt 2 L:tb.

*). Denna gåfwa skall hafwa skett med wilkor, att Cederflyckts graf af Församlingen skulle underhållas.

R:dh. smörränta af Angered Larsgården. Äfwen i Skallsjö Socken är 1827 en fattig-skola efter Wexelunderwisnings-methoden inrättad genom enskilte uppoffringar af ägaren till Nääs Säteri Herr P. W. Berg. Denna stiftelses framtida bestånd är garanterad genom testamentariskt förordnande af stiftaren, och 70 barn njuta här underwisning.

Angereds Kyrka, belägen $1\frac{1}{4}$ mil från Götheborg, är byggd i östra ändan af Socknen, och på de flesta håll bortskymd af berg och byggnader i byn, uppfördes af sten nästan från grund år 1791, blef färdig med inredning och målning 1793, är rymlig och ljus. Deß längd är $36\frac{1}{6}$ aln, bredden $15\frac{3}{8}$, och höjden $11\frac{1}{8}$. Tornbyggnad är påtänkt.

Predikstol och Altartafla äro af enkel och wanlig structur, men målningen mindre lyckad. Taket af ljus grund är öfwer allt utsiradt med likformiga skyar.

Kyrkans silfwer består af kalk, paten, oblatask och brudkrona.

I klockstapeln hänga 2:ne klockor.

Inga monumenter finnas utom en grafsten i Kyrkomuren utwändigt, hwarpå är uthuggen en grouppe af derunder hwilande familie, hwars namn är okändt *).

Bergioms Kyrka ligger högt ett stycke från häradswägen, som går till Lundby. Chorbyggnaden inberäknad, som är $13\frac{1}{2}$ aln lång, har Kyrkan i längd $32\frac{1}{2}$ aln, i bredd $17\frac{1}{4}$, och i höjd $11\frac{1}{4}$ aln. Den uppbyggdes af sten 1775, blef färdig med inredning och målning 1778.

Predikstolens structur är wacker. Den uppsattes 1796. Altartaflans målning, gjord 1778, är mindre lyckad.

Kyrkans silfwer, wägande 123 lod, består af kalk, paten, oblatask och brudkrona. Deßutom socknebuds-kalk, såsom wid förra Kyrkorne.

I klockstapeln finnas 2:ne klockor, den större är gjuten 1748 af Joh. Daglieb i Götheborg. Den mindre utan inskrift lärer wara ganska gammal, hwilket kan slutas af slitningen wid kläppranden **).

Alla

*) Då man känner, att wid westra gafweln af gamla Kyrkan Fägerschöldska och Fägerhjertiska ätterne haft deras grafställe, samt att Burg-Grefwen Hans von Gerdes till Lerje och Öfwerste Lieutenanten Browald warit begrafne inuti Kyrkan, så föres man på den formodan, att omtalte sten tillhört någon af förenämde ätterne.

**) Man känner, att den äldre Kyrkan redan 1564 war uppförd af sten, då Commendanten Janus Holgerson Ulfstand lägrade sig med en krigshär på Bergioms ängar. Wid detta tillfälle plundrades Kyrkan

Alla Pastoratets Kyrkor hafwa så kallade härbergen. Wexande träd äro på Kyrkogårdarne, som omgifwas af stenmurar.

Winsäden till Kyrkorna är 15 tunnor Kronotionde, tre tunnor till hwarje Kyrka.

Barnunderwisningen sker dels af föräldrarne, dels af kringwandrande Skolemästare.

Fattigwården besörjes genom friwilliga gåfwor och behöfliga sammanskott, som utdelas efter årliga öfwerläggningar, så att ingen får skäl att klaga öfwer ojemnare anordning.

Ibland dem, som till Socknarnes fattige gjort betydligare gåfwor, förtjena att nämnas: Framl. Großhandlaren i Götheborg Isak Hentzell, som till Angereds Sockens fattige skänkt 2000 R:dr R:g:s, ställde under den i Götheborg warande Frimurare Barnhus-Directionens wård. Till Lundby Kyrkas fattigkaßa har framlidne Handlanden i Götheborg Anders Olßon gifwit 225 R:dr R:g:s.

Pastorer i Lundby Wädtle Härad:

Den första Pastor i Lundby efter Reformationens början war en Huspredikant ifrån Öjared, som af Kon. Eric XIV utnämdes. Men både hans namn och lefnads omständigheter hafwa öfwergått till glömskan *).

Bero Olai eller **Björn Olai**, war Pastor 1570, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Olaus Beronis, företrädarens son, efterträdde på kort tid Fadren. Superintendenten Brunnius, som författat personalier öfwer Olai Beronis dotter, Anna Ols-

- Kyrkan och brukades ej blott såsom magazin utan äfwen såsom stall. Ringklockan bortfördes till Romelanda i Bohus Län, der den ännu 1758 fanns, såsom Församlingens tillhörighet. Historien önskar att förtiga alla de utswäfningar, som begingos af den ströfwande Krigshären. Tegel lemnar uti sin historia om Erik XIV sid. 198 en kort teckning deraf. Ett lika öde öfwergick denna Kyrka 1676, under den så kallade Gyllenlöwiska fejden. En afdelning af fienden förlade sig äfwen då på Bergioms ängar i afsigt att utpreßa brandstod, då Kyrkan blef brukad för samma låga ändamål, som förut är nämdt. Efter deße fiendtlige besök, war Kyrkan så utblottad, att Predikanten måste predika från ett uppslaget brädskrank. Då Angereds Kyrka 1692 inköpt en ny predikstol, så aflemnades den gamla till Bergioms.

*) När K. Eric XIV war stadd på resan till England, men på Elfsborg erhöll tidning om sin Faders K. Gustaf I död, åtföljde han Riks-Rådet och Lagmannen öfwer Westergöthland Eric Jöranßon till dennes egendom Öjared och qwardröjde der medan sorgedrägt förfärdigades åt hela Kongl. Sviten. Under wistandet på Öjared utnämde Konungen Riks-Rådets Huspredikant wid Öjared Capell till Pastor i Lundby. Uti Församlingarne i Lundby hade efter den början Reformationen åtskillige oroligheter uppstått, hwaribland man främst antecknat den som år 1544 blifwit föranledd af det genom en owanlig wäta inträffande mißwäxt-år, då allmogen i Lundby ansåg detta såsom ett himmelens straff för deras affall ifrån Catholska läran.

Olsdotter, som war gift med Handlanden Nilßon och war född 6 månader efter Fadrens död, gör härom följande berättelse: "Olaus Beronis blef efter Fadren Pastor i Lundby och dödde wid 1604 års början. Hans hustru Anna Torkilsdotter blef efter 2 års enkolefnad gift med Borgmästaren i Lidköping Andr. Christophersson." Om Olaus Beronis känner man icke något mera. Troligen har han endast en kort tid warit Pastor; ty i K. Sigismunds bref af år 1595 nämnes såsom då warande Pastor

Sveno Gunnari, om honom har man antecknat att han med ett Christeligt nit sökte stilla den oro i sinnena, som under företrädarens tid blifwit fortsatt och underhållen. Att han förmådde folket nedkasta det emellan Gällsnäs och Lundby wid kors-bäcken stående trädkors, wid hwilket Församlingen då den gick till Kyrkan knäföll och läste en af Bero Olai författad bön för att fördrifwa djefwulen ifrån sig under Gudstjensten. Wid Kon. Carl IX död 1611 kom ett parti Danske Soldater in från Bohus Län genom Kullings Härad, plundrade Lundby Kyrka och Prestegård *), bundo Sveno Gunnari baklänges på en häst och förde honom under den swåraste mißhandling till Starrkärr. Hans hustru fastbundo de bredewid bandhunden och mißhandlade henne till den grad, att hon i wåndan förtidigt framfödde barn. Sveno Gunnari förlorade härwid för alltid förståndet, och lefde ett högst beklaganswärdt lif. Af en djupt intryckt råddhåga, trodde han sig alltid se de grymme Danske Soldaterne färdige att anfalla sig, och jämrade sig häröfwer beständigt. På föreställning af Biskopen i Skara fick den olycklige Sveno behålla Pastoratet, hwilket wårdades af en hans Com-Pastor. Såsom hans dödsår har man antecknat 1640. Han ligger begrafwen i Lundby Kyrka.

Andreas Petri, som äfwen kallas Kårling, war en affömling af Munken i Warnhems Kloster Nanne Kårling, hwilken rymde ifrån Klostret och gifte sig med Christina Christensdotter Lejonhufwud och hade med henne en son Nanne Nanneßon **). Andreas Petri hade såsom Krigs-Prest följt K. Gustaf Adolphs armée under Polska kriget, och gifte sig då i Tyskland med Catharina von Just. Efter hemkomsten till Swerige kallades han 1642 till Pastor i Lundby af Riks-Stallmästaren Knut Jöranßon Ulfsparre på Öjared, med hwilken han under kriget gjort bekantskap. 1646 uppbrann Lundby Prestegård och Andreas Petri förlorade all sin egendom. Genom donations-bref af d. 28 Junii 1647 benådades han af Drottning Christina med Fjellestorps tionde, "dels för den skada han året förut lidit, då hela Prestegården afbränder blef, dels äfwen för det han utstått hwarjehanda

*) Wid Korpekullen nära Prestegården hade Bönderne samlats till motwärn emot denna Röfwarehord, men måste för öfwermagten omsider rädda sig med flykten.

**) När Nanne Kårling afled, gjorde Munkarne i Warnhem anspråk på arfwet efter honom; men Nanne Nanneßon tog det.

handa swårigheter i krigstjensten," som orden i donationen lyda *). Han afled 1654 och ligger begrafwen i Lundby Kyrka på gången wid Ojareds stolrum. På hans grafsten läses: 1654 P. K. **). Han hade tre barn: sonen Johan, som kallade sig Lunnersten, blef Moral. Professor i Lund och afled 1713, den äldre dottren Tolla blef g. m. Pastor Anders Seglorin i Starrkärr och den yngre dottren med Handlanden Lars Hæger i Götheborg.

Johannes eller Jöns A. Stenius, hade länge warit företrädarens Adjunct, blef Pastor 1655, gifte sig med företrädarens Enka och efter hennes död med Helena Nilsdotter, Inspectors dotter ifrån Björboholm. Med henne ägde han en dotter g. m. Inspector Nils Trana på Nääs, en rik och ansedd man. Pastor Stenius, som lefde i bullersamma och oroliga krigstider ***), afled på 72:dra året 1684. Hans hustru afled samma år och bägge hwila de i Lundby Kyrka.

Mag.

*) Under hans tid togos anner Församlingarne Angered och Bergiom ifrån Lundby och anslogos till Präbende åt andre Theologiæ Lectorn wid Götheborgs Gymnasium.

**) I Pastors-archivet har warit anteknadt, att då år 1645 Norrska Ståthållaren Hannibal Sehested med 4000 man anföll denna tragt, uppmuntrade Andreas Petri Allmogen till frimodighet, att han bestämdt förespått fiendens snart förestående retrait: att då de fiendtelige tropparne i Augusti månad ankommo till Lerjeholm, som då war ett Wrangelskt gods, Godsägaren låtit för dem öppna trädgårdsportarne och inbjuda dem till undfägnad af den ännu icke mogna frukten. Att en så förödande rödsot genast i Armeen itändes, att tropparne med oförrättade ärender måste återwända. Wid denna anteckning måste man anmärka att hwarken undfägnaden på Lerjeholm eller de deraf uppkommande magplågorne war hufwudorsaken till de Norrske Tropparnes skyndande återtåg, ty detta motiverades hufwudsakligen af den ifrån Götheborg raskt anryckande Swenska Armeens ankomst.

***) Till Pastor Stenius ankom 1676 en Officer ifrån den på Bergioms ängar liggande Gyllenlöwska Armeen, med ett högst besynnerligt bref ifrån Fältprosten wid denna Armée. Brefwet war af följande innehåll: "Salutem e Jesu et Officia paratissima. Religiosissime Domine Pastor Johanne Steni Amice et frater in Christo Plurimum Honorande! Såsom den Nådefulle Guden hwars namn ware ewig ära, förutan den stora Victorie hwarmed Herren wälsignade Hans Kongl. Maj:ts wår Allernådigste Arf-Herres och Konungs Christian den femtes Krigs-flotta och den lyckliga träffningen med Fienden wid Wennersborg, har på nytt wälsignat Hans Maj:ts Triumpherande wapen, att Hans Maj:ts Armé är lyckligen ankommen till Skåne, Helsingborgs Stad och Slott eröfradt, Fiendens Armé sig retirerat ifrån Skåne och Hans Maj:t med hela sin Armé belägrat Carlskrona som förhoppas näst Guds bistånd att öfwerwinnas; så hafwer Guds frälsning jemwäl låtit sig se wid wår Armé i det att Fienden hafwer forsamlat 5000 Westgöthar bewäpnade och 400 Ryttare af Adelsfanan alla munderade som Officerare, mot alla desse sändes 200 hästar som woro utkommenderade af hans Höga Excellens under Herr General-Major Löfwenhjelm, de der i sin expedition woro så lycklige att de ändock de andre woro långt starkare slogo dem på flykten, att hela den stora hopen måste springa så länge wåra hästar orkade långt in på natten och femtio blefwo liggande på platsen. Widare at[illegible] avancera, så är det Hans höga Excellences wår nådige Ståthållares och Generals nådiga wilja o[illegible] befallning, att derföre på Edra Predikstolar och uti alla Kyrkor; så wida Hans höga Excellens me[illegible] Hans Maj:ts wapen gjort sig landet subject skall göras tacksägelse och sjunggs Te Deum Laudam[illegible] hwilken Hans Excellens nådiga befallning som jag efter ordres har Hans Ärewördighet att anm[illegible] strax skall med grannarne communiceras, och tillhållas att sådant efter sin skyldighet werkställa. H[illegible] ran ware lofwad som icke tillstädjer wåra fiender alltid hafwa öfwerhand, ej eller låter oss blifwa [illegible] skam i Moab. Gud utföre widare Konungens rättfärdige sak mäkteliga emot fienden. Han befr[illegible] je framgent hans wapen och styre allt till sin ära, Konungens glädje och Fäderneslandets rolig[illegible] Valete Vir Deo commendatus af Högqwarteret i Lägret wid Hjertum d. 13 Junii 1676. Rever[illegible] dissime vestræ Studiosissimusque Laurentius Severini."

Under hotelser med dödsstraff twingades Pastor Stenius att göra denna så wåldsamt anb[illegible] da tacksägelse. Med hwad hjerta jag detta gjorde (skrifwer han) kan hwar och en lätt dömma.

Mag. **Pehr Kjellander** blef Pastor här 1685, afled 1709 och efterträddes af sin måg. Under hans embetstid återförenades Angered och Bergioms Annexer med Lundby enligt Kon. Carl XI Resolution d. 6 Apr. 1693. Kjellanders Biografie, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. **Arwid Strömmer**, född i Åby wid Götheborg. Hans Fader war Krono-fogde i Askims Härad, och hade antagit namn efter Strömmen wid Mölndahl. Arwid Strömmer blef Student i Upsala och Magister i Rostock, sedan han war prestwigd, blef han på förord af sin Farbror, Myntmästaren i Stockholm Strömmer, Regements-Pastor wid Poßiska Regementet, han blef Pastor i Lundby 1711. En pestepidemie graßerade under denna tid i Lundby, och hemmanet Wäthult war derigenom öde. Strömmer blef på owänners tillställning af Bönderne anklagad i Consistorio för det han skolat neka begrafwa några lik, som aflidit i pesten; men frikänd för anklagelsen afled han 1727 af en skuren och opererad fistels förblödning; Biskop Eric Benzelius höll öfwer honom likpredikan. Gift med Stina Kjellander hade han med henne tre barn; Margaretha g. m. Rector Grimberg i Warberg, Catharina g. m. Lieutenanten wid Heßensteinska Regementet B. Forsell, och sonen Anders.

Nils Bollinius, född i Tranemo 1680. Fadren Pastor der. Student i Upsala 1701, Prest och Comminister i Starrkärr 1705, Comminister i Landwetter 1717, hade förslag till Gällstads Pastorat 1723, till Thorup 1725, till Krokstad 1727, blef Pastor här 1729. Hans sköna och intagande säng skall hafwa förwärfwat honom witsordet att hafwa warit den skickligaste mäßare i Stiftet. Han war en werksam man och afled 1735, samt ligger begrafwen på Lundby Kyrkogård midt för altaret. Med sin hustru Helena Kullenberg, Pastors dotter ifrån Medelplana i Skara Stift, hade han sonen Nils, Pastor i Gällstad, och Mårten, Comminister i Kalf, dottren Anna Maja g. m. Gymnasii-Bokhållaren Börell, Greta g. m. Comministern i Qwille Joh. Hedelius, Metta g. m. Pastor Treslow i Berghem och Helena g. m. Tull-Caßeuren Thuring.

Dawid Hummel, född i Halmstad 1702. Fadren Pastor derstädes Jacob Hummel, Modren Agn. Rudelphin. Stud. i Lund 1718, Prest 1729, E. O. Garnizons-Prest i Götheborg 1730, Regements-Pastor 1731, Pastor här 1736, Opponens wid Prestmötet 1740, död 1761. G. m. A. B. Wejdling, Köpmansdotter ifrån Warberg, och sedan med Anna M. Chöler, dotter till Capitain Chöler wid Heßensteinska Regementet, hade med henne 3 söner, Carl Christian Pastor i Landwetter, Hans Lagman och Justitiæ Borgmästare i Götheborg, samt Fredric Fabrikör och R. W. O.

Nicolaus Engelke, född i Götheborg 1714, wid 5 års ålder
han sin Fader *) och försattes derigenom i torftiga willkor. Efter wid T
lan och på Gymnasium erhållen underwisning blef han Student i Upsal
här erhöll han understöd af Piperska stipendium, war Informator för
roner Stromberg och en Baron Sten Gabr. Sture. I Stockholm
condition hos Agenten Nordencrantz, prestwigdes i Upsala 1751 till
hos Riks-Rådet Grefwe Taube, 1753 antogs han af Drottn. Lovisa
Stifts-Predikant **) och erhöll med detsamma Kongl. Hof-Predikants
Försedd med Drottningens mandatorial till Consistorium blef han 176
på förslag till Lundby Pastorat, erhöll waldagen enhällig kallelse och
Konungens fullmagt. Han opponerade med utmärkt beröm wid Prest
och förenade en widsträckt embetsskicklighet med exemplarisk wandel. H
dan 1756 gift med Anna Ch. Bauman och hade med henne 5 söner
rar. Efter 39 dagars sjukdom afled han i December 1783.

Anders Banck, född i Falkenberg 1747. Fadren Linwäfware.
dent i Lund 1768, Prest 1770, vice Pastor 1778, Hus-Predikant
Directeuren och Commendeuren von Utfall 1784, Pastor i Lundby s.
de 1786, Prost 1809, † 1818. War gift sedan 1794 med Ebba
beck, dotter till Contracts-Prosten Doct. Pehr Osbeck, hade med henn
Ulrica Helena g. m. Comministern Joh. Fehrlund, samt Susan
Handlanden Joh. Ryberg i Götheborg, och Theodora, död.

Doct. **Joh. Ulr. Blomdahl**, se Contracts-Prostarne i Dompr

Comministrar i Lundby, Skallsjö och L

Under Upsala mötes beslut 1593 igenfinner man namnen **Olau
gnus Svenonis** med tillägg, Comministri i Lundby. Om deße åg
widare någon upplysning.

Den förste Comminister man derefter känner är en wiß **Laurent**
lades Herr **Lars i Läddebol**. Han predikade ofta hos Fru Kari
Öjared uti Capellet derstädes; man berättar att Biskop **Terserus**, som
förbemälte Fru, för Laurentius hyste utmärkt tillgifwenhet.

---

*) Denne war Handlanden Joh. Engelke, född i Götheborg 1682, modren Benika Bur
Rectorn wid Tyska Skolan. Hof-Predikanten Engelkes Farfar war Claes Engelke,
Hamburg 1628, hitkom såsom Handels-Expedit och blef Handlande i Götheborg 1
Otto Engelke blef såsom Canzli-Råd adlad med namnet Engelcrantz.

**) Man har anmärkt att han war Stifts-Predikant för 5 Stifts-Fröknar, att han i
10 år och omsider att han både war den förste och den siste innehafware af Stifts-

Magnus Gallogæus, kallades af Allmogen Herr Måns i Ekeberga och erhöll 1682 af Konungen ett boställe uti Kusebacka, det han likwäl aldrig bebodde, utan förblef i Ekeberga. Han afled 1695 och war gift med Ingrid Wallerius. Man omtalar honom såsom gästfri och förmögen. Han ligger begrafwen i Skallsjö Kyrka.

Gunnar Hadelin, man har om honom anteknadt att han war en glad och fri sällskapsman, att han, då han en dag hos Major G. A. Örnewinge på Högsboholm glättigt skämtade, blef af wärden undfägnad med en så stark stöt för bröstet, att hans röst aldrig mera förmådde höjas ifrån predikstolen. Han nödgades derföre nedlägga embetet och blef Collega wid Scholan i Götheborg.

Lars Nitræus, född i Kind, hade tagit sig tillnamnet af den anledning att Fadren war Saltpettersjudare. Han war en from och stilla man, hade med sin hustru Catharina Bruhn, Pastors dotter från Östad, 2 barn, sonen Carl, Handlande i Götheborg, och en dotter, som blef gift med Krono-fogden i Säfwedahls Härad.

Jöran Melchior Odenius, studerade både i Upsala och Lund, prestwigd 1731 till Adjunct i Bro, blef Comminister här 1732, war 6 gånger uppförd på Pastors-förslag, död 1770, war gift med Brita Ankarcreutz.

Carl Strömborg, student 1759, prestwigd 1762, Comminister 1770, afled 1788.

Henric Joh. Strettenberg, född i Götheborg 1757. Fadren Smed. Stud. i Upsala 1775, Prest 1780, Comminister här 1788, v. Pastor 1809, död 1826.

Peter Lundqwist, född i Enslöf 1789. Fadren Bonde. Stud. i Lund 1812, Prest 1815, Comminister här 1827, Kyrkoherde i Breared 1833.

Mag. Ol. Gust. Öhrwall, född 1801, Prest 1831, Comminist. här 1834.

Comministrar i Angered och Bergiom:

Den första Comminister man här känner, är en som omtalas under benämningen Herr Hans i Torfhög. Han lefde i den oroliga tid, då Gyllenlöwska tropparne ströfade i nejden. Ehuru obemärkt och anspråkslöst Herr Hans i Torfhög lefde, så uppsöktes han af deße omenskliga fiender och mißhandlades på det grymmaste sätt.

Jan Jnilius, war Regements-Pastor då han för sin swaga hälsa sökte och erhöll denna syßla. Han omtalas såsom en kunnig och skickelig man. Ledsen

 wid

wid werlden nedlade han embetet och inlöste sig till försörjning å Götheborgs Hospital 1708.

Jöns Ahlqwist, se Pastorerne i Tegneby.

Zacharias Strömberg, född i Götheborg 1700, Student i Lund 1724, Prest 1730, Comminister här 1734. G. m. Brita Berg, † 1765.

Elias Bast, † 1768, 29 år gammal.

Halvord Lundborg, Student 1761, prestwigd 1764, Comminister 1768, † 1786, 47 år gammal.

Jace' Lignell, † 1794, 38 år gammal.

Dan. Fredr. Carlberg, född i Kalfs Prestegård 1753, Student 1775, Prest 1779, Comminister här 1795, † 1803.

Mag. Carl Pet. Browall, se Pastorerne i Starrkärr.

Gust. Rud. Carlberg, född i Sätilla 1784. Fadren Comminister. Stud. i Lund 1807, Comminister här 1821, vice Past. 1826, † 1834.

Ahle Härad.

Starrkärrs Pastorat,

Consistorielt *), tillhör 2:dra Claßen och utgöres af Starrkärrs Socken, som består af $54\frac{1}{8}$ oförmedlade hemman, hwilka blifwit förm. till $50\frac{1}{8}$ samt äger en folkmängd af 1769 personer. Kilanda Socken, som består af $24\frac{1}{8}$ oförm. hemman, förm. till $15\frac{3}{4}$, samt äger i folkmängd 420 personer. Nödinge Socken, som består af $21\frac{1}{4}$ oförm. hem., som blifwit förm. till $20\frac{1}{4}$, och äger i folkmängd 691 personer.

Af Nödinge Socken lyda 8 oförm. hemman **), under Götheborgs Höfdingedö-

*) Starrkärr blef af K. Carl XI år 1692 förklaradt för Regalt. Då i följd af 1720 års regeringsform en Reglering äfwen i detta afseende år 1722 företogs, blef Pastoratet förklaradt för Consistorielt, som det redan före 1680 warit. Genom Kongl. brefwet till Consistorium d. 5 Decemb. 1788 blef det förklaradt för ett beständigt präbende till Gymnasium i Götheborg. Genom Kongl. Resolution d. 22 Maji 1789 försäkrades Församlingarne i Starrkärr att för framtiden få tillgodo njuta allmänna författningarne wid Pastors tillsättningen.

**) Deße hemman äro Norra Surte och Skärdalsgårdarne. Se widare Lundby Präbende Pastorat sid. 127.

gedöme, och äro i jordeboken upptagne under Kungelfs annex i westra Hisings Härad, men hafwa aldrig uti ecclesiastikt hänseende hört till Kongelf, utan till Starrkärrs Pastorat i Elfsborgs Län. Försök att afskiljas derifrån och att få erlägga Preſträttigheter efter Bohus Läns förening hafwa i nåder blifwit afslagne.

Starrkärrs Kyrka *), belägen på en höjd nära Prestegården och i den folkrikaste trakten af Socknen, är år 1720 ånyo uppbyggd af sten. Den förra Kyrkan war både förfallen, trång och mörk. Tornet uppbyggdes 1721 till större delen af gråsten. Öfra delen är af timmer brädklädt, och med ekespån belagdt. Den nu warande öfwersta resningen å tornet gjordes 1755. Kyrkans längd är 38 alnar och deß bredd 19 alnar. Ifrån deß med tälgsten belagda golf till midten af takhwalfwet är 12 alnar. Taket är måladt 1738 och målningen skall föreställa skapelsen.

Altaretaflan af bildthuggeri-arbete omför årtalet 1697 och namnet Benedictus Kollinius Pastor.

Predikstolen, ofwan prydd med bildthuggeri-arbete, är gjord 1738.

I Kyrkan hänger ett portrait, föreställande en Officer, målad 1666 i deß 49 års ålder. Hwilken han warit känner man ej.

I tornet hänga twenne klockor, den större inskrift upplyser, att hon är gjuten 1744, och den mindres att hon 1694 är gjuten under Pastor Seglorins embetstid.

Kyrkans silfwer wäger 38 lod.

Inskriften på en här liggande gråsten upplyser, att den som derunder hwilar uppnått en ålder af 102 år.

Kilanda Kyrka, är sannolikt den äldsta, och ganska säkert den minsta af detta Pastorats Kyrkor. Hon ligger i en däld icke långt ifrån landswägen. Choret tillbyggdes 1703, sedan det förra som war af träd, war förfallet. Byggd af träd, innehåller denna Kyrka en längd af 23 och en bredd af 9 alnar. Ifrån det med gråstens hallar belagda golfwet till takhwalfwet, är en höjd af 8¾ alnar. Tornet af träd byggdes 1805, och står på en 5 alnars hög stenfot.

Altar-

*) Skrefs fordom äfwen Stärkered. Möjligen är ställets namnledning ifrån en wiß Starkotter. "Uti lunden wid Starrkärrs Kyrka är en Starkotters graf. Grafstället utwises med uppresta stenar, som till en del fallit omkull. Der inuti finnas träd nu för tiden. Är denne den samme Starkotter Aladräng, som blifwit född i den delen af Helsingeland, som fordom kallades Ala, så har han fått sin graf i Ahle Härad. Får man dömma af ställets längd och bredd, så har mannen warit stor, ibland de störste resar." Göth. Mag. år 1767.

Altartafla saknas alldeles i denna Kyrka. Ett Crucifix står på altaret midt för fenstret.

Predikstolen, gjord 1721, har åtskilligt bildthuggeri.

I tornet hänga twenne klockor, den större, gjuten 1759, är zirad med K. Adolph Fredrics och Drottn. Lovisa Ulricas bilder. Den mindre är gjuten 1785.

Kyrkans Winsäd är 1 tunna 26 kappar.

From Stiftelse. Framl. Herr P. Ekman har disponerat ett wißt qvantum Spannemål, som efter Länets markegångs-pris årligen utgår till Socknens fattige. Den de fattige häraf tilldelte inkomst war sist något öfwer 30 R:dr B:co. Stiftelsen är för sitt bestånd garanterad genom inteckning i Kilanda Säteri.

Nödinge Kyrka *), är belägen 2½ mil ifrån Götheborg wid den så kallade Stockholms wägen. Hon är byggd af sten, och förlängdes 1727, samt äger ett spåntäckt torn, som står på en 4 alnars hög stenfot. Kyrkans längd är 33 alnar, deß bredd 15 och höjden ifrån det med tälgsten belagda golfwet 11 alnar.

Altaretaflan och Predikstolen äro 1732 arbetade af Bildthuggaren Weber, och äga föga anspråk på uppmärksamhet.

I tornet hänga twenne Klockor. Den större saknar all inskrift. På den mindre läses: Gloria in excelsis Deo. Anno 1671.

Kyrkans silfwer wäger 103 lod, utom en större Brudkrona, hwars wigt ej är upptagen. Detta silfwer är gjordt 1684 och 1695.

Kyrkans Winsäd är årligen 1 tunna 16 kappar.

Fattigwård: De fattige, som ej sjelfwe kunna wårda sig, inaccorderas af Församlingen hos någon Bonde eller Torpare, som dem föder och wårdar. Af inflytande böter och gåfwomedel sker årligen twenne utdelningar.

Barnunderwisningen förrättas dels af Föräldrarne sjelfwe, dels af andre derom anförtrodde personer.

Pastorer i Starrkärr:

Petrus eller **Pehr** underskref 1593 Upsala mötes beslut **).

Di-

*) Tros hafwa erhållit sitt namn af ordet Nöd, emedan Kyrkan ifrån urminnes tider erhållit löften och gåfwor af dem, som warit stadde i farlighet, och i synnerhet af Sjöfarande, som warit i sjönöd.

**) Uti Pastors-archivet förwaras ett bref ifrån K. Carl IX af d. 31 Mars 1597: "Wi Carl med Guds nåde

Didric Laurentii Wallerius, se Pastorerne i Östad.

Magnus Petri Stercherus, hans namn finnes anteknadt i Nödinge Kyrkas äldsta räkenskaps-bok 1634. Han har 1643 uti samma bok verificerat en utbetalning, och har omsider 1656 underteknat en annan räkning. Efter denna tid saknas all antekning af honom; dödsåret okändt.

Hans anses wara den samme som under benämning af **Johannes Brunthovius** år 1667 bewittnat en gåfwa till Kilanda Kyrka.

Petrus Magni Starinius, son till Pastor Magnus Petri Stercherus, war först Comminister här, blef sedan Pastor. Han har troligen endast ganska kort tid warit här. Enligt antekning i Kyrkoboken är både han och hans Fader begrafne på norra sidan af Choret i Starrkärrs Kyrka.

Andreas Seglorin, född i Seglora. Fadren Pastor Argillanus. Blef Pastor här 1669 eller 1670, † 1697, war g. m. Tolla Kårling, Pastors dotter ifrån Lundby Wädtle Härad. Han ligger begrafwen i norra sidan af Choret *). Hans dotter Catharina blef gift med Talle Ahleqwist.

Benedictus Kollinius, blef Pastor genast efter företrädarens död och hade förut warit Skepps-Prest. Under hans embetstid ombyggdes Starrkärrs Kyrka 1721. Kilanda utwidgades 1703, och Nödinge tillöktes 1727. Han afled 1730. War gift med Anna Seglorin. Hans dotter Christina blef gift med Capitain Löfman, och Catharina med Arwid Holmström.

Mag. **Daniel Poppelman**, prestwigd 1727, Pastor wid Bohus Läns Regemente 1727, tillträdde Pastoratet 1731, präsiderade wid 1749 års Prestmöte och afled 1763, 69 år gammal. Man har om honom anmärkt, att han war den förste Pastor härstädes, som erhöll Prostetitel. Han war gift med A. E. Margraff.

Sigward Borg, född i Kongelf 1722. Fadren hade 1718 såsom Munsterskrifware bewistat Norrska fälttåget; men blef sedan Borgare och Klockare i

nåde Sweriges Rikes Arffurste och förestândare Hertig till Södermanland m. m. Gjöre wetterligt att denne Brefwisare Herr Peder Johannis Kyrkioherde uti Stärrkjärrs socken hafwer en lång tid brukat en stomb sig till hjelp hwilken H:r Jöran Poke hafwer honom wedergåt och låtit sig förlana; så efter han sig nu icke wäl behjelpa kan, hafwer han ödmjukeligen begärt ett torp till wederlag Grobo benämt i Östad socken, liggandes intill Östad stomb som han tillförene hafwer, det wi ock honom nådigst bewiljat och efterlåtit hafwe att han forbemälte Torp qwitt och fritt lika såsom han förenämde stomb tillförene haft och njutit hafwer behålla och bruka; det Hennes Kongl. Maj:ts Kammererare, fogdar och alle andre hafwa sig efterrätta icke görandes förenämde Herr Peder uppå förenämde torp hinder och forfång uti någon måtto. Af Nylöse d. 31 Mars 1597. Carolus."

*) Han hade en son som war i fångenskap i Köpenhamn, hwarföre Nödinge socknemän efterskänkte honom en skuld i Kyrko-caßan.

Kongelf; Modren Lena Dolep. Wid 9 års ålder blef Sigward Borg faderlös och uppföddes hos en sin anhörige Rådmannen Signeul i Kongelf. Ifrån Kongelfs Skola blef han 1739 Gymnasist i Götheborg, Stud. i Upsala 1742, Collega i Kongelf 1752, Prest s. å., Pastors Adjunct i Uddewalla 1753, erhöll för denna Adjunctur dubbel års-beräkning, blef Rector i Kongelf 1756 och bibehöll tillika Collegatet, Pastor i Starrkärr 1765, Prost 1784, predikade wid 1785 års Prestmöte, † 1787. War g. m. Stina Bolla Arberg, systerdotter till Prosten Doctor Wahlborg, och hade med henne 5 barn, af hwilka en dotter war gift med Handlanden Utberg i Götheborg och sonen Anders Comminister i Starrkärr.

Doct. **Olof Westman**, innehade detta Pastorat såsom Präbende ifrån 1788 till 1801, se Log. et Phys. Lectorerne.

Doct. **Joh. Ulr. Blomdahl**, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. **Carl Peter Browall**, född i Uddewalla 1777. Fadren Handlande. Stud. i Lund 1797, Pädagog i Strömstad 1799, Magister i Greifswald 1802, Prest s. å., Comminister i Lundby Wädtle Härad 1804, Pastor här 1821, g. m. C. Smitt.

Comministrar i Starrkärr:

Comministri **Johannes**, **Andreas** och **Benedictus** underteknade Upsala mötes beslut 1593 *).

Petrus Magni Starinius, se Pastorerne.

Bengt Stannius, war Comminister här ifrån 1685 till 1705, då han afled.

Nils Rollinius, war Comminister här 1707, se Pastorerne i Lundby Wädtle Härad. Då han 1717 erhöll transport till Partilled, beslutade Församlingen å Sockneståmma, att Studenten Petrus Hygredius skulle blifwa hans efterträdare, men som beslutet war omoget och ej af wederbörande godkändes, lemnades det utan afseende.

Gunnar Bredell, blef Comminister 1720, han blef Pastor i Thorestorp 1753.

Gunnar Hyltén, Comminister här 1754, Pastor i Thorsby 1792.

Andreas Borg, född i Kongelf 1758. Fadren Pastor härstädes. Stud. i Up-

*) Man har ingen upplysning om orsaken dertill, att här denna tid woro 3:ne Comministri.

i Upsala 1778 och i Lund 1783, Prest 1784, vice Pastor i Starrkärrs då wacande Präbende 1789, Comminister här 1793, afsatt 1809.

Mag. Sam. Kamp, se Fattighus-Predikanterne i Götheborg.

Swen Lindbohm, se Pastorerne i Landwetter.

Anders Beckman, se Pastorerne i Drengsered.

Mag. Joseph Wilhelm Malmstedt, född i Götheborg 1795. Fadren Guldsmed. Stud. i Lund 1812, Mag. derstädes 1820, Prest 1821, Comminister här 1829.

I Pastors-archivet förwaras Drottning Christinas confirmation för Pastorerne i Starrkärr att få bibehålla Grobo till stom, dat. d. 30 Mars 1647. En Kongl. tillåtelse för Prest-Enkan Marg. Starinia att efter sin Moders död få bibehålla Grobo d. 11 Apr. 1698. Convention emellan Pastorerne i Starrkärr och Östad om Grobo d. 6 Dec. 1727.

Östads Pastorat,

Consistorielt, tillhör 3:dje Claßen, och består endast af Östads Socken. Den innehåller $37\frac{13}{16}$ oförmedlade hemman, hwilka blifwit förmedlade till $25\frac{5}{8}$, folkmängden är 1409 personer.

Af deße ofwannämde Hemman äro oförm. $8\frac{1}{2}$, förm. till $5\frac{5}{16}$, belägne uti Kullings Härad, och i Jordeboken upptagne under Långareds Socken *). Östads Pastorat har fordom hört till Starrkärr, men blef derifrån afskildt år 1633.

Östad Kyrka är belägen $1\frac{1}{4}$ mil ifrån Alingsås och $4\frac{1}{2}$ mil ifrån Götheborg. Hon uppbyggdes 1690 af sten, i norra ändan af Östads By, och innehåller i längden 32 alnar och i bredden 14 **) och blef 1777 försedd med ett trädtorn.

Altaretaflan, som är $8\frac{1}{2}$ aln. hög och $4\frac{3}{4}$ alnar bred, föreställer, inom förgyllda ramar, Jesus på korset. Målningen är på duk, förfärdigad 1729 af J. Roß, och berömmes såsom wäl träffad.

Predikstolen, gjord 1715, är marmorfärgad och förgyld.

 Öfwer

*) Någon historisk förklaring, hwarföre $8\frac{1}{2}$ Hemman, som enligt jordeboken tillhöra Långareds Socken, blifwit anslagne till Östads Pastorat, kan nu mera icke meddelas. Men att deße Hemman redan 1670 hörde till Östads Socken, inhämtas utur några äldre Kyrkoböcker.

**) Till understöd för denna Kyrkobyggnad lemnade K. Carl XI confiscations-medel 89 daler 2 öre s:mt.

Öfwer Kyrkodörren läses: Pax intrantibus. Salus exeuntibus.

Ett Orgelwerk uppbyggdes för Kyrkans räkning 1787.

Kyrkans silfwer består af kalk och paten, hwilka förmodas wara de samme, som Fru Catharina Bjelke till Öjared förärade åt Östads Kyrka år 1655 Dom. 1:ma Adventus. Kalk och paten wäga tillsammans 29½ lod. På kalken synes utwändigt ett lamb med segerfana, och på handtaget står J. N. R. J. S. M. Deßutom äger Kyrkan en socknebuds-kalk och paten, wägande tillsamman 6½ lod, samt en brudkrona om 28 lod.

I tornet hänga 2:ne Klockor; den större gjuten 1776, den mindre 1721 *).

Kyrkan har ägt en gammal Runstaf, som Församlingen skänkt till Gymn. Bibliotheket.

Af sine Torp Bjelledahlen, Åsen och Buskewiken, äger Kyrkan årlig skatt.

Den under altaret murade graf tillhör Ekmanska slägten; i den på stora gången hwila framlidne Prester i Östad, och den wid stora Kyrkodörren tillhör Albergska slägten.

På en i wapenhuset liggande grafsten läses: "Jag Gunnar Edström fordom Pastor i Östad föddes i Surteby Pastorat i Gården Edared 1695, kom till Östad 1737 afled 1764, gift med Regina Roos, född 1715, död 1781. Mina trötta ben de hwila här. Påminn dig wandringsman att det du är har jag warit, det jag är skall du blifwa — Wandra wisliga." På en annan grafsten läses: "Här hwilar fordom Östads Församlings trogne Lärare Prosten och Kyrkoherden A. Rhedin född 1730, död 1798. Alltså skola Herrans förloßade wända om och komma till Zion med fröjd, och ewig glädje skall wara på deras hufwud. Glädje och fröjd skall fatta dem. Sorg och suckar skola ifrån dem fly. Es. 51: 11." På Kyrkogården läses på en grafsten: "Här hwilar Oeconomiæ Lectorn Lorentz Volter Rothoff född 1723 och död 1787, Östads Barnhus förste föreståndare, som ihugkommes med högaktning och tacksamhet ...." det öfriga oläsligt.

Fromma Stiftelser. Framlidne Directeuren wid Ostindiska Comp. och C. W. O. Nicolas Sahlgren stiftade genom testamente d. 10 Juni 1774 det efter honom så kallade Sahlgrenska Barnhuset, på hwilket fattige föräldrars barn emottagas för att danas till skicklige jordbrukare. Stiftelsens fond, 1 tunna guld i Banco eller efter då warande myntberäkning 100,000 daler s:mt, insattes i Banken

*) Till denna Klockas gjutning gaf Major Rosenhane ett stycke på deß ägor funnen malm, som wägde 2½ Skeppund. Wid sjelfwa Tornbyggnaden utmärkte sig framl. Canzli-Rådet, Friherre Alströmer och Lectorn L. W. Rothoff genom för ändamålet gjorde uppoffringar.

ken såsom stående Capital emot 4 procents ränta. Derjemte donerades för samma
ändamål Östads Säteri, bestående af 7 hela hemman och tillydande 18 hela hem-
man, hwilka f. n. äro fördelte emellan 62 åboer, hwilka betala skatt i säd, smör,
ost, wissa famnar wed och årliga dagswerken, samt kläder, föder och underhåller
hwardera ett barnhusbarn. Under Säteriet lyda 19 Torpare, hwilka göra dags-
werken hos Förwaltaren, utom 3 som i det stället hwardera föder ett barnhus-
barn. Stiftelsen äger dessutom Såg och Qwarnwerk, samt fiske uti sjön Mjörn
och frälseräntan af 2:ne Hemman uti Sköfde Socken. Barnens skolegång är in-
delt rotewis och barnen framgå till Skolen i Barnhuset på bondens kost och un-
derhåll. Deras antal, som på stiftelsens bekostnad njuta kläder, föda och uppfo-
stran, är wanligen 60. Af dessa underwisas blott 8 a 10 i sender, hwilka ro-
tewis ombytas året igenom. Underwisning lemnas i Christendom, skrifning och
räkning, samt dessutom i handaslöjder och trädgårds-skötsel. Skol-Läraren, som bör
wara Student, har fritt uppehälle på stället och 25 R:dr i lön. Han antages
af Barnhusets Föreståndare, som är Friherre Jonas Alströmer. Förwaltnin-
gen af stiftelsen är uppdragen åt Herr S. Holmgren. År 1825 uppfördes ett
nytt Skolehus, och började tillika wexelunderwisningen. Skolan kan nu rymma
140 barn, hwarföre Barnhus-föreståndaren Herr Baron Alströmer har tillåtit
menighetens barn inom socknen, så långt rummet tillåter, få begagna under-
wisningen lika med Barnhus-barnen, utan någon afgift hwarken till Skolan
eller Läraren.

Med hänseende till Fattigförsörjningen må nämnas, att här finnes en Ma-
gasins-inrättning, af Socknens Innewånare stiftad d. 25 Nov. 1821 och bekräf-
tad med Kongl. stadfästelse d. 20 Julii 1824. Ändamålet med denna inrättning
är, att Socknens mindre bemedlade Hemmansbrukare må wid förefallande behof
äga tillgång på Spannemål inom socknen, genom låns erhållande emot ränta utur
Sockne-magasinet, samt att socknens fattige må af den utfallande räntan erhålla
nödigt understöd. Inrättningens fond har tillkommit på det sättet, att, enligt
fattadt Socknestämmo-beslut, hwarje förmedladt Hemman under 3:ne år skulle år-
ligen sammanskjuta ¼ t:a Korn och ¼ t:a Hafra; i följd hwaraf den stående fon-
den blef 18 tunnor 9 kapp. Korn, 19 tunnor 3 kapp. Hafre, hwilken fond lik-
wäl är bestämd att bringas till 50 tunnor. På det torpare måtte komma i åt-
njutande af den förmon, som inrättningen medför, blef beslutadt, att de i förhållan-
de till torpen i 3:ne år skulle till Fattigkassan årligen erlägga 8, 16 a 24 ß.
Spannemåls-lånen ske med wilkor, att de återgäldas wid hwarje års slut eller
omkring Jultiden, och räntan utgöres med 4 kappar på hwarje tunna och i sam-
ma proportion å mindre lån. Jemte denna Magasins-inrättning gifwes här ock
en Fattigkassa, hwilken år 1826 ägde en behållning af 164 R:dr. Hwad för

fattighjonen kan brista i Spannemål från Magasinet, fylles genom penningar utur fattigkaßan. Wid sjukdoms tillfällen och på ålderdomen njuter ett fattighjon full försörjning af den rote, hwarest det wistats under deß kraftfullare ålder.

Pastorer i Östad:

Didricus Laurentii, som äfwen kallas **Wallerius**, blef sedan Östad 1633 skiljdes ifrån Starrkärr den förste Pastor i Östad, men kallades 1658 till Pastor i Bollebygd. Efter förefallne bullersamma uppträden med några orolige Bönder i Bollebygd flyttade Wallerius derifrån. Utfattig och förföljd bodde han någon tid i Töllesjö socken, men blef återigen Pastor i Östad 1663 *), med rättighet att i sin och sin hustrus lifstid njuta Prestegården, Stommen kallad, skattfri. Han afled 1678 och är begrafwen under altaret i Östads Kyrka.

Carolus Laurentii Brunelius eller, som han också kallade sig, **Bruhn** blef 1672 förordnad till Wallerii Capellan, gifte sig med hans dotter och blef wid Swärfadrens död af Friherre Gust. C. Banér, som bodde i Församlingen och någon tid tillegnade sig Jus Patronatus, förordnad till Pastor, hwilket af Consistorium på Församlingens begäran fastställdes. Efter honom förwaras handlingar rörande en rättegång om Prestegårds byggnaden; han afled 1716, 68 år gammal. Hans dotter Catharina blef g. m. Comminister Nitræus i Lundby Wädtle Härad.

Lars Schalroth, blef Pastor 1718 och afled 1731. Under hans tid uppstod fråga att återlägga Östad under Starrkärr. Men Östadboarne afwärjade detta supplicando hos Konungen, och anförde härwid, dels att Östad för sin afläg-
senhet

---

*) Uti Starrkärrs Pastors-archiv finnes rörande denna utnämning följande handling: "Sedan den Högwälborne Grefwe och Herre Herr Carl Moritz Lejonhufwudh, Grefwe till Gräfsnääs Ratzeberg och Falkenstein m. m. &c. hafwer af synnerlig ynnest- och nåde samt Christeligt bewägh och warkunsamhet, så på sijne egne Grefl. Ercell:s som ock sin Högt älskelige käre Sal. H:r Broderßons &c. &c. &c. wägnar, gunsteligen bewiljat och samtyckt att Brefhafwande, Hederlig, Wällärd och Meriterat man H:r Didrich Laurentii, som nu för någon tijdh oförskyllat hafwer warit uti een träng och ringa Lägenhet stadder, åter må träda till den Hederlige Försambllngen uthi Östadh Socken Kyrkioheerde Tienst och Embete, som nu förmedelst den förändring, medh Sal. Kyrkioheerdens i Starkärrs dödelige frånfälle, är ledigt blefwit, och såsom tillförene lemnat att försörjas ock förestääs af en serdeles Kyrkioheerde och siälasörjare Ther medh man förnemligen hafwer ansedt wälbem:te Hederlige Guds Församblings synnerliga nytta och förfordring uthi des ewige wälfärds och Saligheets upbyggelse, hwilken så mycket bättre och beqwämligare kan stå till at förfrämja, som den nu af sin serskildte Kyrkioherde blifwer betjent och uppwacktat: fördenskull hafwer ock jagh underteknat, Högt Wälbemälte hans Grefl. Ercell:s nådgunstiga bewilning till undertjesiligit föllje och i betractande af ofwanwälbemälte Herr Didrichs förra meriter — — — — — — på dragande kall och Embetets wägnar honom H:r Didrich Laurentii till wälbem:te Östad församblings Kyrkioheerde Embete bekreftat, stadfästat, och Confirmerat — — — och blifwer detta Bref till större wißo, medh egen handh och Signete bekräftet, som gifwit är i Götheborgh, den 24 Octobris Anno 1663. Ericus Brunnius,
Super Intend. Gothob."

senhet ifrån Starrkärr fordrade sin egen Pastor, dels äfwen att Pastor i Östad för sin fattigdom behöfde Pastorslönen odelad.

Olaus Hagman, blef Pastor 1732, † 1737, 38 år gammal. Wid Biskops-visitationen 1736 befanns mycken oordning i Pastoratet.

Gunnar Edström, blef 1730 prestwigd till Adjunct i Seglora, Pastor i Östad 1740, † 1764, 69 år gammal. Han responderade wid Prestmötet 1753.

Mag. Anders Rhedin, född i Örgryte 1730, Stud. 1753, Magister i Greifswald 1755, Prest 1758, vice Conrector Scholæ i Götheborg 1764, Pastor här 1766, responderade wid Prestmötet 1768, Prost 1781, † 1798. G. m. Cathar. Willin, dotter till Fattighus-Predikanten Willin.

Mag. Peter Eberh. Liedberg, född i Näsinge Presteg. 1761. Fadren Pastor derstädes. Stud. i Lund 1781, Magister der 1784, vice Pædagog i Strömstad 1784, ordinarie Pædagog s. å., Prest 1786, Pastor här 1799, Prost 1811, † 1814.

Mag. Carl Lorentz Berggren, född i Krokstad 1774. Fadren Commissarie. Stud. i Greifswald 1796 och i Rostock 1798, Prest s. å., Pædagog i Strömstad 1802, Pastor här 1815, död 1826.

Johan Lundblom, född i Lundby på Hisingön 1788. Fadren Nämndeman. Stud. i Upsala 1807, Prest 1811, v. Pastor 1819, Pastor här 1826, v. Contracts-Prost 1834. G. m. C. Blomdahl.

Skepplanda Pastorat,

Regalt, tillhör 1:ste Claßen, och utgöres af Skepplanda, som äger en folkmängd af 2565 personer, och består af $69\frac{1}{2}$ oförmedlade hemman, förmedlade till $59\frac{9}{16}$. S:t Peder *) eller Gamla Lödese Socken, som består af $15\frac{3}{4}$ oförmedlade hemman, hwilka blifwit förmedlade till $14\frac{1}{8}$, och äger en folkmängd af 621 personer. Tunge Socken **), som består af $18\frac{5}{8}$ oförmedlade hemman, förmedlade till $14\frac{1}{8}$, och äger en folkmängd af 606 personer. Hålanda Socken, som består af $32\frac{3}{8}$ oförmedlade hemman, förmedlade till $25\frac{1}{4}$, och äger en folkmängd af 1180 personer. Sköfde Socken, $36\frac{3}{4}$ oförmedlade, till $32\frac{3}{4}$ förm. hemman, med 1342 personers folkmängd.

Skepp-

*) S:t Peders Kyrka war en af de 7 Kyrkor, som fordom funnos i Gamla Lödese Stad. På den nuwarande Socknen och Kyrkan hafwa de gamla namnen blifwit öfwerflyttade och bibehållne.

**) War Annex till den fordna Staden.

Skepplanda *) Kyrka, belägen 3½ mil ifrån Götheborg på en höjd bredewid wägen till Lidköping, är byggd af sten och täckt med tegel. Det på östra Kyrkomuren stående K. Carl XII namnchiffer och åretalet 1698 utwisar tiden, då den sista tillbyggnaden skett. På Kyrkans östra ända är en tillbyggnad gjord, som begagnas till Sacristi. Wid westra ändan af Kyrkan står ett stentorn, 50 alnar högt och spåntäckt; genom detta är äfwen en ingång i Kyrkan, likasom en dörr är på södra sidan, utan för hwilken står ett wapenhus. Kyrkans längd är 34 och bredd 20 alnar. Kyrkohwalfwet är af träd, och Kyrkans höjd inwändigt är med hwalfwet 14 alnar. Kyrkan upplyses af 8 små högt upp på wäggarne sittande fenster. På Kyrkohwalfwet äro åtskillige bibliska historier föreställde.

Altartaflan föreställer Nattwardens instiftelse, med underskrift: "Pröfwe menniskan sig sjelf." Widare föreställes här Jesus korsfästad och uppstånden, öfwer hwilken sednare föreställning läses: "Jag hafwer öfwerwunnit werlden."

På Predikstolen, som har sin plats på karlsidan, föreställas Evangelisterne.

Genom en på Kyrkowäggen hängande swart tafla underrättas man af förgylld inskrift, att Kyrkan 1770 erhållit sin nu warande målning och om deras namn, som dertill utom Målaren bidragit.

På Kyrkowäggen hänger Ahlehjelmska wapnet med underskrift: "Kongl. M. Tro-Tjenare och Commißarien wid Amiralitetet i Götheborg, Den fordom Ädle och Wälborne Herr Jonas Ahlehjelm född hit till werlden 1659 och i Herranom saligen afsomnad i Stockholm 1705." På Ramnska wapnet läses: "Kongl. Maj:ts Tro Tjenare och Directeur öfwer Krono-Skogarne i Elfsborgs, Skaraborgs, Bohus och Hallands Läner, Den Ädle och Wälbördige Herr Nils Ramn född i Skåne 1676 död på deß gård Alfhem 1735 **). Deß k. Maka Anna Ahlehjelm född i Götheborg 1686 död på Alfhem 1748 äro begrafne med 8 deras kära barn i grafwen i Skepplanda Kyrka. Deß Efterlemnade k. Söner Häradshöfdingen i Bohus Län och Sunnerwikens Domsaga Carl Ramn samt Amiralitets Capitain Lieutenanten Adolph Ramn hafwa låtit förfärdiga och uppsätta detta sine Salige föräldrars Skjöldemärke och Äreminne 1749." I Choret ligger en grafsten på hwilken 2 personer äro i kroppsstorlek uthuggne, derunder läses: "Här under hwilar

*) Ortnamnet Skepplanda har man härledt ifrån orden Skepp och Landa, och uppgifwit orsaken till denna benämning på följande sätt: Under den tid, då uti Gamla Lödese Stad war betydlig handel och rörelse, och Götha Elf mera wattenrik, följagteligen äfwen bättre segelbar, landade man med de till Staden bestämda Skepp uti den Elfwen tillgränsande tragt, som derefter fått och bibehållit benämningen Skepp-landa.

**) Den historiskt märkwärdiga Alfhems fordna Kongsgård, som för närwarande är Säteri-Rusthåll, ligger i Skepplanda Socken. Ibland fornlemningarne omkring Alfhem förtjenar Alfshög eller graf en särskild uppmärksamhet.

lar i Herranom fordom Befallningsmannen Arwid Börjeßon, som afsomnade 1668 och hans k. hustru H. J. D., som hädankallades 16.., hwars sjelar Gud ewinnerligen fröjde. Jag wet att min förloßare Lefwer Job 19." På en grafsten läses: *) "Anno 1615 är han född, fadren detta härads Länsman uti 14 år Börje Arwidßon i Kattleberg, modren Åsa Ericsdotter, hwilkas ben ock här under hwila, 1635 kom han i tjenst och blef Krono-Uppbördsskrifware uti 5 år — — — 1647 blef han Befallningsman öfwer Ahle och Wädtle härader, 1649 öfwer Kullings och Gäseneds Härader, 1650 blef han kallad till Befallningsman öfwer H. Excellens Fältmarskalken Torstenßons gods i Westergöthland och på Dahl, hwilken tjenst han förwaltade så länge han Lefde." På gången ligger en grafsten med inskrift: "Här hwilar Befallningsmannen fordom Äreborne och Wälbetrodde Gudmund Nilßon född 1659 död . . . samt deß kära hustru Anna Börjesdotter. Salige äro de döde som i Herranom dö. Apoc. 14: 13."

Kyrkans silfwer, som till största delen är 1741 är gifwet af Öfwersten för Bohus Läns Regemente Tungelfeldt, wäger 152 lod.

I tornet hänga twenne Klockor, den större är gjuten 1806 och den mindre 1748.

Kyrkan äger ej mer fastighet än Torpet Garstad, hwilket af ålder warit henne tillhörigt. För detta skattas årligen 1 R:dr B:co. Hit buros under krigsoroligheterne Kyrkans redbarheter för att förwaras för den ifrån Bohus Län ofta inryckande och sköflande fienden. Kyrkans tionde eller så kallade winsäd är årligen 6 tunnor 4 kappar, utom detta har Kyrkan endast årlige gåfwomedel, hwilka wanligen uppgå till omkring 60 R:dr R:g:s.

Fattigwården bestrides på det sätt att försörjningen sker rotwis antingen genom matskott, eller derigenom att de försörjde wißa dagar wistas hos hwarje Åbo. Genom testamente d. 11 Dec. 1807 har aflidne Jonas Sahlberg och deß hustru förordnat att af deras torp Gömmet i Skepplanda Socken årligen till de fattige skall erläggas 2 R:dr B:co.

Barnunderwisningen sker af Ambulatoriske Skolmästare.

Sanct Peders eller Gamla Lödese Kyrka är belägen wid Götha Elf nära Landswägen emellan Götheborg och Wenersborg, och 3¾ mil ifrån Götheborg samt 1 mil från Skepplanda. Under krigsoroligheterne har S:t Peders Kyrka ofta af fienden blifwit förstörd. Hon war 1653 så böfällig, att hon ned-

 refs

*) Altareringen är öfwerbygd på flere ställen och döljer inskriften.

refs och en trädkyrka i den gamla stenkyrkans ställe uppbygdes. Denna trädkyrka stod ännu qwar 1727, då hon lemnade rum för den nu warande stenkyrkan, som är 28 alnar lång och 16 alnar bred, täckt med tegel och försedd å westra sidan med ett wapenhus af sten. Kyrkotaket, blåmåladt, föreställer åtskillige bibliska historier.

Altaretaflan af bildthuggeri-arbete är gjord 1751 och föreställer Jesus på korset.

Predikstolen, blåmålad, äger åtskilligt bildthuggeri-arbete.

På Kyrkomuren hänger Drottning Christinas portrait, under detta läses på ett pergaments-blad följande: "Christina Wase, i 10 år Regerande Drottning, afskaffade på sitt 2:dra Regerings år Gamla Lödese stads rättigheter och gjorde orten fulleligen till en landsbygd, den hon sedermera gaf i förläning till den Store Fält-Marskalken Grefwe Torstenßon, hwars famille, som låtit detta Conterfait hitsätta, bodde på den så kallade Skantzen wid paß 1680, då godset igen blef Kronan tillerkändt. Lödese en stor stad, fordom här på stället med 7 Kyrkor, blef först 1297 af en häftig wådeld men sedan ännu mera 1304 af de Swenske Hertigarne Eric och Waldemar, som krigade med sin broder Kon. Waldemar, swårliga medfarit och i aska lagdt, och fastän Hertig Eric 1310 byggde här sitt kostbara hus och hade derutinnan sin präktiga hofhållning tills inemot bägge Hertigarnas bedröfliga lefnadsslut 1318, förmådde likwäl icke staden mer resa sig till någon likhet af sin förra höjd, utan måste lemna glansen och företrädet åt det ifrån den tiden uppkommande Nya Lödese, hwilket dock omsider efter utståndet sköflande och brännande af de Danske, måste äfwen wäl träda af skådeplatsen för ett nytt uppgående Götheborg och med blotta minnets bibehållande af gamla staden miste sina stadsfriheter, emedan det Gamla Lödese ännu hade i rund tid sina qwarbehållne, hwilka först blefwo upphäfna, då det 2:ne år förut eller 1644 hade fått sin sista dödliga stöt, medelst brännande af den Danske Hannibal Sehestedt. Så wexlar det ena om med det andra här i förgängeligheten och det ena blifwer uppå det andras nederfall. Salige de menniskor allena, som med dentrogne Abraham wänta En stad som grund hafwer, hwilkens byggmästare och skans är Gud *).

Kyrkans silfwer wäger 24⅝ lod och är gjordt 1715.

Uti klockstaplen hänger en Klocka gjuten 1671.

Kyrko-tionden eller winsäden är årligen 1½ tunna.

Kyrkan äger några Holmar uti den Å, som genom Gamla Lödese ägor rinner

*) Nu är Gamla Lödese blott en Bondby, Stadens tomter, torg, gator och begrafningsplatsar äro uppplöjde och utgöra nu åker- och ängfält, ett bewis huru lätt tiden har att jämna allt.

ner i Götha Elf. Af deße Holmar äger Kyrkan för närwarande årligt arrende af 12 R:dr B:co.

Tunge Kyrka, belägen på något afstånd ifrån Landswägen, $1\frac{1}{2}$ mil från Skepplanda och $\frac{1}{2}$ mil från Gamla Lödese, är 26 aln. lång och 11 aln. bred, byggd af sten, täckt med tegel och på wästra sidan försedd med wapenhus.

Altaretaflan af bildthuggeri föreställer Jesus korsfäst, med inskrift: "Christus är uppstånden och har wunnit seger."

Predikstolen är perlfärgad och saknar wanlige bilder.

På Kyrkotaket, som är himmelsblått, föreställas endast skyar.

Kyrkans silfwer, gjordt 1767, wäger 21 lod.

Kyrkotionden eller winsäden är $1\frac{1}{2}$ tunna.

Hålanda Kyrka, belägen wid Landswägen emellan Götheborg och Lidköping, 1 mil ifrån Moderkyrkan, är byggd af sten, och innehåller i längden 31 alnar och i bredden 12. Tornet är ställdt på westra sidan och har en höjd af 38 aln.

Altaretaflan föreställer Jesus korsfäst. Predikstolen, blåmålad, är utan bildthuggeri-arbete. Omkring honom läses: "Jesus sade: Salige äro de som höra Guds Ord."

På Chorets södra sida är en läktare uppförd af och tillhörig ägarne af Lifweteds Säteri. På denna Läktare äro Lagmannen Reutercronas wapen och wapnen för deß 2:ne Fruar Hammarberg och von Scheven.

På norra wäggen hänger en tafla, som upplyser att Kyrkan målades 1776.

I tornet hänga 2:ne Klockor; den större saknar inskrift, inskriften på den mindre upplyser att hon är gjuten 1754.

Kyrkans silfwer, gjordt 1749, wäger 39 lod.

Kyrkotionden eller winsäden är 2 tunnor 20 kapp.

Sköfde Kyrka, ligger bredewid häradswägen $1\frac{1}{2}$ mil ifrån Moderkyrkan och 1 mil ifrån Landswägen wid S:t Peder. Hon är den wackraste af Skepplanda Pastorats Kyrkor. Hon är 1754 till det hufwudsakligaste nybyggd. Uppförd af sten, och täckt med tegel, har hon en längd af 34 alnar och en bredd af 17 alnar. Tornet, hwars nedre del är murad, innehar en höjd af 37 alnar.

Altaretaflan, sorgfälligt arbetad, föreställer Jesus korsfästad, hwarunder läses:

"Titt hufwud törnekrönt, din Tår och strimmor röda
"Låt i min wålmagts tid allt sjelfswåld hos mig döda
"När dödsens mörka moln sig ändtlig ställa in
"Låt Jesu samma bild bli glädjesolen min."

Predikstolen, gjord 1720, föreställer Christus och Evangelisterne.

På södra Kyrkowäggen hänger en tafla, som underrättar om Kyrkobyggnaden 1754.

Twenne nästan utnötte grafstenar ifrån medlet af 1600:talet ligga i choret, på den ena läses: "Olof Ericßon och Catharina Månsdotter", på den andra: "Anna Gunnarsdotter i Gunntorp † 1677."

I tornet hänga 2:ne Klockor, den stora utan inskrift. På den mindre läses: "Kommer hit barn hörer mig jag will lära Eder Herrans fruktan 1772."

Kyrkans silfwer, gjordt 1755, wäger 29 lod.

Kyrkotionden eller winsäden är 3 tunnor 12 kappar.

Kyrkan äger twenne Torp, Gustafshage, för hwilket betalas 5 R:dr 16 ß. B:co i årligt arende, och Tranhals, hwarföre årligen betalas 2 R:dr 36 ß. B:co.

Pastorer i Skepplanda:

Johannes underskref Upsala mötes beslut 1593.

Birgerus Jonae † 1645. Han är begrafwen midt för altaret i Skepplanda Kyrka. På hans grafsten föreställas en man och qwinna i kroppsstorlek tillika med ett barn. Inskriften är: "Här hwilar Wällärde Herr Birgerus Jonæ fordum Kyrkoherde i Skepplanda, hwilken afsomnade i Herranom d. 17 Dec. 1645, samt hans k. hustru Sara Jönsdotter, som i Herranom afsomnade 16... Gud dem samtelige en fröjdefull uppståndelse förläne. De Rättfärdige warda borttagna från Olyckone och de som redliga för sig wandrat hafwa komma till fred och hwilas i deras kamrar." Es. 57.

Andreas Wirgander, war då han blef Pastor här Gr. L. Lector i Götheborg, † 1670 *).

Ma=

*) Under hans embetstid blef Gamla Lödese och deß Annex=Församling Tunge lagdt till Skepplanda, sedan

Mathias Nicolai Oberberg, blef Pastor 1673 och afsattes 1677, hwarföre wet man ej. Under hans tid d. 26 Julii 1676 blef Prestegården af de Norrske uppbränd.

Petrus Hermingius, war Pastor ifrån 1680 till 1682 och har under denna tid qwarlemnat efter sig åtskillige handlingar i Pastors-archivet.

Paulus Wirgander, blef Pastor 1682, † 1687.

Petrus Bruhn, blef transporterad ifrån Säfwe till Skepplanda, då Säfwe 1693 blef Präbende till Theologiæ Lectionen. Krigsoroligheterne och det täta ombytet af Pastorer i Skepplanda hade bidragit att bringa allt härstädes ur ordning, då Pastor Bruhn hitkom. Men han war en driftig, klok och nitisk man och återbringade inom kort tid allt i ordning. Under hans embetstid 1698 ombygdes Skepplanda Kyrka. † 1704. Han ligger begrafwen midt för altaret i Kyrkan. På hans wäl uthuggna grafsten föreställas i nära kroppsstorlek tron och hoppet med deras attributer. Underst läses: "Thenna griftplats tillhörer Kyrkoh. Peter Bruhn och hans hustru Engel Strömmer samt ock them honom efterföljande Embets Bröder såsom en anständig Kyrkoherde graf, then han för sig och them bygga lätit Anno 1698. Mors ultima Linea Rerum. Thetta säger Herren. Jag skall upplåta Edra grifter och will hämta Eder mitt folk derut, och jag skall gifwa min anda uti Eder, och I skolen få Lif igen." Hez. 37. Såsom Pastor i Säfwe hade Bruhn responderat wid 1688 års Prestmöte.

Ericus Palmborg, prestwigd 1704, blef Pastor 1705, gifte sig med företrädarens Enka och afled 1717, 46 år gammal.

Birger Dan. Gjegskoodh, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. **Severin Ring**, war Amiralitets Pastor i Götheborg, då han 1752 här blef Pastor, Prost 1754, † 1767, 71 år gammal. Han war gift med Anna Knape.

Mag. **Anders Knape**, född i Uddewalla 1722. Fadren war Borgmästa-

 ren

dan Drottn. Christina 1646 fråntog Staden deß privilegier och gjorde den till en Landtbygd. Efter 1648, då Pastorn i Staden Gamla Lödese Helias Erici afled, finner man icke mer någon Pastor derstädes. Likwäl synes det som Gamla Lödese icke då genast blifwit lagdt under Skepplanda, ty handlingar i Pastors-archivet upplysa att Heliæ Erici son Jonas Helgeßon Loßenius till och med 1658 ensam förestått Församlingarne, och att han och hans moder ännu 1655 wid en Sockneståmma, för framtiden accordera med Församlingen om Pastors-lönen. Om Presterne i Gamla Lödese Stad har man icke annan upplysning än den underskristerne på Upsala mötes beslut af 1593 meddela. Här finnes att Pastor Gunnarus Arneri i Gamla Lödese Stad och Rector Scholæ derstädes Nicolaus Johannis tecknat sina namn näst efter Capitulares i Skara. Arnerus Gunnari Concionator Pauperum, Ericus Olai samt Laurentius Uddonis senior och Laurentius Uddonis junior hafwa undertecknat mötets beslut ibland Comministri i Skara Stift. Af den omständighet att Staden ägde 7 Kyrkor och ett så betydligt antal Prester, kan man sluta till en icke obetydlig folkmängd.

ren A. Knape, Modren Cecilia Sjöberg. Begagnade wid Scholan i Uddewalla och wid Gymnasium underwisningarne till deß han 1742 blef Student i Upsala, disputerade der 1745 pro exercitio under Cantzlirådet Ihre de principe Legibus soluto, och pro Gradu för en af honom sjelf författad disputation de Prudentia politica. I en tid då partiagget war så werksamt, wäckte sistnämnde afhandling uppmärksamhet och war nära att skaffa författaren förföljelser. Till Hüspredikant hos Riks-Rådet Baron Palmstjerna prestwigdes han i Stockholm 1750, han blef Comminister i Uddewalla 1752, hade förslag till Tegneby Pastorat 1763 och blef 1769 Pastor i Skepplanda, Prost 1772, afled 1800. Han war twenne gånger gift, 1:o med Elisabeth Bagge, dotter till Rådmannen Bagge i Uddewalla, och 2:o med Catharina Sahlberg, Enka efter Styrmannen i Ostindiska Compagniets tjenst J. P. Olbers.

Olof Johan Andrén, född i Idala Socken 1736. Fadren Bonde. Stud. i Upsala 1759, Prest 1761, vice Pastor i Fäßberg 1768, Domkyrko-Adjunct i Götheborg 1769, utnämd till biträde wid Psalmbokens förbättring 1780, Kongl. Hof-Predikant 1793, Reg. Pastor wid K. Bohus Läns Regemente s. å., tog afsked derifrån 1796, Pastor här 1801, Prost 1803, † 1824.

Mag. **Christen Linderot**, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Comministrar i Gamla Lödese eller S:t Peder och i Tunge:

Laurentius Uddonis Senior och

Laurentius Uddonis Junior hafwa bägge 1593 underskrifwit Upsala mötes beslut.

Jonas Helgeßon Loßenius, war son af Pastor Helias Erici och Ingerd Sahl i Gamla Lödese. War Comminister 1651. Han har såsom sådan underteknat åtskillige Kyrkans handlingar till och med 1658, hwarefter hans namn icke mera igenfinnes.

Paul. Ant. Wirander, har såsom Comminister underteknat ett här hållet Visitations-Protocoll d. 1 Oct. 1674, war ännu Comminister 1702. Han hade för årligt arrende af 19 daler bortarrenderat sitt boställe Forß Westregård och bodde på sitt hemman Grönnäs, hwilket efter honom i Jordeboken ännu heter Grönnäs Herr Pål. Han war gift med Catharina Jönsdotter.

Hans

Hans Billing, blef Comminister 1704, död 1738, 75½ år gammal. Han war gift med Ingeborg Radde, som 1754 afled i Gamla Lödese nära 100 år gammal *).

Petrus Hultman, prestwigd 1724 till Adjunct i Weddige, blef Comminister 1739, † 1753, gift med Sara Hall.

Lars Gyzander, född i Sexdråga 1718, Student i Upsala 1740, Prest 1741, Comminister här 1754, se Pastorerne i Rommeled.

Isac Edman, född i Götheborg 1755. Fadren war Jerndragare. Stud. 1774, Prest 1777, Comminister här 1781, g. m. Cath. Rodhe från Gamla Lödese, † 1792.

Abraham Claeßon, född i Gamlestaden wid Götheborg 1756. Fadren Trädgårdsmästare. Stud. i Greifswald 1774 och i Lund 1779, Prest 1783, vice Pastor 1785, Comminister här 1792, gift med Christina Grahl, Pastors dotter ifrån Landwetter.

Comministrar i Hålanda och Sköfde **):

Petrus Johannis 1642.

Andreas Mart. Kalf, lefde 1674.

Peter Fazelius, war Comminister 1688. Skall 1719 hafwa nedlagt embetet emot willkor af försörjning och flyttat till Långetorp i Hålanda Socken, der han afled 1721, 74 år gammal.

Pehr Hygredius, Comminister 1719, afstod syßlan 1753, † 1755.

Joh. Bernh. Liedberg, blef Comminister här 1753, se Pastorerne i Thorestorp.

Niclas Skog, prestwigd 1768, Comminister 1768, † 1781, 35 år gammal, g. m. Hedwig Hylphers.

Isac

*) Slägten Radde war i äldre tider både rik och ansedd uti Gamla Lödese Stad och i tragten deromkring. Nu mera är namnet förswunnet, men ibland Bönderne finnas ännu de, som känna sin härkomst ifrån Radde-slägten.

**) Begge Comministrarne kallas af Pastoratets alla Socknar, och göra skiftewis tjenst wid alla Kyrkorne. Lönen utgöres äfwen af hela Pastoratet till dem begge, på det sätt, att Skepplanda, Gamla Lödese och Tunge Socknar löna den ene, Hålanda och Sköfde deremot den andre, det ena året, och twertom det andra året.

Isac Eman. Edström, född i Östads Presteg. 1747, Stud. 1767, vice Rector i Uddewalla 1771, Prest 1775, Comminister här 1783, † 1798, gift med Ottiliana Höpner.

Mag. Olof Ahrenberg, född 1759, blef Comminister 1798, † 1805, g. m. Anna M. Calierman.

Nicl. Christ. Bohlin, war Comminister ifrån 1805 till 1815, se Pastorerne i Myckleby.

Zacharias Graf, född i Seglora 1775. Fadren Landtbrukare. Stud. i Lund 1794, Prest 1802, vice Pastor 1812, Comminister här 1815, gift med Elisab. Andrén, Pastors dotter i Skepplanda. Död 1834.

Anders Christ. Ehnebohm, född 1791, Prest 1817, Commin. här 1835.

Pastors-archivet äger åtskillige handlingar sedan början af 1600:talet. Deße hafwa på något okändt sätt undkommit förstörelsen, då "Skepplanda Prestegård 1676 d. 26 Julii om morgon bittida blef af Norrska fienden alldeles uppbränd med den då inbärgade grödan" *). Prestegården ligger annars straxt wid Kyrkan, nerom den höjd hwarpå Kyrkan står. I archivet finnas följande anteckningar rörande de Skepplanda Kyrka öfwergångne olyckor: "Anno 1635 d. 19 Oct. blef Skepplanda Kyrka af Guds wäder och åskeslag illa faren och halfwa delen af tornet nedslagen och muren sargad, och d. 8 November kom ett så förskräckeligt stormwäder att tornet blåste neder alldeles, och slog så med deß fall neder både wänghuset och Kyrkö-härberget."

Anno 1674 d. 14 Dec. uppreste sig om e. m. ett förskräckeligt stormwäder, hwilket gjorde på många rum och ställen outsägeligen stor skada och wäxte här på orten allt mera och mera intill klockan kunde wara emellan 6 och 7 om aftonen att det kom då så starkt och mägtigt, så den Anno 1673 om Påsken upprättade klockstaplen måste omkull med båda klockorna. Klockstaplen allt i stycken och stora klockan alldeles sönderslagen; men den mindre Gudi lof midt uti sådan olycka dock oskadad bewarad. Detta wädret kom igen den 18, som ock Juledag under predikan den 25 Dec. allt samma år; men stod då icke länge på. Samma år skedde ock ett grufweligt jordfall, här straxt nere för Kyrkan på Prestegårdens ägor. Davids Ps. 104, v. 3, 4, 32."

"År 1695 d. 6 Julii, som war dagen efter 3:dje Böndagen, om morgonen kom genom starkt åskwäder och ljungande eld i Skepplanda Kyrkotorn, och det i grund

*) Berättelsen härom är tagen ur den i Pastors-archivet förwarade äldsta Räkenskaps-bok.

grund intill bara murarne förtärde, och war stor fara för sjelfwa Kyrkan att den icke tillika med klockstaplen, hwilken 3:ne gånger antänd war, uppbrände" *).

Af Gamla Lödese Stads Pastors-archiv finnes i Skepplanda föga öfrigt, utom en anteckningsbok, uti hwilken de, som bidragit till en af Stads-kyrkornes uppbyggande 1638, tecknat deras namn.

Flundre Härad.

Rommeleds Pastorat,

Consistorielt, tillhör 1:sta Claßen och utgöres af Socknarne Rommeled, som består af $24\frac{1}{2}$ oförmedlade hemman, hwilka blifwit förmedlade till $21\frac{3}{4}$ samt äger i folkmängd 804 personer. Fors Socken, som består af $36\frac{3}{8}$ oförm. hem., hwilka blifwit förm. till $34\frac{1}{2}$ samt äger i folkmängd 1306 personer. Upphärad, som består af $26\frac{1}{8}$ oförm. hem., hwilka äro förmedlade till $23\frac{1}{4}$ och äger i folkmängd 848 personer. Åsbräcka, som består af $11\frac{1}{4}$ oförm. hem., förmedlade till $10\frac{1}{2}$ och äger en folkmängd af 329 personer. Fuxerna, som består af $18\frac{1}{2}$ oförm. hem., förm. till $15\frac{3}{4}$ och äger en folkmängd af 1122 personer **).

Rommeleds Kyrka, som under Catholska tiden kallades Templum Salvatoris, ligger wid ena ändan af Rommeleds By och på Prestegårdens ägor, uppbyggdes af sten 1707. Hon är 39 alnar lång, 17 alnar bred och 21 aln. hög. Wid stora dörren står ett af sten uppbygdt wapenhus. Den förra Kyrkan war af träd uppbygd i slutet af 1500:talet.

Altaretaflan föreställer bibliska historier målade på flere taflor. På bägge sidor om altaretaflan stå pelare som äro utsirade med blomwerk.

Predikstolen är arbetad i enahanda stil med Altartaflan.

I klockstaplen, som står på en hög stenfot, hänger en klocka, som saknar inskrift. Enligt tradition skall hon under krigen blifwet tagen ifrån någon af näst-gränsande Kyrkor i Bohus Län.

*) Deße Meteorologiske anteckningar, om de för närwarande sakna wärde, skola troligen icke sakna det för efterwerlden.

**) Rommeleds Pastorat innefattar hela Flundre Härad i Elfsborgs Län. Uti Gamla Westgötha Lagen kallas detta Härad Flodene Härad. Detta är Häradets rätta och äldsta namn, och har med all sannolikhet blifwit härledt ifrån ordet Floden eller Götha Elf, som rinner på sidan om Häradet. Det har först warit sednare tiders omskapningshog, som både gifwit namnförändringen och år 1563 symbolicerade denna i Häradets Sigill med den dit satta flunderan.

Kyrkans silfwer wäger 44½ lod.

Liljebjelkska famillen har uti Kyrkan ägt en graf.

From stiftelse. Framledne Academie Räntmästaren Birger Römmel, som war född i Rommeled 1644, har donerat ett stående Capital af 1000 daler kopparmynt, hwilka äro insatte i Banken, och af hwilka årliga räntan till ⅔:delar tillfaller Kyrkan och ⅓ de fattige.

Fors Kyrka, belägen wid Fors By, ¼ mil ifrån Rommeled, är byggd af sten och 1709 betydeligen utwidgad. Deß längd är 33 alnar, bredden 16 och höjden 14 alnar.

Altartafla och Predikstol äro lika de i Rommeled.

På den i Choret stående dopfunt af sten läses: ORE TUO S: CHRISTE BENEDICTUS SIT LAPIS ISTE. Alexander me fecit.

Schmerfeldtska wapnet hänger i Kyrkan.

Kyrkans silfwer wäger 38½ lod.

Uti klockstaplen hänger en Klocka, som både med sin owanliga form och sin swårlästa inskrift wittnar om en hög ålder.

På Kyrkogårdens norra sida är ett grafhus af sten, hwilket omgifwes af en liten enskild inhägnad begrafningsplats, tillhörig slägterna Olbers och Gjædda. Flere här liggande grafstenar omföra de begrafnes namn m. m.

From stiftelse. Framl. Handlanden J. A. Sernström på Torpa inrättade 1805 en Skola, der 16 barn af denna Socken fritt få lära läsa, skrifwa och räkna. Han inköpte för sådant ändamål ett wackert hus på hemmanet Sjunterp för 333 R:dr 16 ß. B:co, donerade ett capital af 1111 R:dr 5 ß. 4 r:st. B:co, af hwars ränta Skolmästaren skulle lönas, och deßutom 111 R:dr 5 ß. 4 r:st. B:co, af hwilkas ränta Skolhuset skulle underhållas. Församlingens Pastor och Comminister, biträdde af Kyrkowärdarne, äro Skolans föreståndare och antaga Skolmästare.

Uphärads Kyrka ligger ⅜:dels mil ifrån Rommeled på Nyckleby Bys ägor. Hon uppbygdes af sten 1724, är 37 alnar lång och 17 alnar bred.

Altartafla och Predikstol och öfrige ornamenter äro i det närmaste modellerade efter Rommeled Kyrkas.

J klock-

I klockstaplen hänger en Klocka med påskrift: I. H. S. 1636.

Kyrkans silfwer wäger 40 lod.

Åsbräcka Kyrka, belägen på en höjd eller Ås, hwaraf deß namnledning troligen blifwit tagen, ligger $\frac{2}{16}$:dels mil ifrån Rommeled. Hon byggdes af sten 1715 och är 30 aln. lång, 13 aln. bred och 16 alnar hög.

Kyrkans ornamenter äro lika de i Rommeled.

Kyrkans silfwer wäger 50 lod och är skänkt af Borgaren i Götheborg Arwid Haraldßon.

På den i klockstaplen hängande Klocka läses åretalet 1668.

En på Kyrkogården upprest trekantig stenwård utmärker rumet, der Landskameraren Nils Ahlberg och hans maka Eva M. Skraggenskjöld hwila.

Fuxerna Kyrka *), belägen $1\frac{1}{8}$ mil ifrån Rommeled på en höjd wid Fuxerna nedre By, uppbyggdes af sten i Prosten Gjæddas tid och kallades wid inwigningen 1769 Sophiæ Kyrka. Hon är 35 alnar lång, 19 bred och 16 aln. hög.

Altaretaflan, hwilken är att anse såsom ett monument efter Ollonbergska familien och är skänkt af Öfwerstinnan Ollonberg, omför hennes wapen och har följande inskrift: "År 1748 tre år sedan min Salig allrakäraste man Öfwersten för Westgötha Dahls Regemente Baron Carl Ollonberg med döden afgått och efter deß åstundan hafwer jag Helena Ollonberg en i sorgen efterlemnad högtbedröfwad Enka låtit uppsätta denna Altartafla Gudi till ära Forßarnes Kyrka till prydnad."

Predikstolen, arbetad i nyare stil, är skänkt af Hof-Secreteraren Joh. Beckman.

Kyrkans silfwer består af en förgyld kalk och paten, hwilka år 1720 äro skänkte af Öfwersten Baron Ollonberg och wäga 48 lod. En oblatask är skänkt af Fröken Maria Jul. Ekehjelm på Tößlanda.

Uti klocktornet, som är af träd, hänger en Klocka, gjuten 1744.

Af de på Kyrkogården murade grafwar tillhör en Ollonbergska famillen, den andra Advocat-Fiskalen Gustaf Hallberg och den tredje Factor Anders Bogren.

From stiftelse. Intereßenterne i Sågbruket wid Lilla Edet underhålla en

*) Både Socknen och Kyrkan kallades fordom Forssarne af Edets forßar. Tragten häromkring har en historisk märkwärdighet för de här förefallne krigshändelser icke allenast åren 1096 och 1097 emellan Swenske Konungen Inge och Norrske Konungen Magnus Barfot, utan äfwen åren 1675 och 1676, då Gyllenlöw (anförare för Norrska Armeen) hade sitt läger på Utby ängar.

en Skola, Lilla Edets Skola kallad, som af dem gemensamt med Fuxerna Sockens Ledamöter inrättades år 1770. Skol-Läraren, som tillika answarar för Gudstjensten wid Fuxerna Kyrka hwarannan Söndag, har i lön af Bruksägarne 200 R:dr B:co samt 10 bolwirken till wed och af Socknen 4 tunnor strid säd, samt fria husrum. Barnen underwisas i christendom, skrifning och räkning, samt emot särskildt arfwode i andra kunskaper. Pastor i Rommeled är Inspector Scholæ och tillsätter Skol-Läraren gemensamt med Bruksägarne *).

Hwad barnunderwisningen i Pastoratet widkommer, så finnas, utom Sernströmska Skolan och den wid Lilla Edet, hwilka förut blifwit nämda, åfwen ambulatoriske Skolmästare, som tidtals lemna underwisning i de från deße Skolor aflägsnare Byar.

Enligt Socknestämmo-beslut d. 24 Jan. 1776, hwilket d. 5 Maji 1777 wunnit Kongl. bekräftelse, äro Socknarnes fattige indelade i 3 klaßer. Till 1:sta claßen höra orkeslöse, som sakna anhöriges wård. Deße åtnjuta hel försörjning, antingen på det sätt att matwaror dem tillsändas, efter fastställd ordning, från hwarje hemman, för wißa dagar, eller genom inaccordering på bestämdt ställe för året. Till 2:dra klaßen föras de, som något kunna bidraga till sitt underhåll genom arbete, men som för sjuklighet eller i anseende till ett större antal barn behöfwa spannemåls tillskott. Till 3:dje klaßen föras wärnlöse barn, hwilka Socknen inaccorderar, för att erhålla underwisning och uppfostran. Regleringen härom sker på Socknestämmor.

Pastorer i Rommeled:

Laurentius lefde wid början af Reformationen. Om honom finnes i Kyrkoboken antecknadt: "Han blef wid år Christi 1525 af en dräng, Swen Sevoldsson benämd, med en flitsboge ihålslagen. Ordsaken war, att på den tiden plägade de som sig förlofwat hade, sättja sina hattar på altaret jemte Presten, det denne Dominus Laurentius icke kunde lida, utan kastade en tid denne Swens hatt i golfwet, hwilket honom och hans moder, som en enka war, så fast förtröt att hon spände bågen, fick sin son och sade: När du får se Prästen i afton komma ut, så slå till honom med bogen, hwilket ock skedde och han blef strax död."

Aßmundus den äldre, om honom är antecknadt att han wid paß 1533 afled af en smittosam sjukdom, engelska swetten, kallad. Efter hans död war Pastora-

*) Genom den år 1830 Edet öfwergångna eldswåda har denna fromma stiftelse för närwarande upphört, och ehuru sjelfwa Skolhuset qwarstår efter branden är ingen Skol-Lärare tillsatt sedan (v. Pastor W. Ahlberg 1829 afled.

storatet flere år utan Prest. Man wet ej antingen Prestbrist eller fruktan för att wistas på ett ställe, der en så härjande farsot graßerat, wållat ledigheten. Under denna tid begagnade Församlingen en Skrifware ifrån Mållby Pastorat i Bjärke härad, wid namn Petrus, hwilken läste för den ur en postilla. Sedan farsoten upphörde, afreste några deputerade af Församlingen med sin Föreläsare Petrus till Skara och anhöllo att den som i nödens och bekymrets tider tröstat dem med Guds Ord, nu wid började bättre tider måtte hos dem, såsom Lärare få qwarstadna. Consistorium biföll ansökningen och

Petrus intager år 1538 ett rum ibland Pastorerne i Rommeled. Han underskref 1593 Upsala mötes beslut, och då han blef enkling gifte han sig ånyo med en elak käring Orlof och råkade genom henne i ett tillstånd af oenighet både med Församlingen och med sin egen Son. Han blef för hwarjehanda embetsfel och oordentlighet i lefwernet afsatt och afled straxt derefter, sedan han warit Pastor i 56 år. Han efterträddes af sin Son

Aßmundus Petri, som blef Pastor 1594. Hade förut warit Capellan här, och underskref Upsala mötes beslut. Han har likasom Fadren warit en mindre gagnelig lärare, war 2:ne gånger gift, hade många husliga sorger, och man har om honom antecknat, att han hade 24 barn, ibland hwilka ett icke obetydligt antal warit oäkta. I hans tid byggdes trädkyrkan i Rommeled. Han afled då han i 32 år warit Pastor och efterträddes af sin Måg

Gunnarus Benedicti, född i Skara, tillträdde Pastoratet 1627 och hade förut någon tid warit Capellan här. Han war gift med företrädarens dotter Elisabeth och utmärkte sin embetstid med en kraftfull werksamhet, derigenom att han afskaffade inrotade mißbruk samt odlade och förbättrade den förfallna Prestegården. På sin ålderdom erhöll han till medhjelpare Jonas Laurentii, hwilken gifte sig med hans dotter *). Gunnarus afled 1665 och lemnade Pastoratet till sin Måg och sin Son

Benedictus Gunnari Romelius, då 1667 Biskop Z. Klingenstjerna här höll visitation, beslutades att Benedictus Romelius skulle blifwa Pastor och hans Swåger Jonas Laur. Forßelius Compastor öfwer Forß och Åsbräcka Socknar samt till boställe hafwa Forß Stom. Romelius afled 1677 och efterträddes af sin Swåger och Compastor

Jonas Laurentii Forßelius, om honom finnes antecknadt att han efter Herr Bengts död genom många wederwärdigheter omsider erhöll hela Pastoratet, installerades 1679 af Biskopen D. Wallerius och afled 1689. Filius ejus Lauren-

 tius

*) I Pastors-archivet är antecknadt, att giftermålet skedde "Spe successionis."

tius Forsselius illustris ille Poeta Latinus natus erat in Paroecia Forss 1653 die 12 Oct. *).

Johannes Forßelius, företrädarens Son och Compastor sedan 1684, blef efter Fadrens död kallad till Pastor. Pröfwades i flere år af en swår sjukdom, hans pröfwotid slutades d. 19 Jul. 1700.

Mag. **Joachim Fredr. Breitlow**, född i Hinter-Pommern i Byen Görich wid Greifenberg 1658. Fadren Pastor derstädes. War Pastor wid Drottn. Ulricæ Eleonoræ Regemente i Malmö, erhöll K. Carl XII fullmagt å Rommeled Pastorat, daterad Lais i Lifland d. 28 Mars 1701, tillträdde 1702, uppbygde Prestegården 1703, Rommeleds Kyrka af sten 1707, Åsbräcka Kyrka 1715, Upphärads Kyrka 1724, reparerade Forß Kyrka 1709, presiderade wid Prestmötet 1713 de Lege Dei, † 1725 i en ålder af 67 år. Han förtjenade och erhöll efter sig witsordet: "Laudabili hujus vigilantiæ permultum debet Ecclesia nostra."

Carl Christian Gadd hade ifrån 1713 till 1715 warit Lärare wid Falkenbergs Skola och sedan Catechet och Domkyrko-Adjunct i Götheborg i 12 år, blef Pastor här 1727, afled i Götheborg 1728, dit han rest för att erhålla Läkare biträde för sin sjuklighet. Han war 39 år gammal, begrafdes i Domkyrkan och Biskop Eric Benzelius höll öfwer honom likpredikan, med anledning af Jerem. 17: v. 17. Han war gift med Eva Ahlström.

Wilhelm Brag, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Mag. **Hans Gjaedda**, född i Toßene 1725. Fadren Comminister der, Modren Margar. Comenia. War student i Lund, der han disputerade de Oeconomia gratiæ Divinæ, blef Magister i Rostock 1748, prestwigd till Huspredikant hos Grefwinnan Piper på Koberg 1749, Domkyrko-Adjunct 1751, tillika Catechet 1756, Fattighus-Predikant 1763, Opponens wid Prestmötet 1760, Pastor här 1765, Prost 1772, vice Präses wid Prestmötet 1774, afled 1779, g. m. 1:o Gunnila Cath. Öhrwall, dotter af Kronofogden Öhrwall, 2:o med Elisab. Brag, företrädarens dotter. Hans dotter Anna Marg. g. m. Rådmannen i Uddewalla Johannes Hegardt, och efter dennes död med Aßistenten N. Olbers. Catharina, g. m. Prosten och Kyrkoherden J. E. Osterman. Elisabeth g. m. Handlanden And. Kjellman i Götheborg. Elsa g. m. Herr Sante Santeßon och Sonen Anders Comminister i Rommeled.

Lars Gyzander, född på Hemmanet Gyzhult i Sexdråga Socken 1718. Fadren

*) Anteckningen i Pastors-archivet.

Fadren Bonde. I Pastor Eric Rosenii hus i Serdråga erhöll Gyzander första underwisningen af Pastorns Son Swen Rosén, blef student i Upsala 1740, Prest 1741 på kallelse af Pastor P. Eneroth i Swenljunga, Comminister i Skepplanda 1751, hade 1769 förslag till Skepplanda Pastorat, 1769 till Thorsby, 1772 till Forßhälla, 1775 till Serdråga och 1777 till Kongelf, opponerade wid Prestmötet 1776, blef efter enhällig kallelse Pastor i Rommeled 1781, afled 1787. War g. m. E. M. Brag, hans Son Anders Wilhelm är Brukspatron.

Johan Christopher Osterman, född i Råda Socken 1750. Fadren Supercargeur. Stud. i Greifswald 1765 och i Upsala 1769, Prest 1772, war först Adjunct och sedan vice Pastor i Rommeled till 1781, då han kallades att i ledigheten efter Prosten Brag förestå Christinæ Församling i Götheborg, blef 1783 Comministers Adjunct wid Domkyrkan, Pastor i Rommeled 1788, Prost 1800, Revisor i Banken och Riksgälds-Contoiret 1801, Riksdagsman i Örebro och Stockholm 1810 och i Stockholm 1817, 1818, Ledamot af Ev. Sällskapet i Stockholm, samt af Elfsborgs Läns Hushålls-sällskap och Swenska Bibel-Sällskapet och Götheborgs Bibel-Sällskap, död 1829. War först gift med Catharina Gjaedda och hade med henne 11 barn, af hwilka 8 öfwerlefde modren, som afled 1816. Sedan gift med Sara Ch. Utberg, dotter till Handlanden Lars Utberg, med henne ägde han trenne barn. Han efterträddes af sin Son

Mag. Justus Osterman, som är född i Rommeled 1791, blef Stud. i Upsala 1807, Mag. derstädes 1815, Lärare wid Konowska Institutet i Mariæfred 1½ år, Prest 1818, Pastors-Adjunct på Drottningholm 1820, Kongl. Hof-Predikant 1823, Pastor här 1830.

Comministrar i Rommeled:

Aßmundus Petri war den förste Comminister, efter hwilken man igenfunnit några anteckningar, se Pastorerne.

Arno war samtida med Pastor Aßmundus.

Gunnarus Benedicti, se Pastorerne.

Jonas Martini Collander war Comminister under hela Gunnari Benedicti Pastors-tid och äfwen någon del af Bengt Romelii tid.

Birgerus Petrælius blef Comminister 1679, † 1687.

Nicolaus Forßman blef Comminister 1688, † 1731.

Lars

Lars Rhodin, se Pastorerne i Bokenäs.

Jonas Rhodin, se Pastorerne i Solberga.

Andreas Ekelund, se Pastorerne i Landwetter.

Andreas Cederfeldt, student 1765, prestwigd 1767 till Huspredikant hos Exc. Baron de Geer, v. Collega Sch. i Götheborg 1769, Comminister 1770, död genom wåda 1775.

Johan Molin, se Pastorerne i Dahlstorp.

Wilhelm Rhodin, född på Kalfhed i Rommeled 1756. Fadren då Comminister härstädes, Modren Johanna M. Schmerfeldt. Stud. i Lund 1776, Prest 1783, Comminister här 1784, vice Pastor 1801, † 1813. G. m. Anna E. Grundell och hade med henne 8 barn, ibland hwilka sonen Peter Anders blef Comminister i Örgryte.

Anders Gjædda, född i Rommeled 1775. Fadren Prost derstädes. Stud. i Lund 1788, Prest 1803, Comminister 1813, vice Pastor 1818. G. m. Inga E. Brag, sondotter af Prosten Wilhelm Brag.

Bollebygds Härad.

Bollebygds Pastorat *);

Consistorielt, tillhör 2:dra Claßen och utgöres af Socknarne Bollebygd, som består af 65½ oförm. hemman, förmedlade till 41$\frac{1}{16}$ samt äger i folkmängd 2139 personer. Björketorp, som består af 41⅛ oförm. hem., hwilka blifwit förmedlade till 30 och äger i folkmängd 1363 personer. Töllesjö, som består af 24⅞ oförm. hem., förmedlade till 17¼ och äger i folkmängd 886 personer.

Bollebygds Kyrka, belägen på en höjd wid Landswägen till Alingsås och nära Prestegården, är 40 alnar lång, 20 bred och 22 alnar hög. Deß ålder är okänd. Hon är rymlig och ljus.

Altartaflan, renoverad 1807, föreställer uti trenne afdelningar Christi födelse, korsfästelse och uppständelse. Gjord under K. Carl XII tid, prydes hon af denne Konungs namnchiffer.

På

*) Man har härledt ortnamnet Bollebygd ifrån den af traditionen derstädes omtalte Konung Boldur, hwilkens ätthög man utwisar på den så kallade Brands hed. Bollebygds Pastorat innefattar hela Bollebygds Härad och gränsar i norr till Alingsås, i öster till Bredared, i sydost till Borås, i sydwest till Seglora, i wester till Landwetter och i nordwest till Lundby, Wädtle Härad.

På predikstolen föreställas Evangelisterne i bildthuggeri-arbete.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk, paten och oblatask, utan märkliga inscriptioner.

I klockstaplen hänga twenne Klockor, som sakna inskrifter.

Björketorps Kyrka, belägen wid den åt Götheborg gående wägen, är 46 alnar lång, 17 bred och 16 hög.

På altartaflan föreställes i 2:ne särskilta afdelningar Jesu korsfästelse och uppståndelse. Öfwerst synes K. Carl XII:s namnchiffer, som utmärker, att altartaflans ålder bör räknas från denne Konungs regeringstid.

Predikstolen, ställd på södra sidan, är förfärdigad samma år, som altartaflan. Pastoratets alla predikstolar äro gjorda under Pastor Törnstens embetstid, med undantag af Töllesjö, som är gjord 1722, då Georg Montén war Pastor.

På Kyrkowäggen hänger ett epithaphium, hwarpå läses: "Kongl. Maj:ts Troman och Öfwerste Lieutenant aff Nerike och Wermelands Regemente Den Ädle och Wälb. Herren Herr Wilhelm Pendvick Herre till Apelnäs och Qwarsebodh född i Skottland Anno 1624 och i Herranom affsomnad på Ägården d. 11 Febr. 1695 Gud förläne Honom en fröjdefull uppståndelse!"

Kyrkans silfwer, wägande 79 lod, utgöres af kalk, paten och oblatask.

Uti den af träd uppbygda klockstaplen hänga 2:ne Klockor, som sakna inskrift.

Töllesjö Kyrka är belägen wid stranden af den så kallade Töllesjön, af hwilken Kyrkan erhållit sitt namn. Landswägen till Alingsås går nära förbi Kyrkan, hwars längd är 36 alnar, bredden 16 och höjden 18 alnar. Ehuru ljus och rymlig saknar denna Kyrka åtskillige behöflige prydnader.

På altartaflan föreställes i bildthuggeri-arbete och i särskilta afdelningar Nattwardens instiftelse, samt Jesu död på korset och hans uppståndelse. Alla tre Pastoratets altartaflor äro förfärdigade under Pastor Törnstens embetstid.

Kyrkans silfwer, bestående af kalk, paten och oblatask, wäger 59 lod.

Uti klockstaplen hänga 2:ne Klockor.

Inga hemman äro anslagne till Kyrkorna, men wid en skogsdelning, som senare åren blifwit förrättad i Bollebygd och Björketorp, har Församlingen på förra stället lemnat till Kyrkan 2:ne intag, Gröntrahen och Stensjöled, för hwilka

 skattas

skattas 4 R:dr R:g:s, och på senare stället ett torp, som för närwarande skattar 12 R:dr R:g:s, af hwilka enligt Församlingens beslut 10 R:dr tillfalla Klockaren.

Barnunderwisningen bestrides dels af Föräldrarne dels af ambulatoriske Skolmästare.

För Pastoratets fattige äro fattigstugor uppbygde, hwilka dock sällan begagnas. De försörjas dels genom sammanskott af bröd och sofwel, som tilldelas dem hwarje wecka, dels genom spannemål och penningar, som influtit under året, och utdelas efter Majstämman, då anordningen sker i samråd med Församlingen.

Pastorer i Bollebygd:

Elof Halworßon har 1540 undertecknat ett skattebref på Kullagården.

Nils blef fördrifwen ifrån Bollebygd och flydde till Öyerne, der han lefde i armod såsom fiskare.

Björn war Pastor 1570.

Gunnar Callogæus underskref 1593 Upsala mötes beslut. Han afled hastigt under det han stod på Töllesjö predikstol och predikade. Han bodde på Härssared i Töllesjö Socken.

Laurentius Olai Hunnemontanus, hans namn finnes antecknadt i en gammal Bibel i Töllesjö Kyrka jemte åretalet 1620.

Benedictus Jonæ Lechander har under namn **Benedictus Jonæ Pastor i Bollebygd** antecknat sig till bidrag för Kyrkobyggnaden i Gamla Lödese 1642. Anteckningen förwaras i Skepplanda Pastors-archiv. Han war Pastor något öfwer 40 år, men tillträdes- och dödsåret äro okände.

Didric, om hans skiftande öden se Pastorerne i Östad, der han förekommer under namn Didricus Laurentii Wallerius. Äfwen om denne Pastor berättar Historien att han af Bollebygds-boarne blifwit fördrifwen ifrån sin lagliga tjenst. Man har berättat att de till skäl för förföljelsen åberopat sin wilja att få Lechanders son till Pastor. Uti Töllesjö Socken blef den oskyldigt förföljde Pastor Didric med godhet emottagen och uppbar i 4 år lönen af denna Socken. Han bodde på Norra Härßared och blef 1663 återigen Pastor i Östad.

Birgerus Andreæ Bonander, född i Bonnared i Hyßna Socken, blef Pastor här 1661, afled 78 år gammal, dödsåret okändt.

Gabri-

Gabriel Hindrici Barfodius, född i Årstad Prestgård, blef Pastor här 1681, blef afsatt 1696.

Eric Törnsten, war född i Surteby, blef Pastor här 1697, † 1717.

Georg Magni Montin, född i Götheborg, blef Pastor här 1718, † 1738.

Hans Faurelius, war förut Comminister i Fagered, blef Pastor 1740, † 1745, war gift med Anna Maria Bagge, Pastors dotter från Fagered.

Sam. Ekman blef Pastor 1746, † 1767.

Mag. Carl Magn. Montin, född i Bollebygd 1721. Fadren Pastor G. M. Montin. Stud. i Lund 1740, Magister der 1745, Prest 1752, Domkyrko-Adjunct 1753, Pastor här 1768, Prost 1770, vice Præses wid Prestmötet 1776, war 3:ne gånger gift, † 1798.

Anders Dragstedt, född i Fjärås 1727, Stud. 1745, Prest 1752, Comminister här 1761, vice Pastor 1780, Pastor här 1799, opponerade wid Prestmötet 1785, † 1803, war g. m. Chr. Roselius.

Doct. Jonas Mellander, född i Forßhella 1763. Fadren Borgare. Stud. i Upsala 1784, Prest 1789, Collega i Götheborg 1791, Magister i Greifswald 1792, Reg. Pastor wid K. Götha Artilleri 1794, Pastor här 1804, Prost 1810, Ledam. af Evang. Sällsk. 1809, Theol. Doctor 1830, Led. af Elfsborgs Läns K. Hush. Sällsk. 1812, g. m. Sophia Lydia Brag.

Comministrar uti Bollebygd:

Herr Andreas, nämnes såsom Comminister här 1661.

Laurentius Fidelius war född i Fiared i Hyßna Socken omkring 1681.

Andreas Fjerman, prestwigd 1722, Comminister 1723, död 1761.

Anders Dragstedt, se Pastorerne.

Lars Dragstedt, företrädarens Son, Comminister ifrån 1800 till 1804, då han afled och efterträddes af sin broder

Johannes Dragstedt, blef Pastor i Renneslöf 1814, se Pastorerne derstädes.

Reinhold Grundberg, se Pastorerne i Thorup.

Johan Andreas Ekström, född i Hyßna Socken 1780. Fadren Smed. Stud. i Lund 1801, Prest 1806, v. Pastor 1812, Comminister i Mycklebyn 1813 och här 1826, g. m. Sophia Bruhn, dotter af Häradsskrifwaren Bruhn. Pastor i Sätila 1831.

Jacob Olßon, född i Warberg 1791. Fadren Arbetskarl. Stud. i Lund 1812, Prest 1814, v. Pastor 1828, Comminister här 1832.

Elfsyssels *) Södra och Norra Prosteri,

Woro fordom förenade och ägde då det gemensamma namnet Elfsyßels Prosteri. Denna del af Landet kallas i de äldste fornhandlingar Elven-fylke. Sedan den 1805 med deße Prosterier inträffade förändrade ecclesiastika indelning äga de nu mera benämning af Södra och Norra Elfsyßels Prosteri.

Contracts-Prostar i Elfsyssel hafwa warit:

Olof, Pastor i Kongelf, war fullmägtig på Norrska Riksdagen i Bergen 1223.

Anundr Tunason, har Dominica Palmarum 1383 hällit ett Prosteting i Tegneby. Handlingarne härom äro skrifna på Norrska. Han kallar sig här Praester a Thoresby ok Provastr i Älvasyßlu. Original-handlingen förwaras i Riksarchiwet.

Jens Wernichßon war Pastor i Thorsby och afled 1529. Han kallas i åtskillige fornhandlingar Religions-Prost i Elfsyßel och Canonicus i Opslo.

Peder Brusendahl, war likaledes Pastor i Thorsby, afled 1554 och kalkas Religions-Prost i Elfsyßel **).

Raßmus Jenßen nämnes i de äldsta Kyrko-räkenskaper i Elfsyßels Prosteri, hwilka författades på befallning af Gouverneuren på Bohus Slott Sten Malteßon till Holmegård. Raßmus Jenßen kallas i deße Religions-Prost i Bohus Län. Han war Pastor först i Marstrand och sedan i Tanum samt afled 1608.

Raßmus Jenßen Alelöf, Religions-Prost i Bohus Län och Pastor i Uddewalla, afled 1616.

Chri-

*) Elfsyßel har sannolikt erhällit sitt namn af Götha Elf och syßel, som på Norrska språket betyder ett större district (Höfdingdöme).

**) Om honom har man antecknadt: udi sine utgiffne brefwer hafwer han altid skriffit og Biskop naar Gud will.

Christen Nilßen, Pastor i Marstrand, kallas 1614 Religions-Prost öfwer Elfsyßel, afled 1619.

Jörgen Påwelßon, Pastor i Såfwe, nämnes 1621 såsom Religions-Prost i Elfsyßel.

Holger Oweson war född i Onsala af förmögna föräldrar och beslägtad med en Skånsk Poßeßionat Laur. Galt, hwilkas söner han åtföljde på utrikes resor. Han war Slotts-Prest på Bohus, då han 1609 blef Pastor i Kongelf, han blef Contracts-Prost 1626. Om honom finnes i Pastors-archivet i Kongelf följande anteckning: "Uti det af Danskarne begynta kriget 1611 gingo Swenskarne wid Lerje öfwer Götha Elf, sköflade Kongelf och lade alla deß hus i aska så wäl som den wackra Korskyrkan som blifwit byggd efter den förra Kongligen meublerade, hwilken Wenderne circa 480 år förut plundrade och förstörde. Såsom huswill flyttade nu Holger Oweßon till Tega Prestegård. Af ett ansenligt arf som honom tillföll bidrog han rundeligen till Skolans och Hospitalets uppbyggande 1620, och förärade dem särskildte gåfwor samt köpte åtskillige fastigheter. Han blef Prost öfwer Elfsyßel 1626, hade många barn ibland hwilka Nils Arctander blef Pastor i Morlanda, och dottren Inger gift med Pastor Oluf Ericßon i Thorsby." Han afled 1632.

Hans, Pastor i Solberga, war Prost i Elfsyßel omkring 1634 och afled 1649.

Björn Helgeßon Brahn blef Pastor i Marstrand 1620, Contracts-Prost 1637, afled 1646. Han ligger begrafwen under altaret i Marstrands Kyrka. På hans grafsten läses: "Ero Mors Tua O Mors. Jag wet att min Frälsare lefwer og Jeg skal herefter omgifwes med denne min huud jeg skal see Gud i mitt kjöd, den samme skal jeg se för mig og mine öjen skue hanem og ingen anden. (Den öfrige inskriften swärläst och otydlig)."

Hans Gjädda Jensen, Pastor i Uddewalla, war Prost i Elfsyßel 1650 och afled 1670.

Janus Laurentii Dahl war Pastorsson ifrån Tanum, studerade i Köpenhamn och hade der till Lärare Biskop Peder Winstrup den äldre. På dennes förord blef han 1624 Pastor i Karreby. Man har om Pastor Dahl berättat, att han tog en icke obetydlig del i de politiska händelser, som föregingo Bohus Läns afträdande till Swerige: att han wid huldhets-edens afläggande åt Swenske Konungen utbrustit i en så häftig gråt att han dignat omkull, om ej Biskop Klingius hållit honom uppe. Den bepröfwade trohet Pastor Dahl wisat sin förra Konung beredde åt honom förtroende åfwen under en förändrad sakernas ord-

 ning.

ning. Han hade wid detta Pastorat samlat sig så betydlig förmögenhet att han war den förmögnaste Prest i Stiftet. Bouptekningen efter honom uppgick till det den tiden owanliga beloppet af 7000 R:dr. Han afled 1671. Hans son Didrik, Ryttmästare wid Östgötha Cawalleri, adlades med namnet Grubbenfelt, Sonen Gabriel adlades med namnet Dahlcrona, Sonen Lars blef Pastor i Morlanda.

Andreas Hartwici blef Pastor på Tjörn 1640, Prost i Elfsyßel 1671, afled 1687 *), efter honom har man en likpredikan öfwer Iwar Dyre, tryckt 1665.

Fredric Nilßon Bagge blef Magister i Wittenberg 1667, Pastor i Marstrand 1669, Prost i Elfsyßel 1679. Erhöll såsom wedermäle af Kongl. nåd för bewisad trohet under krigsåren 1675—1679 Solberga Pastorat såsom präbende 1682. Han war uppförd på förslag till Domprost i Götheborg 1708 och afled 1713, 67 år gammal. Hans son Fredric war Pastor först i Skee, sedan i Stora Åby af Linköpings Stift, Lorentz war Rådman i Götheborg, Samuel Rådman i Marstrand, Johan Rådman i Örebro, Nils Pastor i Fagered. Hans enda Dotter blef gift med Fadrens efterträdare wid Pastoraterne, Johan Carlberg, hwilken redan 1709 erhöll survivance **). Prosten Bagges tryckta arbeten äro 1:o en i Altdorf utgifwen och präsidendo förswarad disputation De Origine Orbis Litterati. 2:o De Jesu Deo et Homine, Synodal-disputation tryckt 1688. 3:o Melleficium Evangelicum tryckt 1708. 4:o Curriculum in vitæ Christi, tryckt 1708. 5:o En afhandling kallad Tractat om Werldenes fåfänglighet tryckt s. å. 6:o Flere Predikningar och 7 på Danska, en Tacksägelsesermon öfwer segren wid Halmstad 1676.

Herman Schröder, född i Uddewalla 1676. Fadren Borgare derstädes, Modren Thora Bratt, Student i Lund 1697, Magister 1706, Logices et Ph. Lector i Götheborg 1710, Historiarum Lector 1714 ***), åtföljde K. Carl XII såsom

---

*) Pastor i Kongelf Peder Söfrenson Ström hade ifrån 1673 till 1675 någon widsträcktare befattning med Kyrko-ärenderne i Bohus Län, men att han warit ordinarie Contracts-Prost i Elfsyßel synes likwäl föga troligt. Konung Carl Gustaf kallar honom i sitt bref till Consistorium i Götheborg redan d. 6 Junii 1658 Superintendent.

**) När Norrska Ståthållaren Gyldenlöw 1677 intagit Marstrand och alla deß Fästningswerk, lät han Söndagen derefter tillställa Prosten Bagge ett bön-formulair att efter predikan uppläsas i Stadskyrkan för K. Christian af Danmark och för Danska wapnens framgång och befallte äfwen att en tacksägelse wid tillfället skulle hållas. Prosten Bagge predikar, och håller oagtadt hela Danska Generalitetets och Stabens närwaro hjerteliga förböner för Kon. Carl och Swenska Armeens framgång emot de Danske. Predikanten arresteras genast och föres ifrån Predikstolen upp på Fästningen. Derifrån fördes han i fjättrar till Norrige, dömdes till döden, men benådades med tredubbel mansbot. Han hemkom till sitt af fienden sköflade hem 1678. War Riksdagsman 1680, utnämdes s. å. till Hof-Predikant, erhöll 2:ne stora guldmedailler af Konungen, jemte skrifteligt löfte att erhålla till Präbende det först lediga Pastorat wid Marstrand. Konungen utnämde honom sjelf till Contracts-Prost i Elfsyßel.

***) Då efter Prosten Bagges död Contracts-Prost skulle tillsättas i Elfsyßel, utnämde Konungen dertill Schröder.

såsom Fältprost under Norrska fälttåget och blef Pastor i Uddewalla 1716, samma år erhöll han Landwetter till Präbende Pastorat och blef Pastor i S:t Catharinæ Församling i Stockholm 1718, Biskop i Kalmar 1729, Theologiæ Doctor 1732, afled 1744 *).

Michael Bock, Pastor på Tjörn 1687, Prost i Elfsyßel 1719, afled 1733.

Peter Bundy blef Prest och Rector Scholæ i Uddewalla 1708, Pastor i Morlanda 1710, Prost i Elfsyßel 1733, Pastor i Uddewalla 1734, afled 1737. Han war gift med Pastor Paul Norings dotter i Morlanda.

Jacob Gudmundi Lysell, war född i Dahlstorps Pastorat 1675, blef Pastor i Hjertum 1716, Contracts-Prost 1737, afled 1740. Han war gift med Kyrkoherden Bonanders Enka i Hjertum.

Jonas Brag blef Pastor i Marstrand 1727, Contracts-Prost 1741, Pastor i Twååker 1750, se Contracts-Prostarne i Warbergs Prosteri.

Doct. **Jonas Wahlborg** blef Prest och Adjunct i Tölö 1728, Comminister i Uddewalla 1737, Pastor der 1738, Prost 1744, responderade wid Prestmötet s. å., Contracts-Prost 1750, Theologiæ Doctor i Greifswald 1756, afled 1777. G. m. Häradshöfding Simmingskölds dotter Brigitta.

Doct. **Magnus Torén**, född i Sätilla Pastorat 1770. Fadren Häradsskrifware. Student i Upsala 1739, Prest 1744, Pastor i Strömstad 1754, war Opponens wid 1764 års Prestmöte, Pastor i Forshella 1773, vice Contracts-Prost 1776, Ordinarius 1777 **), Theologiæ Doctor 1800, afled 1807. G. m. N. Lomberg, och hade med henne 5 barn, af hwilka endast 2:ne lefwa.

Elfsyssels Södra Prosteri,

Innefattar westra Hisings Härad, Inlands södra Härad, Inlands Torpe Härad

*) Af en gammal Gymnasii-Matrikel upplyses att Schröder förestått sin Lection till 1719 då han afflyttade till Stockholm. Hans utnämning till Pastor i Uddewalla skedde på grund af Församlingens enhälliga kallelse. Uti en Landwetters Kyrka tillhörig bok har han egenhändigt gjort följande anteckning: "Anno 1717 den 12 Maji 3:dje Söndagen efter Påska hölt jag min introductions predikan här och den 19 nästföljande Qvarta Dominica post Pascha i Partilled, sedan detta Pastorat året tillförene af Hans Kongl. Maj:t på Biörnby i Norrige d. 2 Maji 1716 wardt mig förlänt till Präbende Pastorat till Lectoratet och Elfsyßels Prosteri i Bohus Län. Anno 1717 d. 23 Junii hölt jag min första Proste-visitation här i Pastoratet. Herman Schröder,
Præp. Contr. Elfsyssel in Bohus, Lector Gymn. Gothob. Consistorial Pastor ac Præposit. in Territorio Sævedalensi."

Att Doctor Schröder äfwen bodt i Landwetter längre tid är troligt; ty hans son Biskopen Doctor Carl Gustaf Schröder föddes på Landwetters Prestegård 1717 d. 25 Junii.

**) Då Elfsyßels Prosteri 1805 klyfdes, blef Doctor Torén Prost öfwer norra delen deraf.

Hårad och Inlands norra Hårad, och utgöres af Pastoraterne Thorslanda, Säfwe, Kongelf, Karreby, Thorsby, Marstrand, Hjertum, Solberga och Spekeröd.

Contracts-Prostar hafwa warit:

Olof Rodehn, född i Jönköping 1741. Fadren Hofrätts-Advocat. Stud. i Lund 1761, Prest 1764, vice Collega wid Triv. Scholan i Götheborg 1765, Comminister i Gällstad, Sämb och Grönahög 1767, vice Pastor 1791, Pastor i Spekeröd 1796, Prost 1803, Contracts-Prost i Elfsyßels Södra Prosteri wid Prosteriets delning 1805, afled 1812. Han war gift med Fredricka Backe, Comministers dotter ifrån Gällstad, hans son Clas är Pastor i Ölmewalla.

Gustaf Lorentz Siwertson, född i Kongelf 1757. Fadren Postmästare. Student i Lund 1777, Prest 1780, vice Collega i Uddewalla 1784, bewistade Upsala Academie 1786, responderade derstädes De institutione publica Juventutis patriæ ante tempora R. Gustävi Adolphi, kallades s. å. till Skepps-Predikant i Gamla Ostindiska Compagniets tjenst på Skeppet Sophia Magdalena, som seglade ifrån Götheborg till China, återkom 1788 och blef då Ministers-Adjunct wid Domkyrkan i Götheborg. Gjorde 3:ne resor på Ostindien åren 1791, 1795, 1798, på Swenska Ostindiska Skeppen Gustaf Adolph, Gustaf III och Drottningen, blef 1798 Pastor i Thorsby, bewistade Jubelfesten i Upsala 1793, blef Prost 1804, Ledamot af Kongl. Wasa Orden 1811, Riksdagsman 1812, s. å. Contracts-Prost i Elfsyßels Södra Contract, Ledamot af Kongl. Patriotiska Sällskapet 1813, af Götheborgs och Bohus Läns Kongl. Hushållnings-Sällskap s. å., af Bibel-Sällskapet i Götheborg 1814, af Swenska Bibel-Sällskapet i Stockholm 1815 och af Bibel-Sällskapet i Lund 1816. Gift 1:o med A. R. Ritterberg, dotter af Supercargeuren B. F. Ritterberg och Anna Sibilla Luther; 2:o med Fredrika M. S. Stael von Holstein; 3:o med C. Busch.

Mag. **Carl Fredric Runekel**, se Pastorerne i Kongelf.

Westra Hisings Hårad.

Thorslanda Pastorat *),

Consistorielt, tillhör 3:dje Claßen och består af Socknarne Thorslanda och Öckerö. Thorslanda Socken, oförmedlade hem. 17½, förm. till $15\frac{7}{12}$, folkmängd 608. Öckerö oförm. 12½, förm. 12¼, folkmängd 1343.

Thors-

*) Uti en gammal anteckning i Pastors-archivet härledes ortnamnet Thorslanda ifrån Guden Thor.

Thorslanda Kyrka är byggd af sten och belägen uti Thorslanda Bys åkergärde samt skall enligt en ännu bibehållen folksägen wara första gången inwigd på heliga Trefaldighets-Söndagen och i följd deraf helgad åt den Heliga Trefaldighet och derefter benämd. Kyrkans ålder är okänd, men deß wid tillbyggnaden 1780 nedrifna gamla innanrede hänwisade till Catholska tidehwarfwet. Hennes nu warande längd är 34, bredd 11 och höjd 6 alnar. Ifrån 9 fensterlufter upplyst, saknar Kyrkan icke nödigt ljus; målningen är gjord 1786. Den nya altartaflan, målad af Liljedahl, föreställer Christus på korßet, hwarunder läses: "Se Guds Lamb, som borttager werldenes synder." Den äldre altartaflan, som ännu förwaras, war 1690 skänkt till Kyrkan af Pastor Laurentius Kollebeck, och föreställer de 12 Apostlarne med deras martyrtecken. En gammal Oljefärgsmålning, föreställande Susanna i Babylon, wärderas för sitt konstwärde och förwaras här i Kyrkan; konstnärens namn är okändt, likasom gifwarens.

På Predikstolen, som står på högra sidan, läses: "Wi predika Christum och honom korsfästan." Till Kyrkans prydnader höra ett på wäggen hängande Crucifix, en flygande Engel och 3:ne Ljuskronor.

Uti den 1821 uppbygda klockstaplen hänger endast en Klocka, hwarpå läses: "Concordia res parvæ crescunt, Discordia dilabuntur Her Iver Krabbe till Jorberd Reder og Höfsmand paa Bahus. Me fundebat Abrah. Lemeyer Stralsund 1656. Thorsland klacke. J. W. E. N. O. A. S. H. S. G. H. Jacob Rasmusen Nils Ererßen Lars Nilßen Raßmus Jensen Eric Anders Olerdt Olle Börjeßon.

På Pastor Grens grafsten läses:

Gnag ej de dödas ben
Förwara deras minne
Rör ej wid denna sten
Ty döden bor der inne.

Kyrkans silfwer wäger 58½ lod.

Öckerö Kyrka kallades under Norrska tiden Egerö, eller Ekerö efter den lund af ekar, som då omgaf hela tragten. Hon är byggd af sten och ligger på Öckerö Södregårdens grund, blef 1781 förlängd, och deßutom tillbygd med ett wapenhus samt är nu 37½ alnar lång, 12½ alnar bred. Altartaflan föreställer Nattwardens instiktelse med inskrift: "Hwilken som äter mit kjöt och dricker mitt blod han blifwer i mig och jag i Honom."

På Kyrkowäggen hänga portraiter af Pastor Nicolaus Petri och deß Hustru. Kyrkans silfwer wäger 58 lod.

Inga fromma stiftelser eller donationer finnas till detta Pastorat.

Barnunderwisningen sker dels af Klockaren, dels af ambulatoriske Skolmästare.

Fattigwården står under Pastors och Kyrkorådets bestyr.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Jens Nebb, som endast är känd genom de ibland Allmogen bibehållna berättelser att han war född på Jutland: att han ihjälslagit en Skeppare, för det denne ej längre wille förränta hans penningar: att Nebb, som för dråpet blifwit afsatt, begaf sig till Jutland, sysselsatte sig der med trolldomskonster, att han af sine Ungdomswänner begärt så stort stycke mark, att han derpå kunde föda en häst och en ko, att Nebb efter dertill erhållet tillstånd med en beswärjningsstaf uppdragit det område han åskade, och hägnaden war nu werkställd, så att alldrig några främmande kreatur kunde träda inom trollringen *).

Andreas Petri lefde 1593 och 1599. Tomten efter hans fordna boning utwisas ännu wid Prestegården, under benämning Lilla Prestegården.

Nicolaus Petri lefde omkring 1630, war en rask och driftig man. Hans och hans hustrus portraiter hänga i Öckerö Kyrka, der de bägge äro begrafne wid altaret.

Jacobus Erasmi Nolleroth eller **Noröd** **) war Pastor 1668. Han skall för ett på Hemmanet Nöö begånget dråp blifwit dömd till döden, och, oagtadt ett enstämmigt åberopande af sin oskuld, förd till afrättsplatsen wid Bohus Fästning. Då han med förbundna ögon leddes till stupstocken, talade han ännu med stark röst om sin oskuld — och dödsdomen blef inställd. Hans son Erasmus blef Pastor i Hör i Skåne och sonen Raphaël Pastor i Grinnered. Jacobi Erasmi dödsår och slutliga lefnadsöden äro okände. Hans stoft hwilar i Kongelf.

Laurentius Kollebeck efterträdde Nolleroth, men tillträdesåret är okändt. Han omkom 1691, under det han oförsigtigt begifwit sig ut att rida öfwer en sjö, der isen war swag.

Petrus

*) Berättelsen finnes uti Pastors-archivet.

**) Ödman uppgifwer i sin Bohus Läns beskr. p. 140, att Prestegården Noleröd efter denne Pastor fått sitt namn. Äldre handlingar bewisa likwäl, att Prestegården haft detta namn redan före Nolleroths tid. Det är således mera troligt, hwad handlingar i Pastors-archivet äfwen intyga, att Pastor Nolleroth sjelf tagit sitt tillnamn af detta hemman, som först i hans tid blef Prestbol.

Petrus Laurentii Böcker tillträdde Pastoratet 1692 och afled i Maji 1709 *).

Jöran Montin blef Pastor 1714, erhöll transport till Bollebygd 1718, † 1738.

Lars Lachonius blef Pastor 1718, † 1736.

Andreas Strömsken blef Pastor 1736, erhöll 1745 transport till Slättåkra.

Lars Stabåus, prestwigd 1737 till Adjunct i Ljungby, blef Pastor 1745, † 1774.

Arwid Gren, war född på Kjärreberg i Stala Socken 1719, hans Fader war Herman Gren till Rößö och Kjerreberg, som afled 1724 **), Modren Börta Gren drog försorg om Arwid Grens och hans broders, Pastors wid Stockholms Enkehus, Olof Grens uppfostran. Arwid Gren blef Student i Upsala 1742, Prest 1744, Huspredikant hos Kammarherren Palbitzki på Juleta. Under hans wistande här uppbrann Juleta, och Gren, som bodde i öfra wåningen, war nära att inbrännas och hann om natten icke att rädda mer än sig sjelf och sin bibel undan lågorne. 1755 blef han Adjunct i Tegneby, 1756 Comminister derstädes, Pastor i Thorslanda 1775, Prost 1793, afled såsom Senior i Stiftet 1799, war gift 1:o med Sofia Eleonora Ström, Pastors dotter i Tegneby; 2:o med Greta M. Rydberg, Comministers dotter ifrån Rya.

*) Ifrån hans tid äger man en uti Thorslanda Kyrkas Psalmbok anteknad Series Pastorum på Latinsk vers af följande innehåll:

Ædes sacra Dei Thorsland est Trialis Ædes
Ædes sed Ökeröd est divæ Virginis Ædes
Dicere de Servis, qui Thorslandos docuere
Ordine sinceris, ut fert sæpe fama relata.
1:s D:nus Janus Nebb.
Janus Nebb primus, quem Ævo hoc mihi dicere norunt
Antiqui, baculi tractu muniverat agrum.
2:dus D:nus Andreas Petri.
Alter, at Andreas, Christi bene pascere Coetus
Is studuit, Thorsland huc molliter ossa quiescant.
3:tius D:nus Nicolaus Petri.
Post hunc Nicolaus satagit invertere sedem
Pastoris fixit Ökeröd natisque reliqvit.
4:tus D:nus Jacobus Erasmi.
Jacobus Nollroth, Nöröd dicitur habitasse remotus
Ob cædem dubiam, vitam claudit peregrinans.
5 D:nus Laurentius Jonæ Kollbäck.
Succedit Kollbeck, Laurentius ordine Qvintus
Corruit in glacie lapsu discedit acerbo.

**) Denne Herman Gren war i nedstigande linea uti 10:de ledet ifrån Stamfadren Herman Gren till Rößö, hwars Sonesön Reer Reerßon Gren 1487 blef adlad af Konung Hans under unionsriden, hwilket Sköldebrefwet utwisar.

Christian Ludvig Ström, blef Pastor här 1800, se Pastorerne i Tegneby.

Johan Rosengren, född i Örgryte 1763. Fadren Trädgårdsmästare. Stud. i Lund 1785, Prest 1788, Comminister i Warberg 1793 och i Thorsby 1801, v. Pastor 1802, Pastor i Thorslanda 1811, död 1827. G. m. 1:o Gertrud Gillberg, Rådmans dotter från Warberg; 2:o med Charlotta Chöler, enka efter Fältprosten Christian Hummel i Krokstad.

Niclas Hernqwist, född i Götheborg 1774. Fadr. Sadelmakare. Stud. i Lund 1801, Prest 1802, Comminister i Solberga 1810, Pastor här 1828, död 1829. G. m. A. C. Osbeck, hade med henne 4 barn, Adil, Lydia, Hilda, Lennart.

Barthold Pihlgren, född i Warberg 1785. Fadren Kakelugnsmakare. Stud. i Lund 1806, v. Pädagog i Falkenberg 1809, Prest 1810, v. Pastor 1819, Pastor här 1829. G. m. C. Rydingswärd.

Comministrar *) hafwa warit:

Johan B. Gadd, född i Björlanda Socken 1740. Fadren Bonde. Stud. i Upsala 1767, Prest 1769, Comminister här 1774, död såsom Senior i Stiftet 1828.

Olof Johansson Tegnander, född i Tegneby 1802. Fadren Bonde. Stud. i Lund 1823 och i Upsala 1824, Prest 1825, Comminister här 1829.

Säfwe Pastorat **),

Af 2:dra Classen, Präbende till första Lectorn wid Götheborgs Gymnasium, består af Socknarne Säfwe, Backa och Björlanda, och ligger på Ön Hisingen. Säfwe Socken, oförm. hem. 75¼, förm. 68¼, folknummer 1942 personer. Backa Socken, oförm. 31, förm. 30½, folknum. 858 personer. Björlanda Socken, oförm. 41 7/16, förm. 39 11/16, folknum. 1427 personer.

Enligt tradition, skall Björlanda Socken fordom hafwa lydt under Thorslanda Pastorat.

Säfwe Kyrka, belägen på en slätt plan wid Kyrkobyn, är i längd 44, i bredd

*) Comministraturen härstädes inrättades först 1774.

**) Detta Pastorats äldsta namn har warit Björnland efter n. w. anneren Björlanda. Det kallas äfwen i äldre handlingar Trollero. Det blef 1692 Präbende till första Theologiæ Lectorn.

bredd 14 och i höjd 6 alnar, är byggd af sten samt försedd med torn. Kyrkan tillbyggdes 1739 och tornet 1746. Uti tornet hänga 2:ne Klockor, den större gjuten 1725 och den mindre 1768. Kyrkans silfwer wäger 131 lod.

Backa Kyrka, af sten, täckt med tegel, är belägen sjöwägen ¼ mil ifrån Götheborg och landwägen 1½ mil derifrån. Kyrkan har ett högt och wackert läge, deß längd är 31, bredden 16 och höjden 6 alnar; 7 fensterlufter sprida tillräckligt ljus i Kyrkan. Endast en ingång är, och den på wästra ändan genom wapenhuset.

På Altartaflan föreställes, inom förgyld ram, Christus på korset, hwarunder läses: "Bewara din fot när du går till Guds hus m. m." Pred. B. 4: 17.

På predikstolen föreställas de fyra Evangelisterne och på läcktaren de 12 Apostlarne. Målningen i taket föreställer Jesu födelse, de 3 wise männens ankomst till Bethlehem och Drottningens af rika Arabien besök hos K. Salomo.

Uti klockstaplen hänger en Klocka, som är gjuten 1771 med inskrift: Soli Deo Gloria in excelsis, och historiske uppgifter om gjutningsåtgärden.

Björlanda Kyrka, belägen ⅛:dels mil ifrån hafwet och 1¾ mil ifrån Götheborg, har ett högt läge, är byggd af sten och försedd med tegeltak samt tillbygd 1734. Deß längd är 48, bredden 16 och höjden 7 alnar. Kyrkan har 6 fensterlufter och 3 dörrar.

Altartaflan, skänkt af Häradshöfdingen Hoofgard, föreställer ibland annat Nattwardens instiftelse.

På predikstolen föreställas de 4 Evangelisterne i bildthuggeri-arbete. Midt emot predikstolen hänger ett epitaphium, hwarpå föreställes Eric Anderson Hoofgard med 2:ne söner och hans hustru med 2:ne döttrar, hwarunder läses: "Hær under hwiller Aerbarne oc Velforneme Mand Eric Anderson Hoofgard Sourren Skriffer oc Haerradsdomare offuer Närske Hisen, met sin kjera Hustro Erligh og Gudfruktig Kjerstin Pedersdotter som heensoffuit i Herran 1669 hennes ålder 47 år, han hensoffuit 1671. Aetatis 52. Gud Giffue denem en errefuld och gledelig opstandelse met alle Trochristne for Christi skyld Amen!"

På en wid altarediskken liggande graffsten läses: "Stenen betäcker stoftet af i lifstiden Domaren här i orten Hof-Rätts Rådet J. Stjerncreutz född 1739 död 1814. Salige äro de fridsamme; ty de skola kallas Guds barn."

I klockstaplen hänga 2:ne Klockor, den större gjuten 1808 och den mindre 1786.

 From-

Fromma stiftelser. Genom framl. Hofrätts-Rådet Zacharias Stjerncreutzs testamentariska disposition d. 12 Dec. 1812, är i Säfwe Socken en Skola inrättad, der alla Socknens barn njuta en underwisning, som bildar dem till Christlige, förståndige och flitige Arbetare och Landtbrukare. Här skola de nyare godkände underwisnings-methoderne följas. Underwisningen fortsättes 9 månader af året, 4 dagar i weckan för gossarne och 2 dagar för flickorne. Till Skolmästare constitueras af Consistorium en yngre Prestman, som i årlig lön åtnjuter af frälseräntor omkring 125 R:dr B:co, samt till boställe det för 2000 R:dr B:co inköpta Hemmanet Bärby Öfwergård. Wid denna Skola, som med wexelunderwisning öppnades om hösten 1819, underwisas nu omkring 40 barn. Enligt gåfwobref d. 8 Maji 1810 disponerade äfwen framledne Hofrätts-Rådet Stjerncreutz 500 R:dr B:co, hwaraf räntan skall anwändas till Säfwe Kyrkas inre prydnad och till Socknens fattige.

Pastorer hafwa warit:

Peder Ericsson, om honom upplyser en inskrift å altartaflan i Säfwe, att då taflan 1675 gjordes "war här Sogneprest then hederlig och wällärd man Herr Pader Ericsson." Hans dödsår är okändt, men 1677 d. 9 Maji höll han i Ytterby Kyrka likpredikan öfwer Superintendenten och Pastorn i Kongelf Peder Söfrensen Ström, predikningen tryckt 1678.

Petrus Bruhn, hans tillträdes-år är okändt, men han erhöll icke utan stort missnöje 1692 transport till Skepplanda, då Säfwe Pastorat skulle blifwa präbende, se Pastorerne i Skepplanda.

Georg Schröder blef Pastor här 1692, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Elias Bask blef Pastor 1705, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Swen Gadelius blef Pastor 1715, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Prosteri.

Jonas Montin blef Pastor 1744, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Eliescr Poppelman blef Pastor 1752, se Theologiæ Lectorerne.

Swen Jacobsson blef Pastor 1769, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Magnus Roempke, Pastor 1784, se Theologiæ Lectorerne.

Lo-

Lorentz Julius Bullin Pastor 1784, se Theol. Lectorerne.

Doct. Alexander Malm Pastor 1795, se Theologiæ Lectorerne.

Doct. Abraham Wetterberg Pastor 1801, se Contracts-Prostarne i Domprosteriet.

Doct. Johan Hellberg Pastor 1816, se Græcæ Linguæ Lectorerne.

Mag. Elias Daniel Björck Pastor 1821, se Matheseos Lectorerne.

Mag. Eric Myrberg Pastor 1827, se Theologiæ Lectorerne.

Comministrar hafwa warit:

Hans Arengren, den första Comminister, om hwilken några anteckningar här finnas, war född 1665, hade sedan 1712 förestått sysslan, utnämdes till Comminister 1722 och afsade sig sysslan kort före sin död 1750.

Peter Stacheus, student 1740, prestwigd 1743 till Adjunct hos Comminister i Tanum, Comminister i Säfwe 1750, död 176..

Fredr. Varenius, född i Warberg 1722, student 1748, Prest 1753, Comminister 1765, † 1800. G. m. Greta Rabe, Krono-Länsmans dotter.

Olof Fagerberg blef Comminister 1801, se Pastorerne i Spekeröd.

Caspar C:son Heyl, se Pastorerne i Frillesås.

Peter Grundell, född i Enslöfs Pastorat 1792. Fadren Bonde. Student i Upsala 1816, prestwigd 1818, 2:dra Apologist wid Götheborgs Trivial-Skola 1819, Comminister här 1826, v. Pastor 1828.

Inlands Södra Härad.

Kongelfs Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Classen, och utgöres af Kongelfs Stadsförsamling, som äger en folkmängd af 820 personer. Rödbo Socken, oförm. h. $14\frac{1}{16}$, förm. $13\frac{7}{16}$ mantal, folkm. 584 personer. Ytterby, of. h. $47\frac{1}{4}$, förm. $45\frac{3}{8}$ mantal, folkm. 1400 personer. Kongelfs Stad och Ytterby Socken äro belägne uti Inlands södra Härad, men Rödbo Socken i westra Hisings Härad.

Kongelfs

Kongelfs Kyrka, belägen wid torget, är byggd af groft eketimmer, brädklädd och målad med perlfärgad oljefärg. Den grundlades och uppbygdes 1679. Den förra Kyrkan blef tillika med större delen af Staden 1613 uppbränd af fiendtlige Swenske truppar. Danska Konungen Christian IV befallde derefter, att Kyrkan tillika med Staden skulle uppbyggas tätt under Slottet, dock likwäl utanför den så kallade högbro, der Kyrkan äfwen uppbygdes och ännu har sin plats. Hennes längd är 54 och bredden öfwer korset 44 alnar, höjden 11 alnar, taket af tegel. Altartaflans nedre afdelning föreställer Nattwardens instiftelse, dernäst föreställes Frälsaren på korset och widare hans nedtagande af korset, hans begrafning och uppståndelse. På predikstolen föreställas de 4 Evangelisterne på taket. På kransen öfwer predikstolen är bilden af en ängel, som håller i den högra handen denna inskrift: Pauperes evangelizantur, och i den wenstra en oljeqwist. Wid foten af predikstolen står dopfunten, hwarpå föreställes Frälsaren, hållande ett barn i famnen, med omskrift: låter barnen komma till mig. Dopfunten är omgifwen af ett skrank, hwarpå läses: Går ut i hela werlden och lärer allt folk, och widare: Den som tror och blifwet döpt, han skall warda salig. Choret är afskiljdt från Kyrkan genom ett skrank, med bildthuggeri-arbete, hwilket skrank kan tillslutas genom 2:ne dithörande dörrar. Wid Predikstolen stå uti ett glasskåp följande bilder arbetade i alabaster, Maria med barnet, Frälsaren törnekrönt och 2:ne andra bilder. Öfwerst står äfwen en Mariæ-bild, omgifwen af 5 änglar, alla af alabaster, men mindre än de förenämde, dernäst står Johannes döparen och Moses med lagens taflor. I Kyrkotaket hänga 5 metall-ljuskronor, och ett tackladt skepp, samt mellan Choret och Kyrkan en ängel, hållande en inskrift: Står upp I döde, och kommer för domen. På altaret stå 4 metall-ljusstakar. Orgelwerket, bestående af 8 stämmor, är nyligen repareradt och försedt med pedal. Öfwerst på Orgelwerket föreställes David med sin harpa, och en man i fotsid mantel, hållande i handen en wigtskål, hwarpå ligger en lyra. På orgelläktaren äro målade Abraham, som will offra sin son, Moses, som ser den brinnande busken, och Jacob, som i drömmen ser den himmelska stegen. Uti taket äro åtskilliga målningar. Kyrkogolfwet består af huggen sten. I choret hänger ett epitaphium, hwarpå synes det Friherrliga Rhebinderska wapnet med underskrift: Kongl. Maj:ts Troman, Öfwerste och Commendant på Bohus Fästning Högwälborne Baron Johan Rhebinder född 1672, död 1734. Kyrkotornet, af träd, på en hög stenfot, är 49 alnar högt, och lika med Kyrkan perlfärgadt. Uti öfra afdelningen är urwerk. På den större Klockan är följande inskrift: Gloria in excelsis Deo. Denna Klocka har Kongelfs Församling låtit omgjuta 1704. På den mindre Klockan läses: I Konung Gustaf IV Adolphs 16:de regerings-år blef denna Klocka omgjuten, på Kongelfs Stads och Rödbo Församlings omkostnad. Stadens begrafningsplats är belägen uppe på den så kallade fontinen på ett ganska torrt och

tjen-

tjenligt ställe. Kyrkans silfwer wäger 178⅜ lod, är en gåfwa till Kyrkan och har följande inskrift: "Af Brigitta C. Siwertson i deß 71 år i Herrans namn gifwet till Kongelfs Kyrka 1817. Och när du sist besluta må, Att Sw. Ps. B. N:o 264, v. 4." Deßutom finnes en äldre Socknebuds-kalk, som wäger 11 lod.

Kyrkan äger en i Rödbo belägen äng, hwilken bortarrenderad lemnar en årlig inkomst af 60 R:dr R:g:s. Stadens fattigwård bestrides dels genom årligt sammanskott af omkring 400 R:dr R:g:s, hwaraf hwarje Lördag utdelning sker, dels åfwen försörjas 10 a 12 fattige i fattighuset. Wid jultiden sker åfwen någon utdelning till pauvres honteux. Underwisningen för de mindre barnen sker af några i Staden boende, dertill skicklige, personer. Den högre underwisningen lemnas uti

Stadens Skola *), hwilkens stiftelseår är okändt. Åtskilliga donationer till denna Skola wittna likwäl, att den leder en känd åldersberäkning minst ifrån början af 1600:talet. Således har Slotts-Herren på Bohus Slott, Jörgen Lunge, som emellan 1612 och 1617 innehade detta embete, till Skol-Lärarnes aflöning donerat ett capital af 300 daler s:mt. Slotts-Herren Jöns Sparre har emellan 1617 och 1631 till Skolebarnens underhåll skänkt ett capital af 125 daler; Slotts-Herren Iffue Krabbe emellan 1645 och 1658 donerat till Skol-Lärarne ett capital af 500 daler och till Skolebarnen 250 daler; Borgmästaren Jacob Claußon i Malmö till Skolebarnen donerat 54 daler; Nils Pederßon i Uddewalla gifwit till Skolebarnen ett capital af 100 daler; Superintendenten och Kyrkoherden i Kongelf Peder Söfrenson Ström emellan 1633 och 1677 donerat ett capital af 100 daler, hwaraf hälften till Läraren och hälften till Skolebarnen. Slottsfogden Mats Christenßon gifwit till Skolbarnen 60 daler, samt Mats Pederson till Skolebarnen gifwit 15 daler **). De capital, af hwilka räntan årligen borde anwändas till kläder och böcker åt fattige Skolebarn, utgjorde en summa af 650 daler s:mt; häraf återstå för närwarande blott 186 R:dr 25 ß. 10 r:st. B:co, af hwilka årliga räntan i flere år blifwit anwänd för Skolans behof. De capital, af hwilka räntan borde tillhöra Skol-Läraren, utgjorde en summa af 850 daler s:mt, hwaraf för närwarande blott återstå 166 R:dr 10 ß. 8 r:st. Banco ***).

*) Den namkunnige Thomas Thorild, Profeßor i Greifswald, erhöll i denna Skola sin första wettenskapliga bildning.

**) Deßa donationer synas för närwarande hafwa warit allt för obetydliga, men woro det icke på den tid, då frombeten i god afsigt offrade dem åt ett godt ändamål. Det är besynnerligt, att man icke mer i Skolans annaler igenfinner en enda anteckning om Contracts-Prosten Holger Offnesons rundliga bidrag till Skolans uppbyggande och understöd. Att sådane blifwit lemnade är emedlertid säkert.

***) Ibland dem, som under loppet af sednare tider utmärkt sig genom wälgörande stiftelser åt denna Skola,

Skol-archivet, troligen skingradt och förstördt wid eldswådor, och wid de Staden öfwergångne fiendtlige härjningar, är högst obetydligt och består endast af en så kallad memorial-bok, och några få bristfälliga fornhandlingar.

Skolans Bibliothek är en gåfwa af Contracts-Prosten och Ordens Ledamoten L. G. Siwertson, som ifrån 1813 till och med 1821 hitskänkt en samling af böcker, till ett sammanräknadt wärde efter inköpspris af 1500 R:dr B:co. Boksamlingen består till största delen af arbeten i Historien, Economien och Statistiken. Det förbehåll är fästadt wid gåfwan, att böckerne skola anwändas till lånbibliothek endast inom Elfsyßels södra Prosteri, och att utlåningen sker på de af gifwaren bestämda wilkor. År 1815 utgafs från trycket N:o 1—4 af förteckningen öfwer denna boksamling, åtföljd af reglor för utlåningen.

Antalet af Skolungdomen wid denna Skola war 1730 22, 1748 15, 1758 15, 1819 15. Fordom wore 2:ne Lärare, Rector och Collega, här syßelsatte med underwisningen, efter sednare tiders reglering blott en.

Rectorer hafwa warit:

Peder Söfrensen Ström, se Pastorerne.

Severinus Petri Ström, den förres son, se Pastorerne i Karreby.

Henric Tollsonius, se Pastorerne i Spekeröd.

Clas Anckarström, war Rector 1692, afled 1716.

Johannes Bonander, Rector 1716, tillträdde 1718, afled 1729.

Jöns Tranchelius tillträdde 1730, blef Slotts-Predikant på Bohus 1733.

Pehr Tranchell tillträdde 1733, war Riksdagsman för Elfsyßels Prosteri 1746—1747, blef Pastor i Karreby sistnämde år och afled 1767.

Gustaf Schenström tillträdde 1748, afled 1757.

Sigvard Borg tillträdde 1758, blef Pastor i Starrkärr 1765.

Anders

Skola, må med tacksamhet nämnas Mamsell Brigitta Christina Siwertson i Kongelf, som 1817 gaf 666 R:dr 32 ß. B:co i capital, hwaraf årliga räntan skall anwändas till stipendier för ynglingar, som antingen äro hennes slägtingar eller födda inom Elfsyßels södra Prosteri, och njuta underwisning i Kongelfs Skola. Denna fond har genom ytterligare bidrag och räntor ökats till 1333 R:dr 16 ß. Banco. Uti skriftligt förordnande har Mamsell Siwertson i samråd med sin broder Contracts-Prosten och Ordens Ledamoten L. G. Siwertson disponerat all efter hennes död warande fast eller lös egendom till samma ändamål, så att hwarje yngling, som genom flit och skicklighet gör sig förtjent till stipendium, får häraf årligen 3 tunnor stridt Korns wärde, efter löpande årets markegång. Contracts-Prosten Siwertson har till förwar i Skolan donerat ett Bibliothek till Elfsyßels södra Prosteri.

Anders Tranchell, student 1758, Magister 1764, prestwigd s. å. till Adjunct hos sin Fader, som war Pastor i Romelanda. Rector 1765, död 1773.

Immanuel Hæger tillträdde 1775, blef 1777 Slotts-Pastor på Bohus med bibehållande af Rectors-sysslan, Pastor i Kongelf 1784, död 1800.

Peter Dahlberg tillträdde 1785, blef Pastor i Kongsbacka 1789, afled 1814.

Carl H. Linde tillträdde 1789, Comminister i Kongelf med bibehållande af Rectors-sysslan 1791, Pastor i Laholm 1808, † samma år.

Carl Gustaf Wedberg tillträdde 1808, Rector i Warberg 1811.

Colleger wid denna Skola hafwa warit:

Tormo Pedersen Ström, † 1680 såsom Collega Scholæ här, han war Superintendentens och Pastorns Peder Ströms son.

Herman Niebuhr, som blef Comminister på Tjörn, war den förste Colleg som blifwit nämd i Skolans handlingar.

Jonas Lundell war Collega 1692, blef Comminister i Kongelf.

Bengt Ottrill war Collega 1716.

Jacob Ström tillträdde 1717, blef Comminister i Surteby 1743, se Surteby.

Johannes Wallström, student 1735, prestwigd 1739, Collega 1748, war uppförd å fem Pastors-förslag, och sist till Skepplanda 1751, död 1752.

Sigvard Borg blef Collega 1753, men gjorde aldrig tjenst wid skolan utan war Adjunct i Uddewalla till 1758, då han tillträdde både Rectors och Collega-tjensten här wid Skolan *), se Rectorerne.

Olof D. Giegschoodh blef Collega 1776, † 1802.

Gustaf Rabe tillträdde 1802, blef Collega i Warberg 1804, se Laholm.

Swen Lindelund 1804, blef Pädagog och ensam Lärare härstädes 1810, se Rectorerne i Marstrand.

Mag. Clas Sam. Rodéhn, se Laholms Skola.

A a 2 Johan

*) Ifrån 1758 till 1776 war här wid Skolan endast en Lärare.

Johan Lindahl, född i Unnaryd af Wexiö Stift 1796. Fadren Soldat. Stud. i Lund 1820, andre Lärare i Marstrands Skola 1822, Prest 1825, Lärare härstädes 1826.

Ytterby Kyrka härleder lika med Socknen sitt namn ifrån Kyrkans fordna läge ytterst utför den gamla Staden Kongelf eller ytterst i byn. Kongelfs Stad låg fordom med sine betydligaste byggnader, sine Kyrkor, Kloster *), Hospitaler m. m. wid Castellegården, och för att således genom olika benämningar ifrån hwarandra åtskilja de eljest hwarandra närbelägne S:t Halvors och den Heliga Korßkyrkan, kallades den förra Ytterby **). Denna Kyrkas längd är 43, bredden 16 och höjden 14 alnar. Hon är tegeltäckt, har ett rödmåladt torn, 25 alnar högt. På altartaflan föreställes nederst ett Crucifix med underskrift: "Han är sargad för wåra mißgerningars skull och slagen för wåra synder." Es. 53. På predikstolen föreställas uti bildthuggeri-arbete Evangelisterne. I Kyrketaket hänga trenne ljuskronor och ett skepp, och i tornet en Klocka med inskrift: "Conflata Præfecto Supremo D:o L. S. Stobee. Episc. D. Jacobo Benzelio — in usum Ecclesiæ Ytterbyens. Anno MDCCXLIII. Kom kom jag ropar hör mit Ljud kom kom si så är Herrans bud." Kyrkans silfwer wäger 97½ lod, på en silfwerkanna läses: "Förordnad till Altarens tjenst och blef bekostad af det, Gudfruktige mennisKor gifwit i den bläck Hindric Raßmundßon föräradt till Ytterby Kyrka." På Kyrkogården, hwilken, beskuggad af löfträd, är omgifwen af åker- och ängsfält och ligger nära Götha Elf, äro följande förloßningens minneswårdar. En, hwilken har följande inskrift: "Ubique terrarum per fidem Salvamur ***). Här inneslutes stoftet af Doctor Ferdinand François L'Aisné född i Turin 1789 död på Castellegården d. 27 Febr. 1817. Du lycktar dagen för mig förr än aftonen kommer." På en annan grafwård läses: "Och han tog dem upp i famnen, lade händerne på dem och wälsignade dem. Marci 10. Carl August Haij son af Öfwersten Friherre Hay och deß Friherrinna Ch. von Platen född 1811 död på Castellegård 1817. Se här det hus der du skall bo, den bädd der du skall hwila."

På

---

*) År 1206 war ett Munke-kloster i Kongelf, uti detta begrafdes Kon. Inges Höfding öfwer Wiken Jon Dronning. Om detta Kloster se Rhyzelii Monasteriologia s. 188, Götheborgs Magazin för år 1767.

**) Ytterby eller S:t Halvors Kyrka skall efter en ännu bibehållen forusägen wara den äldsta i hela Bohus Län, och på denna sidan om Opslo (Christiania). Man berättar att S:t Halvor, då han åtföljd af sin Broder S:t Olof reste ifrån Seland till Norrige, gjorde det löfte, att om S:t Halvor erhöll ett Konunga Rike, skulle han uttrycka sin fromma tacksamhet genom en Kyrkobyggnad, och att Ytterby blef stället, der löftet uppfylldes. Den uppbyggda Kyrkan inwigdes till helgonets ära. Deß uti sten uthuggna hufwud sitter ännu inmuradt i ett hörn af Kyrkomuren. Då 1699 mellanmuren i Choret nedrefs och Kyrkan förlängdes, förlorades åtskilliga minnesmärken efter denna Kyrkas höga ålder.

***) Denna inskrift är ganska lämplig på en främmande Trosförwandts graf. L'Aisné, hwilken war Catholik, hitkom under kriget ifrån Frankrike och afled 28 år gammal på Castellegården. Ett Monument af silfwer finnes äfwen efter denne unge Läkare, hwilket förwaras af Kyrkowärden för att årligen wißa bestämda Söndagar hängas i Kyrkan under Gudstjensten, och sedan åter tagas i förwar.

På en graswård läses:

"Beata C. Kunckel, född Wolffradt,
Började Wandringen
I Pröfnings och Nådetiden
1792.
Hennes Fot beträdde
Gränsen
Till det Rätta Fäderneslandet
1815
Gud förläne Henne en glad och fröjdefull uppståndelse på den stora Domsdagen."

Fattigförsörjningen i denna Socken sker dels genom årlige sammanskott af spannemål, dels genom utdelning af för ändamålet influtne gåfwomedel.

Barnunderwisningen bestrides uti ambulatoriske Skolor.

Rödbo Kyrka har under krigstiderna blifwit förstörd, och om henne äger man i Pastors-archivet följande antekning: "Wid färjestaden låg en liten Trädkyrka, som af Swenskarne blef satt i brand i Hannibals-fejden år 1645." Rödbo Socken *) blef under den tid då Superintendenten Peder Söfrenßen Ström war Pastor i Kongelf lagd under Stadsförsamlingen. Året, då deße Församlingar förenades, är wäl okändt, men Ström war Pastor ifrån 1633 till 1677. Sedan Rödbo Kyrka blifwit förstörd, bibehåller likwäl Socknen sin wid Kyrkan fordom belägna begrafningsplats nära färjestaden och Wedbacka Gästgifwaregård, men bidrager till byggnaden och underhållande af Kongelfs Kyrka.

Fattigförsörjning och Barnunderwisning sker uti denna, på enahanda sätt som i Ytterby Socken.

Pastorer hafwa warit:

Andreas Brunßon, hwilken redan wid år 1135 nämnes såsom Prest wid den heliga Korskyrkan i Kongelf **). Hans namn har öfwergått till efterwerlden egentligen uti berättelsen om Kongelfs förstöring af Wenderne år 1137 ***).

 Olof,

*) Rödbo Socken ligger på Hisingön och tillhör således Götheborgs Fögderi och westra Hisings Härad. Utom de hemman af Rödbo Socken, hwilka äro upptagne såsom tillhörande Kongelfs Pastorat, höra 8 oförmedlade hemmgn af oftanämde Socken besynnerligt nog till Rödinge Socken af Starrkärrs Pastorat.

**) Till Kongelfs Kyrkas fornhäfder hörer berättelsen att Konung Sigurd Jorsalafar år 1131 låt uppbygga en präktig Korskyrka af träd i Slottet, som då låg ute wid Castellgården. Att han i denna Kyrka låt uppsätta en af silfwer och guld prydd, samt med ädla stenar rikt utzirad altartafla: att han till denna Kyrkoprydnad anwändt några reliquier af det heliga Korset, dem han sjelf hemfört ifrån Jerusalem: att han ditskänkt det sköna skrin han fått af Konung Emund i Danmark, och den bok med förgylda bokstäfwer, som han erhållit af Patriarchen i Constantinopel.

***) Då Wenderne under ringningen till högmeßan S:t Laurentii dag år 1137 ankommo till Kongelf, skyndade

Olof, hwilkens tillträdes- och dödsår äro okände, war Pastor i Kongelf och Prost i Elfsyßel i början af 1200:talet, och har warit fullmägtig på Norrska Riksdagen i Bergen 1223, då Konunga-walet skedde och frågan om Rikets delning förehades.

Carl (eller Corrt) nämnes såsom Curatus eller Pastor 1502, såsom en försigtig, erfaren och oegennyttig man — med tillägg att han kom i onåd hos Konung Christian II, men blef justifierad. Han afled i hög ålder 1527.

Lauritz war Pastor wid Reformationens början. Staden delade sig nu i twenne partier. Lauritz och hans parti woro ifrige förfäktare af Påfwewäldet; men de nödgades wika för dem, som woro på Konungens och Luthers sida. Omsider flyktade Lauritz 1530 på ett fartyg öfwer till Köpenhamn.

Staffan blef genast efter sin företrädares afresa till Köpenhamn Pastor i Kongelf och war således den förste Evangelisk Lutherske Pastor härstädes, han förestod embetet i 30 år och hade en oupphörlig strid med Klosterbröderne. Man har anmärkt, att han med sitt nit föga eller intet uträttade. Han hade en hög ålder, då han i sitt sista lefnadsår 1560 war ibland de deputerade, hwilka afreste ifrån Bohus till Gamla Lödese för att uppwakta dåwarande Kronprinsen, sedan Kon. Eric XIV, som war stadd på resan till Drottning Elisabeth. Efter Staffans död, och sedan Kongelfs stad under kriget åter blef uppbränd, war detta Pastorat i 9 år ledigt och predikningar förrättades af kringliggande Prester *).

Michael Bartze eller **Baße**, som ock kallade sig Jensen, war född på Seland, och blef Pastor 1569 och afled i Maji 1608.

Holger Oveson blef Pastor 1609 och afled 1632, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Peder Söfrenßen Ström, war född i Kongelf 1604, förestod härstädes någon

---

dade de att plundra Slottet och den deruti warande Heliga Korskyrkan. De bortföra det heliga korset och altartaflan, som Kon. Sigurd ditskänkt. Presten Andreas Brunßon, som förrättat mäßan, står på Slottsgården wid Kyrkan, då man utbär Kyrkans dyrbarheter. Han går nu Wendernes Konung till mötes, skänker denne ett förgyllt och med silfwer beslaget wapen, samt Konungens syster en dyrbar guldring. Denne andeliges wärdiga uppförande och hans wältalighet bewekte Konungen att åt honom återgifwa icke allenast det nedtagna heliga korset utan äfwen det plundrade Templets andre dyrbarheter.

På Bohus Fästning förwarades en stor samling af fornhandlingar rörande Ortens häfder och befästning; men innan fästningen af de Danske aflemnades till de Swenske, uppbrände Danskarne på Borggården största delen af archivet, så att endast en namnförteckning utan årtal å de Danske Slotts-Herrarne qwarblef tillika med ett flyttningsbref för Kongelfs Stad under Fästningen, när gamla Konghella afbrunnit wid Castellegården. — Guvernements-archivets flyttning ifrån Bohus Fästning till Götheborg war således lätt werkstäld.

*) Ytterby Annex-Församling blef under denna tid lagd till Slotts-Pastorn på Bohus Fästning, men då Pastor i Staden 1569 blef utnämd återlades Ytterby under Stadsförsamlingen.

någon tid Skolemåstare- eller Rectors-tjensten. Erhöll löfte om survivance å Hjertums Pastorat och förestod det i 6 år, till deß han genom fullmagt af Slottsherren Corfitz Ulfeldt 1633 d. 13 Jan. blef utnämd till Pastor i Kongelf. Under hans tid förenades Rödbo Församling med Staden. Då 1645 Staden belägrades af de Swenske, uppbrändes Prestegården. Pastor Ström förlorade all sin egendom, flyttade ut till Tega Prestegård och sökte sig transport till annat Pastorat, och erhöll i följd häraf, sedan Bohus Län blef med Swerige förenadt, af Kon. Carl Gustaf följande mandatorial till Consistorium i Götheborg: "Carl Gustaff med Guds nåde, Sweriges Göthes och Wendes Konung ꝛc. Wår ynneſt och nådiga benägenhet med Gud allsmägtig. Efter som Superintendent Kyrkoherden i Kongelf Herr Peder Söfrensen råkat i någon olägenhet genom bemälte Stads ruinerande; hwarföre är wår nådiga wilja och befallning det J jemte det förriga gjäldet, som han nu hafwer accommodera honom med det första som kan vacant blifwa wetandes det ju bättre han kan bekomma, ju häldre wi det se, på det han må någorledes ställas klagelös. Datum wid Götheborg på skeppet Amirante d. 6 Junii 1658. Carl Gustaff." Peder Söfrenßen erhöll i följd häraf 1658 Solberga Pastorat såsom pråbende under Kongelf, men flyttade aldrig dit utan bortarrenderade det till Franz Wandal emot årligt arrende af 300 släta daler, och afstod omsider, enligt Solberga Församlings önskan, Pastoratet till Frans Wandal och afled på Tega 1677 d. 9 Maji *). Han ligger begrafwen i Ytterby Kyrka, der hans Granne Pastor Peder Ericßon i Säfwe öfwer honom höll likpredikan. Han war gift med Borgmåstare dottren Edla Andersdotter i Kongelf. Hans söner woro Severin, Pastor i Karreby, Nils Pastor i Sotenäs, dottren Maren war gift med Paster Claes Nilßon i Foß, Dorothea war g. m. Pastor Gabriel Bengtßon i Spekeröd.

Henric Tollsonius blef Pastor 1666, erhöll transport till Spekeröd 1678, se Pastorerne i Spekeröd.

Lars Westerman, se Eloquentiæ Lectorerne.

Mag. **Jacob Rattrey** war promoverad i Upsala, han war Regements-Prest då han blef tjenstgörande Hof-Predikant i Stockholm, och kom derifrån då han 1682 blef Pastor i Kongelf, han war Riksdagsman 1689, präsiderade wid Prestmötet i Götheborg 1709. J anseende till de sköflingar som öfwergått staden, befriades han icke allenast ifrån alla utskylder, utan benådades deßutom med hela kronotionden af Karreby och Romelanda Socknar. Under sin embetstid utmärkte han sig för sin lärdom och den werksamhet han egnade åt det offentliga lifwet och

*) Superintendenten Pastor Ström började år 1634 att göra samlingar uti Bohus Läns Kyrkohistoria, hwilka samlingar till en del fortsattes efter hans död af hans son Pastor Severin Ström i Karreby.

och man har om honom anteknat, att han hade ett ganska håftigt lynne. Han afled 1709 *). Biskop Netzelius höll öfwer honom likpredikan. Han war gift 1:o med Greta Robbert och hade med henne sonen Herman, Häradshöfding i Bohus Län; 2:o med Trina Holst och hade med henne dottren Greta, gift med den för sine predikogåfwor och utgifna skrifter berömde Rector Scholæ i Uddewalla Mag. Peter Rathe.

Anders Tranchelius blef Comminister i Kongelf 1692, Pastor 1710, afled 1735. Han war gift med Anna Dorothea Petri Holm, och hade med henne sonen Andreas Pastor i Kongelf, Jöns Pastor i Winberg, Peter Rector Scholæ i Kongelf och sist Pastor i Romelanda.

Mag. Andreas Tranchelius, född i Kongelf 1697, stud. i Upsala 1717 och i Rostock 1721, Magister derstädes 1722, Präsiderade 1723 de commercio Rei spiritualis cum re materiali, Prest 1725, Adjunct wid Domkyrkan i Götheborg 1732, Pastor i Kongelf 1736, Riksdagsman 1742, Präsiderade wid Prestmötet 1751 de ministerio ecclesiastico, Prost 1762, afled 1766 **). Han war gift 1:o med Doroth. Tanggren, 2:o med C. Juliana Melander, Enka efter Kyrkoherden i Solberga Hammarberg ***).

Fabian Hilleström, son af Domprosten And. Hilleström och Friherrinnan M. G. Wrede, studerade i Upsala och Lund, blef vice Pastor i Fäßberg, Pastor i Ödsmål 1750, och erhöll 1766 transport hit, predikade wid Prestmötet 1774, Prost . . ., han afled 1776, och war gift 2:ne gånger, först med Johanna Sandman och sedan med C. Wahlström ifrån Öhr.

Carl Mannercrantz, född i Borås 1749. Fadren Hofjunkare, intogs i Götheborgs Trivial-Skola 1759, blef derefter Gymnasist och Student i Lund 1769, Amanuens wid Gymnasii-Bibliotheket i Götheborg 1770, och året derpå Bibliothekarie, prestwigd 1773, Magister i Greifswald 1774, E. O. Kongl. Hofpredikant 1775, Pastor här 1778, afsattes från embetet, hwilken dom dock af Konungen blef mildrad. Han afled 1783, och war gift med C. Montan, Pastors dotter från Knäred.

Immanuel Hæger blef Rector Scholæ härstädes 1775, Slotts-Pastor på Bohus 1777, Pastor i Staden 1784, afled 1800. Han war gift med El. Aßman

*) Under Rattreys tid woro Kyrkoherde-Embetet i Staden och Slotts Pastors-syßlan på Bohus Fästning förenade.

**) Efter hans död indrogs, enligt Secreta utskottets beslut d. 29 Julii 1756, den Pastor hittills på lön anslagna kronotionde, så att hans efterträdare endast erhöllo 35 tunnor af tionden ifrån Romelanda.

***) Denna hans hustru blef wid wådelden 1767 d. 24 Augusti innebränd.

man ifrån Götheborg och hade med henne sonen Axel Coopv. Capitain, dottren Anna, gift med Handlanden Peterßon, och Elsa g. m. Handlanden Roempke.

Daniel Wallerius, född i Örgryte 1757. Fadren Contracts-Prost och Pastor derstädes. Stud. i Greifswald 1774, Prest 1777, Bataillons-Predik. wid Enke-Drottningens Lif-Regemente 1778, vice Pastor 1785, vice Pastor i Tölö präbende 1786, Pastor i Kongelf 1801, Prost 1803, † 1812, g. m. Bolla Floren och hade med henne sönerne Johan Magnus och Hans, bägge Handlande, dottren Maria g. m. Kyrkoherden i Krokstad Mag. J. Palmberg och Sophia g. m. Tullförwaltaren M. U. Bellander.

Mag. Carl Fredr. Bunckel, född i Wexiö Stift 1779. Fadren Lieutenant. Student i Åbo 1801, disputerat derstädes de hortu Academico Aboënsi, och om Torricelliska barometerns Construction, blef Magister i Åbo 1805, präsiderade i Greifswald 1806 de comparatione inter privatam puerorum institutionem et publicam, Prest och E. O. Bataillons-Predikant wid Elfsborgs Reg. 1805, bewistade fälttågen i Tyskland åren 1805, 1806 och 1807 ifrån början till slut samt bägge belägringarne af Stralsund, Notarius i Fält-Consistorio 1807, bewistade såsom Regements-Pastor fälttåget emot Norrige 1807, commenderad med Regementet till Götheborg 1809, utnämd till Regements-Pastor s. å., Pastor i Kongelf 1813, Prost 1821, Contracts-Prost 1830. Gift 1:o med Beata Charlotta Wolffradt och hade med henne sonen Carl August; 2:o med Hanna C. Hellberg, och har med henne sönerne Güstaf Alfred och Justus Theodor samt döttrarne Aurora Mathilda och Amalia Charlotta.

Comministrar hafwa warit:

Jonas Limdell, som dog 1671.

David Fr. Creitlow tillträdde 1722.

Swen Bolin, student 1741, prestwigd 1749, Ostindisk Skepps-Predikant 1751, 1757, Comminister i Kongelf 1768, död 1790.

Carl Henr. Linde, Comminister här 1791, Pastor i Laholm 1806.

Anders Joh. Sellman, född 1777 i Forsheda Pastorat af Wexiö Stift. Fadren Contracts-Prost och Kyrkoherde derstädes. Student i Lund 1800, prestwigd i Götheborg 1802, Comminister här 1809, Pastor i Gällared 1827.

Pehr Olén, född i Skepphults Socken 1794. Fadren Bonde. Stud. i Lund 1820, Prest 1821, Comminister här 1828, Kyrkoherde i Styrsö 1835.

Karreby Pastorat *),

Regalt, tillhör 2:dra Claßen och består af Socknarne Karreby och Romelanda. Karreby Socken, oförm. hem. 40, förmedl. $36\frac{5}{8}$, folkm. 1259 personer. Romelanda Socken, oförm. hem. $58\frac{9}{16}$, förmedl. $48\frac{11}{16}$, folkm. 1890 personer.

Karreby Kyrka är belägen wid foten af en bergsrygg på ett annars jemt och bördigt fält, hwarifrån utsigt är åt flere omliggande byar och åt den emellan Uddewalla och Kongelf förbigående Landswägen. Kyrkan är byggd af sten och täckt med tegel, har ett 29 alnar högt wackert stentorn. Deß längd är 37 alnar, bredden 12 och höjden 9 alnar.

Altartaflan, gammal, föreställer Frälsaren på korset och på sidorne de 2:ne korsfästade Röfwarena, hwarunder läses: "Sandelig siger jeg Dig, i dag daa skalt Du were med mig i paradis H. I. L. D. S. P. Anno 1671 Haffuer welaktede mand Jens Nilßen ladet stöffere denne altare tafle Gud till äre. Den ugudelige er som itt wer der snart far hen oc er icke mere. Prov. 10."

På Predikstolen äro Evangelisterne föreställde i oljemålning. Öfwer trappan läses: "Herre Led mig i dine Sanning!" Öfwer Preststolen hänga portraiter af Pastor Kock och deß hustru. På den af sten warande dopfunten är en inskrift af Runor.

I tornet hänger en Klocka med inskrift: "Wid Wor Herras Jesu nafn haffuer Jeg Mats Olsen i Konghell Ladet stöbe denne klokke till Karreby Kirke. Si Deus Pro Nobis qvis kontira Noss. Gegaten. Dat fur bin ick geflaten Hans HWEHEFDT. Mi Tom. Stralsunde 1621."

Kyrkans silfwer wäger 45 lod.

Romelanda Kyrka, ligger på en höjd, hwarifrån utsigt är åt en bördig och wäl bebygd tragt åt Landswägen och åt den i granskapet förbiflytande Götha Elf, är byggd af sten och försedd med torn och har en längd af 38, br

*) Kallades fordom Romelanda Pastorat, efter Anner-Församlingen Romelanda. Under denn bodde öfwer Pastorerne på Romelanda anner-hemman. Den sednare namnförändringen föregick på 1620:talet, då under Pastor Jöns Dahls tid Karreby Kyrka utwidgades och blef större än melanda. Wid den eldswåda, som 1815 öfwergick Karreby Prestegård, förlorades det obetydliga stors-archiv som här fanns.

13 och höjd 9 alnar. Hon kallades under Catholska tiden Guds Moders Kyrka, blef ifrån sitt uråldriga skick först förändrad wid en tillbyggnad 1672 och widare under Pastor Kocks tid, då en utbyggnad wid Choret skedde. Tornet byggdes 1683.

Altartaflan föreställer Christus på korset och 2:ne derwid knäböjande qwinnor, hwarunder läses: "Låt Oß hålla hoppsens bekännelse owikliga, ty han är trofast som det lofwat hafwer. Ebr. 10: 23." Widare föreställes på denna Altartafla Nattwardens instiktelse. På Predikstolen föreställas i oljefärg Evangelisterne. Kyrkan är målad 1743.

På ett i Kyrkan hängande Epitaphium läses: "Kongl. Maj:ts TroTjenare Wälbeställter Ryttmästare under Östgötha Cawallerie och Öfwersten Baron Bleckert Wachtmeisters Regemente Den Ädle och Wälborne Herren Didrich Grubbenfeldt född 1635, i Herranom affomnader i Jönköping d. 11 Aug. 1683." Bredewid detta Epitaphium hänger ett litet adeligt wapen med den enda inskrift: "Nobilit. d. 10 Nov. 1719."

Kyrkans silfwer wäger 47 lod.

På den i tornet hängande Klockan läses: "Sit Nomen Domini Benedictum datum Wismar Anno 1567. Hans Brandt *).

Barnunderwisningen förättas af ambulatoriska Skolmästare.

Series Pastorum:

Af en anteckning i Pastors-archivet har blifwit upplyst, att den förste Pastorn, som här antog den Lutherska läran, blef af sine förre Catholske Embetsbröder och af Allmogen i Karreby förkättrad, förföljd och omsider af de förre afdagatagen. Hans namn är oantecknadt, men dödsåret bestämdt till 1527.

Andreas Jani blef Pastor 1528. De Swenska troppar, som anfölle Bohus fästning, fångslade Pastor Andreas och medförde honom in åt Swerige. Han befriades omsider, och wandrade hem. Sjuk och bräcklig efter den mißhandling han under fångenskapen erfarit, möttes han i Karreby af sine Påfwiskt sinnade åhörares owilja. Af Karreby Socknemän tillstängdes för honom ofta Kyrkodörrarne, då han ditkom att predika, emedan han fördömde det Catholska rökandet och korßandet, som ännu i åtskillige nästgränsande Socknar brukades. Han war

 gift

*) Romelanda första Kyrkoklocka, som war gjuten i Frankrike, bortfördes af de hit inryckande Swenske troppar, Norrska Commendanten på Bohus Fästning Iwar Krabbe utöfwar wedergällningsrätten, rycker öfwer Swenska gränsen in i Wädtle Härad, tar Berginms Kyrko-klocka och återför den till Romelanda. Det är således Berginms Klocka, som nu begagnas i Romelanda.

gift och ägde en ung wacker hustru — äfwen detta war en omständighet, som öka- de bitterheten. Hans wackra hälft hemsöktes om Söndagarne på wägen emellan Prestegården och Kyrkan af kastade stenar, och af beskyllningen, att hon oagtadt sin skönhet wore ett djefwulskt Spöke och icke en menniska. Slutet för Pastor Andreæ pröfwotid är ej antecknadt.

Tolle eller Tollerus blef Pastor 1540. Äfwen han war en nitisk försfäktare af Reformationen. Då en owanlig wäta om sommaren 1554 hotade med mißwäxt, påstodo Karreby Socknemän att syndastraffen ej kunde uteblifwa, sedan de icke allenast uraktlåtit att anropa helgonen, utan äfwen mißhandlat deras bilder. Pastor Tolle förföljdes och bortdrefs, men påkallade Regeringens skydd och blef högtidligen åter insatt i embetet. De brottslige straffades och deras Pastor åtnjöt en kort tids lugn. Nu hemsöktes han genom ytterligare pröfningar af husliga sorger. Hans hustru blir otrogen, Församlingen gläder sig deröfwer, och Tolle, saknande alla jordiska stöd, drar sig, tärd af sorger och bekymmer, i ensligheten. Han tillsluter om sig sin studerkammare, anwänder tiden till en rastlös läsning af tidehwarfwets polemiska skrifter, och blir snart känd och rådfrågad såsom en pelare för Kyrkans angelägnaste ärender i hela orten. Med Commendanten Tage Thott umgicks han wänskapsfullt och förtroligt, och wistades således mycket på det närbelägna slottet. Hans sorger slutades 1560, och hans stoft hwilar bredewid hans trolösa hustrus wid Altaret i Romelanda Kyrka.

Nicolaus Munk efterträdde Tolle. Munk war en glädtig och snillrik man; under krigsoroligheterne 1564 plundrades hela hans hus af ströfwande fiendtlige partier. Munk stod nu utblottad på allt, äfwen på sin för tjenstgöringen behöfliga presterliga drägt. Men Filosofen war lika glad. Med ett ostördt lugn räknade han de skott, som de belägrande och belägrade dageligen sköto på hwarandra, då de Swenske tropparne kringränut Bohus, och förde en noga anteckning deröfwer, likasom öfwer öfrige då förefallande krigshändelser omkring Bohus. Deß anteckningar, uti hwilka de Swenskes Proclamationer äfwen woro införde, lågo änn i Pastors-archivet under Pastor Ströms tid. Den glade mannens dödsår är okänd

Christiernus Christierni efterträdde Munk och blef Pastor 1574. honom har hans efterträdare lemnat efterwerlden den både förwånande och troliga underrättelsen, "att han lefwat nöjd och lycklig uti Sju Tjog år" (Mera anmärkningswärdt känner man ej om honom, också tyckes detta war räckligt. Han afträdde Pastoratet till sin måg och efterträdare och afflytta till Karreby Prestgård, der han afled 1627. Han ligger begrafwen wid d Karreby Kyrka.

Janus Laurentii Dahl blef Pastor 1624, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Sewerin Perßon Ström, sin företrädares måg, war son till Pastor Ström i Kongelf. Efter att hafwa studerat i Köpenhamn och Wittenberg blef han Rector Scholæ och Comminister i Kongelf, samt Pastor här 1671. Äfwen han led af de krigsoroligheter, hwaraf denna ort hemsöktes. Annandag Pingst 1676, under det Pastor Ström predikade i Karreby Kyrka, framrycker den så kallade Gyllenlöwska Armeen, och rastade wid Kyrkan, under sitt tåg emot Bohus Fästning. Wid hemkomsten ifrån Kyrkan till Prestegården fann Pastorn der församlad hela Armeens General-Stab, den han gästfritt undfägnade med middagsmåltid, och blef af den bemött med all agtning tillbaka. General Gyldenlöw befaller wid afskedstagandet att både nu och framdeles detta gästfria Presthus skulle af Armeen skyddas. Likwäl arresteras kort derefter Pastor Ström på Generalens befallning och föres till Marstrand, som nu belägrades, men lösfläppes likwäl efter någon tids förlopp utan andra oangenäma minnen, än det af en oförskyldt förlorad frihet. Pastor Ström war en kunnig och skicklig embetsman och präsiderade wid Prestmötet 1693 De Scriptura Sacra. 1712 i början af året kallade han hem sine söner ifrån Academien i Lund, och, då deße tillika med hans andre barn woro samlade hemma, underrättar han dem derom, att han den 12 Februari skulle aflida, hwilket äfwen inträffade. Contracts-Prosten J. Bagge, som öfwer honom höll likpredikan, berättar detta i personalierne. Han war gift 1:o med Cecilia Dahl, men hade icke med henne några barn; 2:o med Elsa Nyberg, Rådmans dotter från Kongelf, med henne hade han 4 barn, sonen Per blef Comminister i Solberga, Jan blef Coopvaerdie Capitain, Jacob Comminister i Surteby, Edda gift med Fadrens efterträdare, Kyrkoherden Lars Kock *).

Lars Kock, född i Halmstad, der Fadren war Rådman, studerade i Lund, blef Adjunct i Kongelf och derifrån Pastor här 1700. Man har om honom antecknat, att han, då han en dag häftigt predikade emot trolldom, anfölls af slag på predikstolen i Karreby, och blef sedan aldrig mera frisk. Han lefde likwäl några år, och afled 1731, 59 år gammal. Gift med företrädarens dotter. Kocks dotter Elsa blef gift med Qwartermästaren Bourdon och Anna Maria med Fadrens efterträdare

*) Man har om Pastor Ström anmärkt, att han war allt för mycket tillgifwen en förfluten tid, för att utan en wiß sorgsen sinnesstämning kunna lämpa sig efter en ny, och man har till styrka härför anmärkt, att då Biskop Wallerius 1683 höll visitation i Karreby för att afskaffa de hittills brukelige Danska Kyrko-ceremonier med mera, och i deras ställe införa Swenska, och Pastor Ström nödgades aflägga sin Danska Prestdrägt, skedde detta icke utan mycken betänklighet: att då Församlingen wid sammanringningen till högmäßan såg sin Pastor utstyrd i Swensk Prestdrägt ankomma med Biskopen och Presterne, detta wäckt hos den en särdeles harm, hwilken ökades deraf, att Pastorn sielf syntes wara högst mißnöjd med den nya drägten.

Swen Schuberg, född i Warberg, der Fadren war Skomakare. Studerade i Lund, blef Prest, Domkyrko-Adjunct i Götheborg, Comminister i Thorsby och omsider Pastor i survivance härstädes. Han delade i några år inkomsterne med Swärfadren, så att denne emottog dem af Karreby och Schuberg af Romelanda, 1731 blef han Ordinarie Pastor, opponerade wid Prestmötet 1737. Under sin Embets-utöfning i Karreby möttes Pastor Schuberg af ett genom owänner försätligt tillstäldt bekymmer rörande hemliga bekännelser af en hustru Börta i Sobräcka. Denna pröfning, ehuru upptagen med Christeligt tålamod, werkade likwäl starkt både på hans känsliga hjerta och på hans hälsotillstånd. Han afled Christi Himmelfärdsdag 1745 och ligger begrafwen i Romelanda Kyrka.

Pehr Tranchell war först någon kort tid Collega i Halmstad, derefter Rector i Kongelf, under hwilken tid han såsom Riksdagsman bewistade Riksdagen i Stockholm 1740, han blef Pastor här 1747, opponerade wid Prestmötet 1740 De Sacramentis, och responderade wid Prestmötet 1757 de Prædestinatione, afled 1767.

Anders Gradman war E. O. Bat. Predikant wid Lif-Gardet, då han här blef Pastor 1768, responderade wid 1776 års Prestmöte, afled 1786, war gift med C. Hilfeling.

Anders Lönberg, född i Lindbergs Pastorat 1744. Fadren Comminister. Stud. 1762, Prest och Huspredikant hos Öfwer-Ståthållaren Rudbeck 1771, v. Pastor 1779, Pastor här 1789, † 1806, war gift med A. M. Pyhlson, Borgmästare-dotter ifrån Warberg.

Mag. **Jacob Sandegren**, se Pastorerne i Weddige.

Mag. **Swen Hylander**, född i Myckleby 1781. Fadren Assessor och Gymnasii Befallningsman. Stud. i Lund 1797, Magister i Greifswald 1805, präsiderade wid Lunds Academi 1806, Prest s. å., Bataillons-Predikant wid Armeens Flottas Stockholms Eskader 1808, Pastor i Karreby 1823, Probst 1827, Riksdagsfullmäktig 1834, gift med A. Rhodin.

Thorsby Pastorat *),

Regalt, tillhör 2:dra Classen och består af följande Socknar, Thorsby hem. $53\frac{1}{4}$, förm. $47\frac{1}{2}$, folkm. 2010. Lycke, of. hem. $28\frac{1}{4}$, förm. $23\frac{3}{8}$, f[...] 1012. Harestad, oförm. hem. $26\frac{3}{4}$, förm. $21\frac{3}{8}$, folkm. 761.

T

*) Wid den eldswåda, som d. 5 April 1760 öfwergick Thorsby Prestgård, förlorades hela Pastors[...] utom 2:ne Räkenskaps-böcker för Harestads och Lycke Kyrkor af år 1597.

Thorsby Kyrka, byggd af sten och försedd med stentorn, är i längd 26, i bredd 14, i höjd 10 alnar. Tillbyggnadens längd i öster, som utgör Choret, är 17 alnar, bredden 10 och höjden 8 alnar. Tornets hela höjd är 30 alnar. Denna Kyrka anses wara en ibland de äldre på Inland *). Tiden för de å henne skedda tillbyggnader är ej med wißhet känd. Kyrkans innanrede, Altartafla, Predikstol, m. m. är gammalt och saknar all märkwärdighet. Uti Kyrkotaket, som 1748 är måladt med olja, föreställes de dödas uppståndelse.

Dopfunten af tälgsten och dopfatet af meßing, äro utsirade med figurer, som hänwisa till christendomens första tidehwarf i norden.

Kyrkans silfwer, wägande 82 lod, utgöres af kalk, paten, oblatask, en silsked samt socknebuds kalk och paten. De 2:ne sistnämde piecer äro skänkte af framl. Prostinnan A. R. Siwertson, född Ritterberg.

Harestad **) Kyrka, belägen $\frac{1}{4}$:dels mil sydwest ifrån Thorsby, är äfwen bygd af sten och i längden 16 och i bredden 11 alnar, Chorets längd är 7 och bredden 8 alnar.

På Altartaflan föreställes Frälsarens nedtagning från korset, och på Predikstolen de fyra Evangelisterne.

Kyrkans silfwer, wägande 33 lod, utgöres af kalk och paten.

I klockstapeln hänger en Klocka.

Lycke gamla Kyrka, belägen $\frac{3}{8}$ mil nordwäst ifrån Thorsby, war bygd af sten, och utgjorde i längd 23 alnar och i bredd 9. Tornet war af träd, 17 alnar högt, hwarest hängde 2:ne Klockor.

Denna äldre Kyrka är nu nedrifwen. En ny Kyrka är på annan plats uppförd samt inwigdes 1827. Den nya Kyrkans längd sträcker sig från norr till söder. Predikstolen, ställd öfwer Altaret, har sitt rum på östra, och tornet sin plats på westra sidan. Kyrkans längd är utwändigt 50 alnar, bredden 26 och höjden 10 alnar. Tornets höjd till öfwersta murbandet 28 alnar, Sacristians längd 12 alnar, deß bredd 7. Denna nybyggda Kyrka kallas nu mera Carl Ludvig Eugene.

Seri-

*) Man har äfwen trott sig finna skäl att sträcka uträkningen af Kyrkans ålder derhän, att hufwudbyggnaden skulle hafwa blifwit uppförd under Hedniska tiden, och att endast tillbyggnaderne tillhöra den christna perioden.

**) Kallas uti en gammal Kyrko-räkenskapsbok af år 1599 för Herresta.

Series Pastorum:

Anundr Tunason, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Viaul nämnes 1490 såsom Sogne-Prest i Thorsby och Marstrand *).

Jens Vernichson hitkom 1500, afled 1529, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Peder Brusendahl war Pastor här i 25 år och afled 1554, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Oluf Henningson war här 1554. Han war Pastor i 7 år, i en gammal Norrsk antekning öfwer Pastorerne här står om honom: "huiß högre handt blef afhuggen med en yx aff en bonde wed naffn Oluf i Schorr."

Jacob Trulßon Norrbagge war Pastor 1561. Han hade en lång och bekymmersam embetstid, emedan han under krigsoroligheterne led mycket. En gång wäcktes han midt om natten och hela Prestegården stod i ljusan låga. Om fienderne eller grannarne tillställt illuminationen, wet man ej med wißhet. Men Herr Jacob skall helt utblottad i bara linnet räddat sig undan lågorne. En annan gång skall hela hans hus blifwit plundradt, medan han war i ena annexen och predikade. Hans dödsår är oantecknadt, men han skall hafwa warit Pastor här i 31 år.

Janus Michaelis Baße eller som han åfwen kallade sig, **Jens Michelsson** war här 1592. Han war son till Pastor Michael Baße i Kongelf, man har beräknat hans embetstid till 11 år. Han war den förste Lutherskt Evangeliske Pastor här efter Reformationen.

Anders Hwid war Pastor 1603 och skall hafwa warit här i 22 år.

Jens Ericson war här 1625 och kallades då Marstrands Prest likasom eftertrådaren **).

Oluf Ericßon, hwilken hitkom 1634, afled 1660 och lägger begrafwen nerom altaret i Thorsby Kyrka.

Aundnuhanßon Gjedde blef Pastor 1655, således ännu under företrädarens lifstid, och afled 1676.

Balz

*) Emellan Viaul och Jens Vernichson war en Lauritz Pastor i Thorsby, men troligen war det ganska

**) Författaren tror sig icke med wißhet kunna säga, huruwida Thorsby och Marstrand någon tid förenade till ett Pastorat eller icke; emedlertid äger han handlingar som tyckas gifwa stöd åt de hwarandra motsatta meningarne. Hwad som är wißt, är det att Marstrand och Thorsby haft en och samma Pastor.

Balzar Kruse war äfwen Pastor i Marstrand, och war Pastor här i 15 år. Han responderade wid 1682 års Prestmöte.

Bero Laurentii, som förut war Pastor i Marstrand, blef äfwen Pastor här 1693. Mißtänkt för alltför förtrolige förhållanden till de Danske, skall han af fruktan att derför ställas till answar åtföljt de Danske troppar, som 1720 efter fredsslutet aftågade ifrån Marstrand.

Lars Bruhn, företrädarens måg och medhjelpare, blef wid Swärfadrens dödt af Konungen utnämd till Pastor här. Opponerade wid Prestmötet 1728.

Lars Barthengren, född 1700, Prestwigd och Capellan i Thorsby 1728, blef Pastor efter Bruhn 1753 och afled 1769 d. 1 Januarii.

Anders Jeurling, född i Marstrand 1720. Fadren Borgaren Haqvin Anderßon, modren Malin Olander. Marstrands-boarne hade nu nyß haft ett högst beswärande Danskt besök, hwilket beröfwat Jeurlings föräldrar all deras egendom. De hade således ingen tillgång att hålla sonen i Skolan. Großhandlarne Bagge och Arwidson understödde derföre honom icke blott wid Skolan, utan äfwen på Gymnasium. Han blef student i Lund 1741, Prest 1744, Comminister i Skredswik s. å., Pastor i Spekeröd 1760, Riksdagsman 1769, Prost s. å., Pastor i Thorsby 1770, till 1772 års Riksdag uppreste han såsom wald Riksdagsman för Bohus Län; men man har anmärkt, att politiska förändringar snart hemförlofwade honom. På twenne Prestmöten hade han partes dels såsom Respondens, dels såsom Concionator. Sedan 1787 war han blind, men förrättade embetet och Pastoralwården intill sin död, samt predikade Juldagen 1788 i Thorsby och Lycke Kyrkor, men insjuknade derefter och afled 1789. Han war gift med Marg. Radelius, Pastors dotter ifrån Skredswik, och hade med henne 12 barn, af hwilka endast 2 söner och 3 döttrar öfwerlefde fadren. Dottren Metta blef gift med Prosten Lindman i Okome.

Gunnar Hylten, född i Hylte i Thorestorps Socken 1718, student 1745, Prest 1748, Comminister i Starrkärr 1754, hade 8 gånger warit uppförd på Pastors-förslag, innan han blef Pastor här 1792, † 1797, g. m. Stina Elmelius, Comministers dotter ifrån Mjöbeck.

Gustaf Lorentz Siwertßon, se Contracts-Prostarne.

Comministrar hafwa warit:

Swen Schuberg blef Comminister 1721, Adjunct i Karreby 1727, se Pastorerne i Karreby.

Lars Barthengren blef Comminister 1728, se Pastorerne.

Anders Borelius, war Opponens wid 1774 års Prestmöte, afled i Harestad 1784, 60 år gammal.

Anders Freding, se Pastorerne i Mjöbeck.

Johan Rosengren, se Pastorerne i Thorslanda.

Joh. Henr. Wilde, se Comministrarne i Skredswik.

Michael Peter Knape, se Comministri i Fäßberg.

Emanuel Osbeck, född i Fäßberg 1791. Fadren Pastor i Breared. Stud. i Lund 1810 och i Upsala 1816, Prest 1817, Comminister här 1829.

Barnunderwisningen werkställes af ambulatoriske Skolmästare.

De fattige underhållas genom sammanskott af spannemål, som hwarje qwartal utdelas antingen till de fattige sjelfwe eller till dem, som förse dem med föda, kläder och boningsrum. Hwarje år i September månad sker ny reglering, som bestämmer beloppet af spannemål för de underhållstagande. Underhållet gifwes i kornsäd från 1 till 5 tunnor åt hwarje. Wärnlöse barn inaccorderas, och skall wårdaren answara för deras underwisning i läsning och handaslöjder. Deßutom lemnas åt de fattige understöd utur Församlingarnes fattigkaßor.

Inga Kyrko-böcker finnas före d. 5 April 1766, då Prestegård och Pastors-archiv förstördes genom wådeld. Kyrkohemman finnas icke.

Marstrands Pastorat,

Regalt, tillhör 3:dje Claßen, och består af Marstrand, som har en folkmängd af 584 personer, och Carlstens Slotts-Församling, hwars folkmängd är 403 personer. Enligt en fornhandling, som funnits i Thorsby Pastors-archiv, skall Marstrands ön i äldre tider warit ett fiskeläger, och räknats till Thorsby Pastorat. Några af de äldste Pastorerne i Thorsby, hafwa ock burit titel af Sognepręster i Thorsby och Marstrand. Men tiden för deße Pastoraters förening bör utsättas åtminstone före 1598; ty derefter hafwa Pastorerne i Marstrand uti ordentlig följd blifwit utnämde. Ifrån 1682 till 1726 war Solberga Pastorat såsom [illegible] bende anslaget till Marstrand. År 1806 indrögs den förut i Staden warande Comministratur. Efter 1791 har Carlstens Slottsförsamling alltid warit fö[renad] med Marstrands Pastorat.

Stadens Kyrka, kallad Mariæ Kyrka, har en ålder, som sannolikt bör räknas från 14 århundradet *). Tid efter annan har den undergått betydliga reparationer, hwilka nu meddelat den ett utseende, mera lämpadt efter närwarande tids fordringar. Den sista betydliga reparationen, sträckande sig till Kyrkans både yttre och inre, började 1806. Murarne äro betydligt påbyggde i den mon, som det djupt liggande Kyrkogolfwet behöft höjas genom påfyllning, och fönstren göras högre. I öfrigt är planen oförändrad. Kyrkan är nu på tre sidor fristående, och på den fjerde eller södra omgifwen af Kyrkogården. Den utgör inwändigt 31 alnar i längd och 19 i bredd, utom Choret, som är 13 alnar i fyrkant. Taken på Kyrkan och tornet skola kopparbetäckas.

Till predikstolen sker uppgången ifrån sacristian, som är en tillbyggnad på Kyrkans norra sida. Ritning till en ny predikstol **) är gifwen d. 1 Aug. 1815, men den har icke ännu blifwit färdigbygd.

Altare-prydnaden består af ett crucifix, stående på en glob emellan begge fönstren i fonden af choret.

På läktaren, som har twenne flyglar, och hwartill uppgång sker från tornets nedra botten, finnes ett Orgelwerk af 11 stämmor, bygdt 1815 af J. Eberhardt.

I tornet, som på westra gafweln är sammanbygdt med Kyrkan, finnes ett tornur med wisaretaflor på fyra sidor, samt tre wälljudande klockor ***).

Kyrkan prydes af 3:ne meßingsljuskronor. Deß silfwer består af en större för-

*) I choret, som warit en tillbyggnad, har man läsit en med munkstil giord anteckning, att det blifwit uppbygdt 1460 d. 8 Oct. Således måste sjelfwa Kyrkan warit ännu äldre. Ödman i sin Bohus Läns beskrifning sid. 107 anför: "Kyrkan är uppförd på Klostergrund, ty innan then kom till att byggas, hafwa the allenast haft en Klosterkyrka i början, hwars qwarlefwor på södra sidan om Kyrkan ännu synas, hwilken del af Kyrkogården är anslagen till the fattigas begrafning, och kallas then fria klosterjorden."

**) Den nu warande Predikstolen är skänkt af Prosten Bagge wid början af 1700:talet.

***) På stora Klockan står öfwerst: Allt det anda har, lofwe Herran, Halleluja! Ps. 150. Midt på ena sidan, Frälsarens bild, hållande med wenstra handen ett klot, hwaruppå är ett kors, och sträckande den högra åt höjden. Omskriften är: Salvator mundi salva nos. På andra sidan öfwerst: K. Carl XI:s bröstbild med Kongl. krona och öfwerskrift C. R. S. samt nedanföre X. Derunder Marstrands Stads wapen och årtalet 1686, hwarunder står: me fecit Jacobus Birman 1686. I nedersta kanten rundtomkring läses: Hör på min klang och ljud, kom bed inför din Gud. Begråt ock synder tina, så kan du nåder finna.

Å medlersta Klockan läses, öfwerst i omskrift: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, hominibus bona voluntas. Nederst i omskrift: Laudate Dominum in Cymbalis, in Cymbalis bene sonantibus. Holmiæ me fundebat Johan Meyer Anno 1667.

Å lilla Klockan, öfwerst i omskrift: Jag skyndar mig och dröjer intet, till att hålla tin bud. Ps. 119: v. 60. Midt på ena sidan K. Carls bröstbild med krona och derunder X. På andra sidan Marstrands Stads wapen, hwarunder står: Me fecit Jac. Birman 1686. Nederst i omskrift: Kommer, låter oß glädjas Herranom, och fröjdas för wår salighets tröst Ps. 95.

förgylld kalk med paten, wågande tillsammans $67\frac{1}{2}$ lod, gifne 1712 af Prosten Bagge. Af samme gifware är skänkt en winkanna, omarbetad 1788 med 21 lods tillökning, och wäger nu $101\frac{3}{4}$ lod. Af Prosten Bagges Enkefru är förärad en dopskål, wågande $82\frac{1}{4}$ lod. Deßutom finnes en oblatask $17\frac{1}{8}$ lod, en mindre kalk med paten 42 lod, en kalk med paten för socknebud $25\frac{3}{8}$ lod.

Gamla Kyrkan hade åtskilliga epitaphier, bland hwilka de, som blifwit minst skadade af tiden, skola pryda ingången till Orgelläktaren, emedan Församlingen har beslutat att från det inre aflägsna hwad som icke kan hänföras under namn egentliga Kyrkoprydnader. De öfrige grafwårdarne skola förwaras wid Kyrkan. Epitaphier finnas: 1) Öfwer Öfwersten och Commendanten Jacob Joh. Ehrenswärd. 2) Handlanden Baltzer Jonsen † 1647 och hans hustru Kerstin Borjedaater † 1667. 3) Samuel Fredricson Bagge † 1764 och deß hustru Catharina Olufsdotter Ström † 1776. 4) Lotsdirecteuren Nils Strömcrona (födelse- och dödsåren oläslige). 5) Rådman Oluf Arwidsson och hans hustru Cecilia Heielberg † 1708. 6) Rådman Oluf Hansson † 1710 och deß hustru Barbro Tårmosdotter Ström † 1751. 7) Rådman Hans Jörenssen † 1603 och hans hustru Johanna Olsdaater. 8) Borgaren Niels Månsson † 1609 och hans hustru Anne Hansdaater. 9) Borgaren Hans Höstman † 1608 och hans hustru Gertrud Gerdtsdotter. 10) Borgaren Christopher Gerdtssen † 1612 och hans hustru Martine Hansdaater.

På grafstenar, liggande i Choret, läses: 1) Her under ligger begrafwen Salig Mand Hans Jorgenssen Raadman uti Marstrand som dödde 1603 d. 20 Oct. Gud Giffue Hanem en salig Opstandelse Anno MDC döde salig qwende Johanne Olausdatter. 2) Kongl. Maj:t och Sweriges Rikes Troman och Commendant Wälborne Herr Jacob Johan Ehrenswerd född d. 11 Maj 1666 död d. 17 Oct. 1731 och deß fru Anna Margaretha Mannerheim född 1686 död 1723 Och att wåra ben måga ligga här orörda.

3) Bedröflig följd utaf wårt fall
Att bli i grafwen Ormars föda
Sen uti tiden wi med möda
fullbordat wårt uppdragna kall
Dock wi den salig wißt må skatta
Som uti döden tager mod
Af Guda Lambets dyra blod
Kan något sällt då honom fattas

Detta erfara nu Hans Kihlman född 1699 död d. 17 Junii . . . Med d[...]
kära hustru Brita Nilsdotter född 1696 död 1763, hwilka under denna [...]
hw[...]

hwila. 4) Kongl. Maj:ts Troman, Öfwersten och Commendanten på Carlsten Ä-del och Wälbördig Herr Math. Wolberg von Tungelfelt f. 1680 † 1747.

Den dygden fört till åran opp
Här hwilar nu sin trötta kropp
Han godt och ondt med Carl stod ut
Från Hjeltens kröning till deß slut.
Till Seland och wid Fredricshall
En trogen man uti sitt kall
Ulrica dyr han tjente sen
Kong Fredric ock af trohet ren
Gaf årlig tjenst i krig och frid
I stilla och orolig tid
Sen Gud och Kong han gaf hwar sitt
Och hjertans nöjd blef werlden qwitt.

5) På en i Choret liggande grafsten föreställes ett skepp för fulla segel, inskriften är utnött utom namnet af den döde Johan Gylitz ifrån Stralsund. 6) På Borgmästaren Nils Fredricsson Bagges grafsten läses: Res pulcra est piorum Sepulcrum. Hwad är detta för en wård jag här ser, Och folket i staden sade till Josua: Det är Guds Mansens grift Och Josua sade: Låt honom ligga, ingen röre hans ben 2 Reg. 23 cap. 17 v. Male pereat, insepultus jaceat, cum Juda partem habeat, si quis sepulchrum hoc violaverit. Anno MDCCVIII. 7) På Samuel Bagges grafwård läses:

Menska spegla dig och betänk
Hwad du är har jag warit
Hwad jag är det blifwer Du!

8) På stora gången ligger en grafsten, hwarpå under ett Crucifix läses:

Och nu jag i Tig somnar in
Stor winning blir wißt döden min.

Denna Guds barnas swanesång har uppå salig Herr Torkel Arwidsons grafsten deß andra k. hustru Johanna Catharina Printz rista låtet, under hwilken han med sin första salig hustru Margreta Olufsdatter Ström hwilar sine ben, hwarunder hon ock sjelf hoppas snart få sitt hwilorum, sedan hon densamma utsungit hafwer. Joh. C. Printz. 9) På en sten i södra Wapenhuset läses: Anno 1585 d. 12 Sept. Starff Arne Oloffßen — Anno 1586 d. 10 Apr. Starff Albert Alerdinel. 10) I norra wapenhuset ligger en grafsten, hwarpå föreställes en man i full ridderlig rustning, hjelmen aftagen och liggande bredewid Riddaren. Inskriften är till en stor del utnött, här läses likwäl: Anno1612 d. 23 Maj bleff geschoffren fur Elsburg den Edle Ehrenweste Herr .. F... von Loben Ritter aus dem Haus Groß Dorben in Nieder Lausnitz. Gott gebe E. F. Auferstehung.

Kyrkans och Skolans gemensamma fond är den från urminnes tider åt Staden förunnade tionde af Tjörns, Thorsby och Solberga Pastorater, hwilken donation är genom Kongl. resolutionen d. 27 Sept. 1675 faststäld, och förlänad åt Staden till Kyrkans och Skolans widmakthållande. Detta spannemåls anslag utgör 283 tunnor 30 kappar Korn, och åtnjutes enligt Kongl. förordningen d. 22 Julii 1803.

Bland här inrättade fromma stiftelser må nämnas Stadens Hospital. Det blef 1625 grundlagdt genom gåfwor af enskilta medborgare. Under Stadens portofrancotid, och med bidrag af den winst, som inflöt genom det då ännu fortfarande sillfisket, blef det år 1791 å nyo uppbygdt. Det innefattar i nedra wåningen en större stuga, en kammare, ett kök och en rymlig sjukstuga, samt i öfra wåningen 5 rum, hwarest en fattigskola är inrättad, der 8 barn kostnadsfritt och flere mot lindrig afgift underwisas, till emottagande i den större Skolan. Förstnämde Skola och Sjukhuset underhållas nu genom Stadens Fattigförsörjning, sedan inkomster af den fordna sillförädlingen afstannat.

Sahlbachska donationen gjordes 1802 af framl. Rådmannen i Marstrand J. Fr. Sahlbachs äfwen afl. Enkefru Cathr. Hegardt. Fonden häraf, 1590 R:dr B:co, är stäld under wissa Committerades förwaltning, och årliga räntan utdelas, efter Gifwarens förordnande, till Hospitalet, samt fattiga Enkor och faderlösa barn.

Stadens fattigwård besörjes af wissa Församlingens Ledamöter, som årligen wäljas. Medlen insamlas genom årlig taxering, sedan inkomsterne af sjöfarten till betydlig mon förswunnit.

Pastorer här hafwa warit:

Herr Viaul nämnes 1490 såsom Sogneprest i Thorsby och Marstrand.

Påwel Frantzen, om honom känner man ej mer, än det, hwarom hans i Kyrkan liggande grafsten upplyser, att han wär Sogneprest i Marstrand och afled 1574.

Christer Nilsson blef Pastor 1598 och Prost 1610, afled 1619.

Björn Helgesson Brahn, som ligger begrafwen under altaret, blef Pastor 1620, Prost 1637, afled 1646.

Påsche Larsson, hans namn jemte årtalet 1647 har man funnit antecknadt i en gammal Dansk Kyrkobibel. Han afled 1650, och efterträddes af sin

Lars Påscheßon Wandelin, hwilken dog 1668, och efterträddes af sin måg

Fredrich Nilßon Bagge, som wid 23 års ålder blef Pastor här 1669, och Prost öfwer Elfsyßels Contract 1679. Till belöning för bepröfwad trohet under krigsåren 1675—1679 erhöll han 1682 Solberga Pastorat, såsom präbende under Marstrand, jemte Konungens confirmation på sitt Prosteembete, som han då redan innehade. Han hade tagit Magister-graden i Wittenberg, och der utgifwit disputationer, först Annotata Anti-Grotiana ad Librum Joëlis, och sedan de historia Symboli Apostolici. Han hade präsiderat för en Academisk afhandling de origine orbis litterati. År 1688 präsiderade han för en Synodal-disputation de Jesu Deo et homine. 1708 utgaf han Mellificium Evangelicum, samt Curriculum vitæ Christi och en Swensk afhandling om werldens fåfänglighet. Han war 1708 uppförd på förslag till Domprost-sysslan i Götheborg, uti ledigheten efter Johan Florander. Han afled 1713, 67 år gammal, och efterträddes af sin måg

Johan Carlberg, som bodde merendels i Solberga Pastorat, hwilket äfwen under hans embetstid förblef förenadt med Marstrand. Orerade wid 1714 års Prestmöte, han plågades af en mjältsjuk sinnesförfattning, lefde i största enslighet, och afled i Solberga jultiden 1724 *).

Jonas Brag blef Pastor här 1727, war Riksdagsman 1740, blef Contracts-Prost 1742, Pastor i Twååker 1750.

Mag. **Anders Nilßon Bagge**, Pastor 1750, afled 1768, och efterträddes af sin måg

Mag. **Swen Anders Lundborg**, prestwigd 1761 till Adjunct hos Pastor wid St. Claræ Församling i Stockholm, Esqv. Prest wid Bohus Läns Dragoner 1766, Pastor i Marstrand 1770, han war tillika Slotts-Pastor på Carlstens Fästning. Under hans tid blef Annex-hemmanet Klöfweröн i Lycke Socken anslaget till Enkesäte, enligt Kongl. resolutionen d. 16 Julii 1779, afled 1782.

Joh. Er. Wiræus, född i Stockholm d. 29 Jan. 1739. Fadren Tullinspector. Student i Lund 1758, Prestwigd derstädes 1763, v. Pastor 1764, undergick Past. examen 1769, v. Rector i Sölwitsborg 1781, Kyrkoherde i Marstrand 1784, tillika Slotts-Pastor å Carlstens Fästning 1791, afled 1809. Efter denna Pastors embetstid har alltid Slotts-Pastors-sysslan på Carlstens Fästning warit förenad med Kyrkoherde-beställningen i Marstrand.

Peter Malmgren, född i Warberg d. 9 Febr. 1773. Fadren Tullskrifware.

*) Pastor Carlberg war son af Biskopen Doct. J. Carlberg.

ware. Student i Lund 1792, v. Rector wid Halmstads Skola 1797; Prestwigd 1798, v. Pastor 1804, Past. exam. 1807, Kyrkoherde i Marstrand och Pastor wid Carlstens Fästning 1814, död genom wåda 1821.

Peter Abraham Glasell, se Pastorerne i Träslöf.

Mag. **Lars Joh. Darin**, född 1788, Mag. i Lund 1814, Past. Ex. 1823, Kyrkoh. här 1833.

Comministrar hafwa warit:

Michel Jacobsen war Comminister här, och afled 1650, han ligger begrafwen under en grafsten i Choret.

Mag. **Lindener** tillträdde 1709, död 1743.

Mag. **Christ. Contz**, student 1738, prestwigd till Adjunct i Marstrand 1742, Comminister 1744, död 1783.

Mag. **Abr. Toerning** war student i Lund 1778, prestwigd och Adjunct i Thorslanda 1780, Rådårs-Predikant i Styrsö 1783, Comminister i Marstrand 1784, tillika Collega Scholæ 1788, död 1789.

Torb. Grimberg tillträdde 1790, Pastor i Weßige 1806 och i Haßlöf 1824. Efter denna tid indrogs Comministers-tjensten i Marstrand enligt Kongl. brefwet af d. 19 Nov. 1804.

Carlstens Slotts Församling utgöres af Slottsstaten, af Garnizonen, och af fångar. De sistnämdas antal är för närwarande 115.

Kyrkan, tillförene ett magazinshwalf, har sannolikt på 1680:talet blifwit inredd för sitt nu warande ändamål. Kyrkans längd är $52\frac{1}{4}$ aln och deß bredd $12\frac{1}{2}$ aln. En predikstol finnes, hwarwid ingen konstnärs åtgärd blifwit anwänd; men altartafla och öfriga Kyrkoprydnader saknas.

Kyrkans silfwer består af kalk med paten och oblatask.

Ringklockan, ett nog märkwärdigt ålderdoms monument, har blifwit hit från Bohus Fästning, och har följande inskrift: Trophæum hoc e Russia in ciæ arcem Bahusiam illatum, Invictissimus Rex Carolus XI restaurari v Gubernatore Gen. Equestr. Lib. Bar. J. Bened. de Schönleben. Arcis P Lib. Bar. de Ungern Starenberg. Ejusque vicario Nicolao Posse Lib. Læby. Anno M. DCXCVI. Nederst läses: Gjuten i Götheborg af Peter Anno 1696.

Gudstjenst hålles nu på Fästningen hwarannan Söndag. Christendoms-underwisning för fångarne gifwes en gång i weckan.

Rectorerne wid Marstrands Skola hafwa fordom warit äfwen Slotts-Predikanter, tills år 1737, då Pastor i Marstrand Jonas Brag tillika fick denna beställning. Sedermera har Slottsförsamlingen åter warit skiljd från Marstrands Pastorat. År 1765 hade Slottsförsamlingen sin egen Predikant, då Jonas Liedberg innehade denna beställning. Honom efterträdde Kyrkoherde S. A. Lundborg, se Pastorerne. År 1783 blef Rector Harkens Slotts-Pastor, efter hwilkens död Pastorerne i Marstrand tillika erhållit fullmakt å Slotts-Pastors syßlan.

Marstrands Skola har en ålder, som åtminstone bör räknas från 1630:talet. Detta inhämtas deraf, att anslaget af Kronotionden för Kyrkans och Skolans widmakthållande, hwilket af K. Carl XI bekräftades, war redan förut gjordt af K. Christian IV. Men inga äldre handlingar finnas, som lemna en närmare anwisning för bestämmandet af tiden, då denna underwisnings-anstalt tog sin början.

Skolhuset består af 2:ne wåningar. I den nedra finnes ett rum för andra Läraren och kök, samt ett stort rum för underwisningen *). Emellan begge classerna är en afplankning af bräder, så inrättad, att den med lätthet kan borttagas och åter uppsättas. I öfra wåningen äro tre rum för förste Läraren samt skafferi. År 1811 gjordes här början med bildande af ett Skolbibliothek, bestående blott af skolböcker. Det har tillkommit och ökas småningom på det sätt, att hwarje skolgoße, hwilkens föräldrar ej för fattigdom njuta befrielse från Stads-utskylder, till Bibliotheks-kaßan betalar 24 ß. B:co, hwarje termin. De genom deße medel inköpte böckerne så begagnas både af de förmögnes och fattiges barn. Skolungdomens antal war wid sednast hållne examen 22. Lärare wid denna Skola hafwa ömsom warit 2:ne, ömsom en.

Rectorer hafwa warit:

Mag. **Gustaf Herlac Ruthelius**, som afsade sig tjensten år 1684, och blef sedermera Pastor i Kalf 1689.

Mag. **Iwar Broms**, om hwars tjenstetid saknas underrättelse.

Severinus And. Wallin, född 1681, Prest 1703, Rector i Marstrand 1704, Slotts-Pastor 1710, Pastor i Ljungby 1719, död 1748.

Carl Castenßon Rönnow war Slotts-Pastor på Carlstens Fästning från 1719

*) För Skolhusets räkning inköptes med Kyrkans medel 1830 en ödetomt näst intill Skolhuset, hwilken nu är inhägnad.

1719 till 1737, då han blef Kyrkoherde i Strömstad. Sannolikt war Rönnow tillika Rector Scholæ, emedan Rectors-sysslan och Slottspastors-tjensten på denna tiden woro förenade.

Johan Plate, född i Marstrand, der Fadren war Rådman. Man känner om honom, att han 1742 fick befordran från Rectors-sysslan i Marstrand till Annerstads Pastorat af Wexiö Stift, der han afled 1767 *).

Claës Waldstedt blef Pastor i Sätilla, se Pastorerne derstädes.

Mag. **Johan Gothenius** blef Lector i Götheborg 1762, se Dom-Capitlets Ledamöter.

Mag. **Henrik Harkens**, född i Kungelf 1731, student i Upsala 1752, v. Apologist i Götheborgs Skola ifrån 1758 till 1763, Amanuens wid Gymnasii Bibliotheket 1760, Rector Sch. i Marstrand 1762, prestwigd 1772, Slotts-Pastor på Carlsten 1783. Hade förslag till Strömstads Pastorat 1774, till Myckleby 1776, Hwalinge 1779, Orby 1780, Weddige 1785, Tranemo 1788, dog d. 23 Apr. 1791.

Mag. **Joh. Ekman**, Pastor i Enslöf 1804, se Enslöf.

Benedict Larsson, constituerad Rector under ledigheten åren 1806—1808, se Pastorerne i Knäred.

Mag. **C. O. Ekman** blef Lector i Götheborg 1814, se Dom-Capitlets Ledamöter.

Mag. **Joh. Palmborg**, Pastor i Krokstad 1821, se Pastorerne derstädes.

Swen Lindelund, född i Lindbergs Socken d. 22 Oct. 1774. Fadren Bonde. Student i Lund 1796, prestwigd d. 28 Sept. 1801, v. Collega wid Kungelfs Skola d. 12 Sept. 1804, ord. Collega derst. d. 12 Oct. s. å., Pädagog d. 17 Jan. 1810, förste Lärare i Marstrands Skola 1821.

Collegatet wid denna Skola har ifrån äldsta tider warit förenadt med Stads-Comministraturen, intill 1789, då Mag. **Fredrik Petersson** utnämdes till Collega, han war född i Uddewalla 1757, student 1782, Magister i Greifswald 1788, Collega Sch. 1789, nedlade sysslan 1796 och dog 1818 såsom Rådman i Marstrand. Till följe af Kongl. brefwet af d. 6 Dec. s. å. blef nu Collegatet indraget. Men i anledning af nya Skolordningen af år 1807, och af 1809 års för-bättr

*) Se Smålands beskrifning af Rogberg, sid. 440.

bättrade löningsstat, samt i stöd af Kongl. Brefwet d. 6 Mars 1816, tillsattes å nyo denna Lärare-beställning. Andre Läraren wid Marstrands Skola blef då Mag. Claës Sam. Rodehn, se Laholms Skola.

Johan Lindahl, född 1796 i Unnaryds Pastorat af Wexiö Stift. Fadren Soldat. Student i Lund 1820, v. Collega därstädes 1822, ord. Collega 1823, Pädagog wid Kungelfs Skola 1826, Pädagog i Kungsbacka 1835.

C. J. Bohlin, född i Marstrand 1804. Fadren Apothekare. Stud. i Upsala 1828, v. Collega i Uddewalla 1830, andre Lärare här 1831.

Inlands Torpe Härad.

Hjertums Pastorat *).

Patronelt, tillhör 2:dra Claßen och består af Socknarne Hjertum och Westerlanda. Hjertums Socken, oförm. hem. $64\frac{13}{16}$, förm. $62\frac{5}{16}$, folkm. 2523 personer. Westerlanda Socken, oförm. hem. $45\frac{1}{16}$, förm. $37\frac{5}{16}$, folknumer 1343 personer.

Hjertums Kyrka blef 1695 på wästra gafweln förlängd 10 alnar, 1696 nedrefs det gamla Choret och en tillbyggnad gjordes i lika bredd med Kyrkan, som nu är 31 alnar lång, 14 bred och 8 alnar hög. Kyrkan är byggd af sten.

Predikstolen, hwitmålad och försedd med förgyllda listor, äger bildthuggeri, som föreställer Jesu födelse och döpelse. Altaretaflan, som föreställer Nattwardens instiktelse och Jesu korsfästelse, är skänkt af Grefwinnan Eleonora Ascheberg, på sidan af taflan stå Macleanska och Coijetska wapnen. Den under Norrska tiden brukade gamla Altartaflan hänger på norra wäggen i Choret, på henne föreställes i oljemålning Christi uppståndelse och himmelsfärd, samt Nattwardens instiftelse.

Dopfunten är af huggen tälgsten och Dopfatet af drifwet mäßings-arbete, hwarpå läses: Anno 1652 haffwer Metta, Salig Michel Görgens förärrit dette becken till Hjertums Kirkes daab. Öfwer funten står en tafla hwarpå föreställes Christi dop wid Jordan. På Kyrkans sydöstra sida står en klockstapel, hwaruti hänger en Klocka, som saknar inskrift.

På Kyrkans östra sida är en murad familjegraf, hwaruti åtskillige af Bjelkiska, Ribbingska, Macleanska och Bennetska familjerne hwila. På grafdörren bakom altaret stå några Danska oläsliga inskrifter. Öfwerst på dörren står Frälsaren med segerfanan, hwarunder läses: Salvator mundi.

 Kyr-

*) Hjertums Pastorat innefattar hela Inlands Torpe Härad. Jus Patronatus utöfwas af ägaren af Ströms Säteri, enl. Kongl. brefwet d. 10 Dec. 1782.

Kyrkans silfwer wäger 36 lod och är skänkt 1647 af Länsmannen Rasmus Mårtenßon.

De på Kyrkogården liggande grafstenar förwara minnet af Prostinnan Ericsson, född Kihlman, † 1802. Af Johan Alstrin, † 1808 och af Peter Henr. Gyllengren, † 1808.

Westerlanda Kyrka, bygd af sten, år 34 alnar lång, 11 alnar bred och 8 alnar hög. Choret blef 1704 utwidgadt till lika bredd med Kyrkan.

Altaretaflan föreställer i oljemålning Nattwardens instiktelse, korsfästelsen och himmelsfärden. På Predikstolen föreställas i bildthuggeri de fyra Evangelisterne.

Uti klockstapeln hänger en Klocka med inskrift: Spes mea Christus; årtalet swårläst.

Kyrkans silfwer wäger 54 lod.

Series Pastorum:

Magnus och Andreas hafwa bägge warit Pastorer här på okände tider.

Jacob Hanßon, som äfwen kallade sig Jacobus Vackens, war Pastor ifrån 1608 till 1642, efter hwilken tid all underrättelse om honom saknas. Han afled i owanligt hög ålder och hade i flere år till Compastor Peder Ström, som 1633 blef Pastor i Kongelf.

Gudmundus Jonæ tillträdde 1643. Om honom berättas, att han på wägen ifrån Westerlanda Kyrka ridit omkull och att han af följderne af ett då er-hållet benbrott aflidit.

Sten Michaëlis tillträdde 1652, † 1653.

Petrus Nicolai tillträdde 1654, † 1658 eller 1659.

Christiernus Nicolai blef Pastor 1661, afled d. 15 Maji 1673 *)

Petrus Andreæ Backe, född i Ödsmåls Prestegård, blef 1670 A
hos Pastor Nicolai, Pastor härstädes d. 11 Aug. 1673, afled 1692 i Fe
Afstod under hela sin embetstid halfwa Pastors-lönen till sin företrädares

Anders Bornander war född i Götheborg. Tillträdde Pastoratet

*) Han är Stamfader för adeliga ätten v. Utfall.

då han d. 30 April samma år af Contracts-Prosten Bagge skulle inställas i embetet, blef han af Församlingarne med den mäst utmärkta owilja emottagen. De öfwer dagens händelser förda Rättegångshandlingar upplysa, att då den nykomne Pastorn uppkommit på predikstolen och började sin inträdes-predikan, tog hela Församlingen sitt afträde och stormade ur Kyrkan. Af ett sådant bemötande wid en började embetsförwaltning kan man sluta till fortsättningen. Sammangaddningen straffades omsider på det sätt, att 80 man dömdes att på Bohus Slottsbacke springa gatlopp. Genom sitt kloka och fogliga uppförande tillwann sig Pastor Bornander snart nog sin Församlings kärlek och förtroende och bibehöll den under hela sin embetstid. Han afled d. 30 Apr. 1715 *).

Jacobus Gudmundi Lysell gifte sig med företrädarens Enka och blef Pastor här 1716, se Contracts-Prostarne.

Nils Westerlind, war född i Strömstad 1698, blef Pastor här 1741, responderade wid Prestmötet 1749, † 1756, war gift med C. M. Bagger.

Gudmund Simonis Lysell, född i Dahlstorp 1711, student 1731, Prest och Adjunct i Bro 1736, Nådårs-Prest i Slättåkra 1752. Gifte sig med företrädarens Enka och blef Pastor här 1757, afled 1789.

Eric Ericßon, född i Gamlestaden wid Götheborg 1755. Fadren Sockerbruks-Gesäll, stud. i Lund 1774, Comminister i Tegneby 1788, Pastor här 1789, Prost 1805, Ledam. af Bohus Läns Hushållssällskap 1815, död 1831.

Pehr Abr. Delin, född 1793, stud. i Lund 1813, prestwigd 1832, Pastor här 1833.

Barnunderwisningen förrättas dels af Klockaren dels andre, som med Pastors minne antagas till Skolmästare.

Med hänseende till Fattigförsörjningen, är Hjertums Socken indelad i 8 och Westerlanda i 6 rotar. Hwarje rote har sig tilldelade wißa fattige. De orkeslöse få deras underhåll sig tillsändt. Men de friskare kringgå, och få mat och skötsel 2 a 3 dagar på hwarje ¼:dels Hemman.

Inlands Norra Härad.

Solberga Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen och består af följande Socknar, Solberga,

 of.

*) Man har om Pastor Bornander anmärkt, att han afled just på årsdagen af sin ledsamma och obehagliga installation.

of. hem. $59\frac{1}{16}$, förm. $56\frac{11}{16}$, folkn. 2222. Jörlanda, oförm. hem. $47\frac{1}{8}$, förm. $42\frac{1}{4}$, folkn. 1486. Hålta, of. hem. $31\frac{1}{2}$, förm. $26\frac{1}{8}$, folkn. 886.

Detta Pastorat war ifrån år 1682 till 1726 präbende till Marstrands Pastorat.

Solberga Kyrka ligger på en slätt wid Solberga By, hon är ljus och rymlig, bygd af sten och försedd med stentorn. Hennes längd är 45, bredden 15 och höjden 12 alnar, tornet är 32 alnar högt. Kyrkans ålder är okänd, men både Solberga och de andre Kyrkorne här i Pastoratet undergingo ganska betydliga reparationer efter slutade krigsoroligheter 1720.

På altartaflan föreställes Nattwardens instiktelse. Midt emot Predikstolen stå Lutheri och Philip Melanchtons Portraiter målade 1648, Prosten Bagge och hans hustru äro i kroppsstorlek wid predikstolen afmålade 1695.

I tornet hänga 2:ne Klockor; den större saknar inskrift, men på den mindre står gjutningsåret 1711.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, hwilka blifwit förärade till Kyrkan 1679. Detta årtal, samt gifwarens namn äro tecknade på patenen.

Jörlanda Kyrka ligger wid stora Landswägen och är för öfrigt omgifwen af Åkergården. Deß längd är 34, bredden 12 och höjden 8 alnar. Tornet, som är af träd, står på ett afstånd af 3 alnar ifrån Kyrkan.

På den härwarande gamla och förfallna Altartaflan läses instiktelse-orden till Nattwarden. På Predikstolen föreställas Evangelisterne i bildhuggeri-arbete. Under en grafsten i wapenhuset hwilar Rector Scholæ i Götheborg Engelb. Jörlin. Den af honom sjelf författade inskriften lyder så: Ab utero 1733, Per tot discrimina, Hic demum quiesco in hoc sepulcro 1810 In nomine Jesu Beatus Engelb. Jörlin. 1 Sam. B. 7: 12.

Endast på den ena af de i tornet hängande 2:ne Klockor står gjutningsåret 1693.

Kyrkans silfwer består af en silfwerkalk och paten gjorda 1672.

Holta Kyrka, belägen wid landswägen som går åt Marstrand, är 30 alnar lång, 12 bred och 8 hög.

På altartaflan läses: Tabula haecce in Dei gloriam a Stenone Petro Inlandiæ et universi Territorii Bahusiæ Inspectore data et donata est a partu Virgeneo 1672.

I tor

I tornet hänga twenne Klockor.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, gjorda 1672.

Series Pastorum:

Arne, hwilkens tillträdes- och dödsår äro okände. Om honom har man endast underrättelse af den tradition att hans barn, broder och Adjunct en winternatt blefwo mördade af trenne Skottar, som utgåfwo sig wara Garfware-Gesäller och som på Hemmanet Brannehög slipade sina knifwar till mordet. Sedan mördarena dödat folket i Prestegården, togo de alla dyrbarheter i huset, lade dem på en med Herr Anes häst förspänd släde, och antände wid afresan till Marstrand den plundrade Prestegården. Den i sitt blod liggande och döende Pastorn förmådde endast för det ankommande folket med fingrarne teckna att Röfwarena warit 3 till antalet. En flicka, som under mordet flytt uppå ugnen, träffade efter någon tids förlopp in på en krog i Marstrand. Här sutto nu mördarena och drucko. Den ena af dem hwiskar till den andra: "Drick du! Herr Arnes pengar räcka än." Och på detta sätt blefwo morden och mordbranden upptäckte och boswarne straffade.

Petrus Erici och **Rasmus** woro Pastorer på okänd tid.

Hans, se Contracts-Prostarne.

Rasmus Hanßon, företrädarens son, afled 1658.

Frans Wandal, son till Domaren i södra Häradet Johan Wandalin, arrenderade först detta Pastorat i fyra år af Pastor Peder Seffrinßon i Kongelf *) emot årlig afgift af 300 släta daler, men blef omsider sjelf Pastor härstädes, då Pastor i Kongelf afsade sig Solberga.

Antonius Hanßon war Pastor här 1679, hwilket upplyses af följande inskrift å Solberga Kyrkokalk: "Anno 1679 d. 18 Juni är denna kalk och disk gifwen i Jesu Namn Gud till äro och Solberga Kyrka till nytto af Sockne Presten derstädes Herr Ant. Hanßon och hans kära hustru Thorborg Torkilsdotter."

Fredr. Nilßon Bagge, Pastor i Marstrand, hade Solberga såsom präbende 1682, † 1713. Han efterträddes både i Marstrand och i Solberga af sin måg, se widare härom Contracts-Prostarne.

Johan Carlberg, se Pastorerne i Marstrand.

Nils Hammarberg, född i Warberg, blef student 1710, Regements-Pastor 1720, Pastor här 1726, responderade wid Prestmötet 1730, † 1759.

Jo-

*) Denne fick 1658 Solberga till präbende under Kongelf.

Mag. **Jonas Rhodin**, född på Rudet i Åsbräcka Socken 1717. Fadren Bonde. Student i Upsala 1733, Prest 1744, Magister i Lund 1751, Comminister i Romeleď 1755, hwarest han enligt Kongl. Resolution hade dubbel tjenstberäkning, hade 1756 förslag till Krokstad och 1758 till Thorsby. Pastor här 1762, Respondens wid Prestmötet 1764, Prost 1775, präsiderade wid Prestmötet 1774 de inferno, förordnades 1776 till v. Contracts-Prost, hwilket han undanbad sig, blef Riksdagsman 1778, erhöll 1779 survivance för den honom öfwerlefwande äldste sonen, död 1785. Han war gift med Johanna von Schmerfeldt och hade med henne 14 barn, af hwilka Hans dog såsom Apologist i Götheborg, Johan Adam efterträdde Fadren, Carl Wilhelm blef Theol. Doctor och Prost i Markaryd, Wilhelm Comminister i Romeled.

Johan Adam Rhodin, företrädarens son, född i Romeled 1751, student i Greifswald 1769, Prest 1773, Pastor här 1786, Prost 1803, † 1818. G. m. Anna Torbjörnßon, dotter till Talmannen Lars Torbjörnßon, hade med henne 15 barn, af hwilka 10 öfwerlefde Fadren. Jonas Artist, Elias Kongl. Hof-Predikant, Hans Stads-Caßeur, Niclas Handlande i Stockholm, Lars Kopparslagare i London, Anders Kronofogde, Eric Magnus Fahnjunkare, Anna gift med Dispascheuren Ölisch, Lovisa g. m. Prosten Magister Sandegren i Weddige, Beata g. m. Handlanden Bratt i Götheborg.

Jonas Warmark, född i Götheborg 1773. Fadren Landttulls-waktmästare. Stud. i Upsala 1795, Prest 1798, v. Pastor i Tölö 1802, tillika Comminister derstädes 1812, Kongl. Hof-Predikant 1816, Pastor här 1819, Pr 1827. Har warit gift 1:o med Maria Elisabeth Torén, Pastors dotter ifrån We da, med henne haft 7 barn: Johan Anders, Sara, Fredrica, Laur Johanna, Olivia och Wilhelmina. 2:o med Sara M. Hellberg, Rådma dotter ifrån Uddewalla.

Series Comministrorum:

Pehr Ström, Pastors son ifrån Karreby, † 1734.

Hans Ring war Comminister här ifrån 1734 till 1759, se Pastore Harplinge.

Mag. **Conrad Runell**, född i Laholm 1723, student 1741, Prest 1 Magister i Lund 1754, Comminister här 1760.

Elieser Sævrin, född i Såfwe 1769. Fadren Actuarius. Stud.

v. Collega i Götheborg 1791, Magister i Lund 1793, Prest 1800, Comminister här 1802, död 1809.

Niclas Hernqwist, se Pastorerne i Thorslanda *).

Spekeröds Pastorat;

Är Regalt, tillhör 3:dje Claßen och består af Socknare Spekeröd och Norum. Spekeröds Socken, oförm. hem. $32\frac{7}{8}$, förm. $30\frac{3}{8}$, folkn. 1273 pers. Norums Socken, oförm. hem. $25\frac{3}{8}$, förm. $23\frac{3}{8}$, folkn. 1148 personer.

Spekeröds Kyrka **), belägen på en höjd wester ut ifrån och nära intill Prestegården, är byggd af sten och har trädtorn, deß längd är 37 alnar, bredden 16 och höjden 8.

Altartafla och Predikstol, i sednare tider flere gånger renoverade, äro gjorde 1671. Orgelwerket har 3 stämmor och Pedal. Den större Kyrkoklockan är gjuten 1770 och den mindre 1814.

En på Kyrkogården liggande grafsten har följande inskrift: "Her under ligger erlig og welaktne Mand Anders Swenßon, som Gud hafuer henkallet med döden 1614. Han haffuer fortjent sin föde med sit ärlig handtwark og köbenskap paa åtskilliga stader, Hans ar og older haffuer warit LXXIX Gud giffue hanom og oß alle en salig opstaandelse." På en i wapenhuset liggande grafsten äro åtskillige smedwerktyg uthuggne.

Kyrkans silfwer wäger 42 lod.

Norums Kyrka ***), belägen på en höjd nära inwid Kyrkonorums by, är byggd af sten, 23 alnar lång, 17 bred och 8 hög, Choret är 11 alnar långt, 12 bredt och 7 högt.

Uti tornet hänga twenne Klockor.

Aflidne Åboen Thore Larßon i Torp har till Kyrkan och de fattige förärat en ståen-

*) År 1810 inköptes af Pastoratets Innewånare för 1343 R:dr 16 ß. B:co Källeröd ½ of. hemman, för att, tillika med det förut Comministers-syßlan anslagna Tolleröd ¼ of. hem., i ewerldeliga tider wara Capellans-boställe.

**) Antekning i Pastors-archivet har funnits att Spekeröd, som under Norrska tlden kallades Spegeröd, i äldre tider kallats Rötkiärr, och att detta Pastorat och Ödsmål warit sammanslagne.

***) Kallades under Norrska tiden Nerum.

stående fond af 113 R:dr B:co, som emot 4 procent förräntas och i lika delar till-hör Kyrkan och de fattige. Kyrkans silfwer wäger 57 lod.

På det i funten stående mäßings dopfat läses: "1634 Als Leven villen wy ons weren Ys Gott met ons wi mad, ons deren."

Barnunderwisningen bestrides dels af anhörige dels af ambulatoriske Skolmästare. Fattigwården besörjes så, att de till arbete oförmögne torftige åtnjuta årligen en wiß andel af den spannemål, som af hemmans åboer sammanskjutes.

Series Pastorum:

Endast af en gammal namnförtekning har man följande underrättelse om de förste Pastorerne här.

Laurentius.

Töger.

Holger.

Hans.

Lars.

Nicolaus hafwa alla efterträdt hwarandra, men om deras tillträdes- och dödsår saknas all underrättelse.

Ove Tegnér, född 1644, studerade i Köpenhamn och Wittenberg, blef Prest i Carlstad 1667, Pastor här 1672, erhöll transport till Bro 1679, der han afled 1702.

Henric Tollerus (eller Tolleson *) som han ock kallade sig), född i Kongelf, studerade i Köpenhamn, disputerade i Rostock de LXX hebdomadibus Dan., blef Rector och Comminister i Kongelf, derefter Pastor i Kongelf 1666. Miß-tänkt för ett hemligt förstånd med Norrskarne afsattes han 1678, men fick följande året upprättelse för sitt oskyldiga lidande och blef Pastor här samt afled 1699 **).

Gabriel Benzonius blef Pastor 1700, aflemnade Pastoratet till sin måg och nedlade sjelf embetet 1719 samt afled 1728, gift med Dorothea Ström, Pastors dotter ifrån Kongelf.

Lars Bjerrulf, prestwigd 1717 till Adjunct i Skredswik, blef Pastor 171

*) Han responderade wid 1685 års Prestmöte, och på den tryckta synodal-disputationen skrifwes h namn Tholsonius.

**) Man har anmärkt, att hans afsättning försåtligt blifwit tillställd af några hans owänner i Norrig

men åtnjöt under Swärfadrens lifstid till 1728 endast halfwa lönen, Prost 1751, afled 1758, 75 år gammal, g. m. företrädarens dotter Edela.

Anders Jeurling, se Pastorerne i Thorsby.

Gabriel Kjerrulf, född 1723 i Spekeröd, son af Pastorn Lars Kjerrulf, efter att hafwa besökt Götheborgs Skola och Gymnasium student i Lund 1747, Mag. derstädes 1756, ifrån 1755 till 1757 besökte åtskilliga Tyska Universiteter, prestwigd 1758, E. O. Bat. Predikant wid Heßensteinska Regementet och Slotts-Predikant på Elfsborg 1760, Pastor här 1770, död 1781. G. m. M. C. Sjöberg.

Carl Jeurling, son till Pastor And. Jeurling, född i Skredswik 1750, Pastor här 1782, opponerade wid 1785 års Prestmöte, † 1795. G. m. M. C. Schiller.

Olof Rodéhn, se Contracts-Prostarne i Elfsyßels Prosteri.

Olof Fagerberg, född i Örgryte 1767. Fadren Tegelbruks-Måstare. Stud. i Lund 1788, Prest 1792, Comminister i Säfwe 1801, Pastor här 1815, Prost 1823; gift 1:o med E. L. Barkenbom, Pastors dotter ifrån Styrsö, 2:o med C. C. Rahmn, Amiralitets-Capitains dotter, har med den förra 4, och med den sednare 5 barn.

—∗∗∗∗∗∗∗∗∗—

Droust och Tjörns Contract,

Innefattande Tjörns samt Drousts Westra och Östra Härader, tillhörde intill år 1830 Elfsyßels Norra Prosteri, men blef då derifrån utbrutet och består af Pastoraterne Tjörn, Morlanda, Tegneby och Myckleby.

Contracts-Prost Magister Peter E. Rhedin, se Pastorerne i Tjörn.

Tjörns Härad.

Tjörns Pastorat *),

Regalt, tillhör 1:sta Claßen och består af följande Socknar och Capell: Tjörn, of. hem. $80\frac{3}{8}$, förm. $74\frac{7}{8}$, folkm. 2763. Klöfwedahl, oförm. hem. $27\frac{1}{4}$, förm. $24\frac{5}{12}$, folkm. 1157 personer. Walla, oförm. hem. 52, förm. $51\frac{1}{2}$, folkm. 1670. Klädesholms Capell, folkm. 462. Rönnängs Capell, folkm. 647 personer.

Tjörns Kyrka, Stenkyrkan kallad, är belägen på en höjd wid Häradswägen. Hon är byggd uti den äldre formen med 3:ne efter hwarandra aftagande affättningar, deß längd är 41 alnar, bredden 17 och höjden 9 alnar. Tornet, grundmuradt, har en höjd af 18 alnar och är likasom Kyrkan täckt med tegel. På

*) Innefattar hela Tjörns Härad.

På Altartaflan, som är gjord 1613, föreställes Nattwardens instiktelse och på Predikstolen de fyra Evangelisterna. På Kyrkowäggen hänger ett Epitaphium efter Pastor Aalberg.

Kyrkans silfwer wäger 63 lod, Socknebudskalken är en gåfwa af Johan Andersson och deß hustru i Sterdahl.

I tornet hänga 2:ne Klockor *).

Kyrkan äger af sine på flere häll kringspridda små jordar obetydlig årlig inkomst.

Walla Kyrka, åfwen af sten, är belägen emellan twenne höga bergsryggar och man äger ifrån den en widsträckt utsigt öfwer tätt bebyggda och bördiga trager. Hon är byggd på öfra Blålands ägor, är 40 alnar lång, 17 bred, och 9 hög, försedd med ett 30 alnar högt grundmuradt torn wid wästra gaflen.

Altaretaflan är skänkt af Fru Margaretha Hwitfeldt och har denna inskrift: "Gud till aere oc Kirken till beprydelse haffuer Erlig oc Welbyrdig Fru, Fru Margarete Hwitfeld Salig Thomas Dyris till Sundzby oc Aaby gaarde forärit denne Altaretafel till Walla Kyrka på Tjörn saa oc ladit den stoffere på sin egen bekostning Anno 1663."

Predikstolen är år 1600 skänkt af Norrska Riks-Canzleren Anders Gren och deß Fru Metta Grubbe, hwilka bägge hwila i Choret under en grafsten, hwarpå läses: "Her under ligger begrafwen erlig och welbyrdig Mand Anders Gren till Sundzbye Norriges Riges Canzler, som heden sof udi Herren d. 28 Apr. 1614 udi hans aalders aar 64. Item her under ligger begrafuen Erlig og welbyrdig Frue Fru Mette Grubbe." Wid Kyrkans östra gafwel är Hwitfeldtska grafchoret; muradt i circelrund och försedt med kopparkak, utgör detta en prydnad för Kyrkans yttre struktur **). Uti denna graf hwila Norrske Ståthållaren öfwer Dragsmärks Klosters Län Thomas Dyre, hans Fru och trenne barn, och läsas här följande minnesskrifter: "Her under ligger begrafnen Erlig oc Welbyrdig Mand Thomas Dyre till Syndzbye, Kong. Maij. Befallningsmand öfwer Drachzmarckz Closters Lehn i Norrige som heden sof udi Herran d. 13 Sept. 1651 udi hans aalders aar 46 Gud gifue hanom en glaedelig oc aereful opstandelse med alle Guds utwalde." — "Her under hwiler erlig oc Welbyrdig Frue salig hos Gud Fru MARGRETTE HWITFELDT Salig Thomas Dyris till Sundbye som war Erlige oc Welbyrdige Mand Salig Hertvig Hwitfeld till Rammergaard oc Erlig oc Welbyrdig S. Frue Bente Schack till Schielbered deris daater, som war

feed

*) På den större Klockan läses jemte gjutningsåret 1767, detta bibliska språk: Bewara tin fot, når tu går till Guds hus, och kom att höra m. m. Den mindre Klockan saknar all inskrift.

**) Ett Hemman ifra Blåland är doneradt för denna grafs underhåll.

fødd paa Schielbered Ano 1608 oc blef af Herren henkalled paa Sundsbye den 16 Nov. A:o 1683 udi hendes 75 aar Gud gifue henne med alle troende Christne oc Guds utwalde en glaedelig oc aerefuld opstandelse paa den yderste Domedag Amen." — "Her under hwiler Erlig oc Welbyrdig unge mand nu salig Ifwer Dyre till Sundsbye oc Aabye gaarde född på Agger d. 11 Nov. 1644, och blef af Herren henkaldet i Montpellier i Frankrike d. 14 Aug. 1663, der han hade lefwat her i werlden udi 18 aar, 9 maaneder oc 3 dager. Gud gifue hannem med alla trve Christne oc Guds udwalde en glaedelig oc aerefuld opstandelse paa den yderste domedag."

Kyrkans silfwer, wägande tillsammans 108½ lod, består af en kanna, hwarpå läses: S. T. D. M. H. F. förärit till Walla Kirche Anno 1683; och en kalk, hwarpå läses: köpt 1729, samt socknebuds kalk och paten.

I tornet hänga 2:ne Klockor *).

From stiftelse: Den af efterwerldens tacksamma hugkomst förtjenta Fru Margareta Hwitfeldt har på begäran af sin i Montpellier aflidne son Iwar Dyre och af christeligt nit 20 år före sin död gjort testamente af Säterierne Sundsby och Aby, med underliggande hemman och lägenheter till understöd för de wid Götheborgs Gymnasium studerande Bohuslänningar **).

Klöfwedahls Kyrka, 31 alnar lång och 16 alnar bred, är byggd af sten samt saknar torn. På ett nära intill Kyrkan beläget berg står en klockstapel, hwari 2:ne Klockor hänga ***).

Kyrkans silfwer wäger 50 lod, och häraf är en socknebuds kalk 1815 skänkt af S. Peterson och J. Gardell.

Klädesholms Capellkyrka, belägen på en naken och ofruktbar holme, förra Koholmen kallad, uppbygdes af träd 1791, och war då ämnad att begagnas såsom ett bönehus under påstående sillfiske, men innewånarne på Klädesholmen och några närbelägne öar erhöllo 1794 K. Maj:ts nådiga tillstånd för Kapell-inrättningen, och till denna Församling, belägen i Stenkyrke Socken, höra för närwarande 107 matlag. Ett smalt sund skiljer Kyrkan från Klädesholmen, och

 Kyr-

*) På den större, giuten 1814, läses: Kom, christen, hör, mitt ljud Påminner dig Guds bud, Att upplyst tro och lefwa Att hjertat ej må bäfwa, Då domens klocka höres, Och sista samling göres. Den mindre Klockan är utan inskrift.

**) Härom är redan utförligare nämdt sidan 65.

***) På den större, giuten 1799, läses följande rim: Jag kallar med mitt ljud Förnuftigt folk till Gud Att i hans helga Kyrka Den sanna Guden dyrka, Jag ock tillkännagifwer Död menskans anda blifwer, Med klangen ock påminnes Hwad fröjd i himlen finnes. Den mindre Klockan är giuten 1765.

Kyrkogård har icke kunnat jemte Kyrkan anläggas. Kyrkans längd är 32, deß bredd 17 och höjden 6½ aln. Hon är uppförd på en hög stenfot, brädklädd och målad med hwit oljefärg. Wid westra gafweln är ett 30 alnar högt torn, hwari hänger en Klocka *). Kyrkosilfwer saknas ännu.

Altartaflan har tre afdelningar och i den medlersta föreställes den korsfäste Frälsaren med wanlig öfwerskrift: J. N. R. J. Nederst äro begynnelse-bokstäfwerne till deras namn, som gifwit denna altartafla, tecknade med M. L. S. — M. O. D. samt årtalet 1797. Predikstolen är prydd med åtskilliga förgyllningar och listwerk, och har denna påteckning: Målad på Hamnefogden Matthias Larssons enskilta bekostnad 1801. Kyrkan är inwändigt gipsad och hwitlimmad, och hwalfwet oljefärgadt.

Rönnängs Capellkyrka är äfwen belägen inom Stenkyrke Socken. Enligt Kongl. tillåtelse, d. 1 Maji 1794, uppbyggdes detta Capell 1795 på hemmanet Rönnängs ägor å en landfast udde wid det så kallade Tjörnehufwud. Byggnaden, af träd, innehar en längd af 26 och en bredd af 19 alnar. Wid westra gafweln är ett torn 36 alnar högt, hwari hänger en Klocka **). Kyrkan wisar sig ganska fördelaktigt på sitt upphöjda läge emellan 2:ne berg, och äger man derifrån obehindrad utsigt, så wäl öfwer en del af westerhafwet, som öfwer angränsande fjärder och öar inåt landsorterne. Kyrkosilfwer saknas ännu.

På nedra afdelningen af altartaflan föreställes Nattwardens stiftelse och på den öfra den korsfästade Frälsaren.

Kyrkan är inwändigt gipsad och hwitlimmad, utwändigt brädfodrad, samt med hwit oljefärg öfwerstruken och tegeltäckt.

Begge förenämde Capellkyrkor, Klädesholmens och Rönnängs, hafwa att tillskrifwa deras uppkomst den starkare befolkning, som war en följd af den ymniga sillfängst, som på 1790:talet skördades af denna trakts innewånare. Med en sällsynt hastighet uppstego deße byggnader från deras intet, och om lika gynnande conjunctur för denna ort fortfarit, så skulle de snart hafwa ägt ett afgjordt företräde i Kyrko-

*) Klockan, som wäger omkring 2⅔ Sk:℔, och är gjuten 1797, har följande inskrift: Jag är en ropande röst, låt mig ditt hjerta hinna Jag kallar dig i dag till Sions berg att gå Der du med Sions barn kan ewig sällhet finna, Och inför lambsens thron med frid och fröjd bestå.

**) Klockan, wägande 2 Sk:℔ och 2 L:℔, samt gjuten 1797, har följande inscription: Jag sitter här och tjenar det hus, der Syndare kallas från mörker till ljus. Jag wäcker till böner jag manar till skrift, Jag ringa ock skall på syndares grift. Salige äro the som i dino huse bo, the lofwa dig till ewig tid. D. Ps. 84: 5. Denna Klocka tillhörer Tjörnehufwuds Församlings Capell, som nybygdes 1795 på 3 månaders tid genom frivilliga gåfwors sammanskott af få men enige deltagare, hwilka Gud wid sillfisket wälsignat och fått lust till Guds ord. Styresmän härwid woro: Herr Kyrkoherden S. H. Klewerström, J. Westling D:son, Sw. Brunbeck m. fl.

Kyrkoprydnader framför flere Landtkyrkor. Capellkyrkornes inredning, målning och tillhörigheter, som merendels tillkommit genom enskilda personers frikostighet, äro ännu ojäfaktiga wittnen om den allmännare wålmåga, som under förenämde tid war spridd på denna ort. Med en förlorad näringsgren i sillfisket har holmarnes befolkning aftagit, och de innewånare, som qwarstannat, äro stadde i swagare wilkor. De enda medel, som kunna påräknas för deße Kyrkors widmakthållande, äro friwilliga sammanskott, och om icke lyckligare tider återwända för deße på särskilta holmar spridda fiskelägen, så är att befara, det Capellbyggnaderne framdeles alldeles förfalla *).

Barnunderwisningen i Pastoratet bestrides dels genom ambulatoriske Skolmästare dels äfwen genom föräldrarne sjelfwa, hwilket sednare i synnerhet äger rum inom Capell-församlingarne, der få äga medel att erlägga Skolmästare-arfwode.

Fattigwården besörjes i Stenkyrke, Walla och Klöfwedahls Socknar på det sätt, att de medel, som genom friwilliga gåfwor insamlats, utdelas i förhållande till de torftiges behof. Gamle och orkeslöse personer äfwen som barn njuta rotewis uppehälle och försorg, åtta dagar på hwarje helt hemman, då de äro skyldige att efter förmåga biträda med arbete. De som ej kunna kringföras blifwa inaccorderade. Enligt Fru Hwitfeldts testamente åtnjuta Häradets fattige 15 R:dr B:co årligen, hwaraf ⅓ tillfaller hwarje socken. I sednare tider har Capitain C. U. Wirgin, som warit arrendator af Sundsby Säteri, anslagit till Walla Sockens fattige en summa af 44 R:dr 21 ß. 4 r:st. B:co, hwaraf årliga räntan utdelas. I Capell-församlingarne beror fattigwården helt och hållet på enskilta personers frikostighet.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Johan Brand, som war den förste Pastor här, om hwilken man har någon underrättelse. I hans tid flyttades Prestegårdshusen från det ställe ofwanför trädgården, der de fordom stodo. Han efterträddes af

Petrus Olaus Aalberg, som war på sin ålderdom under en följd af flere år blind och sängliggande. Han har under denna sin pröfningstid författat följande versar, som stå på hans epitaphium: Vita mea Christus, mea spes est unica Christus, Vivere quis cuperet, cum mors placidissima lucrum. Mundum contemnens flecto ad coelestia mentem. Salve Salvator Jesu dulcissime frater, Tu mea spes salve, salve Protectio Tuque post mortem hanc animam ad Paradisis gaudia transfer. Om begge deße förenämde Pastorer har man på en tafla

*) Då Capell-församlingarne deltaga i Prestwal, så sker omröstningen efter matlag.

kasta i Stenkyrka följande underrättelse: Die Michaelis Anno 1613, obeunte in Domino ætatis suæ 47 Clarissimo Domino Joanne Nic. Brand, successit Petrus Olaus Aalberg in chorum et thronum cum conjuge Maria Christophori Filia &c.

Andreas Hartwici blef Pastor 1640, war här i 47 år och blef omsider Prost. Han utgaf 1665 en likpredikan med titel speculum mortis öfwer Iwar Dyre.

Michaël Koch blef Pastor 1687, befordrades till Prost och afled 1733. Han efterträddes af sin son

Michaël Koch, prestwigd 1728 till Adjunct på Tjörn, Notarius Consistorii 1730, Comminister här s. å., blef 1734 Pastor och 1737 Prost, afled 1738. Han hade erhållit philosophiska graden och utgifwit en disputation de nomine Philosophiæ.

Swen Lindberg, född i Lindbergs Socken 1690, student 1713, prestwigd 1717, Collega wid Uddewalla Skola 1719, Rector derstädes 1723, Pastor 1739, orerade wid Prestmötet 1732, Prost 1762, war gift med Anna C. Widstedt, afled 1777, 87 år gammal. Hans son Christopher blef Tullförwaltare i Carlscrona, Otto Pastor i Örby, Swen Handlande i Götheborg.

Niclas Gabriel Lund blef Pastor 1778, afled 1779, efter att under en resa i Skärgården hafwa ådragit sig en häftig förkylning. Mißtankarne att han dött af förgift skola wid liköpningen hafwa blifwit wederlagde. Han war gift med C. Brandes. Då Lund war Adjunct i Harplinge, mötte han på wägen mellan Eldsberg och Laholm, en till Stads-skolan gående bondgoße. Lund börjar samtal med honom, fattar tycke för honom, tager honom i sin enskilta underwisning, och bar en faderlig ömhet för honom. Detta war Profeßorn i Lund L. N. O. Doctor Lundblad, som upptog namn efter sin wälgörare och omsider skall hafwa bidragit till hans befordran till Pastoratet *).

Simon Henr. Klefwerström, född i Norunga Pastorat af Skara Stift 1742, student 1764, prestwigd 1767, v. Collega wid Götheborgs Trivial-Skola s. å., Ord. Collega 1771, v. Lector 1774, Conrector s. å. War ifrån 1767 tillika Informator wid Frimurare-barnhuset, Ledamot af Götheborgs W. och W. Samhälle 1778, sedan han förut wunnit belöning för en i detta Samhälle inlemnad skrift. Pastor här 1779, förestod Pastoratet utan embetsbiträde till sitt döds-

år

*) Händelsen berättas hafwa warit denna, K. Gustaf III, som ägde kännedom om Lundblads sällsynta lärdom och snille, förekommer honom med nådigt anbud att blifwa Pastor i Tjörn. Under ett enskilt företräde hos Konungen, undanbad Lundblad sig Pastoratet, och recommenderade dertill sin Fosterfader Lund, som ännu saknade befordran. Hwarpå Lund genast utom förslag och ansökning erhöll Tjörn.

år 1805. War gift med Maria Forbes, dotter af Regements-Pastor Forbes wid Carelska Dragonerne. Klefwerströms enda dotter blef gift med Comministern härstädes Apelberg.

Anders Severin Bonander, född i Götheborg 1745. Fadren Kyrkoherde i Falkenberg. Student i Lund 1763, prestwigd 1769, v. Pädagog i Falkenberg s. å., v. Rector i Warberg från 1771 till 1774, v. Pastor 1776, E. O. Bat. Predikant wid Enke-Drottningens Regemente 1780, Pastor här 1807, Prost 1811, död 1825, war gift med C. J. Ekenstedt och hade med henne 7 barn, af hwilka en dotter blef gift med framl. v. Pastor Liljander.

Peter E. Rhedin, född i Östads Pastorat 1788. Fadren Prost och Kyrkoherde derstädes. Student i Upsala 1807, Magister derstädes 1812, prestwigd s. å., Theol. Candidat 1817, Reg. Pastor wid Elfsborgs Regemente 1819, Pastor i Tjörn 1826, Prost 1827, Contracts-Prost i Tjörns och Orousts Contract 1830.

Comministrar hafwa warit:

Christen Jörgenßon, som lefde 1650.

Herman Niebuhr war innan han hitkom Collega Sch. i Kongelf, bodde på sin gård Räffal i Walla Socken. Hans epitaphium i Walla Kyrka har följande inskrift: Äreminne öfwer fordom Comministern i Tjörn Herr Herman Niebuhr, född 1661, saligen affomnad 1730. Deß k. maka Lucia Ankarström, född 1662 och affomnad 1739, samt den Högwällärde Herren Johan Albr. Niebuhr, wälmeriterad Collega i Uddewalla Skola, född 1689, affomnad 1717. Och äro alle här i Walla begrafne under den lilla ljuskronan, den de till Kyrkan gifwit hafwa.

Michaël Boch ifrån 1730 till 1734, se Pastorerne.

Erik Bast, under hans embetstid blef Mensalhemmanet Kråkedahl Comministers boställe, se Pastorerne i Forshella.

Johan Peter Grunthell, student 1735, prestwigd 1737, tillträdde 1747 och afled barnlös 1760. Man känner om honom att han jemte utöfningen af sitt embete hade förenat practik i Läkarewettenskapen.

Lars Andersten, född i Ödsmål 1717, student 1739, prestwigd 1747, Comminister här 1760, afled 1778. G. m. Maria Bundy, syster till Lector Bundy.

Johan Ekelund, född i Götheborg 1755. Fadren Artillerist. Student

i Lund 1781, prestwigd 1783, Comminister här 1789, afled 1807. War gift med Anna M. Blixt. Deras ende Son, Theol. Candidaten Mag. Jacob Ekelund, är Rector wid St. Jacobs Skola i Stockholm.

Johan B. Apelberg, född i Lindbergs Socken 1774. Fadren Comminister derstädes. Student i Lund 1796, prestwigd 1802, Comminister här 1808, v. Päster 1828.

Capell-Predikanter på Klädesholmen och Rönnäng:

Ch. Ludwig Ström ifrån 1795 till 1800, se Pastorerne i Tegneby.

Johan Dragstedt ifrån 1800 till 1805, se Pastorerne i Renneslöf.

Lars Islander, född i Wings Pastorat af Skara Stift 1777, student i Lund 1799, prestwigd 1802, Capell-Predikant 1806, död 1819, war gift med C. Molin, Pastors dotter från Dahlstorp.

Olof Lundbeck, född i Tegneby 1794. Fadren Bonde. Student i Lund 1817, prestwigd 1818, Capell-Predikant 1820.

Orousts Westra Härad.

Morlanda Pastorat,

Patronelt *), tillhör 2:dra Claßen, och består af Morlanda Socken, ef. hem. 71⅛, förm. 63½, folkm. 3246, samt följande Capell-Församlingar, Möllösund, som har en folkmängd af 393 personer. Fiskebeckskil 713, Käringön 375, Gullholmen 293 och Gründsund 535 personer **).

Detta Pastorat, beläget wid westliga kusten af ön Oroust, är spridt på omkring 60 särskilta öar och holmar, af hwilka nu mera endast 16 äro bebodda, utgjorde fordom tillika med Tegneby ett gemensamt gäll, men blef 1631, i kraft af Danska Konungen Christian IV:s bref af d. 28 Julii nämde år, derifrån af-sön-

*) Patronrättigheten tillhör Bildtska Familien, såsom innehafware af Morlanda Säteri, i stöd af Danska Konungen Fredrik III:s utfärdade Patronbref af d. 19 Dec 1648, och sträcker sig äfwen till tillsättning af Comminister, likmätigt Kongl. utslaget af d. 11 Aug. 1779. Men nu warande Patrons, Amiralitets Capitainen A. G. Bildts ansökning att få kalla Capell-Predikant wid Käringön afslogs genom Kongl. brefwet af d. 21 Apr. 1796. Se Stifts-Tidn. 1796, N:s 10, 18.

**) Alla deße Capellförsamlingar bestå af fiskelägen utan hemmansbruk. Wid Prestwal sker omröstning efter matlag.

söndradt. Af Pastoratets hemmantal äro 4 mantal, förmedlade till 3½, i jordeboken upptagne under Tegneby och 2 mantal, förmedlade till 1½, förde under Röra Socken af sistnämde Pastorat, hwilka hemman lades under Morlanda, då detta Pastorat blef skiljdt från Tegneby.

Morlanda Kyrka, hwars ålder är okänd, är belägen på Hemmanet Ebildsstätts ägor, under Morlanda Säteri, omkring 400 steg från Sätesgården. Kyrkan, bygd af granit, håller inom murarne, som äro minst 3 alnar tjocka, 44 alnar i längd, 14 i bredd samt 9½ aln i höjd till takresningen. I stället för en fordom begagnad klockstapel, är i sednare tider wid westra gafweln uppfördt ett rymligt stentorn, med låghwälfdt tak, från hwars medelpunkt höjer sig ett enkelt kors. I nedra delen af tornet är wapenhuset, öfwer hwars dörr är anbragt en släthuggen sten med inskrift: "Gudi." Intill östra Kyrkogafweln är år 1804 uppmurad en sacristia, 7 alnar lång och 6 bred inom murarne. Kyrkan och sacristian äro täckte med tegel, men tornet med jernplåtar. Inwändigt är Kyrkan målad, och öfwer stora ingången är en läktare.

Altartaflan, som är af en äldre form, och försedd med starka förgyllningar, har trenne afdelningar; den nedersta föreställer i oljemålning Nattwardens instiftelse, den medlersta i sculptur Frälsaren på korset, och den öfwersta har K. Carl XII:s namnchiffer.

På Predikstolen, som är till formen femkantig, finnas i nicherne bilder af Evangelisterna, samt Es. 58: 1. Hez. 18: 23 på Danska. På en tafla öfwer Preststolen, som är till höger om altaret, läses: "Du menniskobarn, jag hafwer satt dig till en wäktare öfwer Israëls hus, du skall m. m. Hez. 3: 17, 18."

I Kyrkan finnes ett 10:stämmigt orgelwerk med pedal. Det inköptes från Marstrands Kyrka 1804 af nu warande patronus ecclesiæ, och uppsattes här af Orgelbyggaren Schwan från Stockholm.

Kyrkans silfwer, wäger 182 lod, är arbetadt i senare tider, och saknar märkliga inskrifter.

I tornet hänga 2:ne wälljudande Klockor *).

*) Den större wäger 5 Sk:℔, och har jemte en historisk inskrift om gjutningsåret 1795, deße rim: "Jag är en ropande röst, låt mig ditt hjerta hinna Jag kallar dig i dag till Zions berg att gå Der du med Zions barn kan ewig sällhet finna Och inför lambsens thron med fröjd och frid bestå." På den mindre, af omkring 2½ Sk:℔ wigt, står inskrift om gjutningsåret 1820, samt följande stropher:

Når af min röst du kallas hit,
Att Herrans ord få höra
Bered dig med alfwarligt nit
Att rätt din Gudstjenst göra.

I afseende på den tillfälliga likhet, som åger rum emellan Capell-Kyrkorna, må anmärkas, att de äro anlagde wid hafskusten, bygde af träd med torn, tegeltäckte och rödfärgade, samt wäl underhållne, ehuru deras inkomster blott utgöras af Öboarnes friwilliga sammanskott.

Mollösunds Capell, hwars ålder ej kan bestämmas, och som bland Capellkyrkorne troligen är äldst, är beläget på hemmanet Tångens ägor, på en halfö, som utgör sydligaste gränsen af Pastoratet, $2\frac{1}{4}$ mil från Moderkyrkan. Deß längd, choret inberäknadt, är 29 alnar, bredden $7\frac{1}{2}$ och höjden till takresningen likaledes $7\frac{1}{2}$ aln. Twenne läktare finnas, en wid westra gafweln och en på norra wäggen, den senare uppfördes år 1784. Kyrkan är efter forntidens sätt målad, och i taket föreställes den yttersta domen, de dödas uppståndelse m. m.

Altartaflan, på hwilken läses årtalet 1587, har trenne afdelningar, som föreställa Nattwardens instiftelse, Frälsarens korsfästelse och uppståndelse. På Predikstolen äro Evangelisterne afmålade.

Kyrkans silfwer består af kalk, som wäger 43 lod, paten 11, oblatask $19\frac{1}{2}$ lod. På kalken läses följande inskrift: "R. P. d. 21 i September Anno 1650 kom jag Rasmus Person från Island och till Målsund i Norge. Jag gaf då 20 gamla daler till deras Kiörcka till kalk, som lät göras i Köpenhamn. År 1797 lät Kiörkans medäl omgöra denna öfra del, och omförgylas, med silfwer tillagt guld och arbetslön 17 Riksdaler 16 skilling." Under foten står: "Denne kalck kosted guld och söl och arbetslön XXXVI Daler och en Hal XXXIII lodt."

I tornet hänga 2:ne Klockor *).

Fiskebeckskils Capell har sitt läge på ön Skaftö, å hemmanet Fiskebecks ägor, $\frac{3}{4}$ mil från Möderkyrkan, wid en smal wik eller kil af saltsjön, der den så kallade Gullmarsfjärden börjar. Capellinrättningen tros räkna sin ålder från 16:de århundradet **), men nu warande Kyrka är byggd 1772. Den är 37 alnar

Och när ledsagad af min sång
Din wän du bär till grafwen
Besinna att ock du en gång
Skall lägga wandringsstafwen.

*) På den större, wägande 15 L:tt. 12 tt., läses: Soli Deo gloria, in excelsis Deo. Goß mich Hans Meier Anno 1646. På den mindre, af 4 L:tt. wigt, är denna inskrift: Niels Andersen Haffer mich lade stoben Anno 1626.

**) Att här icke funnits Kyrka år 1597, har man med någon slags sannolikhet trott sig kunna sluta af följande inskrift på en grafsten i Morlanda Kyrka: Her liger erlig mand James Jensen Böker, som döde i Fiskebäckskil d. 25 Novembris Anno 1597. Gud gifwe Hanem en salig opstandelse och det ewiga liw Amen. Om wid mannens dödsfall Kyrka och följaktligen begrafningsplats funnits på stället, hade man troligen icke fort den döde en beswärlig och lång wäg, för att på annan ort begrafwas.

nar lång, 16½ bred och 7⅛ aln hög. Wid westra gafweln är wapenhus, och deröfwer tornet, hwarest hänger en Klocka af omkring 1 Sk:tt. wigt.

Altartaflan är gammal och har ett måladt crucifix i midten, hwarunder läses: Ecce agnus Dei, samt å sidorne Luc. 22: 15. Joh. 22: 53, 54 på Danska språket. Nederst ses 2:ne adliga wapen, samt årtalet 1656.

Predikstolen är smakfullt förfärdigad i en art af snäckform, med en prydlig döme och owanligt rik förgyllning. På Kyrkowäggarne föreställas åtskilliga bibliska historier.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk om 38 lod, paten 8 lod, kanna 52 lod med inskrift på locket: S. T. D. M. H. T., samt på foten: Fiskebäcks Kile Kirche 1681, samt socknebuds kalk och paten, wägande 5½ lod.

Utom 2:ne hagar och några tomter på Fiskebäckskil, äger Capellet ⅔ uti halfwa Kronoskatte-hemmanet Köperöd i Morlanda Socken, hwilket från längre tid mot arrende begagnats till Comministers boställe, och hwilket en man, boende på Gullholmen, wid början af 18 seklet till Kyrkan upplåtit för en skuld till Kyrkan af 84 daler silfwermynt.

Käringö Capell *) är beläget på ön af samma namn, 2 mil sydwest från Moderkyrkan. Kyrkan, byggd 1796, är 38 alnar lång, 15 bred, samt 8 alnar hög.

På Altartaflan föreställes nederst Nattwardens instiftelse, i andra afdelningen Jesu korsfästelse och öfwerst hans uppståndelse. Predikstolen, som har en 8:kantig form, är ställd på norra sidan. På läktaren föreställas Evangelisterne, samt Moses och Aron.

Kyrkans silfwer, arbetadt i senare tider, wäger 70 lod och består af kalk och paten.

Uti tornet hänger en Klocka, som wäger 1 Sk:tt **).

Gullholms Capell är beläget ½ mil från moderkyrkan på ön Hermanö, och genom ett smalt sund skiljdt från sjelfwa Gullholmen. Det innehåller inwändigt 43 alnar i längd, 16 i bredd och 7 i höjd till takresningen. Deß inrättning stödjer sig på Kongl. brefwet af d. 8 Maji 1798.

Ff 3 Förft

*) Käringö Capell, samt Gullholms och Grundsunds Capeller inrättades wid slutet af sistförflutne århundradet, i stöd af Kongl. privilegier af d. 19 Nov. 1795, d. 20 Febr. och d. 8 Maji 1798. Se Stifts-Tidningen för 1796 N:o 1 och 1798 N:s 7 och 11.

**) På denna läses femte gjutningsåret 1797, att den blifwit förärad till Käringö Capell af Brunskärs och Käringöns intereßenter.

Först i senare åren äro altartafla, predikstol, läktare och bänkar målade, men till tak och wäggar har Församlingens ringa förmåga icke ännu tillåtit denna omsorg sträckas.

Här finnes ett epitaphium, som ifrån början skall hafwa tillhört Kyrkoherden i Morlanda Paul Nöring och sedan tillfallit Moderkyrkan samt af nu warande Patronus ecclesiæ blifwit skänkt till Gullholms Capell, och de första åren derstädes nyttjadt såsom altartafla. Det är måladt på duk i 2:ne afdelningar. Öfwerst föreställes Lazari uppwäckande. På nedra afdelningen ser man en Prest jemte sin hustru, omgifne af 5 barn, samt för deras fötter 15 barn i linda, hwilket förmodligen skall uttrycka, att de senare i späda åldren aflidit. Målningen röjer en mästares hand.

Kyrkan äger icke något silfwer. I tornet hänger en mindre Klocka.

Grundsunds Capell, beläget på ön Skaftö, å hemmanet Löndahls ägor, $\frac{5}{8}$ mil från Moderkyrkan, blef uppbygdt år 1799. Det innehåller i längd 33 alnar, i bredd 16, samt i höjd $12\frac{1}{2}$ aln. Genom Kongl. skrifwelsen till Götheborgs Dom-Capitel d. 20 Febr. 1798 har nådigt tillstånd blifwit meddeladt till denna Capellinrättning, och derjemte, på wederbörandes hemställning förordnadt, att Gudstjensten och öfrige Presterlige göromål skola härstädes bestridas af Pastor i Morlanda, genom en af Dom-Capitlet honom tillförordnad medhjelpare, som för detta ändamål bör bo på stället.

Kyrkan är inwändigt målad. På altartaflan föreställes i nedra afdelningen Frälsaren på korset, hwarunder läses: "Han är derföre död för alla, att de som lefwa, skola icke nu lefwa sig sjelfwom m. m. 2 Cor. 5: 15." På öfra afdelningen föreställes Christi himmelsfärd. På Predikstolen äro afmålade Evangelisterne, och på läktarns bröstwärn, Apostlarne.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, som tillsammans wäga $40\frac{5}{8}$ lod.

I stället för en förut warande mindre Klocka, hafwa Capellboerne bekostat en större, som wäger 1 Sk:℔. 5 L:℔. *).

Inom Pastoratet finnes icke någon egentlig Skolinrättning, dock har Predikanten

*) På denna läses, jemte gjutningsåret 1818, följande:

Når du hörer klockans ljud,
Upp till helgedomen hasta
Ödmjuka dig, tillbed din Gud
För nådastolen dig nedkasta
Hör rösten af Guds sändebud
Gör bättring, wänd från syndens stig
Förrn hemgångsklockan kallar dig.

kanten wid Gullholms Capell såsom en syßlan åtföljande pligt sig ålagdt, att emot skälig wedergällning bestrida barnunderwisningen inom Capellaget. I öfrigt lemnas underwisning dels af föräldrarne sjelfwe dels af ambulatoriske Skolmästare. Fattigwården sker genom frivilliga sammanskott.

Pastorer hafwa warit:

Björn Jönßon, som war den förste Pastor i Morlanda, sedan Tegneby och Morlanda blefwo åtskiljde. Han tillträdde 1631 och afled 1650.

Nils Holgerßon Arctander kallades till Pastor i Morlanda af Amtmannen Bildts Enkefru, Dorothea Bjelke, som innehade jus patronatus, och afled 1667.

Lars Dahl, Pastors son från Karreby, kallades 1668 af Patronus ecclesiæ till Pastor, men flydde till Norrige 1679, då Danska Arméen lemnade Bohus Län och de segrande Swenske återtogo det.

Paul Nöring blef Pastor 1680, responderade wid Prestmötet 1687, afled 1706.

Paul Bruhn blef Pastor 1681, afled 1710, war gift med Virginia Wekander, Pastors dotter från Sexdråga.

Peter Bundy, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Hans Henrik Nöring war Comminister här i Pastoratet, då han 1734 efterträdde sin swåger Prosten Bundy, afled 1735.

Lars Lachonius, prestwigd 1730 till Adjunct i Thorslanda, blef Pastor 1736, predikade på Prestmötet 1747, död 1761. G. m. företrädarens Enka.

Lars Ström, född 1718 på Esperöd i Hjertums Församling. Fadren då Pastors-Adjunct på stället, sedan Comminister i Tegneby, student i Lund 1740, prestwigd 1744, Comminister i Morlanda 1752, Pastor derstädes 1762, Concionator wid Prestmötet 1768, död 1781, war gift med Catharina Nöring, dotter af Kyrkoherden Hans Henr. Nöring i Morlanda.

Anders Ljungwall, född i Skredswiks Pastorat 1752. Fadren Krono-Befallningsman. Student i Lund 1774, prestwigd 1779, Pastor härstädes 1782, tillträdde 1784, Hon. Prost 1800, död 1801. Gift med Ulrica C. Bruhn, dotter af Hof-Secreteraren Bruhn från Dahlsland.

Eric Magnus Beckeman, se Contracts-Prostarne i Norra Elfsyßel.

Com-

Comministrar hafwa warit:

Henrik Jensen, som blef Pastor i Tegneby 1631.

Christen Simonsen blef Comminister 1631.

Wilhelmus Nicolai war förut Rector wid Uddewalla Skola, innan han blef Comminister i Morlanda. Hans embetstid kan ej säkert bestämmas, men han war efter all sannolikhet Nörings närmaste företrädare.

Paul Nöring förmodligen densamme, som blef Pastor här 1680, och i detta fall blir en lucka emellan honom och efterträdaren, ty

Hartwig Anderßon lärer icke hafwa tillträdt förr än 1694, afled 1717.

Hans Henrik Nöring, Comminister 1717, död såsom Pastor loci 1735.

Olof Holmsten, Comminister 1740, Pastor i Tegneby 1752.

Lars Ström, se Pastorerne.

Jonas Holmsten, student 1748, prestwigd 1756, Magister 1757, Comminister 1762, död 1778.

Lars Lundstedt, student 1743, prestwigd till Adjunct hos Pastor i Morlanda 1762, Comminister 1780, död 1784.

Anders Contz, född i Marstrand 1759. Fadren Comminister och Collega Scholæ. Student i Upsala 1778, v. Collega i Marstrand 1779, prestwigd 1782, Comminister härstädes 1785, på egen begäran dimitterad från samma beställning 1811, död 1813. Gift med företrädarens Enka.

Johan Emanuel Ljungwall, Comminister 1812, Pastor i Walda 1824, se sistnämde ställe.

Johan David Hylander, född i Myckleby Pastorat 1788. Fadren Assessor och Gymnasii Befallningsman. Student i Lund 1808, prestwigd 1812, Comminister härstädes 1817, v. Pastor 1826. Gift med A. C. Kamp, dotter af Prosten Kamp i Bro.

Capell-Predikanter på Käringön:

Johan Peter Norberg, Capell-Predikant 1796, Pastor i Söndrum 1820, se sistnämde ställe.

Mag-

Magnus Carlberg, född i Masthugget wid Götheborg 1783. Fadren Hamnwaktare. Student i Lund 1806, prestwigd 1810, Capell-Predikant på stället 1820, tillträdde 1821. Gift med Annette Widegren, dotter af Salteri-Idkaren J. Widegren på Helsö.

Capell-Predikanter på Gullholmen:

Simeon Nicol. Palmgren, Capell-Predikant 1800, Kyrkoherde i Sibbarp 1811, se sistnämde ställe.

Johan Almegren, Capell-Predikant 1812, Comminister i Forshella 1820, se Pastorerne i Ödsmål.

Elias Bredberg, född i Halmstad 1786. Fadren Waktmästare. Student i Lund 1815, prestwigd 1817, Capell-Predikant härstädes 1821.

Tegneby Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen och består af följande Socknar, Tegneby, of. h. $56\frac{7}{8}$, förm. $49\frac{7}{8}$, folkm. 1879 pers. Röra, of. h. $30\frac{1}{4}$, förm. $29\frac{1}{8}$, folkm. 1324 pers. Stala, of. h. $37\frac{3}{8}$, förm. $34\frac{5}{8}$, folkm. 1428 personer.

Tegneby och Röra äro belägne uti Droufts westra Härad, och Stala uti Droufts östra Härad. Detta Pastorat har fordom innefattat under sig Morlanda Gäll. Då K. Christian 4:de hade bifallit Pastorats innewånarnes önskan, att Morlanda skulle skiljas från Tegneby, så werkställdes detta d. 28 Julii 1631, på det sätt, att Prosten i Elfsyßel, i närwaro af några Pastorer och ortens Kronobetjenter, delade Tegneby Pastorat i 2:ne jemngoda delar. Wid detta tillfälle blefwo, för den åsyftade jemkningens skull, fyra oförmedlade hemman affsöndrade från Tegneby Socken och 2:ne oförmedlade hemman från Röra Socken, och lagda till Morlanda nya Gäll. I jordeboken finnas ännu nämde hemman upptagne, såsom hörande till Tegneby och Röra Socknars områden, hwarigenom den här utsatta summan af Pastoratets hemmantal blir olika emot den i jordeboken uppgifna.

Tegneby Kyrka står på en höjd emellan Häradswägen och Prestegården och anses för en af de äldre Kyrkor i Bohus Län. Den är byggd med tre afsättningar, af hwilka den större innehåller 30 alnar i längd och 22 i bredd; den medlersta har 15 alnar i längd och äfwen 15 i bredd; den minsta, som utgör sakristian, är byggd mot östra gafweln, och utgör ett hwalf i form af en halfcirkel, hwars radius är 9 alnar. Intill westra gafweln slutar sig ett stentorn af

48 alnars höjd och 12 alnars bredd, hwaraf stenbyggnaden är 16 alnar och påbyggnaden af träd 18 alnar och öfwersta delen, som är koppartäckt, 14 alnar hög.

På Predikstolen föreställas de fyra Evangelisterne med deras symboler, och midtemellan dem en qwinnobild med gloria och inskrift: uppståndelse. Deßutom finner man der tecknadt årtalet 1638, samt på Danska språket inskrifter af Rom. 8: 11, och Joh. 11: 25.

Altartaflan föreställer, uti tre särskilda afdelningar, nederst Nattwardens instiftelse, dernäst korsfästelsen och öfwerst uppståndelsen. På ena kanten af taflan står: C. XI, och midt emot i den andra: U. E. Det hela är omgifwet af bildthyggeri-arbete.

Kyrkans silfwer består af kalk med paten, som tillsamman wåga 45 lod. Inscriptionerne derpå äro nu genom nötning oläslige.

I tornet hänga twenne Klockor, af hwilka den ena i nedra kanten har nära sju alnars omkrets; den andra Klockan är hälften mindre. Ingendera har inskrift.

Enkan Greta Börjesdotter i Waßeröd har förordnat, att hennes $\frac{1}{8}$ hemman Waßeröd skall efter hennes död tillfalla Tegneby Kyrka. I öfrigt finnas inga donationer till någon af Pastoratets Kyrkor.

Röra Kyrka, af sten, uppbygdes 1635, och på läktaren finnes denna historiska inskrift: Anno 1635 fjerde Paaskedag lod je Hendrich Jenßen, sogne-Prest i Tegneby, nedbryde Röre Kjerke, som war gjordt af trä, och samme aar led uppbygge denne stenkjerke. Kyrkan har ett wackert och högt läge. Deß större byggnad innåller 26 alnar i längd och 18 i bredd, och en mindre byggnad, som fortsätter den förra, har 12 alnar i längd och äfwen 12 i bredd; hwarigenom Kyrkans hela längd blir 38 alnar. Tornet, bygdt intill westra gafweln, är af träd, och har 36 alnars höjd.

På Predikstolen läsas åtskilliga bibliska språk, på Danska. Altartaflans nedra afdelning föreställer korsfästelsen, och den öfra wisar för åskådaren en målning af uppståndelsen.

Kyrkans silfwer består af en kalk med paten, som tillsamman wåga 35 lod. Inskrifterne äro nu mera oläslige.

I tornet hänga 2:ne Klockor *).

Sta-

*) På den större läses öfwerst i brädden: Soli Deo gloria; samt derunder: Anno 1702 är denna Klocka på Röra Kyrkas egen bekostnad omstöpt i Götheborg af M. Peter Böök, och Kyrkowärden Jon Pederson

Stala Kyrka, uppbygd wid början af 1700:talet, är belägen på en höjd, och framwisar en mera regelbunden form, än Pastoratets öfrige Kyrkor. Den är uppförd af sten, och har 30 alnars längd och 20 alnars bredd. Intill westra gafweln står ett stentorn af 37 alnars höjd, och har hwarje sida en sträckning af 12 alnar.

Predikstolen, som är målad 1785, har inskrifter af åtskilliga bibliska språk. Altartaflan är äfwen målad samma år. På deß nedra afdelning föreställes korsfästelsen. Den öfra företer målning af uppståndelsen.

Kyrkans silfwer wäger 36 lod, och består af kalk och paten. På kalken står ett lamb med segerfana, och omkring kalken läses: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, miserere nostri!

I tornet hänga 2:ne Klockor *).

På Kyrkogården finnes en grafwård, med denna inskrift: Här hwilar det förgängliga af Krono-Befallningsman P. J. Ejserman, född d. 4 Oct. 1748, död d. 6 Dec. 1809. Om hans dygd, som redlig medborgare, werksam menniskowän, wittnar denna minneswård, som uppreses af barnsliga kärleken. Ordsp. 10 cap. 7 v.

Fattigwården är lika uti alla Pastoratets Församlingar. Den besörjes genom sammanskott af säd och af penningar. Barnunderwisningen bestrides dels af föräldrarne sjelfwa, dels af 2:ne i Pastoratet antagne Skolmästare.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Olawer Jansen nämnes i en Prostevisitations-handling för år 1383, såsom Pastor i Tegneby.

Johannes, som på obestämd tid, men nära reformationen, warit Pastor här, kallas Canonicus Osloensis; enligt en anteckning i Pastors-archivet skall han hafwa tillträdt 1530 och aflidit 1549.

Jens Jesperßon hitkom 1550 och afled 1584.

 Nils

derson i Berg, då Kyrkoherden war Hans Nörlugh, under Inspectoren M. Peter Telins inspection. På den mindre: År 1795 under K. Gustaf Adolphs minderårighet, då Riksstyrelsen fördes af deß Farbroder Hertig Carl af Södermanland, Frlherre J. Beckfriis war Länets Höfding, Doctor Johan Wingård Biskop öfwer Götheborgs Stift, Samuel Lydén Kyrkoherde, och Anders Anderßon i Röra Kyrkowärd blef denna klocka omgjuten af Joh. Björkman i Götheborg.

*) På den större Klockan läses följande inskrift: Herr Johan (förmodligen Björnßon) Pastor i Teguebo, Neer Olsen in Kåreberge, Erik Olsen in Haffen (förmodligen Haga) hast diese Klocke bi M. Albrecht Hove sum Stralsundt umbgleßen laßen 1609.

Nils Christenßon tillträdde 1585, men blef för oordentlig lefnad affatt 1599 d. 30 Sept., och efterträddes wid Pastoratet samma år af

Halward Halwardi, som tillförene warit Comminister i Solberga. Hans dödsår war 1603.

Jöns Björnßon waldes af Församlingen till Pastor, och erhöll fullmakt af Superintendenten i Opslo Anders Bentzon, samt Collationsbref af Slotts-Herren på Bohus Sten Malteßon d. 3 Aug. 1603, han afled 1630 d. 25 Maji. Wid denna ledighet anhöll Församlingen hos Slotts-Herren och Riddaren Jöns Sparre, att Morlanda måtte skiljas från Tegneby Pastorat, hwilket enligt Kongl. föreskrift bewiljades, liksom församlingens anhållan, att den aflidne Kyrkoherdens twenne söner måtte wid de således skiljda Pastoraterne efterträda fadren, så att den äldre brodren Björn Jönßon blef Pastor i Morlanda och den yngre

Henrik Jönßon blef Pastor i Tegneby. Han erhöll collations-bref på Pastoratet af Slotts-Herren Jöns Sparre 1631 och afstod 1666 Pastoratet till sin måg

Matthæus Jonæ Marstrandensis, som erhöll fullmakt af Biskopen Doctor Klingius, och collations-bref af Riks-Rådet Harald Stake 1666. Denne Pastor afled 1677.

Hans Nöring erhöll Biskop Billichii fullmakt på Pastoratet d. 2 Mars 1677 och dagen derpå Riks-Rådet H. Stakes collations-bref. Nöring afstod 1708 Pastoratet till sin son

Matthias Nöring, som erhöll K. Carl XII:s fullmakt derpå samma år, responderade wid 1714 års Prestmöte. Den tjenstfrie Hans Nöring öfwerlefde sin son i 2:ne år. Matthias Nöring afled 1732.

Jöns Ahlqwist, war född på Hemmanet Surte midt för Bohus Slott, och war Comminister i Lundby Wädtle Härad, då han 1734 blef Pastor härstädes. Under det han war Comminister, blef han suspenderad på ett års tid för ett mindre nogräknadt uppförande. Med sin hustru Anna Börjesdotter hade han flere barn, och dog 1749, 69 år gammal.

Olof Holmsten, född i Bollebygd 1709. Fadren Krono-Länsman. Student i Upsala 1729, Prest 1733, Comminister i Morlanda 1740, Pastor här 1752, responderade på Prestmötet 1753, död 1764. Han war gift med A. E. Blomberg.

Stephan Enander, född i Alingsås 1728. Fadren Borgaren Anders Enander, Modren Christina Åberg. Han åtnjöt underwisning i Trivial-skolan och på

på Gymnasium i Götheborg. Student i Lund 1748, Prest 1754, Domkyrko-Adjunct s. å., Bat. Predikant wid Heßensteinska regementet 1760, Aftonsångs-Prest wid Kronhuset 1761, Pastor i Tegneby 1762, responderade wid Prestmötet 1774, Prost 1787. Han war gift 2 gånger, 1:o med Anna Catharina Holm och hade med henne 9 barn; 2:o med Anna C. Wallstedt, Enka efter Krigsfiskalen A. L. Bergström, afled 1789 af slag.

Samuel Lydén, född i Tranemo 1728. Fadren Bonde. Student i Lund 1750, Phil. Candidat derstädes 1754, Prest s. å., Pastor i Ödsmål 1768, Prost 1784, Pastor i Tegneby 1791, Riksdagsman 1792, död 1810. Han war först gift med Cath. Kjerrulf, Pastors dotter från Tranemo, och sedan med B. M. Edin.

Christian L. Ström, född i Morlanda 1758. Fadren Pastor derstädes. Student i Upsala 1778, Magister i Lund 1781, Prest s. å., v. Pastor 1794, Capell-Predikant på Klädesholmen 1795, tillika wid Rönnängs Capell 1796, Pastor i Thorslanda 1800 och i Tegneby 1811, Prost 1813, Ledamot af Evangeliska Sällskapet 1811. Gift med Susanna Hallberg, dotter af Advocat-Fiskalen Hallberg, död 1829.

Nils Johan Sjöstedt, född i Ekesjö 1788. Fadren Rådman. Stud. i Lund 1806 och i Upsala 1809, v. Collega i Westerwik 1811, Prest 1815, Bat. Predik. wid Lif-Reg. Brigadens Grenadier-Corps s. å., Kongl. Hof-Predikant 1816, v. Comminister wid Ulricæ Eleonoræ Församling i Stockholm 1821, v. Pastor wid Danwiks Församlingen 1824, Regem. Pastor wid Wermlands Infanteri s. å., Pastors Adjunct wid Hedw. Eleonoræ Förs. 1825; Predikant wid Djurgårds brunn 1827, Pastor här 1830.

Då Tegneby och Morlanda utgjorde ett gäll, så war endast en Comminister, hwilken bodde på Fiskeläget Ellös i Morlanda Socken. Men sedan Pastoraterne 1631 blefwo åtskiljde, tillsattes ingen Comminister i Tegneby, förr än 1722, då

Gabriel Ström tillträdde denna beställning. Han war född i Marstrand 1688. Fadren Räntmästare. Student 1710, Prest 1714, Comminister här 1722, död 1756, gift med C. Eleonora Stabeck.

Arwid Gren blef Comminister 1756, se Pastorerne i Thorslanda.

Johannes Nöring, född 1724. Fadren Pastor i Tegneby. Student 1745, Prest 1750, Comminister här 1775, bodde på sitt hemman Haga, afled 1787. Han war gift med J. M. Holmsten, Pastors dotter härstädes.

Johan Hollander, född i Skredswik 1754. Fadren Torpare. Stud. i Lund 1780, Prest 1784, Comminister här 1790, död 1829. Gift med Maria Johnßon.

Johan Fredr. Hjorth, född i Uddewalla 1793. Fadr. Häradshöfding. Stud. i Lund 1810 och i Upsala 1812, v. Collega i Uddewalla 1813, Prest 1817, v. Rector i Uddewalla 1817, E. O. Bat. Predik. wid Bohus Läns Regemente 1817, Comminister här 1829.

Oroursts Östra Härad.

Myckleby Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen och består af följande Socknar, Myckleby, of. hem. 44½, förm. 41⅛, folkm. 1689. Längeland, of. h. 35⅛, förm. 30¾, folkm. 1311. Torp, of. h. 17¼, förm. 17, folkm. 1134.

Myckleby Kyrka är belägen nära intill Pastors boställlet, på en med löfträd omgifwen kulle. Deß ålder är hög, hwilket skönjes af byggningssättet, enligt hwilket Kyrkan är uppförd i tre afdelningar, och saknar fönster åt norra sidan. Man wet äfwen, att Kyrkan under Catholska tiden warit helgad åt St. Michael, af hwilken skyddspatron Pastoratets namnledning sannolikt bör göras. Kyrkans längd är 40 alnar, deß bredd 18 och höjden 36 alnar. Kyrkan har sacristia, och sedan 1720 stentorn, hwarest finnes en Klocka.

Predikstolen, i sednare tider ommålad, företer inga inskrifter. På Altartaflan föreställes Michael stridande med Draken, och om tiden för Kyrkans målning, finnes i Kyrkohwalfwet denna inskrift: Picturam hujus templi St. Michaëlis fieri curavit P. Sahlgren.

På norra Kyrkowäggen är insatt en stor med zirater uthuggen sten, innehållande Sahlgrens epitaphium, hwarå nederst står: Här under hwilar den salige Herr P. Sahlgren, fordom waksam Pastor till Myckleby Gäll, som afled i sitt 57 ålders- och 32 embetsår, med sin k. Maka Margaretha Vincentsdotter, död 1704, de der begge i nöjsamt äkta stånd 20 år lefwat, och 9 barn, 5 söner och 4 döttrar aflat hade: Anna, Karin, Nils, Metta, Anders, Ellika, Jacob, Vincent och Frans, som här med Fäderne sofwa Tob. 2: 18.

Uti Kyrkotaket hänger ett Catholskt rökelsekar.

Kyrkans silfwer består af en större kalk och paten, som tillsammans wäga 46 lod. På kalken läses årtalet 1583, och i munkstil: sanguis Jesu Christi mundat

dat nos ab omni peccato. P. L. M. och emellan deße bokstäfwer ses en hand ritad, samt E. O. i adligt wapen. Wid brädden står: J. N. R. J. och midt på kalken: JHESUS. På patenen synes ett lamb med segerfana, hwaromkring i munkstil läses: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. J brädden en öppen hand och derunder P. L. M. Kyrkan äger ock en mindre kalk och paten om 11 lod. På den förra är tecknadt: Myckleby Kyrkas socknebuds-kalk. Äfwen finnes en kanna, inuti förgylld, af ½ kannerymd, och 35 lods wigt, hwarpå står: Gifwen till Myckleby Kyrka af H. E. S. 1782.

Långelands *) Kyrka, belägen på Comministers boställets ägor, är 32 alnar lång och 15½ aln bred. Den räknar sin ålder från Påfwiska tiden, och i choret hänger ännu en ringklocka, som lärer warit nyttjad af Munkarne wid sacramentets upphöjelse.

Altartafla och Predikstol förete intet märkwärdigt.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, som tillsamman wäga 59 lod. På den förra läses årtalet 1767. Utanpå wid brädden är ett crucifix i upphöjdt arbete, och inskrift af 1 Cor. 11: 26. På patenen är samma bild och inskrift. Kyrkan äger ock en mindre kalk och paten, tillsamman wägande 11 lod. På kalken står: Långlanda Kyrkas Socknebuds kalk.

J ett trädtorn hänger en stor wälljudande Klocka utan inskrift.

Torps Kyrka, belägen på Enkesätet Kyrkebys ägor och på en af löfträd omgifwen höjd, är 34 alnar i längd, 16 i bredd och 40 i höjd.

På Altartafla och Predikstol äro inga inskrifter.

Kyrkan har en liten förgylld silfwerkalk med paten. På kalken, som wäger 23¼ lod finnes inskrift af 1 Joh. 5: 7, och på deß fot läses: Till Guds namns ära och åminnelse, efter sine käre söner Andreas, Peter och Johannes gåfwo Föräldrarne S. R. B. och A. M. B. denna kalk till Torps Kyrka 1720. På patenen af 4¼ lod finnes inskrift af Joh. 6: 50.

Kyrkan har ett trädtorn, hwaruti hänger en ringklocka **).

Kyr-

*) Kallas äfwen Långlanda, och har sitt namn af Socknen, som formerar en långländ sträcka.

**) Deß inskrift är: 1774 är denna Klocka med 200 ℔. tillökning och församlingens friwilliga gåfwor 370 daler gjuten till Torps Kyrka, då Dannemannen Erik Jacobßon i Säbben gifwit 20 daler, af Abr. Wetterholtz. Comminister i Myckleby, och Constit. Pastor i Laholm P. Bundi.

Når ljudet hörs af mig
Gack dit der ordet ljuder
Din Herres röst gif rum hos dig

Ditt

Kyrkorna i detta Pastorat hafwa inga donationer. Fattigförsörjningen här sker dels genom gåfwomedlens utdelning dels genom sammanskott i säd och penningar. Barnunderwisningen bestrides dels af föräldrarne dels af kringwandrande Skolmästare.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr Jöns, hwilken nämnes uti rättegångs-handlingar af år 1574.

Herr Lauridz, hans tillträdes och dödsår äro okända.

Peder Lauridzson blef Pastor 1580, afled 1618 och efterträddes af sin måg

Nils Rasmußon, som skall hafwa tillträdt Pastoratet medan Swärfadren ännu lefde. Om Nils Rasmußon berättas, att han till den ytterlighet älskade syßelsättning med jagt, att han icke en gång reste mellan Kyrkorne utan böße. Då han en Söndags eftermiddag om wåren 1626 med sin böße gick till Grinsby sjö, der några swanar lågo, wingskjuter han en swan och skyndar att roende förfölja den sårade, upphinner honom, fattar honom med handen och rycker honom in i båten. Swanen utwecklar sina sista krafter, anfaller skytten, ledwrider hans arm, och förorsakade att Nils Rasmußon kort derefter dog.

Anders Helgeßon Bruhn war född i Marstrand, der hans Fader war Borgmästare. Blef Pastor här 1627, och gifte sig med företrädarens Enka. Han afled 1671 och efterträddes af sin måg

Vincentius Canuti, som blef Pastor 1672, och afled wid 70 års ålder 1700. Äfwen han efterträddes af sin måg

Pehr Sahlgren, som, då han 1700 blef här Kyrkoherde, war Regements Prest wid Grefwe Aschebergs Regemente och tillika Comminister i Myckleby. Han afled 1714. Hans epitaphium, som finnes i Myckleby Kyrka, upplyser, att han war 57 år gammal och hade i 32 år warit prest. Han war först gift med Margaretha Vincentsdotter och sedan med Christina Ungewitter *). Han efterträddes af sin måg

Göthe

Ditt bästa kan dig binder
Din Frälsare gif hjertat ditt
I blodet hans det renas
Din syndanöd du då blir qwitt
Med honom du förenas.

*) Uti nu warande Pastors-archiv saknas alla underrättelser om Pastorerne före Sahlgrens tid, och den äldsta här befintliga Kyrkobok börjar med år 1688.

Göthe Fontén, som war Comminister i Myckleby, och blef Pastor här 1714, samt afled 1716. G. m. Anna Sahlgren.

Anders Schoug blef Pastor här 1717, men afled före tillträdes-året.

Johan Enberg war född i Carelen och Pastor wid Österbottens Regemente under kriget i Norrige, då han 1717 af Konungen fick fullmakt på detta Pastorat, hwilket han tillträdde 1718 och afled 1732, 48 år gammal. G. m. Helena Kamp.

Pehr Nering war, innan han 1733 hitkom, Comminister i Warberg och Catechet i Götheborg, afled 1776, 90 år gammal. G. m. C. Liedberg.

Gotthelf Engelke, student 1741, prestwigd 1756 till Huspreſt hos Grefwinnan Horn, Pastor på Bohus Slott 1761, K. Hof-Predikant 1762. Hade warit uppförd på förslag till Kongelf, Onsala och Kalf, innan han 1777 blef Pastor i Myckleby. Han war född i Tyskland, och afled 1782, 65 år gammal. G. m. Anna Beata Engelcrantz.

Johan Nordenberg, född 1742 på torpet Gateröd i Swarteborgs Socken. Han blef wid ett års ålder faderlös, och tillika med modren huswill. Hans äldre broder Göran Hanßon tog nu om honom en särdeles omwårdnad. Genom en owarsam lek med en yxa afhögg en hans lekkamrat tre fingrar på Nordenberg, hwarigenom denne blef oförmögen till arbete. Comministern i Foß Fredlitzius uppmuntrar honom att ingå i Skolan, hwilket sker 1752, blef student i Lund 1768, prestwigd 1770 till Adjunct åt Prosten Mag. Jonas Liedberg i Qwille, i hwilkens hus han förut conditionerat, Comminister i Skredswik 1776, erhöll K. Gustaf III:s fullmakt på Myckleby Pastorat, dat. Rom d. 28 Jan. 1784. Han war gift med Maria Christina Åkerström, och hade med henne 8 barn. Sedan han wintertiden 1798 kullkört på sjön emellan Myckleby och Torps-Kyrkor, blef han sjuk och afled 1799.

Swen Johan Ödman, se Contracts-Prostarne i Elfsyßels Norra Contract.

Nils Christian Bohlin, född i Qwille 1761. Fadren Hofmåstare i Ostindiska Compagniets tjenst. Stud. i Lund 1781, Prest 1786, v. Pastor 1797, Comminister i Skepplanda 1805, Pastor här 1815, Prost 1820, död 1828. Gift med B. M. Plate, Pastors dotter från Qwille, ägde med henne 8 barn, den äldste sonen Johan Fredric är Prest.

Johan Anderßon, född i Götheborg 1783. Fadren Packhuskarl. Stud.

i Lund 1802, Prest 1808, v. Collega i Götheborg 1814, Collega i Uddewalla 1817, Rector i Halmstad 1824, Pastor här 1829.

Comministrar hafwa warit:

Thore Sahlgren.

Göthe Fontén, se Pastorerne.

Andreas Radelius, se Pastorerne i Skredswik.

Anders Frolander, Collega wid Götheborgs Triv. Skola 1709, prestwigd 1728, Comminister s. å., död 1742.

Bernhard Julius Ståhlberg, student 1732, prestwigd 1737 till Adjunct i Mjöbeck, Comminister i Myckleby 1743, död 1753.

Anders Fornelius, student 1742, prestwigd 1744 till Adjunct hos Pastor i Myckleby, Comminister 1753, genom Hofrättens dom affatt från embetet 1757, återställd i embetet af K. Maj:t 1759, afled 1760. War gift med C. Nering från Myckleby.

Peter Bundy afled såsom Pastor i Laholm, se Laholm.

Zacharias Palmbom, född i Götheborg 1739. Fadren Underofficer wid Elfsborgs Regemente, student i Upsala 1761, Prest 1767, Comminister här 1775, erhöll afsked 1804, död 1813. G. m. J. Fornelia.

Carl Christian Ström, Comminister 1804, se Pastorerne i Toßene.

Johan Anders Ekström, se Bollebygd.

Olof Winborg, född i Götheborg 1792. Fadren Timmerman. Stud. i Lund 1813 och i Upsala 1815, Prest 1816, Comminister här 1828.

Elfsyssels Norra Contract,

Innefattade till 1830 en del af Inlands Norra Härad, samt Inlands Fräkne Härad, Tjörns, Orousts westra, Orousts östra, och Lane Härader, och hade sedan år 1805, då deß förening med Elfsyßels södra Contract upphörde, utgjort werkningskrets för en särskilt Contracts-Prost. Nu mera utgöres Elfsyßels norra

ra Contract endast af de på fasta landet belägne Pastorat: Ödsmål, Forßhella, Uddewalla, Skredswik och Bokenäs, innefattande en del af Inlands Norra Härad, Inlands Fräkne samt Lane Härad.

Contracts-Prostar hafwa warit:

Doctor **Magnus Torén**, se ofwan Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Swen Johan **Ödman**, född i Örby Pastorat 1757. Fadren Auditeur. Student i Lund 1778, prestwigd 1783, E. O. Bat. Predikant wid Elfsborgs Regemente s. å., Ord. Bat. Predikant 1785, bewistade Fälttåget i Finland 1788, 89, 90, Regements Pastor sistn. år, Domprostens Adjunct i Götheborg 1792, Fältprost 1800, Pastor i Myckleby s. å., Contracts-Prost 1807, död 1814. G. m. N. Swalin.

Eric Magn. Beckeman, född i Romeleds Pastorat 1771. Fadren Landtmätare. Student i Lund 1791 och i Upsala 1795, Magister i Lund 1796, Prestwigd s. å., Comminister i Uddewalla 1798, Kyrkoherde i Morlanda 1802, Hon. Prost 1810, Contracts-Prost i norra Elfsyßel 1814, predikade wid Prestmötet 1822. Tog afsked ifrån Contracts-Proste-syßlan 1830.

Doct. **Casten Rabe**, se Pastorerne i Uddewalla.

Inlands Nordre Härad.

Ödsmåls Pastorat,

Regalt, tillhör 3:dje Claßen och består af Socknarne Ödsmål, of. hem. $31\frac{3}{8}$, förm. $27\frac{1}{4}$, folkm. 1668. Ucklum, of. h. $27\frac{5}{8}$, förm. $25\frac{1}{2}$, folkm. 1071.

Ödsmåls *) Kyrkas läge är nära hafwet, på Prestegårdens ägor. Förbi Kyrkan går landswägen emellan Strandnorums och Widdesgärdes Gästgifwaregårdar. Kyrkans ålder är okänd. Deß yttre structur är aflång. Långden $42\frac{1}{2}$ aln, bredden 20 alnar.

På Predikstolen, som är målad i en äldre smak, föreställas de 4 Evangelisterne med deras attributer, samt nattwardens, återlösningens och lagens symboler, och under dem trons, hoppets och kärlekens. Öfwer dörren till Predikstolen står utantill: Herren beware din ingång, samt innantill: Och din utgång Amen!

 Altar-

*) Detta ställe har äfwen blifwit kalladt Östmål; ty man har welat göra ugmnledningen än af en Näskonung Östen, än af Öde (solitudo). Det wißa är, att Pastoratet i äldre handlingar kallas Ödsmål.

Altartaflan föreställer Frälsaren på korset, omgifwen af de begge röfwarena. Öfwer röfwaren till höger läses: Blif fröm, och håll dig rätt m. m. Ps. 37, v. 37. Öfwer röfwaren till wenster: Men de öfwerträdare skola tillsamman förgås m. m. Ps. 37 v. 38. Öfwer Frälsaren läses: Jesus är för wåra synders skull utgifwen och för wår rättfärdighets skull uppwäckt Rom. 4 v. 25. I taket öfwer choret har man sökt föreställa himmelriket. Inom en särskilt krans läses: År 1758 uti Pastor Fabian Hilleströms tid är denna Kyrka målad af J. B. I Kyrkotaket är en målning, som afbildar uppståndelsen. På gaflen af läktaren i söder läses: Då Swea rikes uppkomst och förbättring i alla delar under Konung Gustaf III:s wisa och milda regering i önskelig och wälsignad stund tog sin början, har denna Kyrka fått en ny klockstapel år 1772, utwidgade fönsterlufter och en ny kyrkodörr på westra gafweln, samt förbygd och upphöjd läktare 1771, hwilken tillika med Predikstolen och Altaretaflan blefwo målade 1774 af J. C. W. På gafweln i norr hänger en tafla med Series Pastorum in Östmål post reformationem.

På altaret står en malmljusstake med 3 pipor. Öfwer funten är ett messingsfat, på hwilket står: Anders Krotte. Tor Schwens Anno 1712. Uti taket hänger ett litet skepp och en malmljuskrona, hwarpå är tecknadt: Gudi till ära, gjord i Nyköping, Östmåls Kyrka till prydnad förärad af Capitainen Bengt Hammarström A:o 1769.

Kyrkans silfwer består af en större kalk, gjord 1665, med paten, innehållande tillsamman 44¾ lod, och en mindre kalk med paten, wägande 4½ lod.

I klockstapeln, som står på Kyrkogården, hänger en Klocka af en alns och 8 tums diameter *).

Kyrkans inkomster bestå 1:o i landskylden af ett Hemman skatte Widdesgärde 1 ß., 1 Hemman skatte Näs 6 r:st. och ¼ Hemman skatte Drammersröd 2 ß. och 2:o i 5 R:dr 26 ß. 8 r:st. enligt följande ärftelig och testamentarisk disposition och författning:

Sedan wi Föräldrar, jag Benedict Montan, Prost och Kyrkoherde uti Södra Halland, och min Hustru Rebecca Bosche döde äro tillika med wår dotter, afl. Kongl. Hof-Predikantens och Kyrkoherdens uti Kungelf uti Bohus Län Magister Wälborne Carl Mannercrantz's Enkefru Marta Maria Mannercrantz, född Montan död blifwit, som barnlös och utan bröstarfwingar, jemte derefter hållen blifwit laga bouppteckning, wärdering och auction på den i sterbhuset lösa befintliga egen-

*) Deß inskrift är: Laudate Deum in Cymbalis bene sonantibus. Matth. Benninck me fecit. Anno 1587.

egendom blifwer behållning deraf, då begrafningskostnaden med annan laglig som fordras utgift är gjord rätteligen emellan wåra Benedict Montans och Rebecca Bosches närmaste anhörige utdelt, hälften till hwardera mycket å ömse sidor, samt då derefter wederbörlig uppteckning och wärdering blifwit hållen på nämde sterbhuset tillhörige fastigheter, och derwid hwad kostnad och utlägg kan som nödig fordras blifwit utlagd, blifwer samma samtel. större och mindre så skatte- krono- som utsockne frälse ograverade fastigheter, hemman och torp här och der belägne, som afslinge jord eller ock ofwan förut nämde föräldrar tillhörige, efter oß och wår död jemte efter oß ofwanbemälte dotter, som utom barn och bröstarfwingar och deß död för alltid som förr i wår tid odelte orubbade oförsälde oförskingrade och oförbytte nu och framdeles samt efter denna wår författning på wår wäl undfångna aflinge jord och fastigheter på landet belägne Kronoskattehemmanet uti Hinryds socken och Småland, och utsockne frälsehemmanen och torp uti södra Halland uti Knäreds, Renneslöfs och Ysby socknar efter derå här nedan skrifne förteckning, hwilka de äro, hwar de äro och huru många de äro, och hwad de ränta hwardera med mer, förblifwande dock deße hemman och torp alltid under namn af Prostens och Kyrkoherdens i Knäred Benedict Montans med deß hustru Rebecca Bosches och deß dotters Marta Maria Mannercrantz's född Montans hemman och torp i tiden egande och innehafda aflinge hela sjelfwa samma faste gods och egendom att allenast deß derå gående årliga utan widare förhöjning ordinarie och extra ordinare skatt och ränta, som den här nedanföre finnes utsatt, blifwer det wi härmed tilldele och skänke och testementere neml. wi föräldrar med wår dotter efter wår död friwilligt otwunget och med sundt förnuft och mycket betänkande och god öfwerenskommelse Gudi till ära med lof, pris och tack till wåra närmaste anhörige 1200 daler S:mt eller 200 R:dr Specie hälften deraf till hwardera, sedan något tillägg blifwit gjordt, af godsets ståd, en om året, jemte deraf till Knäreds Kyrka, Knäreds sockens fattige och Knäreds Sockens fattige skolebarn till underwisning 100 daler S:mt eller 16 R:dr 32 ß. specie, deraf 100 daler S:mt eller 16 R:dr 32 ß. specie till Osmåls Kyrka fattige och fattige skolebarn i Bohuslän, hwardera deraf lika mycket ⅓ H:ie deraf 33 daler 10⅔ öre S:mt eller 5 R:dr 26 ß. 8 r:st. till hwardera årl. strax wid nyår dem ofelbart, rättwist, wid answar fullt ut tilldelas, af en utaf wåra närmaste anhöriga wid wår lifs ända och derefter antagen förståndig och redelig Inspector mot 200 dalers S:mt eller 33 R:dr 16 ß. specie årl. lön, bekommer af mer berörde gods ståndjor och annan derwid rättmätig årlig inkomst, hwilken Inspector icke som Husbonde, utan som en rätt Inspector ägnar och bör efter skyldighet och wid hårdt answar, samt med ständig noga tillsyn på sig af wåra närmaste anhöriga, skall årligen och till alla delar rätteligen förestå wid ofta omrörde gods, jemte deß alla tillhörige skrifter och handlingar derom under händer hafwa samt i saker aktsam wärd med uppriktig beständighet

 städse

städse wårda, med hwad mera derwid iakttagas bör, Hemman och torpen städse wäl förse med goda och skickliga åboar, ständig god och trogen uppsyn rättsligen hafwa på hemmanens och torpens tillhörige hus och gårdar att de wäl bebygges och widmakthållas, åkrar och ängar att de rätt brukas och skötas, skog och mark att den intet sjelfswåldigt brukas, hugges, brännes, förfares, förderfwas och förstöres, ofta sagde hemman och torp wid förefallande tillfälle redeligen och rättwist till sina rätta åboar med lifsstädja bortstädjer, skatterne och utlagorne så till Kronans behof som till frälses utgifterne, så ordinarie som extra ordinarie riktigt och i rättan tid årligen uppbäres och till wederbörande som sagdt är, onekl. utdelas och till fullo betalas jemte hwad mera kan wid omnämde hemman och torp fordras, och en god hushållning nödigt will kräfwa, som wi, jag och min hustru, de så städse med Guds hjelp gjort och haft för christel. iakttagandes, och bönderna icke blifwit lidande plågade och illa med handterade, det wi wille och önske alltså härefter måtte ske till wederbörandes nytta och förmon nöje och wältrefnad, som wi dock göre oß fullkomligen försäkrade om, att wåra bönder icke må hafwa någon skälig orsak att klaga det wi icke wela tro, att de så haft i wår tid eller någonsin så gjort, ej eller efter wår död, som ock då christel. handhafde, behöfwa suckandes. Detta allt ofwanskrifne hafwa wi mera nämde föräldrar jemte wår dotter otwungit underskrifwit och med wåra namns tillika med wåra sigills undersättande, i wittnens närwaro bekräftat, som skedde i Knäröd d. 6 Aug. 1784.

Underskrifter.

Enligt detta ofwanstående testamente, hafwa Socknens fattige och fattige skolebarn hwardera årligen 5 R:dr 26 ß. 8 r:st specie. För öfrigt försörjer Socknen sina fattiga dels genom sammanskott af penningar dels genom lemnad wård om dem för wißa dagar på hwarje Hemman. Barnunderwisningen sker genom kringgående Skolemästare.

Ucklums *) Kyrka, på Enkesätet Prestgårdes grund, har ett högt läge. Deß ålder är okänd. Till yttre structuren är den aflång. Under förra seklet erhöll den å östra gafweln en tillbyggnad af 11 alnar. Deß längd är nu 31 alnar och bredden 14 alnar.

På Predikstolen föreställas de 4 Evangelisterne, och på Altartaflan Nattwardens stiftelse. Utom årtalet 1674 äro nu mera inskrifterne oläsliga. En dopfunt af granit finnes, med löfwerk och andra prydnader utsirad. Kyrkans silfwer utgöres af en förgylld kalk med paten, tillsamman wägande 38 lod. På kalken läses: denne kalk och disk föräret till Ocklom Kirche 1681 af Peder Regerson Sanbacke

*) Har äfwen fordom kallats Uglum.

backe och Börta Toresdotter. År 1746 lät Kyrkoherden Anders Grotte med församlingens samtycke nämnde kalk och paten omgöra.

I tornet, som är af sten, 24 alnar högt, hänger en klocka, utan inskrift. Den innehåller 1½ aln i diameter, och säges wara stöpt helt nära inwid Kyrkan.

Kyrkan har årligen 3 ß. B:co i landskyld af ⅞ Hemmanet Öster Größby. För denna Socken är ingen fattigwård organiserad. Barnunderwisningen besörjes af föräldrarne och kringwandrande Skolmästare.

Pastorer här hafwa warit:

Herr **Niels Rasmußon**, som undertecknat räkenskaperne för Ucklums Kyrka 1599.

Anders Christenßon har underskrifwit samma Kyrkas räkenskaper från 1647 till 1667.

Nils Jenßon Colding har underskrifwit räkenskaperne för Ucklums Kyrka från 1668 till 1674.

Lars Stabæus ifrån 1690 till 1706. Hans dotter Margaretha Sophia blef gift med Kyrkoherden härstädes Grotte.

Andreas Dryander ifrån 1707 till 1709.

Andreas Amberni Grotte, Kyrkoherde här 1710. Hade partes synodales såsom opponens 1717, död 1748, efter en lefnad af 71 år. Uti sitt gifte med Sophia Stabæus hade han 9 barn, dottren Margareta Elisabeth blef gift med Comminister Johan Ring, och D. Christina Eleonora med Rectorn i Marstrand Waldstedt, sonen Anders Christiernus dog såsom v. Pastor 1789, sonen Ambern hade titel af Häradshöfding, och bodde 1789 på hemmanet Byhn.

Fabian Hilleström, Kyrkoherde här 1752 och i Kungelf 1768, se Kungelf.

Samuel Lydén, född i Tranemo Pastorat 1728, Philosophiæ Candidat i Lund 1754, prestwigd s. å., Kyrkoherde här 1768, och i Tegneby 1791, se Tegneby.

Johan Fredrik Roempke, född i Götheborg 1753. Fadren Theol. Lector och Doctor. Student i Upsala 1772, v. Collega i 1:sta Claßen af Götheborgs Trivial-skola 1778, Gymnasii Bibliothekarius s. å., prestwigd 1779, E. O. Bat. Predikant wid Garnizons-Regementet i Götheborg s. å., Ord. Bat. Pre-

Predikant wid samma Regemente och Slotts-Predikant på Ny Elfsborg 1782, commenderad med Regementet till Finland under Ryska Kriget 1790, Kyrkoherde härstädes 1792, responderade wid Prestmötet 1795, removerad från Prestembetet 1812, † 1821. War gift med Byggmästare dottren Anna Catharina Burman och hade med henne 6 barn, dottren Sigrid g. m. Ekonomi-Directeuren L. Segerlind, Anna L. g. m. Bryggaren L. Swenßon. Sönerne Carl och Fredric Handlande, Olof Lieutenant wid Bohus Läns Regemente.

Mag. **Johan Peterßon**, född i Qwille Pastorat 1776. Fadren Bonde. Student i Upsala 1797, Magister i Greifswald 1801, prestwigd s. å., Comminister i Uddewalla 1802, Kyrkoherde här 1812, död 1813. Han war gift med Maria Bruhn, dotter af Comministern i Uddewalla Olof Bruhn och hade med henne 3 barn, dottren Maria är g. m. Handlanden Mellgren.

Mag. **Pehr Ryberg**, född i Uddewalla 1759. Fadren Guldarbetare. Student i Lund 1779, prestwigd i Stockholm 1786; reste utrikes 1793 och 1794, Magister i Greifswald sistnämde år, E. O. Bat. Predikant wid Bohus Läns Regemente s. å., v. Rector wid Skolan i Uddewalla 1795, Ord. Bat. Predikant wid förut nämde Regimente 1797, Commenderad i Garnizon på Carlstens Fästning 1801, Regements-Pastor wid nämde Regemente 1805, bewistade Franska kriget 1806 och 1807, Norska kriget 1808 och 1809, Constituerad Fältprost från Mars till Sept. sistn. år, commenderad till Götheborg åren 1811 och 1812 i Engelska kriget. Utnämd till Fältprost sistnämde år, Kyrkoherde härstädes 1814, tillträdde 1815, död 1825. War gift med Anna Elizabeth Isberg, dotter af Kopparslagaren Isberg i Uddewalla.

Johan Almegren, född i Qwille Pastorat 1779. Fadren Bonde. Student i Lund 1801, prestwigd 1804, v. Pastor 1809, Capell-Predikant wid Gullholmen 1812, Comminister i Forshella 1820, tillträdde 1822, Pastor i Ödsmål 1825, Prost 1832.

Inlands Fräkne Härad.

Forshella Pastorat,

Är Regalt, tillhör 2:dra Claßen och består af följande Socknar, Forshella of. hem. 52¼, förm. 51, folkm. 2945 personer. Resteröd, of. hem. 15⅞, förm. 14, folkm. 622. Ljung, of. hem. 19¾, förm. 19⅛, folkn. 992. Grinneröd, of. hem. 13$\frac{1}{16}$, förm. 10⅞, folkm. 636.

Fors-

Forshella Kyrka, ligger på en höjd nära Prestegården. Deß ålder är okänd, men sedan hon d. 27 Maji 1764 genom åskeld blef uppbränd, nybyggdes hon, hwarwid likwäl de gamla murarne till en stor del begagnades. Hon är 40 alnar lång och 16 bred. Wid östra sidan är en Sacristia af träd, och wid wästra ett wapenhus af sten.

Altartaflan, målad i olja, föreställer Nattwardens instiktelse, hwarunder läses: "Detta görer till min åminnelse;" öfwer taflan är en stor förgyld sol och på taflans sidor Serafer. Predikstolen är arbetad i ganska enkel stil, utan några prydnader eller inscriptioner.

I klockstaplen hänga 2 Klockor, den större gjuten 1774.

Kyrkans silfwer wäger 36 lod.

På en grafwård på Kyrkogården läses: Ulrica Uneus, född Aff 1787, död 1821

Sen du mißkänd i din hydda wakat,
Föga muntrad af din lampas sken,
Lönar dig för allt hwad du försakat
På din mull en enkel sten.
Mångens otack, mångens tadelsjuka,
Så den wises köld, som dårens spott,
Med ett ord, Du kunnat förödmjuka
Men du teg och smålog blott.
Äfwen nu den sten wi rest belöner
Icke dig! från jorden lyfta hamn,
Tacksamheten blott hos mig och söner
Här må njuta än ditt namn.

Resteröds Kyrka, byggd af sten, är i längd 24, i bredd 10 alnar.

Altartaflan föreställer frälsaren på korset, hwarunder läses: "in honorem Dei et Templi Restaröd ornamentum Tabellam hanc ædes conficiendam curarunt Christiernus Björnonis de Anfasteröd, et gener ejus Torchillus Christierni de Risteness Anno 1681."

Predikstolen, gjord 1576, har nu mera endast wärde såsom en wäl bibehällen fornlemning.

Ett rökelsekar och en primklocka förwaras i Kyrkan ifrån Catholska tiden.

På den i klockstaplen hängande Klockan läses: Niclas Vejs me fecit in Lubeck Anno 1663.

Kyrkans silfwer wäger 28 lod.

Ljungs Kyrka, liknar till yttre structur Forshella Kyrka, är lika med den byggd af sten och är i längd 31 alnar samt i bredd 13 alnar.

Predikstolen, prydd med de 4 Evangelisternes bilder och med danska inskrifter, är rätt wacker. Altaretaflan är en gåfwa af framlidne Herr Israel Broström i Uddewalla och föreställer Frälsaren, Moses och Johannes i Bildthuggeri-arbete.

På en på norra wäggen hängande tafla föreställes Jesus på korset samt Maria och Maria Magdalena, stående gråtande der bredewid.

Uti klockstaplen hänger en Klocka med inskrift: "Friherre Schönleben Landshöfding, Doct. Carlberg Biskop, Magist. F. Bagge Proøest, J. Seth Secreterare. Psalm. 122 v. 1."

Kyrkans silfwer wäger 33 lod.

Grinneröds Kyrka, belägen på utmarken, är byggd af sten, försedd med chor, är i längd 34 och i bredd 11 alnar. Hon har ett grundmuradt wackert stentorn, 32 alnar högt, täckt med spån. Man har anmärkt, att Catholsk tro och Catholsk widskepelse helgade henne till offerkyrka, hwarigenom hon åtnjutit betydlige gåfwor. Äfwen nu händer det, att denna Kyrka ifrån aflägsna orter och okända gifware erhåller gåfwor. Hon war fordom helgad åt S:t Olof, och helgonets bild stod i en niche främs i Choret.

Altaretaflan är wacker, föreställer i upphöjdt arbete Frälsarens bild, omstrålad af en gloria och en af Apostlarne i knäböjande ställning der bredewid. På taflan läses: Soli Deo Gloria 1672 Mar. Brat. Jeg wil giffue min Lov i deris sind oc jeg wil skriffue hende i deris hjerte oc jeg wil were deris Gud oc de skule were mit folk. På Predikstolen föreställas i bildthuggeri de 4 Evangelisterne. Öfwer Predikstolsdörren läses: 1675 är denne predikstol skaffet af Rector Arendt du Boijes.

Uti Kyrkan hänger Pastor Michael Kocks epitaphium, hwarpå han föreställes tillika med hustru och barn.

På Kyrkans större Klocka läses: M. R. D. Otteson, Tolle Peterson, G. H. T. Björn Mårtenson, Malbard van. Dan. Gos. Mich. Tho. Hamborgk Anno Mundi 1631. Den mindre är gjuten 1814.

Kyrkans silfwer wäger 64 lod.

Barnunderwisningen bestrides genom ambulatoriske Skolmästare, hwilka enligt

ligt af Pastor gifwen instruction rotewis meddela underwisning uti läsning och, der så åstundas, skrifning. Hans Maj:t Konungen har till Pastoratets fattige nådigst förärat 300 R:dr B:co, af hwilka en del genast utdelades och återstoden 250 R:dr B:co är anordnad till ett stående Capital. Genom räntan häraf och årligen inflytande gåfwomedel bestrides fattigförsörjningen. De orkeslöse och sjuklige erhålla, efter skedd anmälan på sockneståmma, särskilt sammanskott i säd och penningar.

Series Pastorum:

Herr **Peder** är den förste Pastor, om hwilken underrättelse finnes. Hans tillträdes- och dödsår äro okände, men han sjelf har fått ett rum i efterwerldens hogkomst för sina emellan detta Pastorats Kyrkor aflagda Specimina af owanlig styrka och snabbhet i benen, emedan man om honom ännu berättar, att han om Söndagarne gick emellan alla fyra Kyrkorne i Pastoratet och tillika predikade wid dem alla. Han efterträddes af Herr **Mårten** och denne åter af Herr **Pehr**. Endast hans namn, oåtföljdt af alla sällsynta berättelser, har öfwergått till wår tid, likasom hans efterträdares Herr **Sörens**.

Anders Wallin, se Pastorerne i Bokenäs.

Johan Gothenius, född i Götheborg 1629. Fadren Joen Gunnarßon war Handlande. Studerade i Götheborgs skola till 1643 och på Gymnasium till 1653, då han blef prestwigd, Predikant på Elfsborgs Slott 1658, Pastor i Forshella 1682. Han predikade hwar gång wid 2 Kyrkor, intill sitt 78 år, då hán först tog Adjunct. Afled 1710, war gift först med Kerstin Heljesdotter och sedan med Petronella, dotter af Befallningsman Rasmus Jönßen i Nortaken. Sonen Lars blef Pastor i Onsala.

Anders Nordmark, war förut Gothenii Adjunct, blef Pastor 1709. Enligt accord med sin swåger Comministern härstädes, Raphael Nolleroth, hade Nordmark till honom afstått Pastorslönen i Ljung och Grinneröd; Nordmark afled 1744, war gift med företrädarens stjufdotter Anika Westerman.

Eric Bast war Comminister på Tjörn, då han 1746 här blef Pastor, † 1771. Han war gift med Ingeborg Kock från Uddewalla.

Magnus Torén blef Pastor 1773, † 1807, se Contracts-Prostarne.

Peter Andreas Åhlbottn, född i Götheborg 1772. Fadren Coopvaerdie Capitain. Stud. i Lund 1789, Magister der 1793, Prest 1795, v. Collega i Götheborg s. å., Ordinarie Collega 1798, E. O. Gymnasii Adjunct s. å., Ordinarie

dinarie Gymnasii Adjunct 1799, Consistorii Notarius 1801, Pastor här 1808, Prost 1815. G. m. Rebecka Signeul från Götheborg.

Series Comministrorum:

Raphaël Molleroth war Comminister omkring början af 1730:talet, och gift med Maria Gothenius, Pastors dotter i Forshella.

Petrus Normark, student 1738, prestwigd 1743 till Adjunct i Hjertum, Comminister i Forshella 1748, hade rum å förslag till Knåred 1759, död 176 . .

Gustaf Peter Kjerrulf, Phil. Magister, blef 1760 prestwigd till företrädarens Adjunct, Comminister 176 . ., död 1773.

Henric von Betzen, född i Götheborg 1739, student 1760, Prest 1770, Comminister här 1774, afled 1804 ogift.

Olof Carlgren, född i Qwille 1764. Fadren Bonde. Stud. i Lund 1791, Prest 1802, Comminister här 1804, död 1820.

Johan Almegren, Comminister här 1820, Pastor i Ödsmål 1826, se sistnämde ställe.

Joh. Peter Hellberg, född 1795, stud. i Lund 1819, Prest 1824, Lärare wid Uddewalla Wexelskola 1825, Comminister här 1830.

Lane Härad.

Uddewalla Pastorat,

Regalt, tillhör 1:sta Classen och består af Uddewalla Stad, som äger en folkmängd af 3624 pers. Båfwe Socken, of. h. 22$\frac{1}{8}$, förm. 21$\frac{5}{8}$, folkm. 1470. Ryr Socken, of. h. 30$\frac{1}{8}$, förm. 29, folkm. 1538.

Uddewalla *) Stads Kyrka har från fordna tider warit kallad St. Anna. Efter den wådeld, som d. 29 Julii 1806 öfwergick den äldre Kyrkan, blef nu warande uppförd, med bibehållande af de gamla murarne. Den förlängdes å östra sidan med ett rymligt chor, och å wästra sidan skedde tillbyggnad af en portal, uppförd af huggen sandsten. Kyrkan är nu inom murarne 69$\frac{1}{2}$ aln. lång, 21 alnar bred wid stora Kyrkodörren, och 16 alnar i korset. Chorets bredd är 16$\frac{1}{2}$

*) Uddewalla Stad kallades fordom Odenswold och Oddewald.

16½ aln. Kyrkans golf är af huggen sten, hwarunder dragrör äro anbragte. Färdigbygd inwigdes Kyrkan i Dec. 1811 af Contr. Prosten S. Ödman.

Predikstolen är blott provisionel, tills en ny kommer att uppställas.

I stället för Altartafla är midt för det i fonden warande fenster en transparent anbragt, hwilken föreställer ett tempel *), som i perspectif tyckes förlänga Kyrkan.

I Kyrkan äro 3:ne läktare, uppförde på den norra, södra och westra sidan. På den sistnämda står ett 10-stämmigt Orgelwerk, och afbidar att utbytas emot ett större och fullständigare.

Sacristian är rymlig. Torn har icke ännu hunnit uppbyggas. Uti klockstapeln hänger en Klocka af 3½ Sk:℔ wigt **).

I Kyrkan hänga 4 ljuskronor, och deß silfwer består af 1 winkanna, wägande 120 lod, skänkt af Börje Nilßon Bagge 1710, 1 communionkalk med paten, skänkt af Johan Nilßon Bagge, 1 oblatask med 2:ne silfkedar, 24 lod, märkt med H. W. A:o 1700, 1 dopfat 53 lod, skänkt af And. Waldenström 1718.

Kyrkans fasta Egendomar äro följande: Strömbergs qwarnar med 4 par stenar, St. Annæ ängs qwarn med 4 par stenar. Deßutom rättighet till sågwerks anläggande wid Risån, hwilken å genomskär Staden. Uti jordar äger Kyrkan Ängön, Jon Bengtshagen, Melleröd och åtskilliga utmarks-lotter, hwilka hwart 12:te år bortarrenderas. Följande tomter äro Kyrkans: N:o 2, ⅓ af N:o 3, N:o 38, 55, 280 och 303.

Staden äger 3:ne begrafningsplatser, en åt norra sidan af Staden i rak fortsättning af Drottninggatan, den andra på östra sidan, anlagd och inwigd 1813 för Båswe Socken, den tredje på södra sidan är bestämd för fattiga. Handtwerkssocieteten i Staden har förenat sig med Båswe Sockens innewånare uti ett gemensamt bruk af deras begrafningsplats.

Staden äger en wäl inrättad fattigwård, stadfästad genom Kongl. reglementet 1817. Arbetsföre fattiga få tillfälle till arbetsförtjenst, och deßutom något månadtligt tillskott. Orkeslöse och sjuklige underhållas med rum, föda, skötsel och stundom kläder. Barn få jemte underwisning och underhåll åfwen behöflige kläder. Inrättningen ledes af en Direction, bestående af 15 Ledamöter, hwilka hwart

*) Denna Kyrkoprydnad är förfärdigad 1816 af Sam. Orup.

**) Inskriften är: Den 29 Julii 1806. Tag dig wara att du icke förgäter Herren. 5 Mos. B. 6: 12. Stockholm d. 3 Julii 1807 af Ger. Horner.

3:dje år på allmän sockneſtämma wäljas af Stadsförſamlingen. Ständiga Ledamöter äro Stadens Kyrkoherde, Borgmäſtare och Läkare.

Inrättningens fonder äro:

Fordna Fattigkaßan	4956:	37, 3.
Benj. Bagges donation	1719:	29, 6.
Directeurſkan Tranchells d:o . . .	133:	16. —
Joſias Hegardts d:o	66:	32. —
Bjerkelins Enkas d:o	504:	4, 1.
Anders Wennerbergs d:o	1111:	5, 4.
K. Carl XIII donerat 1814 . . .	4000:	— —
K. Carl XIV:s nådegåfwa 1820	600.	— —
— — — — 1821	500.	— —
Summa B:co R:dr	13,591:	28, 2.

Utom räntan af detta Capital ſker årligt sammanſkott till Fattigförſörjningen. A sockneſtämma d. 10 Dec. 1820, då Direction waldes, beſtämdes för en tid af 3 år 1666⅔ R:dr B:co årligen.

Utom denna allmänna fattigwård finnas äfwen andra fattigſtiftelſer för Staden. Afl. Tenngjutare Palm ſkänkte år 1792 en fond af 1222 R:dr 10 ß. 8 r:ſt., hwaraf årliga räntan 73 R:dr 16 ß. af Paſtor i Nov. månad utdelas. Herr Fredrik Kock har gjort det förordnande, att af ägaren till tomten N:o 81 årligen ſkall till Paſtor lemnas 10 R:dr för att utdelas i Maji månad. Afl. Herr Bratt gjorde d. 16 Julii 1793 den dispoſition, att arrendet för en äng ſkulle tillfalla 10 Enkor. Halfwa antalet utnämner Magiſtraten, och andra hälften Paſtor. De utnämde behålla gratialet för lifstiden. Siſta arrendet gafs 1817 på 12 år, och lemnar årligen 136 R:dr 20 ß. B:co. Samme Herr Bratt har äfwen gjort det förordnande, att 20 R:dr B:co ſkola hwarje nyårsafton af Stads-Comminiſtern till fattige utdelas. Enligt Rölundſka dispoſitionen ſkola 66 R:dr 32 ß. årligen utdelas af Brödra-societetens föreſtåndare på Teſtators dödsdag. Utdelningen från Sjömanshuſet är olika, efter sammanſkottens varierande belopp.

Barnunderwisningen föranſtaltas för de fattiga af fattigförſörjnings-directionen.

Söndagsſkolan inrättades i början af år 1815 för handtwerks-lärlingar och wanwårdade äldre goßar. De underwiſas der koſtnadsfritt hwarje helgdags eftermiddag, ifrån aftonſångens ſlut till kl. 8 om aftonen, i innanläsning, chriſtendom, ſkrifning och räkning. Lärlingarne äro omkring 20.

J stället för fattigförsörjningens 4 mindre barnskolor, har en wexelunderwisnings-skola, i ett för ändamålet uppbygdt och inredt hus, blifwit år 1822 öppnad och beräknad för 200 barn, hwilka der skola njuta underwisning i allt, som genom en sådan inrättning kan winnas. De fattige underwisas gratis, och de öfrige mot 16 ß. B:co i månaden. År 1822 woro i denna underwisningsanstalt 136 barn af begge könen. 40 af deße woro betalande, de öfrige gratister. Läraren bebor 2:ne rum i Skolhuset, och åtnjuter 200 R:dr B:co i lön årligen.

Båfwe fordna Kyrka, som war byggd inom Staden, kallades St. Hedwig *). Wid början af 1600:talet befanns denna Kyrka så förfallen, att den ej mera kunde iståndsättas, hwarföre den nedrefs, och Båfwe Församlings innewånare fingo bänkrum i Stadskyrkan. Båfwes Kyrkotionde, 17 tunn. 29 kappar korn, ingår nu i Stadens Kyrkoräkenskaper, och Båfwe Församling deltager med $\frac{1}{8}$ uti alla extraordinära utskylder, som fordras för Stadskyrkans widmakthållande. Barnunderwisningen werkställes i Båfwe socken genom en antagen ambulatorisk Skolmästare. Enligt sockneståmmo-beslut af d. 14 Aug. 1814, är hans lön, jemte födan, fastställd till 2 R:dr B:co af hwarje hemman. Socknen är indelad uti underwisnings-rotar, efter hemmanens läge. Barnen underwisas således rotwis efter föreskrifwen ordning. Underwisnings-ämnen äro innanläsning och christendom, samt, der så åstundas, skrifning. Tiden för underwisningen är i allmänhet beräknad till en half wecka för hwarje barn, så att, då till ex. 12 barn anmälas, förblifwer Skolmästaren i den roten 6 weckor. Efter fulländad underwisning i roten, infinna sig barnen påföljande Söndag i Kyrkan, för att af Pastor i församlingens närwaro förhöras. Detta underwisningssätt har hittills swarat mot ändamålet.

Norra Kyrs Kyrka är uppbygd af träd år 1671. Den innehåller 28 alnar i längd, $18\frac{1}{2}$ aln. i bredd och $23\frac{1}{2}$ i höjd. Inwändigt är den målad, och har i senare tid blifwit försedd med flere fönster.

Kyrkans silfwer utgöres af 1 förgylld kalk, wägande 28 lod, med inskrift: J. N. R. J., på foten: renovat. A. 1733 Past. et Præp. M. Z. Esbergio, Comminist. D. Laur. Gothenio, 1 förgylld oblatask, 24 lod, med inskrift: Effect. Præposito et Pastore D. Mag. Z. Esbergio et Comministro D. Laur. Gothenio A. 1733, 1 silfsked 1 lod, 1 g. socknebudskalk 6 lod, en brudskrud, bestående af krona, bälte med kors och 2:ne halskedjor, wägande tillsammans $57\frac{3}{4}$ lod.

J klock-

*) Kyrkan har warit belägen i södra delen af Staden på den plats, som burit namn af gamla Kyrkogården, och före eldswådan 1806 begagnades af Båfwe Församling till begrafningsplats. Den försåldes af nämde Församling år 1813, hwarefter en ny begrafningsplats inköptes, som nu innefattas inom Stadstomten N:o 4.

I klockstapeln hänger en Klocka af 2 Sk:℔ wigt *).

Ryrs Kyrkotionde är 26 tunn. och 17 kappar Korn, hwilka lösas med penningar, efter det i Bohus Län af ålder antagna pris, 24 ß. för tunnan. Församlingen fyller bristen genom sammanskott för hwarje år, efter förefallande behof.

Barnunderwisningen i denna socken har hittills skett genom en af Församlingen antagen Skolmästare, hwilken infunnit sig, der behofwet och förtroendet kallat honom. Om Söndagarne har han särskilt underwisat de barn, som anmält sig att för första gången begå den H. Nattwarden. Förslag är gjordt att här införa samma underwisnings-method, som i Båfwe Socken, men intet beslut härom är ännu fattadt.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Peder Sygnius, som skref sig Canonicus Opsloensis oc Pastor i Oddewald. Hans embetstid är okänd.

Brynolphus Petri, som tros hafwa dödt omkring 1598.

Rasmus Jensen Allelöf war Pastor 1600, tillika Prost i Elfsyßel, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Christen Nilßön 1616.

Jörgen Påwelßon Harbor 1622.

Holger Oweßön 1632.

Björn Helleßön 1636 **).

Hans Gjädda Jenßen war först Capellan i Uddewalla 11 år, sedan Pastor der i 19 år och Prost i Elfsyßel i 4 år, dog 1670, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Jockum Frantzen war företrädarens måg och erhöll Pastoratet, sedan Swärfadren afsagt sig det. Denne öfwerlefde likwäl sin måg twenne år, ty Frantzen dog 1668.

Jöns

*) Har denna inskrift: Do Mich. M. Jurgen Wulff in Wismar Goett. Do war krich und große Nodt Anno Christi 1639.

**) Dennes namn, tillika med de fyra näst föregåendes, har warit upptaget på Prosten Gjäddas grafsten, som legat i choret.

Jöns Colstrup *) blef gift med företrädarens Enka. Han berättas såsom Riksdagsman 1672 hafwa utwerkat, att Kronotionden af Forshella Gäll blef anslagen till löneförbättring åt Skol-Lärarne. Under hans embetstid blef emellan 1671 och 1675 Nyrs Kyrka åter uppbygd. Uti kriget med Danmark, wisade han allt för stor tillgifwenhet för Danska krigshären, hwarföre han ansåg rådligast att wid fredsslutet 1679, följa den aftågande Arméen till Norrige, der han blef Sockne-Prest i Nås, samt kort tid derefter Prost öfwer öfra Romerige. År 1711 återkom han till Swerige, såsom Fältprost wid Danska krigshären, under General Löwendals befäl. Han har utgifwit en Dansk afhandling: Tidernes beregninger under 3 Kirche Stater. Wid sitt afwikande, säges han hafwa medfört de äldre handlingar, som kunnat sprida ljus öfwer Kyrkans, Skolans och Stadens fordna tillstånd. Han afled 1720.

Hans Erdeman, född 1636, tillträdde 1679, hade förut warit Regements-Pastor, war gift med Trina Bagge från Marstrand och afled 1699.

Mag. **Elias Parnovius**, förut Lector i Götheborg. Då han fått fullmakt att wara Prim. Theol. Professor och Domprost i Åbo, afled han i Uddewalla 1708, se DomCapitlets Ledamöter, Hist. Lectorer.

Mag. **Andreas Haßelqwist** tillträdde 1710, hade förut warit Reg. Pastor wid Lifgardet, responderade wid 1714 års Prestmöte, afled 1717.

Doctor **Herman Schröder** war, då han erhöll fullmakt på Uddewalla Pastorat, redan Lector i Götheborg och Prost öfwer Elfsyßels Contract. Han tillträdde likwäl icke detta Pastorat, utan erhöll transport till Pastors-beställningen wid Catharinä Församling i Stockholm, blef Biskop i Calmar 1729, afled 1744, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

*) Den Colstrup, som war inwecklad i flere politiska händelser, har en Norsk Embetsbroder, Fältprosten och Kyrkoherden i Agger Herr J. Herman Munch benäget lemnat följande underrättelse, hwilken ger rättelse och fullständighet åt den, man förut ägt: Jens, eller som han skrev sig selv, Johannes Colstrup, war födt i Marstrand aar 1639, hwor hans Fader war Handelsman og Skipper. Han war wid aar 1663 Sogne Prest i Uddewalla eller Oddewald, hworfraa han matte flygte med sin Familie till Norge, formedelst en for de Swenske skadelig bemedling, som han havde med Noriges Statholder Güldenlöwe, der gaw ham Nås Sognekald på Ower Romerige, et af de beste geistlige Embede i Landet. Han blef Prowst i Prowsteriet og gjorde mange nyttige indretninger i sin Sogn. Han war en serdeles begafwet, klog og dristig mand. Da Kong Carl XII faldt in i Norge aar 1718, blef Prowst Colstrup eftersatt og maatte flygte till Eiswold Jormedel, hwor han ifer skyldte sin Frelse till en Swensk fanged Officier, som han hawde döbt i Uddewalla. I aar 1719 fulgte han den Norske Armée ind i Swerrig i Oberst Lieutenants uniform og karakter, som han wed hjemkomsten aflagde. Han war 4 gange giwt, Prest ower 57 aar, hworfor han og celebrerede sitt Embets Jubilæum. Han døde aar 1720 anno aetatis 81. Gaarden Brustad, som han beboede, blew wed en ulyckelig ildebrand lagt i aske, hworwed hans andre Hustru og 2 Börn kom ynkeligen af dage, og er det rimligt, at hans papiere samme gang blew forterde af Luen, da man ikke har kundet opspjorge nogre af de fraa Uddewalla medtagne papieren, og diße ej heller findes wid kaldet efter nu werende Sogne-Prests forsikkring.

Mag. Jach. Esberg tillträdde 1719, war förut Huspredikant hos Grefwe Mörner. Af inskrifter på Kyrkans silfwer synes, att han warit Local-Prost, predikade wid Prestmötet 1728, död 1734.

Peter Bundi war förut Rector wid Skolan härstädes, Kyrkoherde i Morlanda 1711, utnämd Pastor i Uddewalla 1734, död 1737, se Contracts-Prostärne i Elfsyßel.

Doctor Jonas Wahlborg, se Contracts-Prostarne i Elfsyßel.

Doctor Matthias Schröder, född i Uddewalla d. 2 Julii 1738. Fadren Handlande. Student i Upsala 1756, Magister derstädes 1764, prestwigd 1766, vice Rector wid Uddewalla Skola 1772, ord. Rector derstädes 1773, undergick Past. Examen 1777, Kyrkoherde härstädes s. å., Hon. Prest 1781, Theol. Doctor 1809, gift med Anna Maria Almgren, dotter af en Sjöcapitain, afled 1810.

Doctor Casten Rabe, född i Gödestads Socken. Fadren Kronobefallningsman. Student i Lund 1785, Magister derstädes 1796, prestwigd s. å. Förordnad att föreståå Falkenbergs Skola 1798, ord. Pädagog derstädes 1800, erhöll Rectors titel 1805, Kyrkoherde härstädes 1811, tillträdde 1812, Hon. Prost 1815, Ledamot af Kongl. W. och W. Samhället i Götheborg 1816, Riksdagsman 1818, Theol. Doctor s. å., v. Präses wid Prestmötet 1831, Contracts-Prost 1831, utgifwit en Latinsk Språklära, kallad Septuaginta Latini, som blifwit öfwersatt på Tyskan, och af K. Uppfostrings-Comitén föreslagen till Lärobok wid Skolorne. Gift med Regina Christina Sandmark, dotter af Doctor Swen Sandmark i Rångedala.

Af de äldre Comministrar, som warit tjenstgörande wid detta Pastorat, känner man nu blotta namnen. De uppgifwas wara följande:

Herr Mårten.

Herr Olof.

Herr Christen.

Hans Gjädda Jenßon, se Pastorerne.

Herr Jochum Frantzen, se Pastorerne.

Christen Björnßon afled 1677 *).

Swen Clementßon tillträdde 1678, afled 1691.

Wil-

*) I anseende till Comministrarnes ringa inkomster, blef dem wid denna tiden bewiljad den så kallade omgången.

Wilhelm Bruhn war förut i 12 års tid Rector Scholæ härstädes, † 1708.

Bengt Dahlberg war förut Reg. Pastor, Comminister härstädes 1710, blef slutligen Pastor i Krokstad 1715, afled der 1726.

Pehr Sahlgren afled efter 2 års tjenstgöringstid härstädes.

Lars Gothenius tillträdde 1717, blef Pastor i Onsala 1737.

Jonas Wahlborg, Comminister 1737, Pastor i Uddewalla 1738.

Josias Zachrißon tillträdde 1758, blef Pastor i Bro 1753.

Mag. Anders Knape blef Kyrkoherde i Skepplanda 1765, se Pastorerne derstädes.

Peter Hoffman, prestwigd 1760 till Adjunct i Breared, afled 1775.

Mág. Sw. A. Lindberg drunknade d. 7 Nov. 1782.

Olof Bruhn, son af Kyrkoherde Otto Bruhn i Toßene, war förut Rector wid Skolan i Uddewalla, Comminister 1784, orerade wid Prestmötet 1785, afled d. 8 Apr. 1792.

Joh. Forsberg tillträdde 1793, Fattighus-Predikant i Götheborg 1797, se series af Predikanterne derstädes.

E. M. Beckeman tillträdde 1798, Kyrkoherde i Morlanda 1803, se Contracts-Prostarne i Elfsyßels Norra Contract.

Joh. Peterßon tillträdde 1803, utnämd Kyrkoherde i Ödsmål 1813, se Pastorerne derstädes.

Nils Er. Bernström tillträdde 1813, afsade sig Comministraturen 1817, se Pastorerne i Kungsäter.

And. Em. Bårström, född i Uddewalla 1788. Fadren Skeppstimmerman. Student i Lund 1811, prestwigd 1812, Comminister härstädes 1818 och i Myckleby 1826, † 1827.

Carl Eric Lignell, född i Halmstad 1796. Fadren Collega. Stud. i Lund 1813, Collega i Uddewalla 1821, Prest 1822, v. Rector 1826, Comminister här 1827.

Uddewalla Skola intager ett rum ibland Stiftets Lärdomsskolor. Skolehuset är ett twå wåningar högt stenhus, beläget wid Kungsgatan, icke långt ifrån stora torget. Husets långsida har en sträckning af 29 alnar, tomten innehåller 2117

 qwa-

gwadrat alnar, och utmarken dertill å Stadens grund utgör $1\frac{1}{2}$ geometriskt tunneland. Rector Scholæ och andra Collegen bo uti Skolhusets nedra wåning, som består af 6 rum och kök. I öfra wåningen äro 5 rum och kök jemte förstufwa. Underwisningen sker uti de tre större rummen, och de öfrige begagnas af första Collegen. Deßutom finnes en större wind, inrättad för åtskilliga hushållsbehof, samt flere uthus, uppförda af timmer. Skolhuset har ett wackert utseende, är i fullkomligt stånd, innehar tomtnumret 242, och är brandförsäkradt till en summa af 4817 R:dr 8 ß. B:co.

För Stadens medel är detta Skolhus inköpt af framlidne Directören och Riddaren af K. Wasa Orden P. P. Bagge emot en summa af 4000 R:dr B:co. Byggnadens tjenlighet till Skolhus har Kongl. Maj:t i nådig skrifwelse af d. 28 Dec. 1821 gillat. Det tillträddes wid Michaelis tiden sistnämde år, och har sedermera för sitt nu warande ändamål begagnats.

Skolans grundläggnings-år är okändt. Men då förteckningen på Skolans Lärare sträcker sig mot medlet af 1600:talet, så har man säker grund för den slutsats, att Skolans ålder måste sökas bortom nämde tid. De äldsta underrättelser, man äger om skolans organisation sträcka sig icke längre än mot början af 1700:talet. För Kyrkans medel och nära inwid den samma, uppbyggdes 1727 ett Skolhus, hwaruti fanns ett gemensamt större rum för Rectorns och Collegas disciplar, och twenne smärre underwisningsrum woro upplåtne åt Apologisten. Detta Skolhus befanns dock år 1784 wara så förfallet, att de som då woro närwarande wid examen midsommarstiden, ansågo det för odugligt att repareras, och ingingo uti förberedande åtgärder för uppbyggandet af en mera ändamålsenlig Skolbyggnad. Detta werkställdes, och på samma tomt uppfördes ett nytt Skolehus af timmer, twenne wåningar högt, i hwilket woro boningsrum anordnade för Rector och Collega. Byggningsmedlen utgjordes af wißa ersättningar för rättegångskostnader, som blifwit tilldömde Uddewalla Stad. Twist hade uppstått emellan Polska Baronen Kaman, som ägde Källeröds bruk i Elfsborgs Län, och emellan Uddewalla Borgerskap, i anledning af wäckt fråga om nedrifwandet af en på Källeröd, till förfång för Uddewalla privilegierade Sågbruks Bolag, uppbygd Sågqwarn. Kaman blef dömd att erlägga en betydlig rättegångskostnad, hwilken genom Handlanden A. Knapes berömliga föranstaltande blef anwänd till uppbyggande af nämde Skolhus. Men genom den förödande branden, som d. 29 Julii 1806 öfwergick Staden, lades detta hus i aska. Wid detta tillfälle förstördes alla äldre handlingar, som kunnat gifwa upplysning om Skolans fordna tillstånd. Ifrån sistnämde tid och till år 1821, då nu warande Skolhus inköptes, har Borgerskapet hyrt underwisningsrum, och betalt åt Skol-Lärarne årlig hushyra.

Skolan

Skolan har ingen fond, sedan den gåfwan 400 R:dr B:co, som afl. Handlanden Wennerbergs arfwingar d. 24 Nov. 1815 bestämt, gått förlorad.

Något Skolbibliothek finnes här icke. I senare tider hafwa likwäl tillkommit, genom en friwillig gåfwa wid barnens inskrifning i Skolan, 135 band af skolböcker, som utlånas till de fattigare af Skolungdomen.

Lärarnes antal har i senare tider warit omskifteligt. Uti det äldre Skolhus, som uppfördes 1727, woro underwisningsrum inrättade för Rector, Collega och Apologist. Men då uti det nyare Skolhus, som efter år 1784 uppbygdes, boningsrum tillika woro anordnade för Lärarne, så nämnas blott Rector och Collega, såsom åtnjutande denna förmon. Detta antal af 2:ne Skol-Lärare bibehölls ifrån sistnämde tid och intill år 1819, då tredje Läraren utnämdes. Äfwen är en Cantor wid Skolan antagen.

Rectorer wid Skolan hafwa warit:

Wilhelmus Nicolai, som sedan blef Comminister i Morlanda.

Christen Perßon blef sedan Comminister i Grinneröd.

Swen Clementßon blef 1678 Comminister i Uddewalla.

Wilhelm Bruhn blef sedan Comminister i Uddewalla.

Abraham Schoug tillträdde 1693, dog wådligt 1696, under en resa till Östergöthland, som war hans fäderneort.

Barthold Segerus blef Rector 1696, Pastor i Falkenberg 1706, dog 1734.

Hans Wandalin blef Rector 1706, dog 1708.

Peter Bundi war här blott 3 år tjenstgörande, se Pastorerne i Uddewalla.

Petrus Rathe tillträdde 1711, opponerade wid 1714 års Prestmöte, war här 12 år tjenstgörande, nedlade derefter Rectors-embetet, och emottog mißiv dels såsom v. Pastor, dels ock såsom Adjunct, i hwilka egenskaper han tjenstgjorde på flere ställen inom Stiftet. Han utgaf, utom Homiletiska skrifter, äfwen en Logica och en Ontologia med titel: Regina ancillans. Dödsåret okändt.

Swen Lindberg hade förut i 4 år warit Collega, blef Rector 1723, och innehade denna syßla i 18 år, se Pastorerne i Tjörn.

Nils Knape, student 1726, prestwigd 1742, Rector 1741, war uppförd på åtskilliga Pastors-förslag, afled 1771.

Mag. Matth. Schröder tillträdde 1773, Kyrkoherde i Uddewalla 1777, se Pastorerne derstädes.

Olof Bruhn 1778, Comminister i Uddewalla 1784, afled 1792.

Mag. Peter O. Bruhn 1784, † 178..

B. Ballerin, Kyrkoherde i Harplinge 1796, se Pastorerne i Harplinge.

Mag. Olof Bamp 1797, Kyrkoherde i Bro 1805, se Pastorerne derstädes.

Mag. Dan. Bullberg 1805, Rector i Halmstad 1806, se Pastorerne i Winberg.

Mag. And. Bruhn 1807, Gymnasii Adjunct 1809, se DomCapitlets Ledamöter, Theol. Lectorerne.

Mag. J. A. Berggren 1810, Kyrkoherde i Qwille 1825, se Pastorerne derstädes.

Mag. Swen Rydén, född i Masthugget 1796. Fadren Reg. Läkare. Stud. i Upsala 1815, Magister der 1824, Rector här 1826.

Colleger, på hwilka förteckning kunnat erhållas, hafwa warit:

J. Sundbeck, afled 1771, g. m. Anna Maria Gädda, Pastors dotter i Nasmerstad.

O. Bruhn och Mag. P. O. Bruhn, begge deße bröder woro tjenstgörande emellan 1770 och 1784.

Mag. O. Bamp 1785, Rector härstädes 1797.

Mag. Johan Peter Boström 1793, Kyrkoherde i Berghem 1804, se Contracts-Prostarne i Mark.

Mag. And. Bruhn 1804, Rector härstädes 1807.

Mag. J. A. Berggren 1807, Rector härstädes 1810.

Mag. Joh. Palmborg 1810, Rector wid Marstrands Skola 1815, se Pastorerne i Krokstad.

Mag. P. Engberg 1815, Rector wid Tyska Skolan i Götheborg 1821, se Rectorerne derstädes.

Joh. Anderßon 1817, Rector Scholæ i Halmstad 1823, se Rectorerne derstädes.

Daniel

Daniel Bohlin, född i Marstrand 1801. Fadren Apothekare. Stud. i Upsala 1820, Collega här 1825.

Enligt Kongl. Maj:ts nådigst fastställda interims lönereglering, antogs 1819 till andre Collega Mag. P. N. Rhodin, som på begäran, blef 1821 dimitterad från denna lärareplats. C. E. Lignell, född i Halmstad 1796, student i Upsala 1815, blef andre Collega i Uddewalla 1821. Niclas Hagborg, Collega 1828. T. R. Sallander, född 1806, prestwigd 1830, Collega 1834.

Antalet af Skolungdomen har under sista tiotal af år omskiftat emellan 60 och 80. Till underſtöd för Skolungdomen, har framl. Borgmästaren Börje N:son Bagge wid början af förra århundradet testamenterat en äng, kallad Bergshagen, hwaraf årliga arrendet, som för närwarande är 44 R:dr 12 ß. B:co, tillfaller Skolungdomen *).

Gustafsbergs Barnhus. Denna stiftelse grundar sig på det af framlidne Handlanden Anders Knape Hanßon och deß Fru Christina Hegardt d. 10 Apr. 1772 upprättade och genom Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution af d. 12 Mars 1775, stadfästade Testamente, enligt hwilket, all deras qwarlåtenskap skulle efter begges frånfälle anwändas till fattiga och wärnlösa barns uppehälle och underwisning. Ledd af den önskan, att ännu före sin död se denna inrättning iordningsatt, började Herr Knape, strax efter sin Frus frånfälle att ingå i författning om werkställigheten af ofwannämnde disposition, och redan den 13 Julii 1776 öppnades för behofwets barn denna tillflyktsort. Med samma nit för det uppwexande slägtets wäl, som förmått stiftaren att af sin förmögenhet göra en så ädel anwändning, sökte han äfwen, att åt sin nya inrättning gifwa den säkerhet, som skulle trygga deß bestånd för framtiden, samt den fullkomlighet, som skulle leda till uppnåendet af det ändamål, som söktes. I hwilken afsigt stiftaren, efter att under Inrättningens utöfning hafwa erhållit nogare erfarenhet, till Kongl. Maj:ts Nådiga bifall och stadfästelse öfwerlemnat ett förslag till ytterligare ändring och förbättring af deß nya Barnhus-inrättning, hwilket genom Kongl. Resolutionen af den 18 Febr. 1782 gilladt, i förening med ofwanbemälte Testamente, borde utgöra det Reglemente, hwarefter Inrättningen framdeles skulle styras.

Barnhus-Directionen utgöres af Uddewalla Stads Tjugufyra Äldste under ordförande af en Directeur, som af hela Uddewalla Borgerskap å nyo wäljes hwart

*) Ibland namnkunnigare män, som i denna Skola grundlagt sina studier, må nämnas: Herman Schröder, som blef Biskop i Calmar och Stamfader för Schröderheimska familjen. Johan Wingård, som blef Biskop i Götheborg, Baron Borgenstierna, Ståthållare på Gripsholms Slott m. m. F. d. Landshöfdingen i Östergöthland Baron Nieroth. Ryska Kejserl. Hof-Rådet v. Blir, som född d. 29 Julii 1749, afled i Rewel. Canzli-Rådet och Ridd. Schoerbing, känd såsom författare till åtskilliga oeconomiska skrifter. Deßutom kunde af denna anledning här anföras flere förtjente män, som fordom werkat inom detta Stift, eller som ännu genom en manlig werksamhet inom deße bygder gagna Kyrkan och staten.

hwart tredje år, utöfwer hwilken tid Directeurskapet, blott i händelse af enhällig kallelse, får af samme man bibehållas.

Barnhusets fond utgöres af Gullmarsbergs Säteri, beläget uti Skredswiks Socken, bestående af 2:ne hela Hemman samt underliggande 7 mantal, Landeriet Gustafsberg, hwarest Barnhuset är inrättadt, ¼ mil söder om Uddewalla, några ängar omkring Staden, samt actier uti Torps Sågbruk. Utom nämnde fastigheter drager Inrättningen årliga räntor af ansenlige mot första inteckningen i fast egendom utlånte Capitaler, hwilka tillsamman utgöra omkring 60000 R:dr.

Barnhusbarnen, hwilkas antal icke får öfwerstiga 25, böra wara födde inom Bohus Län, och antagas efter bifallen ansökning hos Barnhus-Directionen, wid 7 a 8 års ålder och derutöfwer. De således intagne Barnen njuta sedan på Barnhuset intill deß de fyllt 16 år uppehälle samt all den omwårdnad, hwaraf deras ålder är i behof, samt underwisning i det Latinska samt de wanlige lefwande språken, Historien, Geografien, Mathematiken, Arithmetik, Ritning och Musik. Då deras bildning på Barnhuset upphörer, employeras de genom Directionens försorg, efter hwar och ens fallenhet och lust, uti Handel, Handtwerk, Sjöwäsende eller någon annan näring, samt förses då med ny full beklädning, och erhålla deßutom 8 R:dr 16 ß. B:co contant hwardera. De, som wisa lust för Sjöwäsendet, få, sedan de bestämt sig för detta yrke, på Inrättningens bekostnad, äfwen lära Navigationen.

Jemte deßa på Barnhuset intagne, erhålla ett lika antal af fattiga barn ett årligt gratial af 16⅔ R:dr R:g:s hwardera, hwilket, ämnadt till ett understöd wid deras underhåll och första uppfostran, kan få åtnjutas från spädaste barndomen intill fyllda 12 år. Deßutom tilldelas 50 barn årlig uppfostrings-hjelp med B:co R:dr 11: 5, 4. Inga flickobarn kunna komma i åtnjutande af inrättningens förmoner. Från inrättningens början till år 1821 hafwa 200 fattiga ynglingar, efter att längre eller kortare tid på Barnhuset hafwa blifwit uppfostrade, utgått till åtskilliga yrken samt 264 erhållit årligt gratial.

Barnhus-Läraren, som bör wara Prest, antages af Directionen, åtnjuter, jemte fritt uppehälle på stället, 166⅔ R:dr B:co i årlig lön, och är enligt det af Kongl. Maj:t i nåder fastställda Barnhus-reglemente, efter 6 a 7 års tjenstetid, berättigad att wid ansökning blifwa på förslag till Pastorat uppförd, samt får äfwen hos Konungen omedelbart göra ansökning *).

Barn-

*) Stiftaren af detta Barnhus, Großhandlanden Anders Knape Hanßon föddes d. 3 Jan. 1720 i Uddewalla, der hans Fader warit Handlande. Af behofwet och en rådande böjelse för sjöwäsendet föranleddes han att utwälja detta lefnadsyrke. Efter att under loppet af flere år genom lyckliga sjöresor från Stockholm och Uddewalla hafwa förwärfwat en betydlig förmögenhet, bosatte han sig såsom Handlande uti sin födelsestad, der han i flere år njöt en förtjent aktning såsom medborgare. I sitt äkten-

kap

Barnhus-Lårare hafwa warit:

Elisæus Winding, född i Strömstad 1745. Fadren Gräns-Inspector. Af Stiftaren utnämd wid Barnhusets öppnande 1776, Kyrkoherde i Höja Pastorat i Skåne 1781, afled 1793.

Johan Nicol. Brunius, född i Warberg 1759. Fadren Tolags-Bokhållare och Wågmästare. Student i Lund 1774, prestwigd 1781. Af Stiftaren utnämd till Barnhus-Lårare 1782, afled 1787.

Mag. **Magnus Ullman**, utnämd Lårare wid Gustafsbergs Barnhus 1787, Kyrkoherde i Onsala 1797, se Contracts-Prostarne i Fjäre och Wiske Contract.

Mag. **Jac. Sandegren**, Lårare härstädes 1798, Kyrkoherde i Karreby 1806, se Kyrkoherdarne i Weddige.

Mag. **Gunnar Wennerberg**, född i Tunhem af Skara Stift 1782. Fadren Bonde. Student i Lund 1800, Magister derstädes 1805, utnämd Lårare wid Barnhuset 1807, prestwigd s. å., Kyrkoherde i Lidköping 1815.

Carl Adolf Thudén, född i Uddewalla 1793. Fadren Hökerihandlande. Student i Upsala 1812, disputerat pro Exercitio s. å., aflagt examen stili pro gradu 1815, prestwigd 1816, Lårare wid Barnhuset s. å., v. Pastor 1828 och Pastor i Bro 1830.

Mag. **Carl August Landberg**, född i Uddewalla 1802. Fadren Landtbrukare. Stud. i Lund 1822, Magister der 1829, Prest och Lårare här s. å.

Skredswiks Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen och består af Socknarne Skredswik, of. h. 47⅝, förm. 44¾, folkmängd 1979. Herrestad, of. h. 49, förm. 46½, folkm. 2131. Högås, of. h. 12½, folkm. 517.

Herrestads Kyrka, som af ålder skall hafwa warit Pastoratets Moderkyrka, har genom DomCapitlets utslag af d. 21 April 1813 fått sig denna uråldriga rättighet tillerkänd, hwarigenom Skredswik och Högås blifwit ansedda såsom annexer. I Herrestads Kyrka förrättas nu alltid tidig gudstjenst, här hållas äfwen installationer, gällstämmor och andra förrättningar, som afse hela Pastoratet.

skap med Catharina Hegardt, saknade han arfwingar till sin ansenliga förmögenhet, hwilken han derföre bestämde till ett gemensamt arf för sin landsorts wärnlösa ungdom. Han afled d. 26 Oct. 1786 efter att i den fromma stiftelse, som han grundlagt, hafwa åt sig uppreßt en waraktig minneswärd.

Denna Kyrkas forntåldriga utmärkning såsom Moderkyrka har utan twifwel sin uppringelse deraf, att Pastors-boställIet fordom warit beläget i Herrestads Socken. Gästgifwaregården derstädes kallas ännu i jordeboken för Prestegård. Okändt är, på hwilken tid den förändring inträffade, hwarigenom Pastors-bostället blef förlagdt inom Skredswiks Socken. Men att detta skett före 1698, upplyses af en sistnämde år upprättad och ännu befintlig charta öfwer Skredswiks Prestegårds ägor.

Skredswiks Kyrka, af sten, är uppförd i äldre tider. Byggningsåret okändt. Kyrkans längd, choret inberäknadt, är 46 alnar, bredden 12, höjden till takfästet 13½ aln, murarne äro 2½ aln tjocka, på norra sidan är intet fenster, choret är i senare tid tillbygdt, och i deß hwalf är inhugget 1683, hwilket tros utmärka året, då tillbyggnaden skedde.

Predikstolen är utsirad med Frälsarens och Apostlarnes bilder. Om deß ålder är följande inskrift: På Kirchens bekostning Anno 1609, i Kircheherdens Olavus Torgersöns tid, Niels Ewertßon Bratt manu fecit.

Altartaflan, som är gjord 1684, har billdthuggeri-arbete, som föreställer stycken ur Frälsarens lidandes historia. På öfra delen af Altartaflan läses: Thett blodh Jesu Christi rener och ränser oß fraa alle ware synder. Öfwer Altartaflan är en Seraf, som håller en uppslagen bok, hwaruti är tecknadt: Consummatum est. På högra sidan om Altaret är Cederfeltska wapnet anbragdt, och på den wenstra Lagman Cederfelts Frus, född Poppelman, wapen.

Dopfunten är af sten. Nederst wid foten föreställes Christus, sönderkrampande ormens hufwud.

Orgelwerket, af åtta stämmor, är uppsatt af J. Eberhardt, och sedermera år 1824 renoveradt. Det skänktes till denna Kyrka 1790 af Kyrkoherden E. Wallerius, som inköpte det för medel, hwilka han såsom Pastor wid Götheborgs Fattighus hade erhållit att fritt anwända för fromma ändamål.

Kyrkans silfwer består af kalk och paten, wägande tillsamman 48 lod. På kalken är graveradt ett lamb med segerfana, och inskrift: ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. På kalkens fot läses: Pastore Johanne Trogelio. Deßutom finnes en sockenbuds-kalk med paten, wägande tillsamman 10 lod.

Uti klockstapeln, som står på ett litet berg utom Kyrkogården, hänga twenne Klockor *).

Her-

*) På ena sidan af storklockan är denna inscription, öfwerst: Christus är mitt lif och döden är min winning Phil. 1. Midt på samma sida: Guds starka Allmakts ord, ditt hierta skall bewcka, som öppna will

Herrestads Kyrka, belägen på en höjd och bygd af sten, har förr ägt lika structur med Skredswik, men genom den år 1826 anställda reparationen fått ett med tidens fordringar enligare utseende. Deß längd är 41 alnar, bredd 22 och höjd till takfästet 12 alnar. På Kyrkans södra sida är sacristian, hwarifrån uppgång till Predikstolen är tagen genom muren.

Altartaflan, målad af Schönfelt, wittnar om konstnärens talang.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, wägande tillsamman 46 lod. Deßutom finnes en liten socknebudskalk och paten, wägande tillsamman 3 lod.

Uti klockstapeln, uppförd på ett berg på sydwestra sidan om Kyrkogården, hänga 2:ne Klockor utan märkwärdigare inskrifter.

Högås Kyrka är uppförd af sten, och i senare tider mycket förändrad, men wittnar dock genom sitt byggnadssätt om en hög ålder. Deß längd, inwändigt tagen, är 24½ aln, bredden 12 och höjden 10½ aln till takfästet. Intill westra Kyrkogafweln är uppfördt ett trädtorn. Omgifwen af höga med furu och tall bewuxna berg, åtskilliga löfskogslundar och bördiga åkerfält, äger denna Kyrka ett läge, som, af naturen gynnadt, behagligt fästar den ankommandes uppmärksamhet.

Altartafla och Predikstol bära stämpel af forntidens smak, och äro i behof af reparation. Ifrån Catholska tiden finnes en liten klocka, hwars rum warit fram uti choret. Dopfunten, af träd, har på sig tecknadt årtalet 1697.

Kyrkans silfwer, wägande 48 lod, består af kalk och paten. På kalken är samma inskrift och sinnebild, som på den i Skredswik.

Barnunderwisningen inom Pastoratet bestrides dels af barnens anhörige, dels af ambulatoriske Skolmästare.

I afseende på fattigförsörjningen förefer sig någon olikhet inom hwarje Socken af detta Pastorat. I Skredswiks Socken finnes sedan år 1817 en Committé organiserad, som äger sig uppdragen en närmare wård om Församlingens fattige. Den består af 9 Ledamöter utom Pastor, som är ordförande. Här är äfwen en fattigkaßa, hwars stående Capital 316 R:dr 16 ß. R:g:s årligen förräntas.

will din graf, din döda aska gifwa ett oförwanskligt lif och samla delar twå i Himlen der du skall din Jesum skåda få. Gjuten i Götheborg af Arwid Bödk 1737. På westra sidan öfwerst: Soli Deo Gloria. Midt på sidan: Kommer låter oß tillbedja och nederfalla för Herran Ps. 95: 6. Hör klockan Wandringsman, din salighet besinna, af hjertat frukta Gud, Du ewigt gagn skall finna, Din tid är ganska korrt, Du läggas skall i graf, I tid du sköt din själ, förr än du wandrar af. Warande Kyrkoherde Andreas Radelius, Kyrko-Inspector Herr Johan Welfdaner.

På lilla Klockan står: Christen Christenßon hafwer denna Klocke ladet stoebe ij Schritzvik Kirke Anno 1620. Mich. Hans Kammer ij Helsehenör.

tas. I Herrestads Socken sker årligen i December månad utdelning af fattigmedel, hwarwid fattighjonen äro fördelade i tre klaßer. De orkeslöse åtnjuta genom särskilt sammanskott, hel försörjning. I Högås Socken bestämmer Församlingen wid hwarje förefallande behof, huru de fattige skola wårdas.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Olaus Torgerson, hans namn jemte årtalet 1609 är tecknadt på Skredswiks predikstol.

Herr Brynolphi efterträddes af Herr Nils 1633.

Petrus Severini blef Pastor 1646. Uti en Norrsk dom 1652 emellan honom och åboerne i Hee i Herrestads Socken om landskylden, kallas han Peder Söfrensen.

Claudius Brunovius 1663.

Johannes Trogelius, son af Collega Sch. Lars Trogelius, war Conrecter wid Trivial-skolan i Götheborg, då han 1696 blef Pastor här, han blef dominica Misericordia 1698 installerad, afled 1709, han war gift med Emerentia Schröder och efterträddes af sin måg

Torger Bruhn, tillträdde 1710, dog 1719.

Berndt Wickström blef Consistorii-Notarie 1708 och tillträdde Pastoratet här 1719, afled 1726, 50 år gammal, war gift med Ingeborg Berg.

Andreas Radelius, Collega i Halmstad 1712, prestwigd 1715, Comminister i Myckleby s. å., Pastor i Skredswik 1728. Hans namn, jemte årtalet 1737, står på en klocka, död 1742. Han war gift med Greta Sahlgren, deras dotter Margaretha blef gift med Prosten Jeurling i Thorsby.

Lars Niclas Waller, prestwigd till Adjunct i Bro 1733, Comminister 1733, Pastor 1744, responderade wid Prestmötet 1749, afled 1772. G. m. Anna Greiff.

Elieser Kjerrulf, student 1741, Magister 1751, prestwigd 1754, v. Collega i Kongelf 1755, Adjunct i Uddewalla 1758, Pastor i Skredswik 177.. död 1786. G. m. Joh. Fr. Borgenstjerna.

Eric Wallerius, född 1749. Fadren Contracts-Prost och Kyrkoherde i Örgryte. Student i Upsala 1765, Magister i Greifswald 1769, prestwigd 1770,

E. O.

E. O. Esqvadrons-Predikant wid Bohus Läns Regemente 1771, Predikant wid Götheborgs Fattighus 1773, Kyrkoherde i Skredswik 1787, afled 1811, war gift med C. C. Ekman, hwars Far war Großhandlande i Götheborg. Sonen Johan Dawid är Canzli-Råd, En af de 18 i Sw. Akademien, R. N. O.

Bengt Dallin, född i Foß 1755, Prest 1783, Comminister här 1784, v. Pastor 1790, Pastor härstädes 1812, afled 1819. War gift först med Charl. Dor. Virgin, hwars Far war Capitain, boende på Torreby i Foß Socken, sedan med Margaretha Eleon. Borgenstjerna.

Claës Henr. Cramer, född i Laholm 1762. Fadren Färgare. Student i Lund 1782, prestwigd 1787, E. O. Bat. Predikant wid K. Stedingkska Regementet och Aftonsångs-Predikant wid Garnizons-Regementet i Götheborg 1794, Comminister i Thorestorp 1800, Kyrkoherde i Bokenäs 1809, Ledamot af Bohus Läns Kongl. Hushållningssällskap 1815, Hon. Prost 1819, Pastor i Skredswik 1820. G. m. Anna Sophia Carlßon, hwars Far war Mäklare i Götheborg.

Comministrar hafwa warit:

Anders Olßon, Comminister i Skredswik 1683, antog sedermera namnet Pontanus, dog 1721, war gift med Margaretha Reinholdsdotter.

Charesius, prestwigd till Comminister i Skredswik 1721, död 1734, 38 år gammal *), war gift med Anna Greiff.

L. Waller, gift med företrädarens Enka, se Pastorerne.

Peter Radelius, student 1738, Magister 1741, prestwigd till Adjunct i Skredswik 1741, Comminister 1744, affade sig Comministraturen 1745, då han blef Adjunct i Foß, död 1747.

Andreas Jeurling, se Pastorerne i Thorsby.

Christian Böcker, Comminister 1760, se Pastorerne i Sexdråga.

Johan Nordenberg, Comminister 1776, se Pastorerne i Myckleby.

B. Dallin, Comminister 1784, se Pastorerne härstädes.

Johan Henr. Wilde, Comminister 1813, Pastor i Onsala 1827, se Onsala.

*) Under Charesii tid synes Hemmanet Nedra Åker i Herrestads Socken hafwa blifwit Comministers boställe.

Johan Lorentz Swenßon, född i Warberg 1794. Fadren Måtare. Student i Lund 1813, Prest 1818, Comminister här 1828, v. Pastor 1831, död 1835.

Bokenås Pastorat,

Regalt, tillhör 3:dje Claßen och består af Socknarne Bokenås, of. hem. 44¾, förm. 35, folkm. 1326 personer. Dragsmark, of. h. 8½, förm. 6⅞, folkm. 429.

Detta Pastorat kallades fordom Dragsmarks, till deß Pastor, då landet kom under Swerge, erhöll sitt boställe i Bokenås Socken, och Pastoratet undergick namnförändringen.

Bokenås *) Kyrka är belägen på en höjd nära wid strandwägen till den hamn, som bär namn af Oxewik. Kyrkogården har någon sluttning åt östra sidan, och beskuggas å den sydwestra af ett högt berg, på hwars fot hon är uppbygd. Kyrkan, uppförd af sten, är 41 alnar lång, choret inberäknadt, hwars särskilda längd är 10 alnar. Man igenkänner här forntidens byggningssätt, i det att Kyrkan och choret äro delade ifrån hwarandra genom en hwalfbåge, som föreställer en öppnad port. Ingen inskrift eller äldre handling upplyser om Kyrkans ålder, men efter all sannolikhet har den blifwit uppbygd på 1300:talet genom föranstaltande af de uti Dragsmarks Kloster boende Munkar. Traditionen, att under Catholska tiden 2:ne meßeprester här tjenstgjort, hwarje wid sitt altare, äger ännu några qwardröjande spår af trowärdighet, och på norra muren hänger en gammal altaretafla, arbetad i Catholsk stil, som föreställer Nattwardens stiftelse.

Kyrkan är tegeltäckt, inwändigt försedd med hwalf af bräder, och målad. I Kyrkohwalfwet föreställes en triangel, uti hwilken står Jehowah, omgifwet med en gloria. Deromkring synas wingade cheruber. Frälsarens himmelsfärd föreställes i chorhwalfwet.

Predikstolen, förfärdigad för 60 år tillbaka, föreställer på främsta sidan Frälsaren med korset, globen och denna inskrift: Salvator mundi. På de öfrige sidorna föreställas Evangelisterne. Öfwer predikstolen är en krans, hwarunder hänger en dufwa. Prydnaderne äro förgyllde.

Altartaflan äger i midteln ett crucifix, och derunder inskrift af Es. 53: 4. Öfwerst är lambet med segerfanan och inskrift af Joh. 1: 29. Wid sidan till höger föreställes Frälsaren med en bok i högra och korset i wenstra handen; wid sidan till wenster Moses med hoppets ankar. Wißa delar häraf äro förgyllde.

På

*) Skrefs fordom äfwen Bogenås.

På Kyrkans westra gafwel är en stor läktare, uppförd för nära 100 år tillbaka. En ny läktare utmed norra sidan är helt nyligen uppförd.

På södra wäggen finnas 12 wärjor, med hwilka i församlingen afledne militärer förwarat sina minnen. Twenne epitaphier finnas i Kyrkan. Det ena har följande inskrift: Kongl. Maj:ts till Swerige Trotjenare och wälbestält Ryttmästare wid Skånska Adelsfanan, den ädle och manhaftige Anton F. Göök, blef född 1634, och i H:nom affsomnad d. 21 Julii 1699. I adliga wapnet finns en Gök, hwaröfwer är en hjelm. Inskriften å det andra är följande: Her neder under ligger begrafwet aeredygdige oc gudfruktige qwinde, nu salig hos Gud Maline Hofwits dater, salig Hans Rasmus efterlefwerska udi Henof pa Ordoust, som Gud hendkallde fra denne jemmerdal, udi Bogenäs bön d. 6 Maj anno 1647, till sitt himmelske frydesal, efter att hun hafde lefwet her i werden christel. oc wel udi 68 aar. Gud gifwe hende en gladelig opstandelse pa Domens dag. Text, som efter denne s. qwinde blef upplaest oc forklared af Hederlige oc Wällärde Mand Her Anders Heljeßon sognepraest till Michelby Prestgjeld er taget af Ps. 68 v. 20, 21. Denne tafle har denne s. qwindes sön, Her Lauridz Hanßön, sognepreſt till Dragsmark oc Bogenäs ladit bekoste oc upsaette Anno 1669.

Sacristian är i halfcirkel-form, murad och hwälfd med gråsten.

Wapenhuset, som slutar sig intill Kyrkans westra gafwel, består af gråstensmur, hwarpå tornet är uppfördt af trädwirke, 38 alnar högt från muren till spetsen, täckt med spån och rödfärgadt. Här fins en Klocka, wägande något öfwer $2\frac{1}{2}$ Sk:℔ *).

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, wägande tillsamman 55 lod, en mindre kalk och paten för socknebud, $5\frac{1}{2}$ lod.

Kyrkotionden är 27 tunnor 16 kappar korn, som löses med 24 ß. för tunnan. Medel för Kyrkans widmakthållande måste således inbringas genom sammanskott af Församlingen. Kyrkans inkomster af några tillhörande jordar är högst obetydlig.

Fattigförsörjningen besörjes genom årliga sammanskott i spannemål och penningar. Barnunderwisningen bestrides af ambulatoriske Skolmästare.

Inom

*) Deß inskrift å ena sidan är: Mitt ljud påminner dig, Att du är dödelig, Att du bör Herran dyrka, Att bönen är din tröst, Och att du Herrans röst må höra i hans Kyrka. Ps. 27: 4. Me fudit Jonas Wetterholtz Anno 1786. På andra sidan: År 1786 blef denna Bokenäs Kyrkas Klocka omgjuten i Götheborg. Då war Lands-Höfding i Länet Frih. And. Rudolph Durietz, Biskop öfwer Stiftet Doctor Johan Wingård, Kyrkoherde i Bokenäs Isac Münsterberg. Öfwerst läses: Soli Deo gloria in excelsis.

Inom Dragsmarks *) Socken har fordom funnits ett Fransiskauer Kloster, som, enligt de underrättelser man hämtat af ett äldre document, blifwit uppbygdt 1234 af Konung Håkan Håkanßon i Norrige. Detta Kloster har äfwen kallats St. Mariæ Kyrka **) och warit försedt med betydliga inkomster. Men sedan deße wid reformationen blefwo indragne till Kronan, har Klosterhusets storlek och underhållskostnad afböjt alla widare förslag att bibehålla det såsom Kyrka. Klosterruinerna finnas ännu, och ibland dem en förfallen mur, 15 alnar hög, på hwilken små träd wexa.

Dragsmarks Kyrka har wacker belägenhet på en liten blomsterrik äng, med flere behagliga natur-omgifwelser. Kyrkogårdsmuren slutar sig på westra sidan till de förut omtalade Klosterruinerne, af hwilka den till en del är lagd med wäl huggen sten. Då Kyrkan första gången uppbygdes på denna plats, så uppfördes den af träd. Anläggningsåret är okändt, men man wet, att den flere gånger blifwit ombygd. Nu warande Kyrka, äfwen af träd, uppbygdes 1755 med stambokſmedel, som insamlades öfwer hela riket. Kyrkans längd är 27 alnar och deß bredd 13 alnar. Den är tegeltäckt, inredd med panelning, och prydd med målningar.

Predikstolen, ställd på norra sidan, är utan årtal, men wäl arbetad. På deß sidor föreställas Konung David och Evangelisterne.

Altartaflan, äfwen utan årtal, föreställer Nattwardens stiftelse, med Dansk inskrift af Joh. 3: 6 och 6: 54. Öfwerst är crucifixet, Maria, Adam och Eva, sculpterade i alabaster. På hwalfwet deröfwer är målad en gloria, hwarwid stå orden: Fiat lux.

I stället för Sacristia är ett afskildt rum bakom altaret.

Kyrkans silfwer, bestående af kalk och paten, är wärderadt till 20 R:dr B:co.

Uti ett trädtorn, som uppbygdes 1762, hänger en Klocka af $1\frac{1}{2}$ Sk:℔ wigt ***). Tornets nedra del utgör Kyrkans wapenhus.

Donationer eller Kyrkojordar finnas här icke. Barnunderwisning och fattigwård äro här inrättade på samma sätt, som i Bokenäs.

Pa=

*) Har äfwen förr skrifwits Draksmark.

**) Man har äfwen den fornsägen, att Munkarne utom Klosterkyrkan, den de sjelfwe begagnat, låtit uppbygga en särskilt Kyrka åt församlingen, men inga nu befintliga minnen lemna stöd åt denna förmodan.

***) Inskriften öfwerst är: Soli Deo gloria. Derunder: Dragsmarks Klocka, befordrad af Pastorn Herr Anders Jonßon, Gjuten i Götheborg af Peter Bök, anno 1698. C. XII.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Nils Pederson war den förste efter reformationen härwarande Pastor. K. Christian III hade i början af reformationen tillåtit Munkarne i Dragsmarks Kloster att få åtnjuta sina förra inkomster, dock med det wilkor, att de skulle underhålla en Prest af Augsburgiska bekännelsen. Nils Pederßon beräknade sig således sina inkomster efter Kloster-ordningen, och war dermed ganska wäl belåten. Man har uti Dragsmarks Klosters räkenskaper funnit dem upptecknade uti malt, bjugg, mjöl, smör, silfwerpenningar, förningar af mångfaldiga hemman i omgränsande Pastorater. Man beräknade deße inkomster till 138 tunnor malt, 24 tunnor korn, 57½ tunna mjöl, 95½ L:℔ smör, 1 tunna råg, 1 dito hafre, 48 R:dr contant utom fisk m. m. Nils Pederßon afled 1562, och ligger begrafwen i Dragsmarks Kyrka.

Peder Anderßon efterträdde Nils Pederßon i en tid, då Munkarne blefwo fördrifne både ur Danmark och Norrige, samt Klostergodsen slagne under Kronan, likwäl erhöll han såsom lön Kronotionden utur Skredswiks Pastorat *). Han afled 1608, sedan han warit Pastor här 46 år.

Jonas Gudmundßon, som kallas Capellan hos Herr Brynolf i Herrestad, kallades hit efter Peder Anderßon. Han confirmerades i embetet både af Superintendenten i Opslo Nils Glostrup, och af Slotts-Herren på Bohus. På sin ålderdom tog Jonas Gudmundßon sig en vicarius, hwilken wid den förres död 1653 efterträdde honom.

Lars Hanßon war den förste, som erhöll Prestegården i Bokenäs Socken på Hemmanet Swenseröd. Han afled 1688, och efterträddes af sin Compastor

Andreas Jonæ Wallinus, som redan 1682 hade erhållit Consistorii fullmakt såsom efterträdande Pastor, hwilken fullmakt stadfästades af General-Gouverneuren Grefwe Ascheberg och af Biskopen Daniel Wallerius. Wallin war född 1651 och afled 1721. Han war gift med Johanna Wandal.

Johan Windruff erhöll Konungens fullmakt på Pastoratet 1722, responderade wid Prestmötet 1737, afled 1744.

Lars Rhodin, född 1689. Fadren war Petrus Nicolai Rhodin, Stads-Comminister i Wenersborg, Modren Maria Elizabeth Scarin. Studerade först wid Skara Skola och Gymnasium, men då modren, såsom Enka flyttade till lil-

*) Denna donation finnes uppfattad i K. Fredrik II:s bref, dateradt Scandenburgs Slott d. 10 Dec. 1579 och är confirmerad af K. Christian IV d. 21 Mars 1608, af Kon. Fredrik III d. 7 Apr. 1653, af K. Carl XI 1672.

la Edet, blef sonen Gymnasist i Götheborg, student i Lund 1720, Prest 1721, Comminister i Romeleb 1731, hade förslag till Foß Pastorat, Pastor i Bokenäs 1744. Han war gift med sin syßling Maria Frigell, som war Pastors dotter från Thun i Skara Stift, med henne hade han 9 barn. Hans son Lars war Theol. Doctor och Contracts-Prost i Halmstads Contract. Sedan Rhodin härstädes warit Pastor nära 19 år, afled han d. 22 Jun. 1763, och man har anmärkt, att han fem dagar före sin död hållit en uppbyggelig bönedags predikan *).

Johannes Lachonius war född i Thorslanda Prestegård 1720, student 1743, prestwigd till Adjunct i Bokenäs 1750, Pastor derstädes 1765, afled 1785 af en bröstsjukdom.

Isac Munsterberg, född i Berghems Pastorat 1749, student 1769, prestwigd 1774, E. O. Bat. Predikant wid Bohus Läns Regemente 1783, Kyrkoherde härstädes 1785, afled af bröstwattusot 1806.

Johan Lomberg, född 1748 på Prestgårde i Toßene Pastorat. Fadren Kyrkoherde i Naswerstad. Student i Upsala 1771, prestwigd 1775, Comminister i Skee 1781, Kyrkoherde härstädes 1807, död 1808.

Claës Henr. Cramer, Kyrkoherde härstädes 1809, Pastor i Skredswik 1820, se Pastorerne derstädes.

Swen Algren, född 1774 uti Skåne och Hörröds Församling. Fadren Bonde. Student i Lund 1800, i Upsala 1810, prestwigd i Upsala 1812 till Huspredikant hos Öfwer-Amiralen m. m. Grefwe Lagerbjelke. Lärare wid Skeppsholms Församlings Friskola i Stockholm s. å., Kyrkoherde i Bokenäs 1822, Prost 1828.

——⁂⁂⁂⁂——

Wikornes Prosteri,

Innefattar Tunge, Sörbygdens, Stångenäs, Sotenäs, Qwille, Tanums, Bullarens och Wette Häradet och har detta Prosteri, sedan det kom under Swensk styrelse, icke ägt andra gränser än de nu warande **).

Con-

*) Denna ätts första bekanta Stamfar war Ingelius Petri, Pastor i Råda, som lefde wid reformationens början. Förbemälte Kyrkoherde Rhodin i Bokenäs war i oafbruten succeßion son efter far den sjette Prest af denna slägt, som är ganska betydligt utgrenad, och har af flere deß medlemmar blifwit noga upptecknad, och senast af Doctor Rhodin i Slättåkra.

**) Detta Prosteri har sannolikt erhållit sitt namn af Wiken, som indelad i Norrwiken och Sunnerwiken, sträcker sig öfwer halfwa Bohus Län. Contractet har äfwen fordom kallats Wikernes Contract.

Contracts-Prostar hafwa warit:

Torger Lauritzon, som war Pastor i Skee, och förekommer i åtskilliga fornhandlingar under benämning af Religions-Provest i Wiken, wid åren 1548 och 1550.

Gude Axelson Gjädde, Pastor i Qwille ifrån år 1534 till 1573, härstammade ifrån en gammal adelig ätt och war ifrån Trondheim *). Han studerade i Wittenberg och war der Luthers lärjunge. Återkommen till Norrige, ingick Gude Gädde uti krigstjenst och wann omsider Lieutenants grad. Men då under Christian III:s tid reformationen började, sökte man att uti Prestembetet anwända alla de studerande, som med annan wetenskaplig bildning förenade grundlig kännedom om Lutherska läroformerne. Och Gude Axelßon inwigdes till Prestembetet och blef Pastor i Qwille. Widare förordnades han till Religions-Prost i Wiken. Han war en alfwarsam och nitisk man. Hans polemiska ifwer emot de Påfwiskt sinnade gjorde, att han för sin säkerhets skull merendels red beväpnad med så kalladt slagswärd och med pistoler. Detta swärd, som han förde wid sadeln, wisades länge efter hans död i Nafwerstads Prestegård, dit det kommit med hans soneson Pehr Jenßön. Gude Axelßon brefwexlade ofta och förtroligt med sin fordne lärare Luther. Han uppnådde en owanligt hög ålder, och blef omsider blind, då hans son Jens Gudeson blef hans medhjelpare och omsider efterträdare. Man har berättat, att då warande Konungen i Skottland under en resa ankommit till Qwille Prestegård, hörde omtalas sin ålderstigne blinde wärd, och begärde enträget att få se och tala med honom. Religions-Prestens son hade mycken möda att öfwertala sin far att låta leda sig intill Konungen, hwilken, då han såg honom, förwånades öfwer hans höga ålder. Den gamle, förargad att betraktas såsom ett widunder, befaller, att man skulle föra honom tillbaka, och yttrar wid sin återgång, i sammanhang med det förut hafda taleämnet: "Ack nu har jag lefwat allt för länge."

Rasmus Jenßon war redan 1574 Pastor i Nafwerstad, men erhöll 1594 transport till Tanum, och kallas i fornhandlingar ifrån 1594 till 1608 Religions-Prost öfwer Wiken.

Jens Gudeson Gjädde efterträdde sin Fader både såsom Pastor i Qwille och såsom Religions-Prost öfwer Wiken. Han hade studerat wid Universitetet i Köpenhamn, blef Pastor i Qwille 1573, afled 1624. War gift med en bondedotter Ingeborg Asmundsdotter ifrån stora Jored i Qwille Socken, och hade med henne sonen Pehr Jenßon, som blef Kyrkoherde i Nafwerstad, Hans Jenßon Kyr-

 koherde

*) Hans Fader war Axel Giädde, som skall hafwa förlorat adelskapet derigenom, att han ingick giftermål med ett ofrälse fruntimmer, en Köpmans dotter i Norrige.

kyrkoherde i Uddewalla, Johan Jenßon fadrens efterträdare såsom Pastor i Qwille, Axel Giädde Borgmästare i Marstrand.

Herr Hans, Pastor i Tanum, förordnades 1624 till v. Contracts-Prost öfwer Wiken, men afsade sig förtroendet efter att en kort tid hafwa innehaft det, afled eller ock afsade sig Pastoratet 1630, då han efterträddes af sin son.

Vitus Pehrßon blef 1623 Pastor i Toßene, 1626 Religions-Prost öfwer Wiken, afled 1647. Hans namn är ingjutet på tornklockan i Toßene.

Johan Jenßen Giädde, son af Religions-Prosten Jens Gudeson Giädde, hade studerat både wid Helsingör och Köpenhamn. Då han i slutet af år 1623 hemkom från deßa lärosäten, för att företaga en resa till Universiteterne i Tyskland, blef han af sin döende Fader och Församlingen öfwertalad att qwarstanna, och blef nu Pastor i Qwille, 1646 blef han förordnad till Religions-Prost i Wiken. Han gifte sig 1628 med Maria Michaëlsdotter, hwars fader war Konungens Ridefogde och bodde i Husaby wid Drammen, med henne hade han 10 barn, han afled 1662.

Christen Studt, Magister, blef Pastor i Tanum 1639, Religions-Prost 1662 och afled 1673. Han ligger begrafwen i Tanums Kyrka under en grafsten i choret.

Lars Bagger, Magister, blef Pastor i Tanum 1675, war Prost öfwer Wiken, afled 1685.

Oluff Ericßon, född 1625 på Hermansö i Morlanda. Fadren Bonde. Efter att i 10 år hafwa studerat wid skolorna i Uddewalla och Malmö, blef han 1648 student i Köpenhamn, prestwigdes i Carlstad 1662 af Superintendenten Sweno Benedicti, och blef genast Comminister i Qwille, samt samma år Pastor derstädes, 1685 förordnades han af Consistorium i Carlstad till v. Prost i Wiken. Men tröttad af närmare förhållanden till ett få aflägset Consistorium, afsäger han sig förtroendet, efter att endast någon kort tid hafwa innehaft det. Han förestår sitt Pastorat till 1700, ehuru hans son redan derpå erhållit Kongl. fullmakt, och afled 1701. Hans namn har öfwergått till efterwerlden med det witsord, att han warit en gudfruktig, gladlynt och umgångsam man. Han war gift med Ingeborg Johansdotter Giädda, och hade med henne 2 söner och 1 dotter, af hwilka sonen Johannes blef Fadrens efterträdare i Pastors-embetet.

Jesper Pink blef Pastor i Brundby i Skåne 1684, och i Tanum 1686 samt strax derpå Prost i Wikornes Contract. Han hade studerat i England och utgifwit

utgifwit Academiska afhandlingar de providentia divina och de concursu causæ primæ cum secundis. Han afled 1709.

Andreas Seth *) blef 1688 Hist. et Poëseos Lector wid Gymnasium i Götheborg, 1697 Pastor i Foß och 1709 Prost i Wikornes Contract. Han afled 1725, 65 år gammal, och war gift med M. Rönnow, Pastors dotter från Örebro.

Andreas Bornander blef Prest i Skara 1694, Adjunct i Borås 1695, Regements-Pastor wid Elfsborgs Regemente 1697, Kyrkoherde i Bro 1701, han blef vice Contracts-Prost 1723, ordinarie 1725, nedlade Prostesyßlan 1735, afled 1750. Såsom Contracts-Prost war han en af de werksammaste stiftare till den år 1722 upprättade Bohuslänska föreningen om Presträttigheterne i Landtförsamlingarne, samt en 1739 gjord öfwerenskommelse emellan Wikornes Presterskap om ett wißt årligt understöd för fattiga och enkesäte saknande Prestenkor i Contractet. Uti Bro Kyrkas chor, på södra sidan om altaret är Bornanders och hans familjs murade graf. Öfwanföre på wäggen är uppsatt ett epitaphium, hwarpå öfwerst är tecknadt: Syr. 7: 40, Tänk på ändan, och derunder läses följande här i sammandrag gifna inskrift: Denna minnestafla är upprättad af Anders Bornander, för sig och sina 2:ne hustrur. Han har warit Pastor här uti Stångenäs Härad uti 50 år och Prost öfwer Wikorne uti 27 år, hwilken afled i Herranom på sitt 83 år 1750. Hans förra maka war Elizabeth Lander, som warit moder åt 8 barn, 5 med sin första man Rådmannen i Borås Peter Ödman, och 3 med Prosten Bornander, af hwilka en del äro i Herranom och en del ännu lefwa. Den senare makan war Maria Elizabeth Rungren, som afled utan lifsfrukt.

Johan Oedman studerade wid Academierne i Upsala, Lund, Rostock, och blef Magister på sistnämde ställe. Prestwigdes 1709 på kallelse af Domprosten i Götheborg E. Löfgren, blef Regements-Pastor wid Lif-Regementet i Wißmar 1710, tjenstgjorde der till 1719, under hwilken tid han öfwerwar Wismars belägring och öfwergång, Pastor i Tanum 1719, blef år 1735 efter sin stjuffader Bornander Contracts-Prost i Wikorne. Han har författat och år 1735 förswarat synodaldisputationen de ecclesia Dei Christiana, ut Lutherana adeoque antifanatica, och orerade wid samma tillfälle de turbis a turbatoribus in ecclesia motis. År 1746 utgaf denne arbetsamme man ifrån trycket sin Chorographia Bahusiensis, eller Bohus Läns Beskrifning. Han war gift med Anna Maria Trogelia, Pastors dotter från Skredswik och Enka efter Pastor Torger Bruhn i Skredswik, död 1750.

Matthias Jac. Ekström, föddes på Elfsborg 1703. Fadren då Regements-

*) Af denna slägt härstammar den Grefliga von Sethska famillen. Contracts-Prosten Seth war Farbror till N. N. Grefwe von Seth.

ments-Pastor wid Hamiltonska Regementet, sist Pastor i Tråßlöf. Till Wismar, dit Fadren med förenämde Regemente blef commenderad åtföljde sonen, och här började hans underwisning först i Tyska Språket. Efter 2 års wistande med Regementet i Tyskland, tog Fadren afsked och återwände till Götheborg, der han blef Catecheta. Sonen insattes nu i Trivial-skolan, blef Gymnasist 1717, student i Lund 1722. Hans fader afled 1716. En carolin, som modren wid afresan gaf honom, och hans arf 30 daler, woro alla hans tillgångar. Han inkom wid Communitetet, och blef härigenom till en del hjelpt utur behofwet. Hos Major Ulfhjelm fick han Academisk condition, och afreste till Upsala, der han 1734 blef Magister, Conrector wid Trivial-skolan i Götheborg och tillika Gymnasii-Adjunct 1737, Rector Scholæ s. å., Hist. et Mor. Lector 1740, prestwigd 1742. Då han år 1743 parenterade öfwer Drottning Ulrica Eleonora, skall en resande Engelsman erbjudit honom 100 ducater för manuscriptet, med afsigt att i England låta trycka det. Men sedan Biskopens råd blifwit inhämtadt, afslogs anbudet. Af hans 1743 och 1746 utgifna programmer de insigni Phil. Mor. in Theologia usu, och de genuino sensu vers. v Cap. XLIV libr. Genes. finner man, att han 2:ne gånger warit Gymnasii Rector. Han hade 1748 förslag till Winbergs Pastorat och 1749 till Tanums, der han erhöll enhällig kallelse. Då han s. å. reste till Stockholm, erböds honom att blifwa Ord. Kongl. Hofpredikant, hwilket han undanbad sig. En Theol. profeßion i Åbo war ledig, han sökte den, men för sent. I stället erböd Acad. Canzleren Riks-Rådet Grefwe Teßin honom att blifwa Profeßor i Historien och Moralen, men han hade då redan erhållit fullmakt på Tanums Pastorat. Han blef Loc. Prost 1750, Contracts-Prost s. å., präsiderade wid Prestmötet 1754 de precibus et afflictionibus. Wid Biskopswalet i Götheborg 1760 erhöll han flere röster, wid 1765 och 1766 års Riksdagar war han fullmäktig, Theol. Doctor 1772, afled 1778 af slag. Han ägde en stark kroppsbyggnad, behagligt utseende, lätt umgångessätt, och utmärkte sig såsom en lycklig talare både i Predikstolen och Cathedern. Han war gift med Agatha Montin, dotter af Prösten och Lectorn Montin och Enka efter Prosten Michaël Kock, med henne hade han 5 barn, af hwilka en son är Lagmannen och Borgmästaren Ekström, och en dotter Elizabeth gift med framl. K. Hofpredikanten och Prosten Waldenström på Öhr i Dalsland.

Peter Grundell, född 1705 i Landwetter, der Fadren war Pastor. Hans Farfars far Arwid Johan Grundelius war Hofprest hos K. Carl X Gustaf, blef sedan Pastor i Wånga af Skara Stift. Innan han 1754 blef Pastor i Foß hade han warit Pastor i Holm och Comminister i Halmstad, blef Contracts-Prost 1778, afled 1782. War gift med C. Frisk, Pastors dotter från Morup, och sedan med Anna Chr. Möller, hwilkens Fader bott på Munkagård i Morup, med henne

henne hade han 6 barn, af hwilka en dotter blef gift med Prosten Alsing och dottren Anna gift med Comministern i Romeled Wilhelm Rhodin.

Johan Gothenius, född i Uddewalla 1721. Fadren då Comminister derstädes, men sist Pastor i Onsala. Student i Lund 1739 och i Upsala 1746, reste 1754 till Göttingen och bewistade Universitetet derstädes i 2 år, Magister i Lund 1757, Rector wid Marstrands Skola 1758, förde Protocollet wid 1760 års Prestmöte, v. Lector wid Götheborgs Gymnasium s. å., prestwigd 1762, Rector wid Cathedral-skolan 1763, Log. et Met. Lector 1768, Theol. Doctor 1772, Ledamot af K. Bibel-Commißionen 1773, och gjorde i sådan egenskap resa till Oxford 1774, uppförd på förslag till Theol. Adjunct i Upsala 1777, Pastor i Skee 1779, Prost 1780, Contracts-Prost 1782, bewistade Jubelfesten 1793, nedlade Prostesyßlan 1796, dog 1809. Han ägde en sällsyntare lärdom, grundlagd genom ett djupare studium af den äldre claßiska litteraturen, och förädlad genom en widsträckt bekantskap med sin tids litterära producter. Ibland de flere periodskrifter, som på hans tid utgåfwos i Götheborg, war knapt någon, hwari han såsom medarbetare ej deltog. Till Götheborgs Gymnasii-Bibliothek förärade han de dyrbara werken Waltoni Biblia Polyglotta och Castelli Lexicon Heptaglotton. Äfwen har han gjort sig förtjent af hugkomst genom de wid Skee Pastorats Kyrkor gjorda betydliga förbättringar, hwilka han med smak anordnade och med drist werkställde. För Götheborgs Stiftshistoria hade Gothenius gjort betydliga samlingar, af hwilka han införde några få profstycken i Götheborgs Allahanda *). Oaktadt det sorgfälligaste bemödande har nu warande Författare till Stiftshistorien icke lyckats få del eller kännedom af Gothenii efterlemnade manuscript öfwer detta ämne.

Gomer Brunius, född i Warberg 1748. Fadren Tolagsbokhållare. Student i Lund 1767, prestwigd 1771, såsom Skepps-Predikant gjorde han 3 resor till China åren 1772 till 1778, Pastor i Tanum 1779, Prost 1790, opponens wid Prestmötet 1795, Contracts-Prost i Wikorne 1796, Ledamot af K. Wasa Orden 1803, medlem af Kongl. Widenskabers Sällskap i Trondheim 1800, af Kongl. Patriotiska Sällskapet 1801, af Kongl. W. och W. Samhället i Götheborg 1803, Theol. Doctor 1809, nedlade Contracts-Prostesyßlan 1814, v. Contracts-Prost under ordinariens frånwaro wid Riksdagen 1815, Ledamot af Kongl. Landt-

*) Uti samma tidning werlades stridsskrifter emellan Doctor Gothenius och Biskop Munck om de Hebräiska vocalpunkternas ålder. Munck ansåg deras ålder wara lika med den Hebräiska textens. Gothenius hyllade den nu allmänt antagna meningen, att deras ursprung icke bör hänföras till de H. författarne sjelfwe, utan till Judarnes lärde, som äro kände under namn af Masoreter. Gothenius beskyllde Munck för esprit d'opposition, som förkastade de mest bindande skäl. Munck förfäktade sin sats äfwen i disputationer, och kallade Gothenius för en esprit fort, som wille kullstörta Religionens grundsäten.

Landtbruks-Academien 1811, och af 2:ne Läns Hushållnings-Sällskaper, af Kongl. Nordstjerne Orden 1817, afled 1819. Då ett extra nådår wid Pastoratet bewiljades åt hans Enka och barn, så skedde det enligt ordalydelsen i Kongl. resolutionen, förnämligast i betraktande af Doctor Brunii utmärkta wälförhållande såsom undersåte, medborgare och rättskaffens patriot. Doctor Brunii från trycket utgifna skrifter äro: Tal wid Comminister Alenii jordfästning i Tanums Kyrka 1797, Tal wid Lysekils Capells inwigning 1798, Beskrifning om mergel, införd i Landtbruks-Academiens annaler 1817. Han war gift med Mariana Rodhe, Pastors dotter från Slättåkra, och ägde med henne 13 barn, af hwilka 8 ännu lefwa: d. Abela Maria gift med Lands-Secreteraren Swahn, El. Dorothea g. m. Contracts-Prosten Lidberg, S. David Großhandlande, And. Fredrik Språklärare, Joh. Niclas Landthushållare, Carl Georg Græc. Ling. Profeßor i Lund, August Wilhelm Provincial-Läkare, Ulr. Eleonora gift med Lieutenanten wid Kongl. Bohus Läns Regemente Hagström.

Christen Linderot, född i Renneslöfs Prestegård 1763. Fadren då Kyrkoherde derstädes, sist Contracts-Prost och Pastor i Twååker. Student i Lund 1776, Magister derstädes 1784, E. O. Canzlist uti Justitiæ Revisions Expeditionen 1786, och derstädes i ordinariens ställe gjort tjenst till början af år 1791, prestwigd s. å., v. Pastor 1797, vicarierande Pastor i Feßbergs Präbende 1801, Kyrkoherde i Qwille 1805, Prost 1810, Contracts-Prost 1814, Riksdags-fullmäktig wid 1810, 1812, 1823 års Riksdagar, Ledamot af Kongl. W. och W. Samhället i Götheborg, samt af Samfundet pro fide et christianismo, predikade wid Prestmötet 1822, Kyrkoherde i Skepplanda 1824. Gift med N. Boman, dotter af Lagmannen och Häradshöfdingen Boman, och har med henne 2:ne söner, af hwilka den äldre är Lieutenant wid Bohus Läns Regemente och den yngre död såsom E. O. Canzlist i Justitiæ Revisionen.

Anton Lidberg, född i Hunestads Pastorat 1776. Fadren Klockare. Student i Lund 1798, prestwigd 1801, Bat. Predikant wid Bohus Läns Regemente s. å., commenderad med samma Regemente till Pomern 1807, äfwen wid hela Fälttåget mot Norrige 1813 och 1814, Regements-Pastor wid nämde Regemente 1815, Ledamot af Bohus Läns Hushållnings-Sällskap 1815 samt af Götheborgs Kongl. W. och W. Samhälle 1816, Kyrkoherde i Skee 1820, Prost 1824, Contracts-Prost 1825. G. m. Elizab. Dor. Brunius, Pastors dotter från Tanum.

Tunge Härad.

Fors Pastorat,

Regalt, tillhör 1:sta Claßen, och består af Fors Socken, of. h. 63¾,

förm.

förm. $56\frac{7}{8}$ mantal, folkm. 2751 pers. Håby, of. h. $29\frac{3}{4}$, förm. $26\frac{5}{8}$ mantal, folkm. 1203 pers. Swarteborg, of. h. $70\frac{1}{4}$, förm. 66 mantal, folkmängden 2642 personer.

Detta Pastorat har i äldre tider warit fördeladt i 2:ne Gäll, Foß och Swarteborg. Annex till det förra war Håby och till det senare Tose Socken. Sistnämde Socken är nu sammanslagen med Swarteborg, sedan Tose Kyrka blef nedrifwen. Tiden, då nämde Gäll blifwit bragte till ett enda och Tose Kyrka ödelagd, kan ej uppgifwas. Tose Socken är i jordeboken ännu särskilt upptagen till $21\frac{1}{4}$ of. h. $18\frac{3}{4}$ förm. mantal, hwilka innefattas i den för Swarteborg utsatta summa.

Håby Socken har fordom bestått af 35 förmedlade mantal, men förminskades till sitt nu warande hemmantal genom Kongl. resolutionen 1682, enligt hwilken 9 hemman afskildes derifrån och lades till Bro Pastorat.

Pastoratets Kyrkor äga wißa smärre utmärkande egenheter, hwari de tillfälligt likna hwarandra. De äro alla belägne på höjder och wid Landswägen, uppförde af gråsten och försedde med tegeltak. Deras ålder är okänd, men de äro i senare tider tillbygde och flere gånger betydligen reparerade, hwilket äfwen skett under sist afgångne Pastorns tid.

Foß Kyrka är inwändigt $43\frac{1}{2}$ aln. lång och 17 alnar bred. I öster bakom altaret är tillbygd en sacristia af 8 alnars längd och 7 alnars bredd, och inwid Kyrkan är uppfördt ett trädtorn, hwari 2:ne Klockor hänga *). Under Kyrkoherden Eckerstens tid blef denna Kyrka till större delen ombygd.

Predikstolen, utan konstens anwändande arbetad, har denna inskrift: år 1617 hafwer Christen Christopherson ladit göre denne Praedikstol. På Altartaflan, som är målad 1669, föreställes ibland annat korsfästelsen. Men målning och inscriptionerne äro till det mesta utnötte.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, som wäga tillsamman $77\frac{1}{4}$ lod. Härpå läses följande inskrift: Gifwen af Häradshöfdingen och Lagmannen Olof Werlin och deß k. maka Brita Möller till Foß Kyrka 1810. Deßutom finnes socknebuds kalk med paten, tillsamman 18 lod.

Håby Kyrka **) är inwändigt $31\frac{1}{2}$ aln. lång och $11\frac{3}{4}$ alnar bred. Är

*) Den större Klockan är gjuten i Götheborg år 1753 af Johan Daglieb. På den mindre står årtalet 1613, samt deßa ord: da lod Christen Christopherson Lenwig omstöbe denne Klocke.

**) Skrefs fordom Hofby.

1731 blef denna Kyrka under Kyrkoherden Eckerstens inseende ombygd, och 1807 blef den å nyo målad.

Kyrkoprydnaderne äro åldrige. Predikstolen, gjord 1650 af Görgen Larßon, och kransen deröfwer 1692 gifwen af Görgen Christenson.

Kyrkans silfwer är kalk med paten, wägande 31 lod, utan inskrifter.

I klockstapeln hänger en Klocka utan inscription.

Swarteborgs Kyrka är utwändigt 49 alnar lång, 21½ bred, samt 11 alnar hög. År 1708 blef denna Kyrka i det mästa ombygd, och år 1727 målad af Schönfeldt. Uti Kyrkomuren är insatt Kung Ranes bild, uthuggen i sten.

Predikstolen är utan prydnader. På altartaflan föreställes Christi dop.

Kyrkans silfwer består af kalk med paten, wägande 39 lod. Deßutom finnes socknebuds-kalk och paten, tillsamman 8 lod.

I Kyrkotornet, som är af träd, och bygdt år 1757, hänger en Klocka, hwarpå finnes denna inskrift: År 1618 Christen Christenßon lodit stöbe denne Klocke till Swarteborgs Kirche.

Afl. Köpmannen Iwar Torén, född i Swarteborgs Socken, har till denna Sockens fattige barn förärat en summa af 1000 R:dr B:co, hwaraf årliga räntan skulle anwändas till deras underwisning i christendom, men hinder hafwa förorsakat, att capitalet ur sterbhuset icke ännu utgått.

Ingen af Pastoratets Kyrkor äger hemman.

Barnunderwisningen werkställes dels genom föräldrarne sjelfwe, dels genom Församlingarnes Klockare, och af kringwandrande Skolmästare.

Fattigförsörjningen i Foß Socken handhafwes af en Committé, bestående af Ordförande och 12 Ledamöter. Hwarje helt hemman i Socknen lemnar årligen till de fattigas understöd 27 kappar stridt korn eller dubbelt af hafre, som utdelas i förhållande till de fattigas olika behof. Genom saköremedels indrifwande för flere år tillbaka, och sterbhus-utredningar har ett capital uppkommit af omkring 500 R:dr, hwars årliga ränta anwändes till fattiga barns uppfostran och beklädning. Denna fattigförsörjnings-anstalt har wunnit Kongl. bekräftelse af d. 11 Aug. 1823. I Swarteborg och Häby Socknar bestrides fattigwården på det sätt, att hwarje rote försörjer sina fattige, hwarwid likwäl tillfälliga omständigheter någon gång påkalla jemkning. Deßutom utdelas wid hwarje nyår gåfwomedel i penningar, af hwilka hwarje torftig får sin andel, bestämd efter förefallande behof.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr Amund, hwilkens födelse- och dödsår äro okände, men han lefde wid slutet af Slotts-Herren på Bohus Claës Bildes embetstid eller 1540 till 1551.

Herr Christen war Pastor under Slotts-Herrarne Totts och Ulfstands tid eller ifrån 1552 till 1566.

Herr Nils war här under Slotts-Herrarne Henrik och Hannibal Gyllenstjernas tid till år 1595 och efterträddes af

Herr Mogens, som afled 1620.

Herr Jens Jensen war Pastor här ifrån 1621 till 1646.

Peder Lauridßon ifrån 1647 till 1658.

Christopher Jfwerßon ifrån 1660 till 1668.

Claës Nilßon ifrån 1669 till 1695. G. m. Maren Ström, Pastors dotter från Kongelf.

Andreas Seth ifrån 1697 till 1725, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Lars Eckerstken, bondeson från Bollebygd, prestwigd 1720, war sin företrädares Adjunct, och gifte sig med hans Enka, blef Pastor 1726, predikade wid 1749 års Prestmöte, sedermera Loc. Prost, afled 1753, 54 år gammal. Han ägde mycken förtjenst genom Kyrkobyggnader inom Pastoratet.

Peter Grundell blef 1754 Pastor, se Contracts-Prostarne i detta Contract.

Arendt Grimberg, se Eloqu. et Poës. Lectorerne i Götheborg.

Doctor Magnus Lönberg, se Eloqu. et Poës. Lectorerne.

Mag. Carl Olof Ekman, se Consistorium.

Comministrar hafwa warit:

Anders Åhlander, född 1662, prestwigd till Adjunct hos Pastor i Foß 1699, Comminister 1701, död 1742. Han war 4 gånger gift.

Lars Fridlezius war Comminister ifrån 1743 till 1758, då han blef Pastor i Hishult.

Laurentius Bruhn, student 1729, prestwigd till Adjunct i Åhrstad 1736, Comminister 1759, död ...

Johan Dahlström, student 1742, prestwigd 1750 till Adjunct hos Pastor i Foß, Comminister 1764, död 1765.

Peter Elfwendahl war Adjunct i Uddewalla, då han 1768 här blef Comminister, innehade rum å flere Pastors-förslag, afled 1786. Han war den förste härwarande Comminister, som hade boställe. Pastor upplät åt honom annex-hemmanet Skogen i Swarteborgs Socken, hwilket sedan innehafts af hans efterträdare.

Johan Lach, född 1752, student 1775, prestwigd 1779 till Huspredikant hos General Winklerfeldt. Hade warit uppförd å flere Comministers-förslag, och någon tid förestått Gällstads Pastorat, innan han 1787 blef Comminister i Foß, afled 1800.

Johan Jacob Landberg, född i Foß Pastorat 1770. Fadren Gästgifware. Student i Lund 1789, disputerat pro exercitio och undergått examen stili pro gradu 1793, prestwigd 1795, Comminister härstädes 1801. I egenskap af Sjukhus-Prest bestridt förrättningarne wid westra Arméens Sjukhus på Bråland och Torp ifrån Octob. 1808 till samma månad 1809.

Krokstads Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen, och består af följande Socknar, Krokstad, of. h. 56¼, förm. 52⅝ mant., folkm. 2060 personer. Hede, of. h. 26⅛, förm. 25⅝ mantal, folkm. 1145. Sanne, of. h. 18¾, folkm. 757 pers.

Krokstads Kyrka, belägen på en höjd nära inwid landswägen och Prestegården, blef 1702 ombygd och är uppförd af sten samt försedd med schiffertak. Deß längd är inwändigt 40 alnar, bredden 14, och stenmurens höjd 8 alnar. År 1810 uppbygdes inwid Kyrkan ett trädtorn. Man känner icke, när Krokstads äldre Kyrka först blef uppbygd, men man har welat sluta, att det skett på 900:talet, af den grund, att nästan alla Kyrkor i Bohus Län skulle räkna tiden för deras första grundläggning från Norrska Konungen Harald Hårfagers Regering.

På Predikstolen föreställas Evangelisterne med deras symboler. För närwarande finnes ingen Altartafla, sedan den äldre, wid en Kyrkoreparation år 1819, tillfälligt blef skadad och måste nedtagas.

Kyrkans silfwer, bestående af kalk och paten, wäger tillsamman 49 lod. Om-

Omkring handtaget på kalken stå deße initialbokståfwer: J. N. R. J. S. M.; under bottnen låses: Krokstads Kyrkas kalk år 1709.

På läktarne i Pastoratets alla Kyrkor föreställes i målning Frälsaren, på sidorne omgifwen af Apostlarne.

J tornet hänger en Klocka *).

Hede Kyrka, belägen på en hed wid landswägen, är 26¼ aln. lång, 14¼ aln. bred, samt 7¼ aln. hög till taklisten. Den blef år 1727 uppbygd af träd, är rödmålad och försedd med tegeltak.

Predikstolen har samma prydnader, som den i Krokstad, och Altartaflan föreställer korsfästelsen, hwarunder är inskrift af 1 Joh. 1: 7. Nederst läses: År 1755 Gudi till ära och Hede Församling till gudelig uppmuntring, blef denna altaretafla i Kyrkoherden Petrus Swanteßon Hööks 27:de embetsår, och Comminister Johan Apelbergs 21 Comministers år, målad af Jonas Ahlstedt.

Kyrkans silfwer består af kalk, som har denna inscription: Hede Kyrkas kalk, som wäger 36¾ lod, är med den gamlas tillhjelp nygjord uti Kyrkoherden Johan Apelbergs tid 1775; samt af en förgylld paten, wägande 6½ lod, utmärkt med en graverad teckning af ett lamb med segerfana.

Uti klockstapeln hänger en Klocka **).

Sanne Kyrka, belägen på en hög sandmo wid Sannasjön, blef ånyo af träd uppbygd 1702, och är försedd med tegeltak. Deß längd är inwändigt 21 alnar och deß bredd 9 alnar. År 1812 uppbygdes inwid Kyrkan ett nytt trädtorn.

Predikstol och Altartafla hafwa lika prydnader med dem uti Hede. Den senare är åfwen förfärdigad i Kyrkoherden Hööks tid.

Kyrkans silfwer består af kalk och paten, tillsamman wägande 42½ lod. Den förre är omarbetad uti Kyrkoherden Apelbergs tid 1780, och på den senare är ritadt lambet med segerfanan.

J tornet hänga 2:ne Klockor ***).

*) Inskriften är: Sit nomen Domini benedictum. Anno 1614.

**) Med inskrift: Omgjuten då warande Kyrkoherde H:r Petrus Höök Swanteßon. Kyrko-Inspector H:r Joh. Wolffbauer. Gjuten i Götheborg af Arwid Böök år 1733. På andra sidan står: יהוה, på kanten rundt omkring läses inskrift af Ps. 95: 6.

***) På den äldsta finnes ingen inscription, men på den senare, som inköptes af Församlingen år 1813, står-

Barnunderwisningen bestrides dels af föräldrarne sjelfwa, dels af ambulatoriske Skolmästare. Hemmanens enstaka läge och från hwarannan widsträckta aflägsenhet har hittills motwerkat någon inrättning för wexelunderwisning.

Hwad fattigwården inom Pastoratet beträffar, så hållas årligen så kallade rotläggningar med de fattige socknewis, då hwarje Socken, dels efter de fattigas antal, dels efter deras behof, bestämmer, huru mycket hwarje fattighjon skall för året åtnjuta i underhåll, som i spannemål utgår och taxeras på hemmanen.

Pastorer härstådes hafwa warit:

Nils Pors, om honom upplyses af en fornhandling, att han 1575 här warit Pastor.

Pehr Udbenii war endast en ganska kort tid Pastor här. Hans tillträdes- och dödsår äro okända.

Nils Bagge, om honom berättas, att, då han i ett samqwäm fällt några utlåtelser, som ägt en aflägsen syftning att förebrå en ibland sina åhörare olofligt wänskap med sin grannes hustru, den brottslige, häraf uppretad, öfwerfallit Bagge och dödat honom med flere knifsting. Bagge war gift med Anna Fredriksdotter, och lärer warit Farbroder till Contracts-Prosten Bagge i Marstrand.

Anders Wingård war företrädarens Adjunct och blef gift med deß enka. Under en predikan Påskdagen, blef han på predikstolen rörd af slag, och afled tre dagar derefter.

Didrich Achenius gifte sig med Wingårds Enka, Anna Fredriksdotter. War Pastor här ifrån 1646 intill 1680, då han blef förgifwen genom giftblandadt öl.

Jochum Plate blef Pastor 1680 och afled 1708. Han war gift först med företrädarens stjufdotter Anna Wingård, och sedan med Maria Arctander, enka efter Kyrkoherde Claës Bruhn i Skredswik.

Bernhard Plate, företrädarens broder, hade förut warit Regements-Prest wid Bohus Läns Gröna Dragoner, Pastor här 1709, afled 1714.

Bengt Dahlberg, Comminister i Uddewalla 1708, blef Pastor här 1715, afled 1726.

Peter Swanteßon Höök, född 1689 i Upland. Fadren Ryttmästare wid Lif-

---

står denna inskrift: År 1777 blef denna Klocka gjuten att nyttjas på Stola Säteri, som ägdes af Högwälborne Herr Grefwe Claës Julius Ekeblad och deß Fru Grefwinna Brita Horn.

Lif-Regementet till häst Swante Larßon Hóók *), modren Maria Regina Scheffer **). Då Peter Hóók ännu låg i lindan, antogs han till uppfostran af sin moster Margaretha Scheffer, gift med Profeßor Columbus. Han blef student i Upsala 1702, der han disputerade de Sancto Erico, 1714 började han studera Juridiken och hade ett stipendium regium et musicum, 1716 började han åter sitt Theologiska studium, och blef Collega wid St. Catharinæ Skola i Stockholm, 1718 förordnades han att förrätta bönestunderna i Drottninghuset, 1821 ordinerad på kallelse af Grefliga Herrskapet Königsmark- de la Gardie, s. å. Nådårs-Predikant wid St. Claræ och Olofs Församlingar, 1723 Regements-Pastor wid Bohus Läns Dragoner, 1724 war han Domkyrko-Adjunct under Domprost Lithovii wistande i Stockholm, 1727 predikade han såsom Huspredikant på Castellegården hos framl. Riks-Rådet Thure Bjelke och deß familj, blef Pastor i Krokstad 1728, predikade wid Prestmötet 1737. Han war 3 gånger gift: 1:o med Fröken Anna Sibilla von Koechern från Sachsen, 2:o med Caisa Reuter, 3:o med Catharina Lind. Han afled 1756, och man har om honom antecknat, att han med sina medicinska kunskaper mycket gagnat. Han war en nitisk Lärare och sträng ordningsman, och war äfwen känd för utmärkt konstfärdighet i musik och miniatur-målning.

Johan Apelberg, född i Warberg d. 4 Dec. 1708. Fadren Handlande. Student i Lund 1728, prestwigd 1732, Adjunct hos Prosten Ödman i Tanum 2 år, Comminister i Krokstad 1734, Kyrkoherde derstädes 1757, afled 1782, och hade således inom detta Pastorat haft en 48:årig tjenstgöring. Han war gift med Anna Eleonora Kreitlow, Pastors dotter från Romeled, med hwilken han ägde 8 barn.

Andreas Winterkorn, född d. 13 Apr. 1724. Fadren Wågmästare i Uddewalla. Student 1744, prestwigd 1751 till Adjunct hos Pastor i Skredswik, Comminister i Krokstad 1764, v. Pastor 1776, Kyrkoherde derstädes 1782, dog af gulsot 1786. War gift: 1:o med Magdalena Rhode, hwars far war Handlande, 2:o med Giska Juliana Pinello, dotter af Öfwerste-Lieut. och Ridd. Jean Baptiste Pinello, 3:o med Enkefru Capitainskan J. E. Holmdorff, född Kock, dotter af Prosten Michaël Kock. Af hans barn blef sonen Lars Capitain wid Bohus Läns Regemente.

Bernhard Olaus Weßman, född i Warberg 1741. Fadren Rådman. Student 1760, prestwigd 1768 till Adjunct hos Pastor i Krokstad, v. Pastor 1778, E. O. Bat. Predikant wid Westgötha Dahls Regemente 1780, Comminister

*) Stamfadren för ätten war Ståthållare på Örbyhus Slott i Erik XIV:s tid.

**) Hon war yngsta dottern af den namnkunnige Johannes Schefferus Argentoratensis, som af Drottning Christina blef inkallad till Profeßor i Upsala, och som gifte sig med Doctor Loccenii dotter.

nister i Krokstad 1783, Kyrkoherde derstädes 1787, död af lungsot 1792. War gift med Benedicta Eleonora Apelberg, Pastors dotter i Krokstad.

Carl Fredrik Bering, född i Kongelf 1750 d. 21 Junii. Fadren Lieutenant wid Kongl. Götha Artilleri-Regemente. Student 1767, Magister i Greifswald 1771, prestwigd till Huspredikant hos Generalen Grefwe Lewenhaupt 1773, E. O. Esqv. Predikant 1776, Pastor wid Bohus Läns Regemente 1777, Commenderad med samma Regemente till kriget i Finland 1789 och war der i 2:ne år, Kyrkoherde i Krokstad 1793, Fält-Prost 1802, död s. å. War gift med Anna M. Orup, hwilkens far war Öfwer-Inspector i Halmstad. Sonen C. B. P. Bering blef Major wid Bohus Läns Regemente, dottren Johanna Ulrica gift med Postförwaltaren i Uddewalla Cederholm von Schmalensee.

Hans Christian Hummel, född i Eldsberga Pastorat d. 9 Julii 1758. Fadren då Contracts-Prost och Kyrkoherde derstädes, sedan Kyrkoherde i Fjärås. Student i Lund 1777, prestwigd 1781, E. O. Bat. Predikant wid Kongl. Salzaska Regementet och Aftonsångs-Predikant wid Garnizons-Församlingen i Götheborg 1782, tillika Informator wid Frimurare-barnhuset i Götheborg 1790—1800, Ord. Bat. och Slotts-Predikant på Ny Elfsborgs Fästning 1792, Regements-Pastor wid Kongl. Stedingkska Regementet 1793, commenderad med Regementet på Skärgårdsflottan 1801, wid Regementets reduction Comministers Adjunct wid Domkyrko-Församlingen i Götheborg s. å., Kyrkoherde härstädes 1803, Fält-Prost 1810. Han ägde embetsbefattningar, wid hwilka hans lif ofta swäfwade i fara. Twenne tillfällen, då han rönte synbara wedermälen af Försynens wård förtjena att anföras. Den 27 Jan. 1785 nedkörde han olyckligt i ett os på Götha Elf, under en resa wid Gamla Warfwet, hwarwid han förlorade dräng, häst och släde. Sjelf fick han under armarne ett isstycke, hwarpå han uppehöll sig 15 a 20 minuter, tills han genom sina nödrop kallat 2:ne personer till undsättning. Den 15 April s. å., då han skulle återgå från Ny Elfsborgs Fästning till Götheborg, föll han genom den swaga isen, men blef äfwen då lika underbart som lyckligt räddad. Han afled d. 9 Dec. 1819, war gift med Enkefru Charl. C. Berg, dotter af Supercargeuren D. Chöler.

Mag. Johan Palmborg, född i Uddewalla d. 27 Febr. 1782. Fadren Häradshöfdinge. Student i Upsala 1801, Magister derstädes 1809, v. Collega wid Uddewalla Skola s. å., präsiderade wid Götheborgs Gymnasium för Rectors-beställningen wid samma Skola 1809, Ord. Collega derstädes 1810, prestwigd 1813, Pädagog i Marstrand 1815, Pastor i Krokstad 1820, död 1833.

Lars Magnus Bromander, Pastor här 1835, se Consistorii Notarierne.

Com-

Comministrar hafwa warit:

Borge Borgsten, som war den förste härstädes ordentligen walde Comminister, och afled 1733.

Johan Apelberg, Comminister från 1734 till 1757, se Pastorerne.

Lars Bagger, student 1738, prestwigd 1743 till Adjunct hos Pastor i Skee, Comminister 1757, afled 1764, då han war 48 år gammal. Han war gift med Johanna Runow.

Andreas Winterkorn, Comminister här 1764, se Pastorerne.

Bernhard Olaus Weßman, Comminister 1783, se Pastorerne.

Sewerin Angerman, Comminister 1788, se Pastorerne i Breared. Under Angermans embetstid inköptes af Församlingen år 1790 för 126 R:dr 32 ß. B:co till Comministers boställe Torp, ¼ mantal Krono-Rusthåll.

Carl Magnus Holmström, född i Warberg d. 2 Jun. 1772. Fadren Bagare-Alderman. Student i Lund 1793, prestwigd 1798, Comminister härstädes 1805, v. Pastor 1823, död 1829.

Gustaf Leonhard Dahl, född i Götheborg 1801. Fadren Brukspatron. Stud. i Upsala 1817 och i Lund 1822, Prest 1825, Comminister här 1830.

Stångenäs Härad.

Bro Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen, och består af Bro Socken, of. h. 62, förm. 52 mantal, folkm. 1896 pers. Brastad, of. h. 57¾, förm. 43⅞ mantal, folkm. 1632 pers. Lyse, of. h. 44¼, förm. 35 mantal, folkm. 1421 pers. Lysekils Capell, folkm. 462 personer.

I äldre tider har Brastad warit Moderkyrka, och Pastor inom denna Socken haft sitt boställe på Presttorp. Med Pastors-boställets förläggning inom Bro Socken, undergick Pastoratet namnförändring. Äfwen bör anmärkas den förändring till omkrets, som detta Pastorat 1682 undergick, då, enligt K. Carl XI:s utslag, ifrån Foß Pastorat och Håby Socken 9 hemman blefwo afskilde, och lagde till Bro Pastorat.

Bro Kyrka, af sten, har inwändigt 40 alnars längd, 18 alnar i bredd,

$14\frac{1}{2}$ i höjd. Den är belägen uti en af Pastoratets större dalar, blef ombyggd 1699, då den, i stället för en fornåldrig, erhöll en efter sednare tiders fordringar lämpad structur. Kyrkan är rymlig och ljus; och har trädhwalf, 1709 målade af Schönfeldt. Inwid Kyrkans westra gafwel är uppbygdt ett trädtorn, rödfärgadt och täckt med ekespån, hwarest hänger en klocka *).

Predikstolen, skänkt af framl. Amiral Olof Strömstjerna, är dyrbar genom arbete och förgyllningar. På Altartaflan finnas inga inscriptioner. Den är förfärdigad på Församlingens bekostnad, och räknar sin ålder från K. Carl XI:s Regeringstid. Uti fyra, från hwarannan afdelade, målningar föreställes här Nattwardens stiftelse, Christi korsfästelse, uppståndelse och himmelsfärd. Det hela är med bildthuggeri-arbete omgifwet.

Uti choret, på södra sidan om Altaret, är framl. Contracts-Prosten Bornanders murade familj-graf. Der ofwanföre på wäggen hänger hans epitaphium, som förut blifwit nämndt i hans biografi.

Framl. Amiral Olof Strömstjernas epitaphium är uppfästadt på chorets södra wägg, och innehåller hans wapen, portrait och följande inskrift med förgyllda bokstäfwer: Kongl. Maj:ts till Swerige Troman och Amiral, Wälborne Herr Olof Strömstjerna, Herre till Wese och underliggande gods, född 1664 och afsomnad i Herranom år 1730. Grafwen här nedanföre, som förwarar Amiral Strömstjernas och hans Frus stoft, är betäckt med en enda stor telgsten, försedd i hörnen med infäste maßive metallringar.

Midt emot sistnämnda epitaphium, på chorets norra wägg, hänger en tafla, som under Danska tiden warit Altartafla.

Kyrkans silfwer utgöres af Kalk, wägande $40\frac{1}{2}$ lod, paten 8 lod, oblatask $7\frac{1}{2}$ lod, samt deßutom socknebuds-kalk och paten.

Kyrkans hemman betala, i stället för spannemåls-afgift in natura, årligen en wiß penningeskatt, hwilken efter 1776 års valvation, uti jordeboken är bestämd.

Brastads **) Kyrka, belägen ungefär i midteln af Pastoratet, är, efter äldre byggningssättet, genom en hwälfd mur, afdelad i chor och storkyrka. Den är inwändigt 37 alnar lång och 13 bred. Choret har mindre bredd och är 14 alnar högt. År 1813 war Kyrkan senast under reparation, då den södra wäggen ommurades, den norra reparerades och försågs med ny fönsterluft, samt ett nytt

*) Med inskrift: Michaël Claves van Dam, Kopenhagen 1748.

**) Kallades fordom Brasätter.

nytt hwitmåladt takhwalf gjordes. Inwid Kyrkans westra gafwel är sedan 1796 ett stentorn uppfördt, hwilket likwål 1801, i anseende till felaktig grundläggning, blef nedrifwet och åter uppmuradt.

Predikstolen, gammal utan prydnader, har i senare tid blifwit renoverad. Altartaflan, förfärdigad 1669, har jemte andra prydnader, det Grefliga Ascheberg-ska wapnet.

Kyrkans silfwer består af 1 förgylld dopskål, som wäger 36 lod, 1 silfwer-dopfat 46 lod, hwilka begge silfwerpiecer äro en skänk af framl. Herr Bundsen, som på 1780:talet war ägare af Holma Säteri. Deßutom äger Kyrkan 1 för-gylld communion-kalk 33 lod, samt paten 8 lod.

I Kyrkan hänger ett epitaphium, hwarpå läses: "Her ligger begrafwen erlig oc Welbyrdig mand Peder Bagge till Holmegaard, som dödde d. 8 Febr. 1606. Sammaledes hans kiere Husfru Erlig oc Velbyrdig Fru Karinna Pedersdaa-ter, som dödde d. 14 Martii 1578 med begges deres kiere börn. Gud deres sjä-ler hafwe." Detta epitaphium har 1782 blifwit renoveradt af förenämnde Herr Bundsen.

I Kyrktornet hänga 3:ne Klockor, af hwilka de 2:ne mindre äro skänkte af oftanämnde Herr Bundsen *).

Med denna Kyrkas hemman är förhållandet samma, som blifwit nämndt wid Bro.

Lyse Kyrka, af sten, belägen på en liten höjd, nära hafwet, är efter forn-tidens sätt bygd med ett hwalf, som skiljer chor och storkyrkan. Den innehåller inwändigt i längd 32 alnar och i bredd 11. Choret, något smalare, är i höjd 12 alnar. Wid chorets norra sida är en sacristia af sten, och wid Kyrkans we-stra gafwel är uppfördt ett rödmåladt trädtorn. Kyrkan blef inwändigt målad un-der framl. Prosten Lindgrens tid.

Predikstol och Altartafla äro med ringa möda och kostnad förfärdigade.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk, wägande 36½ lod, och paten 5 lod.

I tornet hänger en Klocka utan årtal och inskrift.

Donationer till Kyrkan finnas wäl uti landskyldshemman och jordar; men

 Kyrkan

*) Den största Klockan, gjuten på Församlingens bekostnad, har denna inskrift på ena sidan: Josias Za-chrißon Pastor, Anders Haußon Kyrkwärd. Gjuten i Götheborg af Johan Daglieb Anno 1754. På andra sidan: När du får höra detta ljud, Så gack till Brastads Kyrka, Och akta flitigt på Guds ord, Der själen får sin styrka. Den minsta Klockan har denna inscription: soli Deo gloria.

Kyrkan har deraf föga nytta, emedan afgiften af dem inflyter uti ett obetydligt penninge-wärde.

Lysekils Capell-Kyrka, uppbygd af träd år 1797, och inwigd följande året, är 42 alnar lång, 17 bred och 13 alnar hög, och således större än efter folkmängdens behof; men Kyrkan erhöll denna storlek, i förhoppning om en utwidgad skärgårdsrörelse. Kyrktornet, samma tid uppfördt wid Kyrkans westra gafwel, nedslogs 1817 af en orkan, hwarwid klockorna dock blefwo oskadade. De äro nu upphängde uti en på Kyrkogården upprest klockstapel *).

Den i Götheborgs Tyska Kyrka förr warande Predikstol och Altartafla äro af Församlingen inköpte, och här uppsatte. Deßutom prydes Kyrkan af 2:ne krystall-ljuskronor.

Kyrkans silfwer består af kalk, paten och en sexkantig flaska, allt inwändigt förgyldt, samt deßutom socknebuds-kalk och paten.

Kyrkan äger inga andra inkomster än de, som utgöras i friwilliga gåfwor af Församlingens ledamöter, och af sjöfarande, som under stormar söka den närbelägna hamnen.

Nu warande Fattigwård inom Pastoratet inrättades år 1819. Genom ålder eller sjukdom orkeslöse fattige åtnjuta hel fattigwård på wißa för hwardera indelte hemman. Wärnlöse barn inaccorderas uti hus, der de uppfostras, och utgöres års-afgiften för deras underhåll och beklädnad, dels genom penningar utur fattigkaßan, dels genom spannemåls sammanskott, som utgår från hemmans-åboerne efter mantalen. Arbetsföre fattige få andel af de fattigmedel, som årligen till ett wißt belopp sammanskjutas af hemmansbrukare. Hwarje Socken försörjer sina fattige. Kringgående fattige finnas icke af Pastoratets. Men då uti Lysekils Capell-församling för närwarande äro flere torftige än församlingen kan underhålla, hafwa Pastoratets öfrige församlingar tillåtit, att Lysekils fattige, försedde med ett wißt märke, må kringgå en gång om året, och uppbära ett bestämdt mått spannemål af hemmanet till understöd.

Barnunderwisningen handhafwes under Pastors tillsyn och efter hans föreskrift af en wid hwarje Socken antagen ambulatorisk barnlärare. Han infinner sig 2:ne gånger om året i hwarje rote, och underwisar uti innanläsning, christendom, skrifning och räkning. Jemte fria husrum och kost, åtnjuter han wiß betalning för hwarje barn, de fattiges undantagne. Underwisningstiden räcker från

början

*) På den större Klockan är denna inscription: Gud till ära och Lysekils församling till tjenst är denna Klocka gjuten, då Andreas Bornander war Kyrkoherde och Simon Börjeßon Kyrkowärd. Den mindre Klockan är utan inskrift.

början af Februarii till slutet af October. Uti Capell-församlingen är ingen särskilt antagen Skolmästare, utan sker underwisningen der på wißa tider om året genom någon af de andre Socknarnes barnlärare.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr **Petrus**, som blef Pastor 1523, och war det i 40 år.

Herr **Martinus** hitkom såsom Pastor 1563, och war här i 48 år.

Herr **Andreas** war Pastor ifrån 1611.

Simon Matthiæ afled 1657.

Olaus Andreæ blef Pastor 1659 och afled 1675.

Owe Norman afled 1678.

Owe Tegnér, se Pastorerne i Spekeröd.

Anders Bornander, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Josias Zachrißon, student 1729, prestwigd 1735 till Nådårs-prest i Uddewalla, Comminister der 1738, Pastor i Bro 1751, död 1764. G. m. Handlanden Rogdes dotter, med hwilken han hade blott ett barn, dottren Elizabeth, som trädde i gifte med då warande Pastorn wid Bohus Läns Regemente, sedermera Kyrkoherde i Toßene Weddich Borg.

Birger Dahlin, född i Strömstad 1718. Fadren Amiralitets-Bokhållaren Anders Dahlin, modren Sara Barth. Student i Upsala 1742, prestwigd till Huspredikant hos Presidenten Baron Broman. Pastor wid Spenska Regimentet i Stralsund 1749, Magister i Greifswald 1752. År 1757 bewistade han kriget emot Preußen, belägringen wid Demmin, tillika med Stadens och Fästningens öfwergång, 1759 blef han Preußisk krigsfånge, men genast frigifwen, gjorde tjenst wid Fältlazaretterne s. å., 1761 förrättade han Fältprost-sysßlan, 1762 Ord. Fältprost, Pastor i Bro 1765. Hans helsa hade under fälttågen förswagats. 1780 gjorde han under en ridt fall af hästen och sökte sedan förgäfwes att återwinna helsan, han afled 1787. War gift med Juliana Ch. Ratzki, dotter af Pastorn wid Lifregementet Georg Ratzki. Hans son Anders Georg war Fältprost, L. W. O. och Pastor i Häradshammar, Birger är Pastor i Weinge, dottren Helena M. war gift med Majoren S. Virgin.

Eric Hans Lindgren, född i Stockholm 1755, student i Upsala 1774,

prestwigd 1782, E. O. Kongl. Hofpredikant 1786, Ord. K. Hofpredikant 1787, såsom extra sökande till Bro Gäll, utnämndes han till Pastor här 1788, tillträdde 1789, Local-Prost 1793, predikade wid Prestmötet 1795, Riksdags-fullmäktig 1800, afsade sig Pastors-embetet här 1803, med sökt och wunnen tillåtelse att återfå Ord. Kongl. Hofpredikants-syßlan med säte och stämma i Hof-Consistorium, arrenderade dock detta Pastorat 1804, afflyttade till Stockholm 1805, hwarest han dog 1812. War gift med Urfabriqueur Bourdillons enda dotter Sophia Elizabeth.

Olof Adolph Kamp, född i Strömstad d. 17 Febr. 1759. Fadren Handlande. Student i Lund 1778, Magister derstädes 1784, Collega wid Skolan i Uddewalla 1785, förestod tillika Rectoratet derstädes från 1786 till 1788, prestwigd 1787, Fattighus-Predikant i Götheborg s. å., präsiderade wid Gymnasium i Götheborg såsom sökande till Rectoratet i Uddewalla 1789, Rector wid Skolan i Laholm 1792, Rector wid Skolan i Uddewalla 1797, Kyrkoherde härstädes 1805, Hon. Prost 1810, död 1829.

Carl Adolph Thudén, född i Uddewalla 1793. Fadren Victualie-Handlande. Stud. i Upsala 1812, Prest 1816, Lärare wid Gustafsbergs Barnhus s. å., v. Pastor 1828, Pastor här 1830.

Comministrar hafwa warit:

Hans Refsal, som dog 1719 *).

Wilhelm Filman tillträdde 1721, dog 1739, 45 år gammal. Gift med Johanna Maria von Soln.

Benedict Borg, student 1732, prestwigd 1738 till Adjunct i Seglora, Comminister i Bro 1740. Gift med företrädarens Enka, som dog 1764, och hade i andra giftet Kyrkoherde Rhodins i Bokenäs dotter. Han afled 1770, 61 år gammal.

Wilhelm Fredrik Borgström, student 1762, prestwigd 1769, Comminister 1772, gift s. å. med Regina Refsal, Skepparedotter från Lysekil. Han drunknade 1788, 40 år gammal.

Magnus Ekekrantz, född i Småland 1748, prestwigd 1776 till Adjunct hos Pastor i Bro, Comminister 1790, gift s. å. med Länsman Melanders dotter Gertrud. Han afled 1801.

Carl

---

*) Om Refsal haft någon företrädare, kan icke med wißhet sägas, emedan inga äldre anteckningar, rörande Pastoratet, finnas i Pastors-archivet, än sedan 1703.

Carl Magnus Otterdahl, född i Grimethons Pastorat d. 7 Sept. 1775. Fadren Kronolänsman. Student i Lund 1797, prestwigd 1800, Comminister här 1801, afled 1808. War gift med Helena Lovisa Swenberg, dotter af Kyrkoherden Swenberg i Toßene. Otterdahl war mycket älskad af sina åhörare, och för att winna denne skicklige Prestman till ständig lärare, inköpte Pastoratets inwånare ½ mantal skatte soldat-rothåll Laßehaga i Lyse Socken till boställe, hwilket nu åtföljer embetet.

Olof Wilhelm Börjeßon, född i Götheborg d. 17 Mars 1783. Fadren Glasmästare. Student i Lund 1804, prestwigd 1808, Comminister här 1811.

Sotenäs *) Härad.

Tössene **) Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Claßen, och består af Tossene Socken, of. h. 56⅛, förm. 52 mantal, folkm. 1788. Askum, of. h. 39¼, förm. 32⅝ mantal, folkm. 1441. Berffendahl, of. h. 18⅜, folkm. 536. Kongshamns eller Gustaf Adolfs Capell, folkm. 502 personer.

Wid Åby Sätesgård inom detta Pastorat har fordom warit Capell med Kyrkogård.

Tossene Kyrka, af sten och belägen på en slätt wid häradswäg, är 40 alnar lång, 9 hög och 20 alnar bred. Kyrkan har i senare tider blifwit tillbygd. Lägre än Kyrkan är tillbyggnaden, men deß längd och bredd äro tagne i gemensam beräkning med sjelfwa Kyrkans. På Altartaflan föreställes i bildthuggeri-arbete Nattwardens instiftelse, och derunder läsas instiftelse-orden. Taflans ålder tillkännagifwes genom denna inscription: År 1634 hafwer Borgaren Jost Lebedur i Malmö och deß hustru Carin Gorrisdotter till Guds ära och denna Kyrka till zirat gifwit denna altartafla till en ihogkommelse för den de bewisade hans son Gorris Lebedur, att de låtit begrafwa hans lik i Kyrkan. Gud gifwe honom en gladelig uppståndelse på den yttersta dagen. Predikstolen, prydd med målning och bildthuggeri-arbete, har inskrifter af åtskilliga bibliska språk. På öfra kanten står årtalet 1641. Närmast ingången ses ett måladt timglas, ett brinnande ljus samt en hufwudskalle, jemte denna inscription: När lifsglaset är utrunnit och lifsljuset utbrändt, din anda då för hande, din död då är förwändt. Kyrkans silfwer, bestående

*) Häradet anses icke osannolikt hafwa fått namn af sot (morbus), med fästadt affeende på de wid häradets Kuster ofta timade sjöskador.

**) Skrefs fordom Toßunge.

stående af kalk och paten, wåger 47 lod. Ljuskrona och dopfunt sakna inskrifter. Epitaphier finnas, men inscriptionerne ha med tiden blifwit mer otydliga.

I ett rödmåladt trädtorn, bygdt inwid Kyrkan, hänger en Klocka, med inskrift: Witus Pedersen 1631.

Kyrkan äger inga hemman, utan endast Kyrkojordar, för hwilka betalas till Kyrkan landskyld, beräknad efter 24 ß. B:co för hwarje tunna spannemål.

Askums Kyrka, af sten samt belägen på en höjd wid häradswäg, är 37 alnar lång, 15 bred och 20 alnar hög. På Altartaflan, som är af träd, föreställes i målning Nattwardens instiftelse. Predikstolen är prydd med symboliska målningar, och inskrifter af åtskilliga bibelspråk. Dopfunten, konstigt uthuggen, hwilar på trenne björnbilder. Taket, hwälfdt, är liksom Kyrkan måladt 1738 af Artisten C. v. Schönfeldt. Under altaret är Simmingsköldska grafwen utan sten eller inskrift. Kyrkans silfwer, utgörande kalk, paten och oblatask, wäger 65 lod.

I klockstapeln hänger en Klocka *).

Berffendahls Kyrka, af sten och belägen på en liten höjd wid häradswäg, är 28 alnar lång, 15 hög och 10 alnar bred. Altartaflan, af träd, föreställer Christi korsfästelse. Predikstolen prydes med bilder af Evangelisterne. Kyrkans silfwer, wägande 25 lod, består af kalk och paten, samt är skänkt 1817 af bonden Andreas Halfwordßon i Sjörbo.

I ett rödmåladt trädtorn, som är uppfördt inwid Kyrkan, hänger en Klocka utan inscription.

Kongshamns Capell-Kyrka, af träd och belägen wid yttersta ändan af hafsbandet, är 27 alnar lång, 11 bred och 13 alnar hög. På Altartaflan föreställes i målning Nattwardens instiftelse. Predikstolen målad, saknar i öfrigt prydnader. Kyrkans silfwer, wägande 34 lod, består af kalk och paten, deßutom finnes socknebuds-kalk och paten.

I ett trädtorn, som är uppbygdt inwid Kyrkan, hänger en klocka **).

Kongs-

*) På denna står, jemte historisk inskrift om deß gjutnings-år 1768; Soli Deo gloria in excelsis, 2 Cor. 5: 19, 20. Kommer efter detta ljud, Att försonas med er Gud, Intet är på hela jorden Bättre än försonings-orden.

**) På denna läses jemte gjutnings-året 1788, följande rim:

Når Gustaf Swea spira förde
Och Gustaf Adolph Kronprins war
När man af krig alls intet hörde
Och jorden ömnig årswert bar,

Då

Kongshamns Capellag, endast bestående af Fiskelägen, hade före år 1779 hållit gudstjenst i Askums Kyrka, men sistnämnde år uppbygdes Kongshamns Capell, i stöd af erhållet tillstånd af Landshöfdingen och Biskopen i Götheborg, hwarigenom det bewiljades Capellaget rättighet, att särskildt uppbygga Kyrka och wälja Capell-Predikant.

Pastorer här hafwa warit:

Herr Jens, som war Pastor 1590.

Herr Hans, hwilkens dödsår är okändt.

Herr Lauritzon, om hwilken man icke har antecknat hwarken tillträdes- eller dödsåret.

Vitus Pehrßon war här Pastor ifrån 1623 till 1647, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Jens Lauritzon tillträdde 1648.

Helge Wiljamßon Bruhn hitkom 1663.

Nils Ström, Pastors son från Kongelf, blef Pastor 1686, afled 1704.

Nils Oberberg gifte sig med företrädarens Enka, blef Pastor 1705, afled 1722.

Olof Kilander, född i Kihl i Estra Socken, prestwigd 1707 till Adjunct i Slöinge, blef Comminister i Halmstad och Pastor i Holm 1709, Pastor i Toßene 1723, Prost 1735, afled 1746; war först gift med Brita Schröder, Enka efter Pastor Strokirk i Slöinge, och sedan med företrädaren Oberbergs Enka, hwilken senare således warit gift med 3:ne Pastorer i Toßene.

Otto Bruhn, student 1737, prestwigd s. å. till Adjunct i Okome, blef Pastor 1748, afled 1762. G. m. Benedicta Lomberg; sonen Olof blef Comminister i Uddewalla.

Anders Gjaedda, student 174.., prestwigd 1743 till Adjunct hos Fadren, som war Comminister i Toßene, Comminister derstädes 1746, blef Pastor 1763, afled

Då gjöts jag om och fick mitt ljud
Att kalla folk till Herrans dyrkan
Och mana dem att gå i Kyrkan,
Der prisa, tacka, lofwa Gud.

afled 1770. G. m. Helena E. Thim, dotter af Cons. Notarien Thim och Anna Montin. Efter Gjaeddas död blef hon gift med Pastor Engberg i Söndrum.

Weddich Borg hade erhållit Magister-graden, blef 1757 prestwigd till Esqv. Prest wid Bohus Läns Dragoner, commenderad till Pomern 1758, war Regements-Pastor, då han 1772 blef Kyrkoherde i Toßene, afled 1776. G. m. Elizabeth Zachrißon, Pastors dotter från Bro.

Eric Conrad Hoepner, född 1721 på Lunden i Örgryte Socken. Fadren Trädgårdsmästare. Kom i Götheborgs Trivial-skola 1729; nödgades för fattigdoms skull lemna studierne och ingick såsom lärling på Apotheket i Uddewalla 1733, återbörjade studierne och blef Gymnasist 1737, student i Lund 1742, prestwigd 1747, Comminister i Toßene 1763, Pastor derstädes 1778, predikade wid Prestmötet 1785, Prost s. å., afled s. å. War gift först med Pastor Bruhns Enka, Benedicta Lomberg, och hade med henne 3 barn, och sedan med Susanna Chr. Torén. Hans dotter Ottiliana war gift med Comminister Edström i Skepplanda, och d. Sara med Comminister Preutz i Toßene.

Jonas Swenberg, född i Toßene 1752, student 1770, prestwigd 1773 till E. O. Bat. Predikant wid Elfsborgs Regemente, Comminister i Toßene s. å., Pastor derstädes 1787, afled 1800 *).

Nils Adler, född i Götheborg 1762. Fadren förste Fältskär i Ostindiska Compagniets tjenst. Student i Upsala 1782, Magister i Greifswald 1785, Gymnasii Bibliothekarie i Götheborg s. å., Rector wid Tyska skolan derstädes 1789, prestwigd 1792, Pastor i Toßene 1801, Prost 1810, afled 1811.

Carl Christian Ström, född i Kongsäters Pastorat 1767. Fadren sist Prost och Kyrkoherde i Slöinge, student i Lund 1786, Magister i Greifswald 1789, prestwigd 1792 uppå kallelse af Ostindiska Compagniets Direction till Skepps-Predikant, gjorde i sådant afseende resor åt Ostindien åren 1792, 1795, 1796, Comminister i Myckleby 1804, Pastor i Toßene 1812. G. m. N. Kidron.

Comministrar hafwa warit:

Mag. **Johan Gjaedda**, prestwigd 1704, Comminister 1713, död 1747. Fader till Pastor Gjaedda i Rommeled och till efterträdaren

Andreas Gjaedda, se Pastorerne.

Eric

*) Pastors bostället Öfwerby, nu endast $\frac{3}{8}$ mantal, har fordom ägt betydligt ägoområde. I afsigt att återwinna, hwad som frångått bostället, hade Pastor Swenberg med möda och uppoffring samlat upplysande documenter, äfwen ifrån Norrige; men wid hans död blefwo deße handlingar skingrade.

Eric Conrad Hoepner, se Pastorerne härstädes.

Jonas Swenberg, se Pastorerne härstädes.

Carl Magnus Preutz, född i Slöinge Pastorat 1750, student 1772, prestwigd 1780 till Adjunct hos Pastor i Morup, Comminister 1787, afled 1799. G. m. Sara Hoepner.

Anders Åborg, född i Foß Pastorat 1763. Fadren Torpare. Student i Lund 1789, prestwigd 1791, Comminister 1799, v. Pastor 1815, Ledamot af Evangeliska Sällskapet i Stockholm 1809.

Capell-Predikanter hafwa warit:

Anders Segerström, student 1768, prestwigd 1774, war den förste Capell-Predikanten, och tillträdde 1782, innehade rum å Pastors-förslag till Frillesås och Bokenäs, dog 1785 ogift, på Öfwerby, och begrofs i Capellets Kyrka.

Bernhard Elias Wikström, född i Morlanda 1753, student 1775, prestwigd 1777, Capell-Predikant 1785, afled 1808. G. m. Maria Dalin, och sedan med Joh. M. Björk.

Niclas Swanberg, född i Götheborg 1782. Fadren Packhuskarl. Student i Lund 1803, prestwigd 1807, Capell-Predikant 1808, afled 1823. G. m. Amalia Hylander.

Lars Johan Gardell, född i Tjörns Pastorat 1798. Fadren Skärgårdsidkare. Student i Upsala 1818, prestwigd 1821, Capell-Predikant 1824. G. m. H. G. Anderßon, dotter af Oeconomie-Directeuren Anderßon.

Adolph Fredr. Bratt, född i Uddewalla 1800. Fadren Wagtmästare. Student i Upsala 1821, Prest 1824, Capell-Predikant här 1829.

Qwille Härad.

Qwille Pastorat,

Regalt, tillhör 1:sta Claßen, och består af följande Socknar, Qwille, oförm. h. 151, förm. 128½, folkmängden 4713. Bottna, of. h. 20¼, förm. 17 7/16, folkm. 599 pers. Swenneby, of. h. 31½, förm. 23 9/16, folkm. 861 personer.

Pastoratet har i äldre tider bestått af 4 Socknar, till deß den ena Kyrkan wid namn Wrem, hwartill hörde 16 hemman, blef nedrifwen, och Församlingen lagd till Qwille Socken.

Qwille Kyrka är 45 alnar lång och 35 bred, i form af ett kors. I medlet af förra århundradet erhöll Kyrkan tillbyggnader af sacristia och af den södra korsbyggnaden, genom föranstaltande af en och samma Pastor. Minnet af denna senare utwidgningen är förwaradt genom öfwerskriften på ett crucifix, som hänger framwid choret: In memoriam Salvatoris crucigeri formam crucis imitatur templum, tecto laqueato et picto ornatum, australi parte exstructa, cura Pastoris Joh. Pet. Mjöberg, MDCCLXII.

Predikstolen, förfärdigad 1650, har på Danska språket inskrift af 2 Cor. 10: 4, 5. Bokstäfwerne J. J. S. G. P., som äfwen läsas på Predikstolen, äro initialerne för Johan Jensen Gjädde Pastor. På kransen, som hänger öfwer predikstolen, läses på Danska språket inskrift af Joh. 6: 40.

Altartaflans ålder räknas från 1671. Den är omgifwen af bildthuggeri-arbete, och uti deß midtel är en målning, som föreställer Nicodemi ankomst till Jesum om natten.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, wägande tillsammans 39 lod, samt af socknebuds kalk och paten, 13 lod. På kyrkokalken är graveradt ett lamb med segerfana och omskrift: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, miserere nostri A:o 1728.

Tornet, af korswirke bygdt intill Kyrkans westra gafwel, är 50 alnar högt upp till spiran, samt brädbeklädt, rödmåladt och spåntäckt. Här hänga 3:ne Klockor *).

Midt på Kyrkogolfwet är en grafsten inlagd, $3\frac{1}{4}$ aln. lång, $2\frac{1}{2}$ aln. bred. Blotta årtalet 1663 är läsligt. Figurerne och inscriptionerne äro utnötta. Under sakristian äro Kyrkoherdarne Mjöberg, Liedberg och Plate begrafne.

Bottna Kyrka är 28 alnar lång och $16\frac{1}{4}$ bred, bygd af sten, äfwensom ett intill Kyrkan uppfördt wapenhus. Tornet, bygdt af korswirke, är brädslaget och rödmåladt.

Pre-

*) På den större Klockan läses: Soli Deo gloria! Qwille Kyrkoklocka, gjuten 1742, då warande Stiftets Biskop Herr Doctor Jacob Benzelius, Kyrkoherden Herr Magister Petrus Ekman, Kyrk. Insp. Wolffdauer.

Till Qwille Kyrka kom Guds helga ord att lära Att du må blifwa from Och lefwa Gud till ära Wänd af din synd igen Och lät Guds ord dig tucka, Så blifwer Gud din wän, Då lär du honom frukta. Ps. CL: 5. Gjuten i Götheborg af Arw. Böök.

På den mindre Klockan kan man nu mera blott läsa namnet: Maria. Den minsta Klockan, skänkt af framl. Major C. W. von Döbeln på Wrem, är utan inskrift och nyttjas icke.

Predikstolen, gjord i enkel form, är prydd med något bildthuggeri-arbete. Altaretaflan, bestående af ett ganska wäl arbetadt crucifix, är tillika med en ljuskrona gifwen till Kyrkan af framledne Biskopen m. m. Doctor Johan Wingård, som war född på hemmanet Bräcke i denna Socken.

I tornet hänger en klocka *).

På Bottna Kyrkokalk läses omkring foten denna inskrift: Tillhörer Bottna Kyrka, wäger 34 lod, kostar 136 daler 1785, Prost Johan Liberg.

Swenneby Kyrka, belägen helt nära inwid hafwet, är 19½ aln. i längd, och 14¾ alnar i bredd. Choret är 8¾ alnar långt och 10¼ aln. bredt. Ett inwid Kyrkan uppfördt wapenhus är af timmer.

Predikstolen har inskrifter af Es. 40: 8. Jer. 22: 29. Rom. 10: 17. Äfwen läses der årtalet 1741, jemte initialerne P. E. Altartaflan är gammal. Öfwerst läses inskriften af Psalm. 95: 6, midtpå Ps. 95: 7, och nederst 1 Cor. 11: 27, 28. Ljuskronan, af messing, har ingen inscription. Chortakets målning föreställer Jesu förklaring, och Kyrkotakets de dödas uppståndelse. På östra gafwelwäggen står med förgyllda bokstäfwer: helig helig helig Herren Gud i höjdene. Och på den westra läses: Pictum anno 1741, Pastore Magistro Petro Eekman, Comministro Domino Joh. Hedelio.

Uti en trädstapel, som är uppförd på ett berg, hwilket på ena sidan innesluter Kyrkogården, hänger en Klocka, utan inscription.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten. Under bottnen på den förra läses: Thenne kalk af 28½ lods wigt, med oblatfat till 34 lod, tillhörer Swenneby Kyrka.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr Gudmund, som war här wid slutet af Catholska tiden, och då efter reformationen Herr Gudmund måste begifwa sig härifrån, for han sjöwägen till

*) Öfwer årtalet 1736, står Jehovah med Hebräiska bokstäfwer. På hwardera sidan föreställes en Engel. Kyrkoherde Ekmans och Kyrko-Inspector Wolfdauers namn äro utsatte, äfwen läsas desse rim:

Når du får höra ljudet mitt,
Så kom till Bottna Kyrka,
Guds ord der röre hjertat ditt
Att själen må få styrka.
Wänd af din synd och bättra dig,
Låt Herrans ord dig tukta,
Lef trogen och rättfärdelig,
Din Herra Jesum frukta.

Norrige. Wid Fjällebacka strand, der han skulle gå till sjös, höll han till sina talrikt församlade fordne Åhörare ett afskedstal, hwilket han slutade med önskningen, att, om den lära, han för dem förkunnat, icke wore den rätta, han då måtte förgås wid nästa klippa eller skär. Seglen hißades, Herr Gudmund afseglade, och skeppet wräkes af en stark stormil emot ett litet skär, midt för de på stranden ännu qwarståendes åsyn. Stället heter ännu Gudmunds skär.

Gude Axelßon Gjädde, se Prostarne öfwer Wikornes Contract.

Jens Gudeßon Gjädde, se Prostarne öfwer Wikornes Contract.

Johan Jenßon Gjädde, se Prostarne öfwer Wikornes Contract.

Oluf Ericßon, se Prostarne öfwer Wikornes Contract.

Johan Olufßon Qwildahl, sin företrädares son, föddes i Qwille 1665, kom till Helsingörs Skola 1682 och till Academien i Köpenhamn 1685, och widare till Lund, han blef 1688 Comminister i Qwille, hwartill han samma år prestwigdes af Superintendenten Broman i Carlstad. Åtta år före sin faders död 1693, erhöll han Kongl. fullmakt på Qwille Pastorat. Han war gift med Bergmästaren Kolthoffs dotter Johanna Hermansdotter och hade med henne 3 barn. Då hon blef Enka, gifte hon sig med Prosten Johan Krok i Fröderyd af Weriö Stift.

Peter Ekman, föddes på Östads Säteri 1685, blef Magister i Upsala 1712, war hos Contracts-Prosten Bökman i Winberg Informator för dennes stjufsöner Dahlinerne, och ibland dem äfwen för Hof-Canzleren Olof von Dahlin. Blef utnämd Pastor i Qwille 1719, och således ett år förr än han prestwigdes, ty detta skedde först 1720. Han blef 1737 wald till Riksdags-fullmäktig för Presterskapet i Bohus Län, och afled 1744. G. m. Margaretha Qwildahl, företrädarens dotter.

Haqvinus Sethelius, prestwigd 1723 till Adjunct i Sätilla, Pastor i Qwille 1746, dog ogift 1754.

Johan Mjöberg, student 1737, prestwigd 1743, Pastor i Qwille 1755, död 1764. G. m. Anna Lovisa von Staël.

Jonas Liedberg, student 1738, Magister Honorarius 1744, prestwigd 1745 till Adjunct hos Prosten Brag i Marstrand, Slotts-Prest på Carlstens Fästning 1750, Pastor i Qwille 1768, Prost 1781, död 1787. G. m. Marg. Brig. Brag.

Samu-

Samuel Joh:son Plate, född i Marstrand 1727, student 1749, Magister i Lund 1754, Prest 1756, vice Pastor 1770, hade warit uppförd å 7 Pastors-förslag, innan han 1785 blef Kyrkoherde i Kongsbacka, Pastor i Qwille 1789, Prost 1793, död 1803. War gift med Catharina Elizabeth Holmdorff.

Christen Linderot, se Prostarne öfwer Wikornes Contract.

Joh. Ad. Berggren, född i Krokstads Pastorat 1782. Fadren Hof-Rätts-Commißarius. Student i Lund 1800, i Greifswald 1805 och i Rostock s. å., Magister i Greifswald 1807, förordnad att bestrida föreläsningar så i Rectors som Collegas klaß af Skolan i Uddewalla s. å., Ord. Collega derst. s. å., förordnad att förestå Rectoratet 1809, präsiderade såsom sökande till nämde Rectorat s. å., Rector derstädes 1810, prestwigd 1813, Pastor i Qwille 1825. Har från trycket utgifwit en Matrikel öfwer alla ordinarie Ecclesiastike Embetsmän i Swerige och Norrige, Götheborg 1825. G. m. Mathilda Lindqwist.

Comministrar hafwa warit:

Hans Wingård dog d. 20 Apr. 1730.

Jöns Roselius afled d. 23 Febr. 1733.

Peter Nedergård, prestwigd 1729 till Adjunct i Thorslanda, Comminister i Qwille . . . . . dog d. 14 Febr. 1740.

Johan Hedelius, student 1731, prestwigd till Adjunct i Skepplanda 1736, Comminister 1740, innehade rum å Pastors-förslag till Näsinge, Seglora, Tegneby, dog d. 19 Maji 1769.

Lars Liberg, född i Strömstad 1743, student 1764, Prest 1767, Comminister härstädes 1771, E. O. Esquadrons-Predikant wid Bohus Läns Regemente 1773, död d. 30 Junii 1800.

Nicolaus Öberg, född i Warberg 1765. Fadren Coopvaerdie-Skeppare. Student i Lund 1786, Prest 1790, Comminister härstädes 1801, död 1833.

Berndt Jönßon, född i Stråwalla 1792, Prest 1815, Commin. här 1834.

Ingen af Pästoratets Kyrkor äger hemman eller jordar, och Kyrko-tionden löses med 24 ß. för tunnan.

Barnunderwisningen werkställes dels af föräldrarne, dels på obestämd tid af ambulatoriske Skolmästare.

Fattig-

Fattigförsörjningen bestrides genom årligt utdelande af till fattigkaßan influtne gåfwomedel, och äfwen derigenom att de mest behöfwande erhålla tillstånd till kringgående uti den dem anwista fjerding af socknen. Wärnlösa sjuklingar inaccorderas, der de erhålla föda och wård.

Inom Pastoratet äro redan förberedande anstalter träffade till förbättrad barnunderwisning och fattigförsörjning.

Tanums Härad.

Tanums Pastorat,

Regalt, tillhör 1:sta Claßen, och består af följande Socknar, Tanum, of. h. 184⅝, förm. 138⅛ mantal, folkm. 4810. Lur, of. h. 46⅞, förm. 40⅝, folkm. 1269 pers.

Tanums Kyrka, belägen ungefär midt i Socknen, ¾ mil från hafwet, på en jemn plan utmed stora landswägen, är bygd af gråsten med 2¼ alns tjocka murar under blytak. Kyrkans längd är 38¾ alnar och bredden 21. Choret, som bildar en tillbygnad på östra gafweln, innehåller i längd 20½ aln och i bredd 17, samt har 2½ alns tjock mur. Taket är täckt med tegel, och på yttre gafweln synes en i sten uthuggen bild, i form af ett ansigte. På chorets norra sida är sacristian *), en utbyggnad af tjocka gråstens murar, med hwälfdt tak af samma ämne. På Kyrkans södra sida är ett wapenhus, och inwid deß westra gafwel är ett stentorn, som nu är under ombyggnad. Kyrkans ålder kan ej noga bestämmas, men både deß yttre och inre structur gör det sannolikt, att deß ålder bör räknas från Nordens första christna tidehwarf. Under krigsåren 1708 och 1711 tjenade denna Kyrka till Krono-Magazin. Åren 1723 och 1724 blef den åter till murar och innanrede iståndsatt. Mellan choret och Kyrkan war då en tjock twärmur, med hwälfd ingång midtpå. Denna blef nedtagen, och i stället uppsattes 2:ne murade pelare för att uppehålla hwalfwet. Wid den reparation, som 1792 företogs, nedtogos äfwen pelarne, och hwalfwet utwidgades till likhet med det öfriga chortaket, hwarigenom Kyrkan blef ljusare och rymligare **).

På Predikstolen, hwarest i bildthuggeri föreställas de fyra Evangelisterne, läses öfwerst Es. 58: 1. På kransen öfwer Predikstolen synes årtalet 1678. Af inskriften kunna nu blott få ord läsas.

Altar-

*) Uti en härunder befintlig graf wisas ett lik, som, utan att wara balsameradt, ända hittills ej lidit af förruttnelse, utan är alldeles helt, och kännes på wißa ställen mjukt eller swampaktigt, men för öfrigt fast och sammanhängande. Hwem det i lifstiden warit, känner man icke.

**) Denna Kyrka är 1829 ombygd.

Altartaflan, förfärdigad 1686, och renoverad 1723, föreställer Nattwardens instiftelse, hwarunder på en särskild afdelning läsas instiftelse-orden och nederst: Ara hæcce Deo sacrata et erecta est Præp. et Pastore Jespero Pinck.

Kyrkans silfwer består af kalk och paten, wägande tillsamman 50 lod. Öfwerst kring kalken läses inskrift af 1 Cor. 10: 16. Midt på handtaget stå på 6 utstående knappar bokstäfwerne J. N. R. J. S. M., på undra sidan af foten läses: J. G. v. F. A:o 1705 d. 28 Martii. På patenet finnes på undra sidan samma namn och årtal, och kring öfre bräddem: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, miserere nostri. Kyrkan har äfwen en liten rund oblatask jemte en dertill hörande förgylld silfwersked. På undra sidan af oblataskens botten läses: 1698 G. M. d. 8 Junii. Ofwannämnde silfwerpiecer hafwa tillhört Kongl. Lif-Regementet till fot, och af deß Pastor Prosten Ödman räddade under Wismars belägring, blifwit med höga wederbörandes tillstånd af honom skänkte till Tanums Kyrka. Deßutom finnes en socknebuds-kalk med inskrift: Tanums Förs. socknebuds-kalk, gjord uti Kyrkoh. och Prosten M. Matth. J. Ekströms tid A:o 1768.

Orgelwerk har på Församlingens beslut warit anskaffadt och uppsatt på en dertill inrättad läktare bakom altaret, men då det befanns till form och dimension betydligen afwikande från den faststälda ritningen, och efter Kyrkans storlek otillräckligt, så blef enligt Kongl. resolutionen 1802 Orgelbyggaren ålagd att, emot återbärande af det förskott han uppburit, detsamma återtaga.

J Kyrkan är ett epitaphium öfwer framl. General-Majoren von Stahlen, och är uppsatt på wäggen i sydöstra hörnet wid Altaret. Det består af en i förgylda ramar infattad tafla af brun marmor, 2 alnar lång och $1\frac{1}{4}$ aln bred, hwarpå med förgylda bokstäfwer inscriptionen finnes inristad *).

Då tornet nedtogs, uppsattes för den större Klockan af 5 Sk:tb wigt en provisionel klockstapel på en närbelägen höjd. Den mindre Klockan lemnades då tills widare obrukbar **).

*) Denna är följande: Kongl. Maj:ts Troman General Major Riddare af Kongl. Swärdsorden Wälborne Herr Otto Herman von Stahlen Född i Estland år 1684 Tog till wapen med riket 1700 Skred steg för steg från det lägsta till det högsta Genom fortjenster till tienst Pröfwad i krigsfaror wann krigsära J Ingermland Skåne Tyskland Norge Mest wid Helsingborg och Gadebusch Fången tre gånger af Ryßar och Danskar Sist wid Tönningen Omsyttad tio gånger till häst och fot Wid olika sysslor alltid lika skicklig Wärdig funnen af K. Carl XII belönad af K. Fredrik Med Riddare orden 1748 Öfwerstefullmakt 1757 Wid Kongl. LifDragon. 1760 wid Artilleriet 1761 General Majors afsked s. å. Död christligen såsom han lefwat Den 24 Martii 1762 Hedrad, Saknad och begråten Af Allmänhet Wänner Ser barn En sörjande maka Frlherrin Maria Elizabeth Köhler Låt rista minnet.

**) På den större Klockan läses denna inskrift: Kommer till Herrans hus J unge och J gamle, Glaeder och fryder eder, när J eder försammel, Gud wille wi aere och lofwe med min Klang Och eders sang. Halleluja J. L. S. W. Campana sum Tanum Parochiæ. Me fecit Janus Laurentii Junecopensis A:o

Lurs Kyrka, å nyo uppbygd 1726, består af en enda gråstens byggnad, icke utmärkt genom högre och lägre afsättningar. Deß längd är 36 alnar, bredden 19 och höjden till takresningen 10 alnar. Kyrkan, uppförd med omkring 3 alnar breda murar, har tegeltak, samt bildar genom sin figur en aflång sexkant, med åt östra gafweln afhuggna hörn. Större ingången är på westra gafweln genom tornet, och en mindre på motsatta sidan bakom altaret. Försedd med flere fönsterlufter är Kyrkan ljus. En liten sacristia är uppförd af timmer framför chordörren. Tornet, af träd, uppfördt och rödfärgadt 1817, utgör 19 alnar i höjd och har deßutom en åttakantig kupol af 6 alnars höjd.

På Predikstolen, hwarest i målning Apostlarne föreställas, läses rundt omkring öfra kanten: Verbum Domini manet in æternum.

Altartaflan, som fordom tillhört Tanums Kyrka, utwisar årtalet 1663, samt K. Carl XI:s och Dr. Ulrica Eleonoras namnchiffer. Underst wid Altaret läses på swart botten med förgyllda bokstäfwer: Ara hæc renovata Past. et Præp. Jespero Pinck A:o 1695.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten. I kalkens nedra kant står ristadt: Past. Andr. Bergwall, Insp. Thelin. Samma ristning finnes äfwen på socknebuds-kalken, samt årtalet 1706.

I tornet hänger en ringklocka, hwarpå står årtalet 1570, och denna inskrift: Die Furcht des Herrn ist der Weisheit Anfang.

Uti Pastoratets Församlingar inrättades 1819 en förbättrad fattigförsörjning, enligt hwilken Församlingen blifwit indelad i rotar, der de fattige underhållas, wårdas och klädas mot deßas förbindelse att efter ålder och krafter biträda med passande arbete. De som af ålder eller sjukdom äro oförmögne till arbete förflyttas, sedan de några månader njutit wård och skötsel på en rote, för någon tid till närmaste grannrote, som dittills haft ett friskare fattighjon, och sedan tillbaka, för att hwarken blifwa för långt kringskjutsade eller för länge ligga någon till tunga. Endast sådane, som hafwa egen bostad eller många små barn, få, sedan deras behof blifwit på socknestämma erkändt, skriftligt tillstånd att inom den fjerding, hwartill de höra, samla allmosor. För att bibehålla ordning härwid äro i hwarje fjerding en eller flere uppsyningsmän tillsatte, som böra både hindra utsockne tiggare att kringstryka i Församlingen och tillika tillse, att de insockne ej beswära främmande Församlingar.

Barn-

A:o 1674. På den mindre Klockan står i öfra kanten: Gjuten i Götheborg af Joh. Daglieb. Soli Deo gloria. Midt på sidan: Adolpho Frederico R. S. fusa 1739, refusa 1756, Provinciæ Gubernatore L. B. D. J. F. von Kaulbars, Dioec. Episcop. D. D. Geo. Wallin P. et P. M. M. J. Ekström, Insp. Eccl. Greg. Stabæo.

Barnunderwisningen handhafwes dels af föräldrarne sjelfwa, dels af kringwandrande Skolmästare.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr Rasmus Jensen, 1594—1608, se Prostarne i Wikorne.

Herr Hans, se Contracts-Prostarne i Wikorne. Han efterträddes af sin son

Torbjörn Hanßon, som blef Pastor 1630 och afled 1638.

Christen Studt blef Pastor 1639, afled 1673, se Contracts-Prostarne i detta Prosteri.

Lars Bagger tillträdde 1675, war Prost öfwer Wikorne, och afled 1685.

Jesper Pinck, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Andreas Borgwall, war född i Götheborg 1683, Pastor här 1710, afled 1719.

Johan Oedman, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Doctor Matthias Jac. Ekström, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Doct. Gomer Brunius, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Mag. Vincent Emanuel Ritterberg, född i Götheborg d. 10 Febr. 1770. Fadren Supercargeur i Ostindiska Compagniets tjenst. Student i Upsala 1790, Magister derstädes 1794, v. Apologist wid Götheborgs Trivial-skola s. å., prestwigd 1795, Swensk Pastors-Adjunct wid Christinä Församling s. å., v. Pastor 1802, präsiderade wid Götheborgs Gymnasium för Rectoratet wid Tyska Skolan 1803, Rector wid nämde Skola s. å., Ledamot af Evangeliska Sällskapet i Stockholm 1814, Pastor i Tanum 1820, Prost 1823.

Comministrar hafwa warit:

Hans Ström, som nämnes i räkenskaperne såsom Capellan 1682.

Peter Elfström, hans namn förekommer i Kyrkoboken för år 1719, död 1732. G. m. Anna C. Rathe.

Johan Fagerström, prestwigd 1729 till Adjunct i Hishult, Comminister 1733, innehade rum å flere Pastors-förslag. I ett visitations-protocoll af år 1740

synes, att han, med bibehållande af Commnistraturen, samma år gjort en resa till Ostindien, hwarifrån han återkom 1742, och afled på sitt boställe 1754. G. m. Brigitta M. Falkenholm.

Andreas Peter Elfström, son af Comminister P. Elfström, född d. 30 Mars 1719, student 1739, prestwigd 1743 till Adjunct hos Pastor i Tanum, Comminister derstädes 1754, död d. 2 Aug. 1767. G. m. Johanna Ödman, dotter af Prosten Ödman i Tanum.

Andreas Theodor Ödman, född d. 22 Apr. 1722. Fadren Prost i Tanum. Student 1742, prestwigd 1747, Ostindisk Skepps-Predikant 1759, 1761, 1766, Comminister i Tanum 1768, död 1771.

Swen Ahlenius, född 1729. Fadren war Riksdagsmannen Jöns Swensson i Guntorp af Skepplanda Socken, intogs 1742 i Götheborgs Trivial-skola, student i Upsala 1752, prestwigd 1757, war v. Pastor i Hjertum under Kyrkoherden Lysells sjukdom, och predikade 14 år hwarje Söndag i 2:ne Kyrkor, som äro på en mil skilda, Comminister i Tanum 1774, afled 1797. G. m. Rachel Hofwenberg, dotter af Borgmästaren i Kongelf G. Hofwenberg, och hade med henne 2:ne söner.

Mag. Carl Mjöberg, från 1797 till 1801, se Pastorerne i Slättåkra.

Johan Wallin, född i Warberg d. 14 Apr. 1768. Fadren Borgare. Efter erhållen underwisning i Warbergs Skola och fullbordad cours wid Gymnasium i Götheborg, student i Lund 1789, och emottog kort derefter condition hos Doctor Brunius i Tanum, på hwilkens kallelse han blef prestwigd 1795, erhöll enhällig kallelse till Comministraturen härstädes 1801, afled 1812. G. m. Ingrid M. Bågenholm.

Zacharias Alex. Gyllensten, född i Uddewalla d. 27 Mars 1778. Fadren Tunnbindare. Student i Lund 1800, prestwigd 1803, v. Pastor 1811, Comminister här 1813.

Bullarens Härad.

Nafwerstads Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Classen, och består af Nafwerstads Socken, of. h. 60½, förm. 59¼, folkm. 1859 pers., och Mo Socken, of. h. 24, förm. 23⅜ mantal, folkm. 747 pers.

Detta

Detta Pastorat bestod fordom af tre Socknar, Nafwerstad, Mo och Edingedalen, men wid fredsfördraget 1658, då Bohus Lån afträddes till Swerige, lades Edingedalen till Aggerhus Stift i Norrige.

Nafwerstads Kyrka, belägen på en höjd af Prestegårdens inägor, och närmast omgifwen af åkrar, som tillika med andra naturomgifwelser förete den mest omwexlande utsigt, är uppmurad af wacker gråsten, och utgör utwändigt 43 alnar i längd och 23 uti bredd. Den består af storkyrka och chor, hwilket senare innefattar mer än en tredjedel af Kyrkans längd, men är äfwen en tredjedel smalare. Fordom har tornet stått utmed westra Kyrkogafweln. Men sedan en orkan 1729 nedslog det, och åskan 1745 alldeles krossade det samma, uppfördes i deß ställe ett trädtorn wid ena hörnet af Kyrkogården.

Kyrkans byggningssätt wittnar om en hög ålder. Den erhåller en alltför sparsam dager genom blott tre små fönsterlufter, och choret är genom en twärmur afskildt från storkyrkan. Här finnas äfwen åtskilliga lemningar, som hänwisa på Catholska tidehwarfwet. Uti chorets wäggar äro små skåp, som troligen warit nyttjade till reliquiers förwarande. Ännu har man i förwar Mariæ-bilden i kroppsstorlek, till minne af Kyrkans fordna skyddshelgon. Maria föreställes sittande på en thron med alla insignier, som wanligen utmärka majestätet, barnet sitter på hennes wenstra knä, och draken trampas under hennes fötter. Bilden är mästerligt arbetad i ekträd, men förgyllningen är i det mesta utnött.

Predikstol och Altartafla äro af hög ålder. På den förra står uthuggen med upphöjda bokstäfwer en Norrsk inskrift af Lucæ 21: 33. HIMMEL OC JORD SKVLE FORGAA MEN .... Emellan orden uti inscriptionen äro 4 medailloner, föreställande lika många bröstbilder af Lärare i Norrsk costume. Altartaflan föreställer i trenne afdelningar Jesu kamp i Gethsemane, hans död på korset, och uppståndelse utur grafwen. Inskrifterne äro af Luc. 22: 43. Joh. 19: 26, 27. Luc. 24: 6.

Hela Kyrkan blef 1731 målad af Schönfeldt från Götheborg. Den målning, som är anbragt i chorhwalfwet, tilldrager sig åskådarens uppmärksamhet genom den idé, som konstnären welat göra åskådlig. Adam synes wandrande utur paradiset; efter honom slingra sig ormar och stinga honom i hälen, men från Eden utgå 3:ne ljusstrålar, som för flyktingen upptäcka hwardera sitt föremål, nemligen lagens taflor, den korsfäste Frälsaren och döpelse-funten, samt den uppståndne Frälsaren.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, tillsamman wägande 33 lod. Omkring handfästet af kalken är en törnekrona, på hwars stjelkar står med munkstil Jhesus.

I tor-

I tornet hänger en stark och wäl ljudande Klocka af medelmättig storlek, utan inscription *).

Mo Kyrka, belägen på en sandmo i skogen, och på westra sidan om Bullaresjön, blef uppbygd af träd år 1664. Den är nu i ganska bofälligt skick, och Församlingen har beslutat, att med första låta den undergå en betydligare reparation. I fordna tider har denna Kyrka warit ett St. Michaëls Capell, och då haft sitt läge på Ramtwets mon, på östra sidan af sjön. Ännu äger man wid Kyrkan St. Michaëls bild i kroppsstorlek; han föreställes söndertrampa draken **). Inwid Kyrkans westra gafwel är uppfördt ett trädtorn.

Predikstol och Altartafla, utan inskrifter och märkligare prydnader, äro 1731 skänkte af Lieutenant Jean Baptiste Pinello, som öfwergått från den Catholska läran till den Evangelisk-Lutherska.

Kyrkans silfwer utgöres af kalk och paten, inköpte för Kyrkans medel 1737, och tillsamman wägande 37½ lod. De sakna all inskrift.

Uti tornet hänger en Klocka ***). Dessutom har denna Kyrka sedan Catholska tiden en mindre Klocka, på hwilken stå tecknade några figurer, som likna runskrift. Denna klocka är sprucken och obrukbar.

Fattigwården är så inrättad i detta Pastorat, att de, som af ålder eller sjukdom äro oförmögne till arbete, underhållas och wårdas på de rotar, till hwilka de höra. De öfrige få fattigmedel af de sammanskott, som göras af Socknen.

Barnunderwisningen handhafwes dels af föräldrarne sjelfwe, dels af kringwandrande Skolmästare.

Pastorer härstådes hafwa warit:

Rasmus Jensen, som är den förste Pastor härstädes, om hwilken man äger säker underrättelse. Han war Pastor här från 1574 till 1594, då han erhöll transport till Tanum, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Peder

*) Då denna starkt ljudande Klocka fordom hängde i tornet wid westra gafweln skall hon hafwa hörts långt in i Norrige.

**) Denna helgonbild kallas af folket Sanct Michel i Mo.

***) På Klockan är denna inskrift: Salvator mundi et gloria in excelsis Deo.
Hörer du mitt rop och ljud
Lyft ditt hjerta upp till Gud
Gack till Kyrkan fall der ned
Hör Guds ord, sjung, läs och bed.
Gjuten af Arwid Böök 1729 genom Kyrkoh. Gäddas och Kyrko-Insp. Wolfdauers föranstaltande.

Peder Jensen Gjädde war närmaste efterträdare efter Rasmus. Han härstammade från en Norrsk Adelig familj, och hans far Jens Gudeson Gjädde war Pastor i Qwille. Han studerade och promoverades i Wittenberg, hwarest han lät kalla sig Norvaegus *). Återkommen till fäderneslandet, blef han Pastor i Nafwerstad. Han afled härstädes 1645, på sitt 90:de år, och det berättas, att Söndagen, innan han afled, han duplicerat och, liksom förutseende sin snara bortgång, tagit afsked af Församlingarne.

Gude Pederson Gjädde tillträdde 1646, hade några år förut warit sin gamle Faders Adjunct, war gift med Karin Påwelsdotter, afled 1658. Ifrån hans embetstid förwaras i Pastors-archivet en Lagmans- och syneråtts-dom, fälld af den i Bohus Läns historia namnkunnige Hans Frantzen.

Jörgen Jenson Naur blef 1659 Pastor här, gifte sig med företrädarens Enka, och afled 1671. Naurs icke långwariga embetstid war utmärkt genom mycken werksamhet. Genom hans föranstaltande uppfördes en ny sätesbyggnad på Prestegården 1663, Mo Kyrka 1664 och ett nytt torn wid Nafwerstad 1669. Till de förluster, som under hans tid träffade Pastoratet, må räknas Edingedalens och 5 mensal-hemmans afskiljande till Aggerhus Stift, samt den olyckan, att genom wådeld Prestegården ödelades och Pastors-archivet förstördes. På Riksdagen 1668 inlemnade Naur en böneskrift, hwari han afmålade sina motgångar, och anhöll om nådig hugkomst till ersättning, hwarpå följde en K. resol. af d. 30 Sept. 1668. Den lyder så: "Kongl. Maj:t hafwer med nåde intagit Pastoris i Nafwerstad underdånigste ansökning och beswär, i det han icke allenast skall hafwa, förmedelst gränseskildnaden emellan Bohus och Agerhus Län mäst qwittera annexan Edingedalen, som under det Danska Regementet alltid skall hafwa legat under bemälte Nafwerstads Pastorat, utan ock för en kort tid sedan genom en häftig wådeld mist all sin egendom, ty will Kongl. Maj:t i nåder hafwa förundt honom frihet i try år för den wanliga contributionens erläggande, som består i penningar och smörränta, hwilket wederbörande m. m."

Peder Gudeßon Gjädde, war son af Gude Pederson Gjädde och Naurs stjufson. Han tillträdde Pastoratet 1672, sedan han förut någon tid biträdt sin stjuffader i embetet. Genast wid sitt tillträde, inlemnade denne Pastor wid påstående Riksdag en böneskrift, hwari han anhöll, att i stället för de Prestebols jordar i Edingedalen, hwilka wid regleringen af riksgränsen, för Pastor gått förlorade, något Kronohemman måtte utses till stomhemman i Nafwerstad. Detta bifölls genom Kongl. resol. af d. 13 Dec. 1672, och werkställdes derefter på det sätt,

*) Det war wid Academien i Wittenberg bruktigt, att studerande från Norrige kallade sig Norvaegi till skilnad från de från Danmark, som kallade sig Dani.

sätt, att Prestebols-hemmanet Norra Tingwalla blef till stom och enkesäte afskildt. Pastor Gjädda mißtänktes, att under kriget mot Norrige 1711 hafwa stått i hemligt förhållande med fienden *). Han blef anklagad, men frikänd, dock erhöll han utan ansökning 1716 transport till Wårdnäs Pastorat i Östergöthland, efter att härstädes hafwa warit Pastor i 44 år. Han afled d. 10 Aug. 1728, då han war 80 år gammal. War gift med Elsa Ruda, dotter af Häradshöfding Jörgen Ruda, samt efterlemnade 2:ne söner, Jörgen och Gude, och 2:ne döttrar.

Johan Westadius tillträdde 1717, hade tillförene warit Regements-Prest, war gift med Juliana S. Tigerskjöld, afled 1719.

Gude Pederson Gjaedda, född i Naswerstads Prestegård 1677, prestwigd 1709, utnämd till Pastor 1720, tillträdde han följande året. Han hade förut warit både sin Faders och sin närmaste företrädares Adjunct. Under hans 30:åriga embetstid hölles här trenne Biskops-visitationer. Flere minnen af hans berömliga werksamhet finnas ännu inom Pastoratet, och det war hos honom, som den första öfwerenskommelse gjordes mellan Presterskapet i Wikorne om en wiß afgift till fattige Prest-enkors underhåll inom Contractet, hwilken öfwerenskommelse sedermera wann Kongl. sanction d. 28 Mars 1740. Han afled d. 30 Junii 1751, war gift med Martha Magdalena Kall, dotter af Lagman Peter Kall, och hade med henne 15 barn, af hwilka sonen Daniel blef Hofqwartermästare, S. Christian Munsterskrifware och gift med Brita Ödman, Pastors dotter från Tanum, S. Hans Georg Pastor i Naswerstad, dottren Anna Maria gift med Collega Scholæ i Uddewalla Sundbäck.

Gunnar Peterson Lomberg, född på Näsinge Prestegård d. 12 Oct. 1719. Fadren Kyrkoherde derstädes. Student 1738, prestwigd 1741, Esqv. Pre-

---

*) Uti Pastors-archivet finnas handlingar, som upplysa om K. Carl XII:s wistande i Byllaren och anledningen till hans mißnöje med Pastor Gjädde. I sammanhang härmed må nämnas, att Wikornes Presterskap i allmänhet wisade owilja mot sakernas nya ordning och isynnerhet obenägenhet att wid Gudstjensten nyttja Swenska språket och ritualen. Med hämtad anledning häraf utfärdade Superintendenten i Carlstad redan år 1689 till detta Contracts clereci ett embetsbref, hwilket af flere ansägs wara strängt i anseende till den fordran, som det innefattade, af ett hastigt utbyte af Norrska språket emot det Swenska. Brefwet lyder så: "Ärewyrdige och Höglärde Herr Präposite, Wyrdige och Wällärde Herrar Pastores och Comministri! Huru längen wiljen I skuta upp med edra inwändningar och fåfänga undskyllningar till Uniformitetens inrättande, och tid efter annan slå i wädret alla trogna förmaningar både muntliga och skriftliga dem med de Swenske Ceremonierne och språket i werket att ställa? Eder är öfwersänd nya Kyrkolagen och ordningen, efter hwilken I hören eder strictißime hålla, och icke en hårsmon theröfwer gå. I hafwen så wäl som alle andre af Clereciet, både med lif och skriftlig ed eder till henne bebundit, och then som theremot gör, han är en menedare. Huru kan en sådan förestå församlingen, som Gud Konungen och Consistorium honom anförtrott? I lefwen så länge efter edert godtycke och egenwilligtwis blanden tillsamman thet gamla med thet nya, så att edra Åhörare icke snart weta, hwarwid de sig hålla eller tro skola. Kunnen I för allt sådant stå Konungen och Consistorium till swar? För edert obstinata wäsende hafwer jag måst mycket lida — — — — Och sannerligen then annorlunda lefwer, han lärer afstå sitt embete, och en annan taga thet. Här dilationeras icke längre. Thetta jag på Hans Kongl. Maj:ts wägnar icke kunnat oförmält låtha. Valete! Erland Broman."

Predikant wid Gröna Dragonerne 1744, Pastor här 1753, tillträdde följande året, och afled efter blott 2½ månads tjenstgöring. Han war gift med Britta Christina Oberberg.

Jöran Lindström, född 1710 och war boudeson ifrån Småland. Student 1734, prestwigd 1741 i Götheborg till Adjunct i Surteby, hwarifrån han 1754 mißiverades att wara vicarie Pastor i Seglora, Pastor i Naswerstad 1755, Prost 1781. Han war Riksdags-fullmäktig för Bohus Läns Presterskap och afled 1786 och ligger begrafwen wid westra fönstret i choret. Han war gift med sin företrädares Enka Brita Christina Oberberg.

Mag. **Hans Georg Gjaedda**, föddes på Naswerstads Prestegård 1731, och war den yngste af Kyrkoherden Gude Pederson Gjaeddas 15 barn. Student i Upsala 1754, Informator wid Götheborgs Stads Barnhus 1760, v. Apologist wid Trivial-skolan derstädes 1764, prestwigd 1767, Magister i Lund 1768, Protocollist wid Prestmötet i Götheborg s. å., Ord. Apologist wid Trivial-skolan 1769, aflade præsidii specimen såsom sökande till Conrectoratet wid Götheborgs Trivial-skola 1780, Kyrkoherde i Naswerstad 1787, tillträdde 1789, Hon. Prost 1801, afled 1815, såsom Senior uti Stiftet, uti en ålder af 83 år och 3 månader. Man har anmärkt om honom, att han, oaktadt sin skicklighet, pröfwades af flere motgångar i befordringswägen. Innan han erhöll Naswerstads Pastorat, hade han warit uppförd på förslag till 9 andra Pastorater. Han war 4 gånger gift: 1:o med Brigitta Maria Heinrici från Götheborg, 2:o med Maria Christina Grefling från samma stad, 3:o med Maria Sörenson, 4:o med Ulrica Qwist, dotter af Capitainen Georg Qwist. Med sina hustrur ägde han 19 barn, men ingen af sönerne har idkat studier.

Mag. **Carl Fredric Torén**, född i Götheborg d. 15 Mars 1777. Fadren då Rector wid Tyska skolan, sedermera Prost och Kyrkoherde i Walda. Student i Lund 1793, Magister i Greifswald 1799, präsiderade på sistnämnde ställe 1800, prestwigd 1803 på kallelse af Hans Excellens Amiralen Gr. Wachtmeister till deß Huspredikant, v. Collega wid 1:sta Claßen af Trivial-skolan 1804, Ord. Collega derst. 1805, Apologist 1809, Boktryckeri-Ombudsman 1810, Pastor i Naswerstad 1815, hwilket han icke tillträdde, ty han afled 1817.

Mag. **Wilhelm Geintschein**, född på Gamla Amiralitets-warfwet i Götheborg d. 27 Maji 1778. Fadren Lärstyrman wid Amiralitetet. Student i Greifswald 1796, rest utrikes med disciplar och besökt institutet i Christiansfeld samt universitetet i Köpenhamn 1802, Magister i Greifswald 1804, samma år förestått Informators-syßlan wid Frimurare-barnhuset i Götheborg, prestwigd s. å., präsiderade i Götheborg såsom sökande till Lärare-beställningen wid den för bättre

 mans

mans barn inom Am. Warfs-församlingen inrättade skola, och E. O. Bat. Predikants-tjensten wid Kongl. Arméens Flottas Götheborgs Escadre 1805, hwarpå han erhöll fullmakt s. å., commenderad såsom Expeditions-Predikant med nämnde Escadre till Götheborgs Skärgård och Helsingörs sund, under krigsoroligheterne 1809, likaledes till Götheborgs Skärgård 1811, commenderad med escadren till norra delen af Bohuslänska Skärgården, under krigsoroligheterne med Norrige 1813, ensamt tjenstgörande Predikant wid båda Flottorne, och närwarande wid affairerne d. 1 och 2 Aug. 1814 wid Dageròn, Fredrikstad och Castellet Huth, Ord. Bat. Predikant och Lärare med lön wid Skeppsgosse-skolan på Nya Warfwet wid Götheborg d. 5 Mars 1816, Kyrkoherde i Nafwerstad 1818, Respondens wid Prestmötet 1822, Prost 1824. Har ifrån trycket utgifwit polemiska skrifter, rörande Jungs förklaring öfwer Uppenbarelseboken.

Wätte Härad.

Skee Pastorat,

Regalt, tillhör 1:sta Classen, och utgöres af Skee Socken, of. h. 154⅝, förm. 133¾, folkm. 3831 personer. Tjernö Socken, of. h. 24½, förm. 18 mantal, folkm. 884 personer, och Strömstads Stad, hwars folknummer är 1435 personer.

Detta Pastorat har endast bestått af Socknarne Skee och Tjernö, intill år 1809, då Strömstads Stad, såsom annex, åfwen förenades med Skee Pastorat, i stöd af Kongl. resolutionen d. 30 April 1789. De 50 tunnor spannemål af Kronotionde, hwilka Pastorerne i Strömstad förut åtnjutit, blefwo, enligt Kammar-Collegii på nådig befallning meddelade föreskrift af d. 6 Nov. 1812, anwände till Skole-Lärarnes löneförbättring inom Stiftet. Enligt Kongl. brefwet af d. 3 Maji 1820, är Pastor i Skee nu mera förbunden att underhålla och löna i Staden ständigt boende Adjunct.

Skee Kyrka, omgifwen af löfskog, är belägen på en wacker plats nära Prestegården och på dess ägor, en knapp ¼:dels mil från landswägen. Choret oberäknadt, är Kyrkans längd 39 alnar, och dess bredd 19 alnar och 9 tum. Murarne äro 12½ höga och 2½ tjocka. Choret, hwars murar äro af lika höjd och tjocklek med Kyrkans, är 12½ aln. långt och 12 alnar bredt. Det slutar med en rundel af 6 alnars djuplek, uti hwilken altaret står. Kyrkans hela längd med chor och rundel är således inwändigt 57½ aln. Kyrkan har twenne ingångar, en mindre på chorets södra sida, och en större på westra gafweln, utanför hwilken ett wapenhus, 8¾ aln. i fyrkant, och med 8¾ alnars höga murar, är uppfördt. Från detta

detta wapenhus är ingången midt öfwer Kyrkodörren till läktaren, hwilken går twärs öfwer Kyrkan. Kyrkan har tre fönster på hwardera sidan, hwartdera 7 alnar 8 tum högt och 3 alnar 6 tum bredt, samt på westra gafweln, jemte läktaren, 2:ne små runda fönster. På chorets södra sida är deßutom ett fönster, lika stort med Kyrkans sidofönster, midt emot hwilket fönster är ingång till en rymlig och wacker sacristia af sten, hwars längd är 10 alnar och bredd 7 alnar. Från sacristian är uppgången till predikstolen, som står wid Kyrkans norra wägg. Kyrkan är täckt med blått Holländskt tegel, med undantag af rundeln, som är blytäckt.

Tiden, då Kyrkan först blef grundad, kan ej bestämmas. Men att Kyrkan äger en hög ålder, slutas med säkerhet af deß fordna structur. Före den sist werkställda ombyggnaden, funnos emellan Kyrkan och choret twenne pelare uppförde, hwilka gjorde Kyrkan både mörk och trång, hwarföre Församlingens då warande Pastor framl. Doctor Gothenius 1794 företog en sådan ändring af Kyrkan, att pelarne borttogos, samt wapenhuset, som war wid södra sidan af Kyrkan, och Kyrkans westra gafwel nedrefwos, hwarefter Kyrkan förlängdes till 13 alnar. Kyrkowäggarne höjdes en aln, och chorets murar gjordes lika med Kyrkans, samt flere fönsterlufter uthöggos. Kyrkan war före 1794 års reparation täckt med bly, men då försåldes 121 Sk:℔ till bestridande af byggnads-kostnaderne. År 1795 blef Kyrkan färdig till innanredning, 1797 blef den täckt och rappad utwändigt.

Predikstolen är gammal, men wäl arbetad och har haft mycken förgyllning. Den är till structuren femsidig. På medlersta hörnet står Frälsarens bild, på de fyra öfrige, Evangelisternes, och i nicherne emellan hörnen äro bilder, som föreställa några af Apostlarne.

Altartaflan, bestående af bildthuggeri-arbete, föreställer i 3:ne afdelningar nattwardens instiftelse, den korsfäste Försonaren och den uppståndne. Här läses denna inskrift: 1686 hoc altare impensis templi renovatum est, Pastore Petro Tolsonio Congelviensi. Efter förenämde tid har denna wäl arbetade Altartafla icke warit renoverad; hwarföre färgerna och förgyllningen nu synas matta.

Dopfunten, af tälgsten, äger form af en kalk. I funten är ett meßingsfat af 1½ alns diameter, hwilket Prosten Baggerus år 1720 förärat.

Kyrkans silfwer utgöres af kyrkokalk och paten, tillsamman wägande 60½ lod. På kalkens skål är ritadt lambet med segerfanan, och på deß fot är ett crucifix i upphöjdt arbete, men ingen inskrift. Deßutom har Kyrkan socknebuds-kalk och paten, som wäga 16 lod.

Till Kyrkans öfriga prydnader höra en metall-ljuskrona, 6 stycken större meßings-

sings-lampetter; 2:ne stora metallstakar på altaret, ett altaromhänge af rödt sammet, med guldgaloner och broderi, skänkt 1795 af Major d'Orchimont, samt 2:ne taflor, som innehålla porträter af Doctor Gothenius och hans Fru.

I wapenhuset finnes en i sten wäl uthuggen Mariæ-bild. Denna bild har sannolikt fordom haft sitt rum fram i choret, hwarest den ännu har sin niche. På norra sidan af Kyrkan har warit en dörr, nu igenmurad, öfwer hwilken ett i sten uthugget mennisko-ansigte är inmuradt. Detta tycks sannolikt föreställa det helgon St. Anna, efter hwilket Kyrkan i förra tider warit nämnd.

Kyrkans ordinära inkomster äro, då de beräknas i penningar, årligen 75 R:dr 8 ß. 1 r:st. B:co. Ingen af Pastoratets Kyrkor har hemman eller utjordar, utan bestå inkomsterne i Kyrkotionde, landskyld och friwillige gåfwor. De sistnämnde äro ringa, och de förra blifwa af mindre betydenhet, emedan de betalas med 24 ß. B:co för tunnan.

Tornet, som ligger några hundrade alnar öster om Kyrkan, på en liten kulle, är af gråsten, 9 alnar i fyrkant inwändigt. Murarne äro 16 alnar höga och 3 alnar tjocka. Tornet är försedt med en spåntäckt cupol, hwilken uppgår till en spets och slutar med en jernspira, och öfwerst ett större jernklot. På hwarje sida äro 2:ne luckor, $4\frac{1}{2}$ aln. höga och $2\frac{1}{3}$ aln. breda. Här finnas 2:ne wälljudande Klockor *).

Tjernö Kyrka, af sten, består af 2:ne afdelningar, sjelfwa Kyrkan 19 alnar lång och $12\frac{1}{2}$ bred, samt choret, wid östra gafweln förenadt med Kyrkan, medelst ett stort hwalf, $8\frac{1}{2}$ aln. långt och 7 alnar bredt. Intill Kyrkans westra gafwel är bygdt ett stentorn, som är 7 alnar i fyrkant och 15 alnar högt, med en spåntäckt cupol. Tornets nedersta wåning utgör Kyrkans wapenhus, som har ingång på södra sidan. Kyrkan har 2:ne fönster på södra sidan, ett på den norra, samt ett på hwardera sidan om choret; en ingång på chorets södra sida och en på westra gafweln genom tornet. Läktaren går twärs öfwer Kyrkan i wester, och har sin ingång från tornet.

Kyrkan

*) Stora Klockan af $1\frac{2}{3}$ alns diameter är mycket gammal, har med munkstil denna inskrift: Petrus * Tridini * Canonicus * Accluensis * fecit * me * heri * Anno * D * M * D * Här är en bokstaf borta * F * M * Möjligen kan detta senare betyda: Anno Domini 1500 - - - - fudit me. Lilla Klockan, af 1 alns 10 tums diameter, är omgjuten 1788. Den är prydd med 2:ne raders löfwerk kring öfra kanten och med en rad ned wid brädden. På en slät rand mellan öfra löfwerksraderne läses med cursiv stil: soli Deo gloria in excelsis. På Klockans ena sida står Frälsarens bild med en strålkrona, och på begge sidor om bilden detta språk: Församler mig mina helgon, som förbundet mer akta, än offer Ps. 50: 5. Och här under:

När jag kallar, hör mitt ljud
Kom till Kyrkan, bed din Gud
Att du rätt hans ord må höra,
Som ditt wäl kan ewigt göra.

På andra sidan af Klockan står: Rege Gustavo III:o me curavit fundendam Dr. Joh. Gothenius P. et P. Artifice Joh. Wetterholtz Anno MDCCLXXXVIII år 1788 af nyo gjuten i Götheborg.

Kyrkan har undergått betydligare reparationer, först under Pastor Fries's tid, då hon efter en öfwergången wådeld åter blef försedd med nytt innanrede och nya Kyrko-prydnader; sedermera år 1730 under Pastor Schougs tid, och sednast genom Doctor Gothenii föranstaltande.

Altartafla och Predikstol, försedde med något bildthuggeri, äro förfärdigade 1632, under Pastor Fries's tid, hwars initialer C. L. F. läsas på Altartaflan.

Kyrkans silfwer utgöres af kyrkokalk och paten, tillsamman wägande 26 lod, samt af socknebuds-kalk och paten som wäga 10 lod.

Kyrkan har i ordinarie inkomst af tionde och landskyld 7 R:dr 6 ß. 6 r:st. B:co, utom hwad som tillfaller genom friwilliga gåfwor.

I tornet hänger en liten Klocka af ⅞ aln i diameter *).

Barnunderwisningen uti Skee och Tjernö Församlingar bestrides af antagne ambulatoriske Skolmästare, som åtnjuta wedergällning af dem, till hwilka de kallas; men hafwa 2:ne collecter om året för underwisningen af de fattigares barn.

Fattigwården sker genom årliga sammanskott af matwaror och penningar.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr **Ammon** och Herr **Olof**, som begge lefwat på obekanta tider.

Torger Lauritzon war Pastor här 1548, se Contracts-Prostarne i detta Prosteri.

Herr **Niels** skall hafwa warit Torger Lauritzons efterträdare.

Christen Clementßon blef här Pastor 1594.

Christopher Lauritzon Fries hitkom 1622 och afled 1667 d. 3 Oct., 75 år gammal. På hans i Skee Kyrka liggande grafsten läses följande: "Her under hwiler hederlig oc Wellerde Mand Herr Christopher Lauritzon, barnfödd i Begensee pa Fyen anno 1592, war SognePrest i Skedid Sogen i Bahus len i Wigen 45 aars tid oc saligen hensof anno 1667 d. 3 Octob. i sin alders 75 aar oc 8 maaneder. Gud giffue Hanem een aereful opstandelse."

Mag. **Olof Berg** tillträdde 1668, afled 1673.

Pehr Tolsonius tillträdde 1675, och afled 60 år gammal 1700.

 Fre-

*) Den har denna inscription: Si Deus pro nobis, quis contra nos och årtalet 1688.

Fredric Bagge, son af Prosten Mag. Fredric Bagge, blef Pastor här 1702, predikade wid 1714 års Prestmöte, erhöll under krigsoroligheterne 1717 transport till Stora Åby i Linköpings Stift, och lefde ännu 1746.

Johan Baggerus, förut Kyrkoherde i Näsinge, blef Pastor här 1717 och afled 1721, 47 år gammal.

Johan Schoug, född 1692 i Östergöthland, prestwigd i Götheborg 1722, Pastor i Skee s. å., Prost 1746, v. Präses på 1734 års Prestmöte, död 1753.

Olof Kloth, student 1738, prestwigd 1743, Pädagog i Strömstad 1747, Pastor i Skee 1755, war Riksdagsman 1761, respondens wid Prestmötet 1764, blef inweckladt i en rättegång, hwars handlingar 1770 utgåfwos från trycket. Han affattes från embetet 1776, dog 1788.

Johan Gothenius, se Contracts-Prostarne i Wikorne.

Carl Magn. Ekman, se Pastorerne i Strömstad.

Anton Lidberg, se Contracts-Prostarne.

Comministrar hafwa warit:

Lars Wefwendahl, som war den förste Comminister i detta Pastorat. Tillträdes-året är obekant, men det har warit emellan 1675 och 1700. Han dog 1725, 73 år gammal.

Bengt Badenius tillträdde 1726, dog 1740.

Lars Engström, student 1732, prestwigd 1739, Comminister här 1741, död 1780, 70 år gammal.

Johan Lomberg, född 1748, tillträdde 1781, blef Kyrkoherde i Bokenäs 1807, men tillträdde icke, död 1808.

Anders Holmström, född i Warberg d. 14 Dec. 1773. Fadren Bagare-Ålderman. Student i Lund 1793, prestwigd 1799, v. Pastor 1805, Comminister här 1807, död 1825.

Eric Berglander, född i Frändefors Pastorat af Carlstads Stift d. 4 Febr. 1790. Fadren Landssoldat. Student i Lund 1812, v. Collega wid Uddewalla Skola 1813, prestwigd s. å. efter erhållen indigenats-rätt i Götheborgs Stift, Pädagog wid Skolan i Strömstad 1815, Comminister i Skee 1825, v. Pastor 1827.

Kort

Kort tid efter Strömstads grundläggning, som skedde 1666, blef Stadens första Kyrka uppbygd af furu och grantimmer, som wuxit på Kyrkogården och på det stället, der Kyrkan uppfördes. Till structuren formerade den ett kors, och den blef år 1674 på 1:sta Söndagen i Advent inwigd, wid hwilket tillfälle Församlingens första Pastor inställdes i embetet.

År 1769 blef denna Kyrka förflyttad från sitt då warande sanka läge, till en upphöjdare plan i östra ändan af Kyrkogården, och uppfördes der af gråsten. Wid grundläggningen nedlades under en hörnsten på södra sidan åtskilliga myntsorter af silfwer, preglade under då warande regents tid, och Kyrkoherden Torén höll ett för tillfället lämpligt tal; hwarefter arbetet med den drift fortsattes, att Kyrkan samma år på 1:sta Söndagen i Advent blef inwigd.

Under en följd af år fortsattes i detta tempel en ostörd Gudstjenst, tills d. 8 Aug. 1816, då Kyrkan genom wådeld afbrann till tak, bjelklag och allt innanrede, hwarefter Gudstjensten hölls uti ett dertill utsedt privat hus. Stadens innewånare beslöto genast att åter uppföra sitt tempel, och då murarne ej woro mera skadade, än att de kunde begagnas, samt Collect- och stamboks-medel blifwit bewiljade, war Kyrkan wid Jubelfesten 1817 i det stånd, att Gudstjenst der kunde hållas.

Stadens nu warande Kyrka är 55 alnar lång, 22½ aln. bred och 13 alnar hög. Wid ombyggningen gjordes murarne 2½ aln. högre, än de förut woro. Kyrkan har ett högt läge, och wisar sig från alla sidor öfwer Stadens byggnader, men isynnerhet mot öppna segelleden i saltsjön, der hon tjenar sjöfarande till betydlig rättelse. Grundläggning är redan gjord för uppbyggandet af ett stentorn wid Kyrkans westra gafwel.

Predikstolen, ställd öfwer Altaret, tjenar tillika till altartafla.

Kyrkans silfwer består af Kyrkokalk, förfärdigad 1775, af 41⅞ lods wigt, paten 7⅝ lod, oblatask 8½ samt socknebuds-kalk och paten, af 20 lods wigt, gifwen af Doctorinnan Ekström 1785.

Det ännu qwarstående gamla klocktornet war först en wåderqwarn, men blef 1718 under Carl XII:s wistande härstädes af honom köpt och skänkt till Staden, att såsom Kyrkotorn begagnas. Deri finnes ett slagur och en större ringklocka *), hwilken Skepparen Reinschildt 1690 föräråt till Kyrkan. Den mindre klockan, som blifwit skänkt af Kyrkoherden Rönnerkrantz, är skadad, och kan icke begagnas.

Kyrkans

*) På ena sidan står K. Carl XI:s namn, och på den andra Strömstads wapen. Dessutom läsas här några mindre lyckade rim, och årtalet 1690.

Kyrkans inkomster bestå blott uti friwilliga gåfwor.

På Kyrkogården finnas 3:ne grafstenar. Den första har denna inskrift: Härunder hwilar fordom Capitainen af Bohus läns Dragoner Wälborne Herr Wilhelm Albrecht d'Orchimont född 1716 död 1787 Med båda deß Hustrur Anna Maria Strömdahl född 1713 död 1750 och Barbara Bußk, född 1715 död 1781. Herren gifwe dem en fröjdefull uppståndelse.

På den andra: Wandringsman stanna och erinra dig Att härunder ned i sanden hwilar den i lifstiden Dygdädla Matronan Fru Christentia Zettersten, född Kloth. War du så gudfruktig, ärbar, klok och Uppriktig samt ståndaktig till ändan då Blir du så säll som hon Werkligen ristadt af deß kära Man till åminnelse.

På den tredje: In memory of Capitain Henry Poad of the Ship Broathers, son of George Poad of S:r Shields Master Mariner Who the whole of the Creus In Exepted in as evire Gale of wind on the nigth of the 20:th of September 1806 a ged 26 Years Much respected and greatly Lamented.

Pastorer i Strömstad hafwa warit:

Lars Christopherßon Frisius, som äfwen kallades Fries. Han war född i Skee Pastorat 1611, och war först Adjunct hos sin Fader Christopher Fries, Pastor i Skee, och omsider bestridde han gudstjensten i Strömstad ifrån 1670 till 1674, då Strömstad blef skildt från Skee, och han blef Stadens första Kyrkoherde. Han dog år 1687.

Jacob Werner, född i Uddewalla 1640, war en tid Rector Scholæ i Strömstad, och sedan Frisii efterträdare. Blef år 1713 transporterad till Fäßbergs Pastorat, der han afled 1724.

Bengt Rönnercrantz, född i Bollstorps Socken af Skara Stift 1685, erhöll först underwisning i Skara och sedan i Götheborg. Ordinerad derstädes och genast förordnad till v. Pastor i Tölö, Kyrkoherde i Strömstad 1713, dog barnlös 1728. Han hade till Kyrkan testamenterat 400 daler s:m:t, hwilka af sterbhuset aldrig utbetalades.

Eric Asp, född på Björkeris, war en längre tid v. Pastor i Tölö, Kyrkoherde i Strömstad 1730, afled 1735. Han war gift med Christina Walleria, dotter af Biskopen D. Wallerius och deß Fru S. Schomerus, och war swåger med Wallerii efterträdare, Biskop Poppelman.

Carl Castenßon Rönnow, född i Nerike 1689, blef efter en lång tjen-

stetid

stetid Esquadrons-Predikant wid Bohuslänske Dragonerne, Slotts-Pastor på Marstrands Fästning 1718, Kyrkoherde i Strömstad 1737, afled 1741. Han är känd genom åtskillige poëtiska skrifter.

Peter Olof Rodhe, Pastor här 1742, opponerade wid 1749 års Prestmöte, erhöll transport till Slättåkra 1753, se Slättåkra Pastorat.

Magnus Torén war Kyrkoherde i Strömstad från 1754 till 1774, då han erhöll transport till Forßhälla, se Forßhälla.

Carl Magnus Ekman war född i Götheborg d. 24 Febr. 1744. Fadren Landskammereraren Carl Ekman och modren Christina Ahlberg. Student i Lund 1760, prestwigd till E. O. Pastor wid Elfsborgs Regemente 1767, v. Rector wid Kongelfs Skola 1773, Kyrkoherde i Strömstad 1774, Hon. Prost 1789, Riksdagsman s. å. År 1811 blef han, till följe af Kongl. resolutionen af d. 30 Apr. 1789, tillika Kyrkoherde i Skee och Tjernö Församlingar, afled d. 27 Julii 1818.

Stadens fattigförsörjning äger ett capital af några hundrade R:dr., hwilka blifwit skänkte så wäl från äldre tider, som af nu warande Konungen. Räntorna af deße, procenten af Sterbhus, afgiften af Sjömanshuset, samt gåfwor af enskilte utdelas årligen till de mest behöfwande.

Strömstads Skola *) räknar sin ålder från 1726, som är deß anläggningsår. Skolhuset är beläget wid Stadens torg, 2:ne wåningar högt, och innehåller i längd 45 alnar, i bredd 14. Öfra wåningen, ännu oinredd, har warit ämnad till Pastors hus. I nedra wåningen äro, utom kök, sju rum, af hwilka 2:ne begagnas till underwisningsrum; de öfrige äro upplåtne för Läraren. Skolrummen äro genom förstuga skilde från de öfrige. Hela skolhuset är åt torget öfwerstruket med grön oljefärg. Till tomten hörer äfwen en hage, som af Läraren begagnas.

Nu warande Skolhus inköptes 1817 i stället för det, som afbrändes genom eldswådan d. 8 Aug. 1816. Elden utbrast uti ett hus, som war närmast beläget till Skolhuset, och spridde sig med den hastighet, att intet af skolans tillhörigheter kunde räddas. Wid detta tillfälle förlorades Skolans bibliothek, som, genom småningom gjorda penninge-tillskott, under en följd af år blifwit samladt. Skolan äger inga donationer. Skolungdomens antal har varierat emellan 20 och 30,

*) 1826 stiftades här i Staden Wexelunderwisnings-skolan Prins Oscar. Kongl. Maj:t har hugnat stiftelsen med nådegåfwor; 66 barn njöto 1830 här underwisning.

30; hwaröfwer det troligen icke någon tid skridit. Ifrån skolans grundläggning intill närwarande tid har här blott warit en Lärare *).

De Lärare, som wid denna Skola gjort tjenst, äro följande:

Nils Westerlind, som efter 2:ne års tjenst wid Skolan, fick presterlig tjenstgöring wid Bohus Läns Regemente och blef omsider Pastor i Hjertum.

Erasmus Apelberg blef Rector 1728, tog afsked 1737, afled 1743.

Lars Lidberg tillträdde 1737, och war tjenstgörande till 1758.

Swen Wennergren, född 1729, student 1754, Magister 1764, prestwigd 1769, Pädagog 1758, död 1784.

P. E. O. Liedberg tillträdde 1786, Pastor i Östad 1799.

Mag. **Er. Myrberg** tillträdde 1799, blef L. L. O. O. Docens i Upsala 1801, se Lectorerne.

Jonas Broman, född 1775, tillträdde 1801, död 1802.

Mag. **C. L. Berggren** tillträdde 1802, Kyrkoherde i Östad 1815.

Eric Berglander tillträdde 1815, Comminister i Skee 1825.

Joh. Ephraim Grundberg, född i Götheborg 1802. Fadren Klensmed. Student i Upsala 1820, Lärare här 1826, Prest 1827, v. Pastor i Strömstad sedan 1826, död 1832.

Peter Elias Ericsson, född i Götheborg 1806. Fadren Jernbärare. Student i Lund 1825, Prest 1830, v. Skol-lärare här och tillika v. Pastor i Strömstad 1832, Ordinarie Skol-lärare s. å.

Näsinge Pastorat,

Regalt, tillhör 2:dra Classen, och består af Näsinge Socken, of. h. 18⅞, förm. 17½, folkm. 626 pers. Hogdal, of. h. 25⅛, förm. 22½, folkm. 807 pers. Lommeland, of. h. 11⅞, förm. 11⅜, folkm. 423 pers.

Pastoratet har i äldre tider efter Moderkyrkan Hogdal burit namn af Hogdals Gäll. Näsinge är annex. Men Pastoratets namnförändring har skett, emedan Pastor har sitt boställe i Näsinge Socken.

Wid

*) Ett nytt Prest- och Skolhus af träd är nu bygdt och blef till begagnande färdigt 1828.

Wid detta Pastorat inträffar det nog sällsynta, att wid 3:ne Kyrkor blott en ordinär Lärare är anställd. Gudstjensterne förrättas genom duplication på det sätt, att wår och sommar predikas uti Hogdal och i endera af annexerne skifteswis. Höst- och wintertiden förrättas Gudstjenst wid Hogdal den ena helgdagen, och den andra emellan Näsinge och Lommeland, emellan hwilka senare wägen är blott ½ mil, då den ifrån Hogdal till hwardera af annexerne utgör en hel mil.

Näsinge Kyrka, belägen på Prestegårds ägor, är 24 alnar lång, 10¼ aln. bred, 9 alnar hög. Choret är efter forntidens bruk genom ett hwalf afdeladt från Kyrkan, och wittnar således sjelfwa byggningssättet, att Kyrkan äger en hög ålder, ehuru den icke enligt några fornhandlingar kan närmare bestämmas. Kyrkan blef 1730 målad af Schönfeldt.

På Predikstolen föreställas de 4 Evangelisterna. Man läser der inskriften: Verbum Dei manet in æternum samt årtalet 1652. Altartaflan har ett crucifix i bildthuggeri, samt underskriften: Ecce homo. På wäggen bakom predikstolen hänger framl. Kyrkoherden Kloths och deß hustrus epitaphium.

Kyrkans silfwer, wägande 51 lod, består af kalk och paten, samt af en sockenbuds-kalk och paten, utan inscriptioner.

Uti ett trädtorn, som står afsides på ett berg, hänger en klocka, hwarpå läses följande inskrift med Munkstil: ave Maria, gratia plena, dominus tecum.

Hogdals Kyrka, belägen nära wid landswägen, är 35½ aln. lång, 17 alnar bred, 8½ aln. hög till takresningen. Under kriget 1718 blef den till deß inanredning förstörd, och begagnad såsom magazin. På Riksdagen 1719 bewiljades collect till Kyrkans iståndsättande. Understödd med deße medel, företog Församlingen 1724 Kyrkans ombyggnad, hwarwid man äfwen drog försorg, att den blef efter behof utwidgad.

Predikstolen är utsirad med något bildthuggeri, och på Altartaflan föreställes i målning Nattwardens instiftelse.

Kyrkans silfwer, wägande 40 lod, består af kalk och paten.

Uti ett trädtorn inwid Kyrkan hänger en Klocka, hwarpå intet årtal finnes, men har denna inscription: Ga. Doe. Ige. Dei. Genitrix. Virgo. Ihv. Xpge. Fili. Dei. Vivi. Miserere Nobis.

Lommelands Kyrka, belägen på en höjd, är 27 alnar lång, 12 bred och 9 alnar hög. Deß ålder är okänd. År 1730 blef den målad, och är såsom Pastoratets öfriga Kyrkor tegeltäckt och i godt stånd.

Ss 2 Pre-

Predikstolen är prydd med något bildthuggeri, men utan inskrift. På Altartaflan föreställes Nattwardens instiftelse, hwarunder läses inskriften af Joh. 6: 54; samt K. Carl XI:s namnchiffer och årtalet 1665.

Kyrkans silfwer, wägande 26 lod, utgöres af kalk och paten.

Kyrkorna hafwa inga sig anslagna donationer.

I ett brädtorn hänger en wälljudande Klocka *), som är störst bland dem wid Pastoratets Kyrkor.

Hwarje Socken underhåller sina fattige. Gamle och orkeslöse åtnjuta andel i sammanskjutne matwaror och penningar, som lemnas dem der de bo. Ingen fattigstuga finnes.

Inom Pastoratet finnas 2:ne Skol-lärare, antagne 1819, en för Hogdal och en för Näsinge och Lommeland. Begge hafwa idkat studier. Enligt föreskrifter, gifne af Pastor nämnde år, underwisas barnen efter ambulatorisk ordning, i innanläsning och christendoms-kunskap, samt, då det åstundas, i räkning, skrifning och kyrkosång. Emellan 6:te och 15:de året skall hwarje barn, som finnes inom Socknen, genom föräldrars eller målsmannens försorg, wid wite, begagna underwisningen så länge, tills det wid examen, som hålles midsommarstiden, befinnes äga den underbyggnad, att det sjelf kan göra widare framsteg, då det dimitteras utur Skolan. Dock kan tillstånd meddelas att ännu någon tid qwarstanna wid Skolan, om den dimitterade det åstundar. Läraren åtnjuter i lön 24 ß. B:co för hwarje barn af hemmansbrukare, och 12 ß. B:co för hwarje af torpare, samt ⅛ tunna råg från hwarje hemman, jemte fritt viore under skoletiden. Alla fattiga barn skall han utan arfwode underwisa, men han får ersättning för denna möda genom 24 ß. B:co från hwarje hemman, utan afseende, om de medellöse barnens antal är stort eller litet. Deße barn åtfölja skolan hela tiden, och få underhåll på stället. Enligt socknestämmo-beslut skall för Klockaren i Hogdal byggas hus, så stort att ett större antal af barn der kan församlas.

Pastorer härstädes hafwa warit:

Herr Päwel, som war Kyrkoherde 1599.

Pehr Jacobßon war Pastor 1648.

Chri-

*) På Klockan står rundtomkring: Jacobus Knugle in Amsterdam 1695. På den ena sidan läses: Udi Jesu namn. Seren. Karolo. XI regnante, mig till Lummelands Kyrckian Med menigheternas Collecter, oc många andra Guds barns rimde gåfvor bekostade, Loci Pastor Christen Kloodt. Anno 1695. Laus Deo.

Christen Bloot blef Pastor 1666, afled 1700, 70 år gammal. Han war gift med Christense Pedersdotter Lemmich.

Hans Erasmi Bruhn war Respondens wid 1705 års Prestmöte.

Johan Bagger, som ock kallade sig Baggerus, tillträdde 1708, och erhöll 1716 transport till Skee.

Peter Lomberg, prestwigd 1704, Pastor i Näsinge 1716. Under krigsoroligheterne blefwo Pastoratets Kyrkor mycket skadade, och har denna Pastor utmärkt förtjenst af deras iordningsättande, efter erhållet fredslugn. Innan han tillträdde detta Pastorat, hade han förut warit Pastor wid Elfsborgs Regemente, och i denna egenskap warit på flottan wid Petersburg, och åtföljt Arméen wid Helsingborg, Gadebusch, Tönningen och slutligen i Norrige. Såsom Kyrkoherde i Näsinge, åtföljde han ofta Konung Carl XII på obanade stigar för att göra Konungen bekant med localen. Lomberg stod i utmärkt nåd hos Konungen, hwilken icke sällan, åtföljd af sina Generaler och Ministrar, spisade i Prestegården, och gaf Konungen wid skilsmeßan åt Lomberg det löfte, att efter erhållen fred ihogkommas med en förmonligare befordran. Lomberg blef Local-Prost 1751 och afled 1755, 74 år gammal. Han war gift först med Maria Kilander, och hade med henne bland flere barn sonen Gunnar, som blef Pastor i Naswerstad. Andra gången blef han gift med Erdmuth Strokirk.

Mag. **Birger Liedberg**, student 1733, Magister 1743, prestwigd 1744 till Adjunct hos Paster i Frillesås, Pastor i Thorestorp 1750, men måste enligt Kongl. resolution återlemna fullmakten 1753, Pastor i Näsinge 1757, död 1766. War gift med N. Lundmark, Pastors dotter från Frillesås, och sedan med Brita M. Dahlberg. Sonen Peter Eberhard blef Pastor i Östad.

Fredric Wingård, född i Qwille Pastorat d. 16 Aug. 1721. Fadren Comminister derstädes. Student i Lund 1741, prestwigd 1746 till Adjunct hos Pastor i Ljungby, Kyrkoherde i Näsinge 1768, Hon. Prost 1782, död 1812. Han war gift först med Liedbergs Enka, och sedan med Hedvig Sophia Virgin, dotter af Aßeßor Virgin på Blomsholm i Skee Socken.

Johan Andr. Lundberg, född i Majorne wid Götheborg d. 21 Sept. 1772. Fadren Sågbruksmästare. Student i Upsala 1790, prestwigd 1795, Comminister i Fäßberg 1799, vicarierande Pastor i Lundby präbende 1802, v. Paster s. å., tillika v. Comminister derstädes ifrån Maji 1803 till samma tid 1811, Kyrkoherde i Marstrand 1809, tillträdde 1811, tjenstförrättande Bat. Predikant wid Elfsborgs, Westgötha-Dahls, Westgötha, Westerbottens och Bohus

 Läns

Läns Fältbataillon från Maji 1811 till samma månad 1814, Kyrkoherde härstädes 1813, tillträdde 1814, Ledamot af Götheborgs och Bohus Läns Hushållnings-sällskap 1815, Prost 1832. Gift först med Jeannette Enander, dotter af afl. Prosten i Tegneby Stephan Enander, och sedan med Brigitta Marg. Lindqwist. Efter förra giftet äger han 7 barn, och i det senare en son.

Rättelser.

Pag. 4 rad. 31 står 1724 . . . läs : 1721

〃 12	〃 8	〃 disputationes	— disputationis
〃 31	〃 42	〃 behäftat	— bekräftat
〃 35	〃 15	〃 1645	— 1675
〃 53	〃 1	〃 5886	— 7366.
〃 75	〃 4	〃 1823	— 1822
〃 100	〃 21	〃 Bollebygd	— **Bollebygds Härad**, innefattande Pastoratet af samma namn.
〃 105	〃 3	〃 1815	— 1805.
〃 106	〃 8	〃 år	— war tills år,
〃 164	〃 25	〃 ihälslagen	— ihjälslagen.
〃 174	〃 20	〃 in vitæ	— vitæ
〃 185	〃 3	〃 Att Sw.	— Att m. m. Sw.
〃 188	〃 15	〃 Stobee	— Stobeo

〃 225 〃 3 Efter Herugwists Biographie tillägges: **Joh. Lor. Walberg**, född 1785, prestwigd 1815, Comminister i Forsbella 1826 och Comminister i Solberga 1829.

〃 — 〃 5 står Socknare, läs: Socknarne.

〃 252 〃 15 Efter Almegrens Biographie tillägges: **Joh. Lor. Walberg.**

〃 258 〃 3 står Prestmöttt, läs: Prestmötet

〃 —	〃 4	〃 **Bundi**	— **Bundy**
〃 259	〃 7	〃 1758	— 1738
〃 261	〃 22	〃 **Bundi**	— **Bundy**